

საქართველოს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების
სამინისტრო

2004 წლის
ეროვნული მოხსენება
გარემოს მდგომარეობის
შესახებ

მოხსენება შედგენილია საქართველოს პრეზიდენტის 1999 წლის 25 ივნისის №389 ბრძანებულების “გარემოს მდგომარეობის შესახებ ეროვნული მოხსენების შედგენის წესის” საფუძველზე.

მოხსენება დამტკიცებულია საქართველოს პრეზიდენტის 2005 წლის 22 დეკემბრის №960 განკარგულებით ”2004 წლის გარემოს მდგომარეობის შესახებ ეროვნული მოხსენების დამტკიცების თაობაზე”

დოკუმენტი მომზადდა გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს გარემოს დაცვის ს/კ ინსტიტუტის მიერ.

გამოქვეყნებული მასალებით სარგებლობისას სასურველია წყაროს მითითება.

სარჩევანი

წინასიტყვაობა	4
თავი 1. ატმოსფერული ჰაერი	5
თავი 2. წყალი და წყლის რესურსები.....	8
თავი 3. მიწა და მიწის რესურსები.....	17
თავი 4. წიაღი და წიაღისეული.....	21
თავი 5. მცენარეული საფარი.....	23
თავი 6. ცხოველთა სამყარო.....	32
თავი 7. რადიაციული მდგომარეობა	38
თავი 8. გარემოზე ფიზიკური ზემოქმედების განსაკუთრებული სახეები.....	40
თავი 9. წლის მეტეოროლოგიური პირობების თავისებურებები. ბუნებრივი კატასტროფები და სტიქიური უბედურებები.....	42
თავი 10. გარემოს ეკოლოგიური ფაქტორების შესაძლო გავლენა მოსახლეობის ჯანმრთელობაზე.....	47
თავი 11. ეკოლოგიური ფაქტორების გავლენა კულტურული მემკვიდრეობის შენარჩუნებაზე.....	51
თავი 12. დაცული ტერიტორიები	53
თავი 13. ეროვნული მემკვიდრეობის გარემოზე გავლენის თავისებურებები.....	54
თავი 14. ქიმიური საშუალებები	56
თავი 15. ნარჩენები	58
თავი 16. ტექნოგენური ავარიები და კატასტროფები.....	63
თავი 17. საქართველოს გარემოსდაცვითი კანონმდებლობა	64
თავი 18. კონტროლი გარემოს დაცვის სფეროში.....	68
თავი 19. გარემოსდაცვითი პოლიტიკა და სახელმწიფო პროგრამები	69
თავი 20. ეკოლოგიური უსაფრთხოება	72
თავი 21. ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის ეკონომიკური მექანიზმები	72
თავი 22. გარემოსდაცვითი საქმიანობის დაფინანსება.....	75
თავი 23. გარემოს მონიტორინგის სისტემა.....	79
თავი 24. გარემოსდაცვითი ნებართვა.....	80
თავი 25. საერთაშორისო თანამშრომლობა და სახელმწიფოთაშორისი ეკოლოგიური პრობლემები	81
თავი 26. სამეცნიერო-კვლევითი საშუალებები გარემოსდაცვითი პრობლემების გადაჭრისა და ეკოლოგიური უსაფრთხოების უზრუნველყოფის საქმეში.....	83
თავი 27. გარემოსდაცვითი განათლება და ინფორმაციულ-საგანმანათლებლო საქმიანობა	85
თავი 28. გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციები	88
დასკვნები, პროგნოზები და რეკომენდაციები.....	92
მონხენების შედგენაში მონაწილე სუბიექტები და ინფორმაციის წყაროები.....	96

წინასიტყვაობა

“2004 წლის გარემოს მდგომარეობის შესახებ ეროვნული მოხსენება” შემუშავებულია “გარემოს დაცვის შესახებ” საქართველოს კანონის მე-14 მუხლის მე-3 პუნქტისა და საქართველოს პრეზიდენტის 1999 წლის 25 ივნისის №389 ბრძანებულების “გარემოს მდგომარეობის შესახებ ეროვნული მოხსენების შედგენის თაობაზე” შესაბამისად.

ეროვნული მოხსენება წარმოადგენს საქართველოს გარემოს მდგომარეობის შესახებ არსებული ინფორმაციის შემაჯამებელ დოკუმენტს, რომელშიც ასახულია ქვეყნის გარემოს კომპონენტების მდგომარეობა და გარემოსდაცვითი საქმიანობის შედეგები.

2004 წელს დღის წესრიგში კვლავ იდგა გარემოს ძირითადი კომპონენტების – ატმოსფერული ჰაერის, წყლის, ნიადაგის, აგრეთვე ფლორისა და ფაუნის დაცვის და სხვა პრობლემები.

საქართველოში გარემოს დაცვის პოლიტიკის გლობალური კურსის განსაზღვრის პროცესში აუცილებელია იმ მიზეზების გაანალიზება, რომლის საფუძველზეც წარმოიქმნა გარემოს დაცვის სფეროში არსებული პრობლემები.

ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებით ნიშანდობლივია არასტაბილური, ფეთქებადსაშიში ვითარება ქვეყნის ცალკეულ ნაწილებში, კერძოდ კი იმ რეგიონებში, სადაც კონტროლი გარემოს დაცვის სფეროში საგრძნობლად შესუსტებულია. აქედან გამომდინარე, პრობლემურ საკითხებში მუდმივი ზედამხედველობისა და მონიტორინგის განხორციელება გარკვეულ სირთულეებთანაა დაკავშირებული, რაც უარყოფითად მოქმედებს ქვეყანაში გარემოს დაცვის პრობლემების დროულად მოგვარებაზე.

წინამდებარე ეროვნული მოხსენების შედგენის მიზნით საჭირო ინფორმაციის მოწოდებაში გარკვეული დახმარება იქნა გაწეული ქვეყნის თითქმის ყველა უწყების მიერ, რის საფუძველზეც საქართველოს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს გარემოს დაცვის ს/კ ინსტიტუტის სპეციალისტებმა მოამზადეს 2004 წლის გარემოს მდგომარეობის შესახებ ეროვნული მოხსენება.

ცხადია, წარმოდგენილი ნაშრომი, ქვეყანაში დღეს არსებული მდგომარეობიდან გამომდინარე, ვერ იქნება დაზღვეული ხარვეზებისა თუ უზუსტობებისაგან. მოხსენებაზე მომუშავე ჯგუფი გაითვალისწინებს ყველა იმ შენიშვნასა და წინადადებას, რომელიც ხელს შეუწყობს შემდგომი გამოცემების სრულყოფილ მომზადებას.

ავტორთა ჯგუფი

თაზი I

ატმოსფერული ჰაერი

ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურებას განაპირობებს როგორც ტექნოგენური, ასევე ბუნებრივი დამაბინძურებელი წყაროების ფუნქციონირება.

ტექნოგენური დაბინძურების წყაროებიდან, “ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ” კანონის თანახმად, სახელმწიფო აღრიცხვას ექვემდებარება მხოლოდ ე.წ. “სტაციონარული წყაროები”, რომლებიდანაც ძირითად მავნე ნივთიერებათა წლიურ გაფრქვევათა შესაძლო მაქსიმალური ოდენობები აღემატება: მტკვრისა და ჭვარტლისთვის – 10 ტონას წელიწადში, გოგირდის დიოქსიდისთვის – 10 ტონას წელიწადში, ნახშირჟანგისთვის – 100 ტონას წელიწადში, აზოტის ჟანგეულებისთვის – 1,5 ტონას წელიწადში, ნახშირწყალბადებისთვის – 30 ტონას წელიწადში.

ზემოაღნიშნულის გარდა, ბუნებაში არსებობს სხვა წყაროებიც, რომლებიც ინტენსიურად მოქმედებენ ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურებაზე, რომელთა გაფრქვევების შეფასება აუცილებელია, რათა მეტი სიზუსტით შეფასდეს მავნე ნივთიერებათა ჯამური გაფრქვევები. ამიტომ მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევების სრული შეფასებისთვის საჭიროა, ქვეყნის ენერგობალანსზე დაყრდნობით გაანგარიშებულ იქნას ცალკეული დარგებიდან ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებათა დაბინძურების წყაროების მიერ გაფრქვეული მავნე ნივთიერებათა წლიური ჯამური რაოდენობები (ქვეყნის ენერგობალანსის მონაცემები უნდა ქვეყნდებოდეს ყოველწლიურად). 2004 წელს აღნიშნული ბალანსის არარსებობა არ იძლევა შესაბამისი სიზუსტით მავნე ნივთიერებების ატმოსფეროში გაფრქვევათა შეფასების საშუალებას.

საქართველოში ატმოსფერული ჰაერი ბინძურდება ავტოტრანსპორტიდან, ენერგეტიკული სექტორიდან, სამრეწველო ობიექტებიდან და სოფლის მეურნეობის დარგებიდან.

ქვემოთ მოცემულ ცხრილებში წარმოდგენილია მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევათა რაოდენობრივი მონაცემები, რომლებიც გაანგარიშებულია ძირითადი სახელმძღვანელო დოკუმენტების და IPCC-ის და CORINAIR-ის მეთოდოლოგიის გამოყენებით.

საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს სტატისტიკის დეპარტამენტის ინფორმაციით, 2004 წელს ქვეყანაში მოიხმარებოდა 450175 ტონა საწვავი, აქედან 290698 ტ. ბენზინი და 159477 ტ. დიზელის საწვავი. ამ მონაცემებზე დაყრდნობით გაანგარიშებულ იქნა მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევები ავტოტრანსპორტიდან.

ავტოტრანსპორტიდან ატმოსფერული ჰაერი ბინძურდება აზოტის ჟანგეულებით, მცირე ოდენობით მეთანით, ააონ-ებით (არამეთანური აქროლადი ორგანული ნაერთებით), ნახშირჟანგით, გოგირდის დიოქსიდით, ჭვარტლითა და ნახშირორჟანგით.

ცხრილში №1.1 შეტანილია ატმოსფეროში მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევების მონაცემები როგორც ბენზინზე, ისე დიზელის საწვავზე მომუშავე ავტოტრანსპორტიდან.

ცხრილი №1.1

2004 წელს ავტოტრანსპორტიდან ატმოსფეროში მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევები
(ათ. ტ/წელიწადში)

ავტოტრანსპორტი მომუშავე	გაფრქვეულ მავნე ნივთიერებათა რაოდენობა, ათ. ტ/წელიწადში					
	აზოტის ჟანგეულები	ააონ-ები	ნახშირჟანგი	გოგირდის დიოქსიდი	ჭვარტლი	ნახშირ- ორჟანგი
ბენზინზე	7,267	23,256	127,907	0,581	0,175	9 32,559

დიზელის საწვავზე	5,582	8,772	19,935	3,190	2,393	511,602
სულ	12,849	32,028	147,842	3,771	2,568	1444,161

შენიშვნა: არსებულ სტატისტიკურ მონაცემებში, ქვეყანაში მთლიანად მოხმარებული დიზელის საწვავიდან ავტოტრანსპორტის მიერ მოხმარებული წილის უქონლობის გამო, დიზელის საწვავის მოხმარების მთლიანი რაოდენობა მიეკუთვნა ავტოტრანსპორტს.

როგორც ცხრილიდან ჩანს, ბენზინზე მომუშავე ავტოტრანსპორტიდან გაცილებით მეტი რაოდენობის მავნე ნივთიერება გაიფრქვევა ატმოსფეროში, ვიდრე დიზელზე მომუშავე ავტოტრანსპორტიდან. სულ ავტოტრანსპორტიდან ატმოსფეროში გაიფრქვევა 199,058 ათ. ტონა მავნე ნივთიერება (ნახშირორჟანგის გარეშე).

ატმოსფეროს დაბინძურების მნიშვნელოვანი წილი მოდის ენერგეტიკის სექტორზე.

მონაცემები ატმოსფეროში მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევების რაოდენობის შესახებ ენერგეტიკის სექტორიდან შეტანილია ცხრილში №1.2.

ცხრილი №1.2

2004 წელს ატმოსფეროში მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევები (ათ. ტ/წელიწადში)
ენერგეტიკის სექტორიდან

გაფრქვეული ნივთიერებების დასახელება	ენერგორესურსების წლიური მოხმარება და გაფრქვეული მავნე ნივთიერებანი, ათ.ტ/წელიწადში					
	ქვანახშირი, 14,5 ათ. ტ.	თხევადი აირი, 32,966 ათ. ტ.	ნავთი, 27,454 ათ. ტ.	მასუთი, 26,076 ათ. ტ.	ბუნებრივი აირი, 1089,3 მლნ. კ³	სულ
მყარი ნაწილაკები	1,336	–	0,055	0,027	–	1,418
ნახშირორჟანგი	1,011	14,505	1,345	0,339	7,934	25,134
გოგირდის ორჟანგი	0,601	–	–	0,970	–	1,571
აზოტის ოქსიდები	0,022	0,825	0,074	0,104	5,171	6,196
აქროლადი ორგანული ნაერთები (ნახშირწყალბადები)	–	2,637	2,578	–	45,749	50,964
ნახშირორჟანგი	25,530	64,878	88,457	83,913	2047,801	2310,579

შენიშვნა: სულ მოხმარებული ბუნებრივი აირის რაოდენობაში არ შედის სს “აზოტში” არაენერგეტიკული მიზნებისთვის მოხმარებული ბუნებრივი აირის რაოდენობა; მოხმარებული შეშის რაოდენობაზე მონაცემები არ არსებობს, ხოლო მოხმარებული დიზელის საწვავის რაოდენობა მიკუთვნებული აქვს ავტოტრანსპორტს; მოხმარებული ქვანახშირის უქონლობის გამო, საწყის მონაცემად მიღებულია 2003 წლის მონაცემი 6%-იანი ნამატით, ვინაიდან ქვანახშირის მოპოვება ბოლო წლებში საშუალოდ 6%-ით იზრდება.

ცხრილი №1.2-დან ჩანს, რომ ატმოსფეროს დაბინძურების დიდი წილი მოდის აქროლად ორგანულ ნაერთებსა (აონ) და ნახშირორჟანგზე, თუ მხედველობაში არ მივიღებთ ნახშირორჟანგს, როგორც არამავნე ნივთიერებას. სულ ატმოსფეროში ენერგეტიკის სექტორიდან გაიფრქვევა 85,283 ათ. ტონა მავნე ნივთიერება (ნახშირორჟანგის გარეშე).

ცხრილში №1.3 შეტანილია ატმოსფეროში მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევების რაოდენობის მონაცემები მრეწველობის სექტორიდან.

ცხრილი №1.3

2004 წელს ატმოსფეროში მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევები (ათ. ტ/წელიწადში)
მრეწველობის სექტორიდან

წარმოებული პროდუქციის დასახელება	ატმოსფეროში გაფრქვეული მავნე ნივთიერებები, ათ. ტ/წელიწადში
----------------------------------	--

და მისი რაოდენობა	მტკვერი	ნახშირ- ჟანგი	გოგირდის დიოქსიდი	აზოტის ჟანგბადი	მეთანი	ააონ-ები	ნახშირ- ორჟანგი
1	2	3	4	5	6	7	8
ქვანახშირი, 8,0 ათ. ტ	0,040	–	–	–	0,225	–	–
ნავთობი, 97,6 ათ. ტ	–	0,042	0,004	0,004	–	0,643	–
1	2	3	4	5	6	7	8
ბუნებრივი აირი, 10,9 მლნ/მ ³	–	–	–	–	0,014	–	–
ნავთობის გადამუშავება, 37,5 ათ. ტ	–	0,012	0,022	0,003	–	0,297	–
ფეროშენადნობები, 104,7 ათ. ტ	–	–	0,004	1,226	–	–	177,990
მინერალური სასუქები, 98,8 ათ. ტ	0,119	–	–	–	–	–	–
ცემენტი, 424,6 ათ. ტ	5,719	–	–	–	–	–	212,300
კირი, 12,8 ათ. ტ	0,800	–	–	–	–	–	10,049
ასფალტი, 12,1 ათ. ტ	0,272	–	–	–	–	–	–
დახერხილი ხე-ტყე, 69,4 ათ./მ ³	0,832	–	–	–	–	–	–
ფქვილი, 136,7 ათ. ტ	0,750	–	–	–	–	–	–
შაქარი, 86,9 ათ. ტ	0,512	–	–	–	–	–	–
ჩაი, 4,3 ათ. ტ	0,043	–	–	–	–	–	–
ყავა, 0,482 ათ. ტ	–	–	–	–	–	0,0002	–
კონიაკი და არაყი, 659,6 ათ. დკლ	–	–	–	–	–	0,991	–
ღვინო, 2,7 მლნ. დკლ	–	–	–	–	–	0,021	–
შამპანური, 177,8 ათ. დკლ	–	–	–	–	–	0,002	–
პური, 100,4 ათ. ტ	0,019	–	–	–	–	0,804	–
ლუდი, 4,8 მლნ. დკლ	–	–	–	–	–	0,017	–
გაფრქვევათა ჯამური რაოდენობები	9,106	0,054	0,03	1,233	0,239	2,7752	400,339

შენიშვნა: საწყისი სტატისტიკური ინფორმაციის წყარო: საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს სტატისტიკის დეპარტამენტი, მრეწველობა საქართველოში, სტატისტიკური პუბლიკაცია, 2004, თბილისი, 2005

ცხრილი №1.3-დან ჩანს, რომ მრეწველობის სექტორიდან ყველაზე დიდი რაოდენობით ატმოსფეროში გაიფრქვევა მტკვერი (9,106 ათ.ტ.), და ააონ-ები (არამეთანური აქროლადი ორგანული ნაერთები) – 2,7752 ათ.ტ., ხოლო მთლიანად მრეწველობის სექტორიდან ატმოსფეროში გაიფრქვევა 13,4372 ათ. ტონა მავნე ნივთიერება (ნახშირორჟანგის გარეშე).

სოფლის მეურნეობის სექტორიდან ატმოსფერული ჰაერი ძირითადად ბინძურდება მესაქონლეობის დარგის მიერ.

მონაცემები ატმოსფეროში მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევების რაოდენობის შესახებ სოფლის მეურნეობის სექტორიდან შეტანილია ცხრილში №1.4.

ცხრილი №1.4

2004 წელს ატმოსფეროში მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევები (ათ. ტ/წელიწადში)
სოფლის მეურნეობის სექტორიდან

პირუტყვის სახეობა	პირუტყვის რაოდენობა, ათ. სული	ატმოსფეროში გაფრქვეული მავნე ნივთიერებები, ათ. ტ/წელიწადში			
		ამიაკი	გოგირდ- წყალბადი	ააონ-ები	მეთანი
მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვი	1250,7	23,526	0,382	3,118	117,673
ღორი	483,9	0,620	0,139	0,237	–
ცხვარი და თხა	804,9	2,338	0,187	0,571	–
სულ		26,484	0,708	3,926	117,673

შენიშვნა: საწყისი სტატისტიკური ინფორმაციის წყარო: საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო, სტატისტიკის დეპარტამენტი, საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური

ცხრილი №1.4-დან ნათლად ჩანს, რომ ატმოსფეროს დაბინძურების მნიშვნელოვანი ნაწილი მოდის მსხვილფენა რქოსან პირუტყვებზე (144,699 ათ. ტ/წელიწადში მავნე ნივთიერება).

ცხრილში №1.5 შეტანილია მონაცემები ატმოსფეროში მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევების ჯამური რაოდენობის შესახებ ეკონომიკის სხვადასხვა სექტორიდან.

ცხრილი №1.5

2004 წელს ეკონომიკის სხვადასხვა სექტორიდან ატმოსფეროში გაფრქვეული მავნე ნივთიერებანი

მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევა ეკონომიკის სხვადასხვა სექტორიდან	ატმოსფეროში გაფრქვეულ მავნე ნივთიერებათა რაოდენობა, მრიცხველში—ათ. ტ/წელიწადში, მნიშვნელში—%—ში	
	ნახშირორჟანგის გარეშე	ნახშირორჟანგის ჩათვლით
ავტოტრანსპორტი	199,058 / 44,57	1643,219 / 35,71
ენერგეტიკა	85,283 / 19,10	2395,862 / 52,07
მრეწველობა	13,4372 / 3,01	413,7762 / 8,99
სოფლის მეურნეობა	148,788 / 33,32	148,788 / 3,23
სულ	446,5662 / 100	4601,6452 / 100

როგორც ცხრილი №1.5-დან ჩანს, საქართველოში ატმოსფერული ჰაერი ყველაზე მეტად ბინძურდება ავტოტრანსპორტით (44,57%), შემდეგ სოფლის მეურნეობიდან (33,32%), ენერგეტიკით (19,10%) და ბოლოს, მრეწველობით (3,01%).

თავი 2

წყალი და წყლის რესურსები

საქართველო ზედაპირული წყლის რესურსებით ერთ-ერთი მდიდარი ქვეყანაა მსოფლიოში. საქართველოში 26060 მდინარეა, რომელთა საერთო სიგრძე 60 ათას კმ-ს შეადგენს. აქედან შავი ზღვის აუზს მიეკუთვნება 18109 მდინარე (70%), ხოლო კასპიის ზღვის აუზს – 7951, რაც საქართველოს მდინარეთა საერთო რაოდენობის 30%-ს შეადგენს. მდინარეების ჰიდროგრაფიული ქსელი არათანაბრადაა განაწილებული საქართველოს ტერიტორიაზე. დასავლეთ საქართველოში მდინარეთა სიხშირის საშუალო სიდიდე 1,07 კმ/კმ², ხოლო აღმოსავლეთ საქართველოში – 0,68 კმ/კმ².

2004 წლის ძლიერმა და ხანგრძლივმა წვიმებმა გაზაფხული-ზაფხული-შემოდგომის თვეებში გამოიწვია წყალმოვარდნები მდინარეებზე და მათ შენაკადებზე: 26 მაისს თიანეთის რაიონში ადიდდა იორის მარცხენა შენაკადი. 9 ივნისს კახეთში – გურჯაანის, საგარეჯოს, თელავის და ყვარლის რაიონებში ადიდდა პატარა მდინარეები და ღელეები, ივნისის ბოლო რიცხვებში ძლიერმა წვიმებმა აადიდა მდინარეები შიდა ქართლში, სამცხე-ჯავახეთში, სვანეთსა და რაჭა-ლეჩხუმში, ხოლო აგვისტოში – გურჯაანის, ლენტეხის, ონის, დედოფლისწყაროს, ლანჩხუთის, ქობულეთისა და ონის რაიონებში.

საქართველოს ცალკეულ მდინარეთა საშუალო წლიური ხარჯები 2004 წლისათვის მოცემულია ცხრილში №2.1.

საქართველოს ცალკეულ მდინარეთა საშუალო წლიური ხარჯები (მ³/წმ)

№	მდინარეთა დასახელება	საშუალო წლიური ხარჯი, მ ³ /წმ
1.	რიონი	427
2.	ცხენისწყალი	68,0
3.	ტეხური	43,2
4.	სუფსა	22,0
5.	ჭოროხი	128
6.	აჭარისწყალი	44,0
7.	მტკვარი	184
8.	თეთრი არაგვი	12,5
9.	შავი არაგვი	7,55
10.	ფშავის არაგვი	22,5
11.	ქცია-ხრამი	27,2
12.	მაშავერა	7,16
13.	იორი	16,5
14.	ალაზანი	51,9
15.	ხობი	50,47
16.	ჭანისწყალი	127,1
17.	ენგური	187,2
18.	აბაშა	14,10
19.	ჩოლოქის წყალშემკრები აუზი	7,010
20.	მდ. კინტრიშის წყალშემკრები აუზი	17,25
21.	მდ. აჭყვას წყალშემკრები აუზი	1,657
22.	მდ. ყოროლისწყლის წყალშემკრები აუზი	3,291
23.	მდ. ბარცხანისწყლის წყალშემკრები აუზი	0,501
24.	მდ. ჩაქვისწყლის წყალშემკრები აუზი	9,863
25.	მდ. კოხისწყლის წყალშემკრები აუზი	1,293
26.	მდ. ჯოჭოსწყლის წყალშემკრები აუზი	0,352
27.	მდ. ჭარნალის წყალშემკრები აუზი	1,195
28.	მდ. ჭოროხის წყალშემკრები აუზი	22,53
29.	მდ. მაჭანლისწყლის წყალშემკრები აუზი	11,615
30.	მდ. აჭარისწყლის წყალშემკრები აუზი (ჭოროხის შესართავამდე)	51,35
31.	მდ. მეჯინისწყლის წყალშემკრები აუზი	12,94

შენიშვნა: რაღვან საგუშავოებზე ხარჯები იზომებოდა არასაკმარისი რაოდენობით, ან საერთოდ არ იზომებოდა, ცხრილში მოყვანილი მონაცემები მიახლოებითი მნიშვნელობისაა.

2004 წელს მდინარეებზე: რიონი, ჭოროხი, აჭარისწყალი, მტკვარი და არაგვი, წყლიანობა ნორმასთან შედარებით ოდნავ ნაკლები იყო, ხოლო დანარჩენ მდინარეებზე – 15-50%-ით აჭარბებდა საშუალო მრავალწლიურ მონაცემს.

2004 წელს წყლის რესურსებიდან მთლიანად აღებულია ელექტროენერჯის წარმოების სექტორისათვის – 17890,22 მლნ.მ³, სასოფლო-სამეურნეო წყალმომარაგებაზე – 5,659 მლნ.მ³, მეღიორაციაზე – 591,298 მლნ.მ³, წყალი კომუნალური და საყოფაცხოვრებო დანიშნულებით –

368,944 მლნ.მ³, ზედაპირული წყლის ობიექტებში ჩამდინარე წყლებთან ერთად ჩაშვებულია სულ – 361,64 მლნ.მ³ მავნე ნივთიერებებით დაბინძურებული წყალი.

საქართველოს მდინარეთა წყლის დაბინძურების მონაცემები

2004 წელს ზედაპირული წყლების დაბინძურების კონტროლის მიზნით, საქართველოს ტერიტორიაზე სულ აღებულ იქნა 286 სინჯი 27 მდინარის 36 პუნქტის 48 კვეთში და 1 წყალსაცავის 1 პუნქტის 1 კვეთში. ჩატარდა 8437 ანალიზი.

მიმდინარე წელს საქართველოს იმ მდინარეებში, სადაც წარმოებდა დაკვირვება წყლის დაბინძურებაზე, ექსტრემალურად მაღალი დაბინძურება არ აღინიშნულა. მაღალი დაბინძურება აღინიშნა ერთხელ, როდესაც მდ. სურამულაში ნიტრიტის აზოტის კონცენტრაციამ შეადგინა 0,222 მგ/ლ (11 ზდკ).

ჩატარებულმა ანალიზებმა აჩვენა, რომ ყველა მდინარის წყალში გახსნილი ჟანგბადის შემცველობა ნორმის ფარგლებში იყო. ჟანგბადის ბიოლოგიური მოხმარების საშუალო მნიშვნელობები არ აღემატებოდა ნორმას. ჟანგბადის ბიოლოგიური მოთხოვნილების მაქსიმუმი აღინიშნა მდ. ვერეში – 11,08 მგ/ლ (3.7 ზდკ) და მდ. სურამულაში – 5,7 მგ/ლ (1.9 ზდკ). ამონიუმის აზოტის საშუალო კონცენტრაცია იცვლებოდა 1-9 ზდკ-ს ფარგლებში. მისი მაქსიმალური მნიშვნელობა 3,5 მგ/ლ (9 ზდკ) აღინიშნა მდ. ვერეში. ნიტრიტის აზოტის საშუალო კონცენტრაციები ზდკ-ს აღემატებოდა უმეტეს მდინარეებში. მისი მაქსიმალური მნიშვნელობები დაფიქსირდა მდ. სურამულაში, მდ. ფარავანსა და მდ. მტკვარში – 0,222 მგ/ლ (11 ზდკ), 0,135 მგ/ლ (6.7 ზდკ) და 0,111 მგ/ლ (5.5 ზდკ) შესაბამისად.

ზასნ-ის (ზედაპირულად აქტიური სინთეტიკური ნივთიერებები) შემცველობა განისაზღვრა მხოლოდ აღმოსავლეთ საქართველოს მდინარეებში, აქ მისი საშუალო წლიური და მაქსიმალური კონცენტრაციები არ აღემატებოდა ზდკ-ს, მდ. მაშავერას გარდა, სადაც ზასნ-ის მაქსიმალურმა კონცენტრაციამ მიაღწია 0,20 მგ/ლ (2ზდკ-ს). რკინის საშუალო წლიური კონცენტრაცია არ აღემატებოდა ზდკ-ს, მისი მაქსიმალური მნიშვნელობა აღინიშნა მდ. მტკვარზე და მან შეადგინა 2,05 მგ/ლ (4ზდკ).

ნავთობპროდუქტები განისაზღვრა აღმოსავლეთ საქართველოს მდინარეებში და დასავლეთ საქართველოს მხოლოდ სამ მდინარეში – ბარცხანაში, კუბისწყალსა და ჭოროხში. აღმოსავლეთ საქართველოს ყველა მდინარეში, გარდა მდ. მტკვრისა, ნავთობპროდუქტების საშუალო წლიური მნიშვნელობა ნორმის ფარგლებში იყო. მდ. მტკვარში ნავთობპროდუქტების საშუალო წლიურმა კონცენტრაციამ შეადგინა 0,063 მგ/ლ (1.3 ზდკ) მაქსიმალური მნიშვნელობა აღინიშნა ასევე მდ. მტკვარზე – 0,41 მგ/ლ (8.2 ზდკ). მდ. ბარცხანასა და მდ. კუბისწყალში ნავთობპროდუქტების საშუალო კონცენტრაციამ შეადგინა 0,077 მგ/ლ (1.6 ზდკ) და 0,078 მგ/ლ (1.5 ზდკ) შესაბამისად. მათმა მაქსიმალურმა მნიშვნელობებმა მდ. ბარცხანაში მიაღწია 0,090 მგ/ლ (1.8 ზდკ), ხოლო მდ. კუბისწყალში – 0,086 მგ/ლ (1.7 ზდკ). მდ. ჭოროხში აღებულ იქნა მხოლოდ ერთი სინჯი და მასში ნავთობპროდუქტებმა შეადგინეს 0,060 მგ/ლ (1.2 ზდკ).

დანარჩენი დამაბინძურებელი ინგრედიენტების საშუალო წლიური და მაქსიმალური მნიშვნელობები არ აღემატებოდა შესაბამის ზდკ-ს.

2004 წელს მდ. კაზრეთულაში აღინიშნებოდა წყალში ხსნადი სპილენძის შემცველობა, რომელიც ზოგჯერ აღემატებოდა მის ზღვრულად დასაშვებ კონცენტრაციას. მაგ. 2004 წელს თებერვლის მონაცემების მიხედვით, მდ. კაზრეთულაში აღინიშნა სპილენძის შემცველობა 2 მგ/ლ, რაც ზდკ-ს აღემატება 2-ჯერ, ხოლო მარტის თვეში სპილენძის კონცენტრაციამ მიაღწია 6 ზდკ-საც (5.75 მგ/ლ). აღსანიშნავია, რომ მდ. კაზრეთულას ერთ-ერთი დამაბინძურებელი წყაროა კარიერიდან მომდინარე ნაჟური წყალი, რომლის pH ხშირად მერყეობს 2.5-3.5 სიდიდის ფარგლებში და შესაბამისად მასში სპილენძის შემცველობა დაფიქსირებულია 25-56 მგ/ლ-ის ფარგლებში, რაც 25-56-ჯერ აღემატება ზდკ-ს. აღსანიშნავია, რომ როგორც მდ. კაზრეთულას, ასევე მდ. მაშავერას შემთხვევაში მძიმე ლითონების (მათ შორის სპილენძის) ძირითადი მასა წყლის pH-დან გამომდინარე, იმყოფება ფსკერულ ნალექებში (ფსკერულ ნალექებში სპილენძის შემცველობა ზოგჯერ ექსტრემალურად მაღალ კონცენტრაციებსაც აღწევს).

რაც შეეხება მდ. მაშავერას, დაკვირვება წარმოებდა ორ წერტილში (კაზრეთულას ჩაღინებამდე და მის შემდეგ 500 მ-ში), მასში სპილენძის შემცველობა არ აღემატებოდა ზდკ-ს

(1 მგ/ლ) და კონცენტრაცია მერყეობდა 0,15-0,35 მგ/ლ-ის ფარგლებში. აქედან გამომდინარე, აღსანიშნავია მდ. კაზრეთულას გავლენა მდ. მაშავერაზე და შესაბამისად, ფონის მდგომარეობა მის ქვედა ნაწილში ზოგჯერ 2-3-ჯერ იზრდება.

აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ სპილენძით მდ. მაშავერას დაბინძურების ხარისხი არ არის მაღალი. იქიდან გამომდინარე, რომ მისი წყლის ხარჯი შედარებით მაღალია, ადგილი აქვს ინგრედიენტების განზავებას, მდინარის pH-ის მაჩვენებელი მაღალია (8.2-8.3), რაც იწვევს მძიმე ლითონების დალექვის პროცესებს ფსკერულ ნალექებზე.

დასკვნის სახით შეიძლება აღინიშნოს, რომ საქართველოს მდინარეები ძირითადად დაბინძურებულია აზოტის ნაერთებით, ზოგიერთ შემთხვევაში მძიმე ლითონებით (ბოლნისის რაიონი), ხოლო შავი ზღვის აჭარის რეგიონის მდინარეები – ნავთობპროდუქტებით.

აჭარაში მდინარეთა დაბინძურების ძირითადი მიზეზები ცალკეული დასახლებული პუნქტების კომუნალური ჩამდინარე წყლები და ამ ზონაში განლაგებული საწარმოო ორგანიზაციების გამწმენდი ნაგებობების არაეფექტური მუშაობაა. უკვე რამდენიმე წელია, აღარ ფუნქციონირებს დაბა ხულოს ბიოლოგიური ტიპის გამწმენდი ნაგებობები, რის გამოც 2004 წელს 200 ათასი კუბ. მ. გაუწმენდავი წყალი და მასთან ერთად 15 ტონა მავნე ნივთიერებები ჩაედინებოდა მდ. აჭარისწყალში.

2004 წელს იმერეთის რეგიონის ზედაპირული წყლის ობიექტში ჩაშვებულ იქნა დამაბინძურებელი ნივთიერებები: შეწონილი ნაწილაკები – 5,207 ათ.ტ, ჟბმ – 2,498 ათ.ტ, ნავთობპროდუქტები – 0,096 ათ.ტ, მანგანუმის იონი – 347,08 კგ, ქლორიდები – 0,001 ათ.ტ, სულფატები – 0,718 ათ.ტ, ამონიუმის აზოტი – 72,313 ათ.ტ, ნიტრატები – 234,039 ათ.ტ, ნიტრიტები – 11,630 ათ.ტ, სზან – 2,291 ათ.ტ.

წყალმომარებისა და წყალარინების მდგომარეობა

ქვემო ქართლის რეგიონალური სამმართველოს მონაცემების მიხედვით, 2004 წლისათვის რეგიონში გამოყენებული ტექნიკური წყლის რაოდენობა 740,557 მლნ.მ³, ხოლო მელიორაციისათვის – 93,669 მლნ.მ³, ბრუნვით წყალმომარაგებაში გამოყენებულია 230,246 მლნ.მ³.

შიდა ქართლის რეგიონის გარემოს დაცვის სამმართველოს მონაცემებით რეგიონში აღებულია 104,613 მლნ.მ³ წყალი, ხოლო ჩაშვებული წყლის რაოდენობა – 9,025 მლნ.მ³.

რაჭის რეგიონის სამმართველოს მონაცემებით, მოსახლეობის მიერ აღებული წყლის მოცულობა არის 668,951 მლნ.მ³ წელიწადში, ხოლო საწარმოო ობიექტების მიერ – 0,095 მლნ.მ³.

გურიის რეგიონში 2004 წელს ზედაპირული წყლის ობიექტებიდან აღებულ იქნა 84,794 მლნ.მ³ წყალი.

სამცხე-ჯავახეთის რეგიონში 2004 წლის განმავლობაში წყალაღებამ შეადგინა 18,0066 მლნ.მ³, ხოლო წყლის ჩაშვებამ – 12,82 მლნ.მ³.

კახეთის რეგიონში 2004 წელს წყალაღებამ შეადგინა 76,683 მლნ.მ³ წყალი.

აჭარის რეგიონში 2004 წლის წყალმომარების სახელმწიფო აღრიცხვის მონაცემებით, წყალაღებამ შეადგინა 636 მლნ. 182 ათ.მ³, საიდანაც 6 მლნ. 936 ათ.მ³ მიწისქვეშა და 626 მლნ. 806 ათ.მ³ ზედაპირული წყლებია. მთლიანად აღებული წყლის რესურსებიდან 89,06% ანუ 598 მლნ. 313 ათ.მ³ გამოყენებულ იქნა ჰიდროენერგეტიკაში, 5,54% ანუ 25 მლნ. 950 ათ.მ³ გამოყენებული იქნა კომუნალური და საყოფაცხოვრებო მიზნებისათვის, 5,4% ანუ 428 ათ.მ³ გამოყენებულ იქნა სასოფლო წყალმომარაგებისათვის. 2004 წელს რეგიონში სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების სავარგულებში ტენის დეფიციტი არ შექმნილა, რის გამოც სასოფლო-სამეურნეო კულტურების რწყვა არ ჩატარებულა, შესაბამისად ამ მიზნებისათვის წყლის რესურსები არ გამოყენებულა.

2004 წელს ავტონომიური რესპუბლიკის წყალსატევებში ორგანიზებული წესით (გამწმენდი ნაგებობების გავლით ან საკუთარი საკანალიზაციო ქსელიდან) წყალარინებამ შეადგინა 589 მლნ. 816 ათ.მ³, რომელთაგანაც 22 მლნ. 125 ათ.მ³ ანუ 78,89% მდინარეში, ხოლო 5 მლნ. 919 ათ.მ³ ანუ 21,11% ზღვაში იქნა ჩაშვებული.

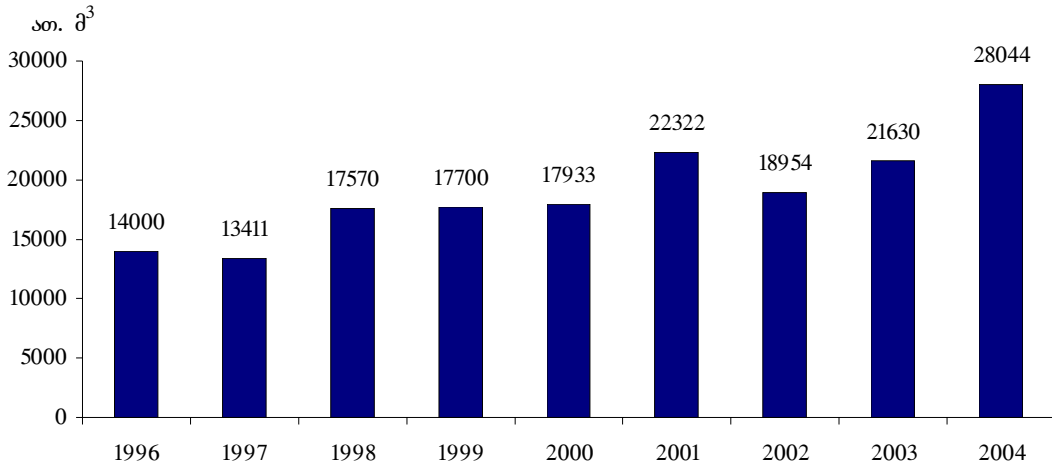
ჩამდინარე წყლებთან ერთად ამ პერიოდში წყალსატევში ჩაშვებულია 2592,1 ტონა მავნე ნივთიერება, რომელთაგანაც 780,8 ტონა ანუ 30,13% ორგანული ნაერთებია, 1801,3 ტონა ანუ

69,49% – შეწონილი ნაწილაკები და 10 ტონა ანუ 0,38% – ნავთობპროდუქტები.

2004 წელს წინა წელთან შედარებით წყალალეხა რეგიონში გაიზარდა 14 მლნ. 735 ათ.მ³-ით ანუ 2,28%-ით, წყალარინება გაიზარდა შესაბამისად 6 მლნ.414 ათ.მ³-ით ანუ 29,6%-ით. ამ პერიოდში წყალსატევებში ჩაშვებული იქნა 670 ტონით ანუ 20,54%-ით ნაკლები მავნე ნივთიერებები, რომლის მეტი ნაწილი ორგანულ ნაერთებსა და შეწონილ ნაწილაკებზე მოდის.

რეგიონში წყალარინების დინამიკა წლების მიხედვით და მისი მაჩვენებლები მოცემულია ნახაზზე 2.1.

ჩამდინარე წყლების არინების დინამიკის მაჩვენებლები

ნახ. 2.1

წყლის ხარისხი განსაკუთრებული სახელმწიფო და სახელმწიფო მნიშვნელობების წყლის ობიექტებში დაბინძურების წყაროების მითითებით

მდ. მტკვარში გახსნილი ჟანგბადი ნორმის ფარგლებში იყო. ჟანგბადის ბიოლოგიური მოთხოვნილება 1,5-2,5-ჯერ აღემატებოდა ზღკ-ს, აზოტის ნიტრიტის შემცველობა მდინარის დინების მიმართულებით თანდათან იზრდებოდა და თბილისი-რუსთავის მონაკვეთში უკვე 3-4-ჯერ აღემატებოდა ზღკ-ს. ასეთივე ტენდენცია შეიმჩნეოდა ამონიუმის აზოტზე. მტკვრის წყალში ზღკ-ზე მაღალი მონაცემები აღინიშნა ქ. გორთან, რომელიც თანდათან იზრდება 2,5-დან 4 ზღკ-მდე. მტკვრის წყლის ამონიუმის აზოტით დაბინძურება გამოწვეულია სოფლის მეურნეობისა და კომუნალური მომსახურების წყლების ჩადინებით, აგრეთვე მდ. სურამულას წყლებით, სადაც ამონიუმის აზოტის შემცველობა 5 ზღკ-ს აღწევდა.

ქ. თბილისის მიდამოების თანამედროვე ლანდშაფტში, გარდა ბუნებრივი ტბებისა და მდინარეებისა, მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს ხელოვნურ წყალსაცავს “თბილისის ზღვას”, რომლის სიგრძეა 8,75 კმ, უდიდესი სიგანე – 1,85 კმ, ფართობი – 11,6 კმ².

“თბილისის ზღვა” სამეორის სარწყავი სისტემის რეგულატორია, წარმოადგენს ქალაქის მცხოვრებთა დასასვენებელ ადგილს, გამოყენებულია თბილისის წყალმომარაგებისათვის, თევზის სარეწად.

თბილისის ზღვასა და მის მიმდებარე ტერიტორიაზე ხშირად ადგილი აქვს საკანალიზაციო ქსელების დაზიანების შემთხვევებს, კერძოდ სასტუმრო “ქართლისა” და “აკვაპარკის” მიმდებარე ტერიტორიაზე საკანალიზაციო ქსელების გაბიღვანას. აღნიშნული ტერიტორია შედის წყალდაცვითი ზოლის ფართში, რომელიც განსაზღვრულია 300 მეტრის რადიუსით. შპს “თბილწყალკანალის” გლდანი-ნაძალადევის რაიონის საავარიო სამსახურის ოპერატიული ჩარევით, ავარიების შემთხვევები ლიკვიდირებული იქნა. თბილისის ზღვის დაბინძურებას ფეკალური მასებით ადგილი არ ჰქონია.

ქ. თბილისის საზღვრებში განლაგებულია ორი ბუნებრივი ტბა: კუს ტბა და ლისის ტბა.

კუს ტბის გარშემო შექმნილია სპორტულ-გამაჯანსაღებელი და დასასვენებელი კომპლექსი. ტბა იკვებება მიწისქვეშა წყლებით და ნალექებით. კუს ტბის წყალდაცვის ზოლებში გარემოსდაცვითი მოთხოვნების შესრულების მდგომარეობა დამაკმაყოფილებელია.

ლისის ტბა იკვებება როგორც მიწისქვეშა წყლებით, ასევე ატმოსფერული ნალექებით. მასში სამრეწველო და საყოფაცხოვრებო წყლების ჩადინებას ადგილი არ აქვს.

კახეთის რეგიონში სახელმწიფო მნიშვნელობის წყლის ობიექტებს წარმოადგენენ მდინარეები ალაზანი და იორი. რეგიონში არ არსებობს არცერთი კომუნალური გამწმენდი ნაგებობა. ქალაქების საკანალიზაციო წყლები გაუწმენდავად ჩადინება მდინარეებში, რაც იწვევს მათი წყლის ხარისხის გაუარესებას. განსაკუთრებით მძიმე მდგომარეობა იქმნება ზაფხულის პერიოდში, რწყვის სეზონში, როდესაც მდინარეებში საგრძნობლად იკლებს წყლის დებეტი. წყლის ხარისხზე აგრეთვე უარყოფითად მოქმედებს ის გარემოებაც, რომ რეგიონში მოუგვარებელია ნაგავსაყრელების პრობლემა და მოსახლეობის მხრიდან საყოფაცხოვრებო ნარჩენების ჩაყრა ხდება მდინარეების კალაპოტში.

განსაკუთრებული სახელმწიფო და სახელმწიფო მნიშვნელობის წყლის ობიექტების ხარისხობრივი მაჩვენებლები მოცემულია ცხრილში №2.2.

ცხრილი №2.2

წყალსატევების დაბინძურების ხარისხობრივი მაჩვენებლები

№	წყალსატევების დასახელება	pH	ამიაკი	ნიტრიტი	ჟმ	შეწონ. ნაწილ.	ნავთობ-პროდუქ.
1	2	3	4	5	6	7	8
1	შავი ზღვა: (აჭარის სან. ზოლი) - ნავსადგურის მიმდ. ტერიტ. - ცენტრალური პლიაჟი - მც. ზღ. მიდამოები - ქობულეთი - სარფი-კვარიათში	7,5 7,5 7,5 7,5 7,5	0,2 0,05 0,2 0,01 0,01	0,002 0,001 0,002 0,002 0,002	8,0 10,0 9,0 8,0 7,0	81,0 77,0 85,0 68,0 55,0	— — — — —
2	მდ. ჭოროხი: - ზღვის შესართავთან - აჭარისწყლის შესართავთან	7,5 7,5	0,02 0,01	0,001 0,001	12,0 6,0	118,0 81,0	— —
3	მდ. აჭარისწყალი: - ხულოში - შუახევში - ქელაში - ჭოროხის შესართავთან	7,5 7,5 7,5 7,5	0,01 0,01 0,01 0,01	0,001 0,001 0,001 0,001	5,0 5,0 6,0 6,0	65,0 67,0 75,0 81,0	— — — —
4	მდ. ჩოლოქი	7,5	0,01	0,001	6,0	88,0	—
5	მდ. ბარცხანა (ზღვის შესართავთან)	7,0	0,1	0,01	18,0	125,0	0,05
6	არდაგანის ტბა	7,5	2,0	0,002	14,0	109,0	—
7	მდ. ყოროლისწყალი (ზღვის შესართავთან)	7,5	0,01	0,001	7,0	98,0	—
8	მდ. კუბისწყალი (ზღვის შესართავთან)	7,5	0,01	0,001	10,0	84,0	—
9	მდ. კინტრიში (ზღვის შესართავთან)	7,5	0,01	0,001	5,0	57,0	—
10	მდ. დეხვა (ზღვის შესართავთან)	7,5	0,01	0,001	6,0	63,0	—
11	მდ. ჩაქვისწყალი (ზღვის შესართავთან)	7,5	0,01	0,001	6,0	71,0	—

საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს ინფორმაციით, მოსახლეობის ხარისხიანი სასმელი წყლით უზრუნველყოფის მიზნით, მიუხედავად იმისა, რომ ქვეყნის სხვადასხვა ქალაქებსა და რაიონებში ყოველწლიურად მიმდინარეობს წყალსადენი სისტემების ცალკეული სარემონტო-პროფილაქტიკური სამუშაოები, დასახლებული ადგილების დიდ ნაწილში სრული მოცულობით ვერ ხორციელდება წყალსადენის ნაგებობების, მილმდენებისა და გამანაწილებელი ქსელების გადაუდებელი სრული კაპიტალური შეკეთება და/ან რეაბილი-

ტაცია, სანიტარული დაცვის ზონების მოწყობა, სასმელი წყლის ხარისხის კონტროლის საუწყებო ლაბორატორიების ორგანიზაცია და თანამედროვე მოწყობილობებითა და დანადგარებით უზრუნველყოფა, ამ ლაბორატორიების უწყვეტი ელექტროენერგიით, საჭირო რაოდენობის ქიმიკატების მოწოდებითა და ქლორრეაგენტებით მომარაგება. ზედაპირული წყლების დაბინძურებისაგან დაცვის მიზნით, ჩამდინარე წყლების გამწმენდი ნაგებობების მუშაობის ეფექტიანობისა და გამტარუნარიანობის გაუმჯობესება და სხვა. აღნიშნულის გამო, ქვეყნის მოსახლეობას საკმარისი რაოდენობის სასმელი წყლით უზრუნველყოფისა და წყალმომარაგების სისტემების სანიტარიულ-ტექნიკური მდგომარეობა 2004 წელსაც არადამაკმაყოფილებელი იყო.

2004 წელს მოქმედი 4714 სასმელ-სამეურნეო წყალმომარაგების სისტემიდან 1169 იყო ცენტრალიზებული.

მოქმედი ცენტრალიზებული წყალსადენების 44,9%-ს (525) არ გააჩნდა სანიტარული დაცვის ზონები, 28,7%-ს (335) – გამწმენდი ნაგებობების აუცილებელი კომპლექსი, 76,2%-ს (891) – საქლორატორები, 81%-ს (948) – წყლის ხარისხის კონტროლის საწარმოო ლაბორატორიები, ხოლო წყალსადენების 68% არ იყო უზრუნველყოფილი აუცილებელი რაოდენობის ქლორის მარაგით, ფერხდებოდა წყლის მომზადების ახალი ტექნოლოგიების დანერგვა. მიღძენებისა და გამანაწილებელი ქსელების ამორტიზებულობის გამო ხშირი იყო ავარიები და დაზიანებები. 2004 წლის განმავლობაში ქვეყნის მასშტაბით წყალმომარაგების სისტემებში აღირიცხა 7404 ავარია და დაზიანება. ქვეყანაში 2004 წელს, ისევე როგორც წინა წლებში მოსახლეობის სასმელ-სამეურნეო წყალმომარაგებისა და სანიტარიის სფეროში ვერ მოიხსნა ისეთი ძირითადი პრობლემები როგორცაა: წყალმომარაგების სისტემების მიღძენებისა და გამანაწილებელი ქსელების დაბალი სანიტარიულ-ტექნიკური საიმედოობა, სასმელი წყლის დეფიციტი, სასმელ-სამეურნეო დანიშნულების წყლების ანთროპოგენული დაბინძურება და სხვა, რის გამოც ქვეყნის მოსახლეობის დიდი ნაწილი ვერ ღებულობდა სანიტარიულ-ჰიგიენური ნორმებით გათვალისწინებული ხარისხიანი სასმელი წყლის რაოდენობას.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის გამო, მოსახლეობისათვის მიწოდებული სასმელი წყლის ხარისხი არცთუ იშვიათ შემთხვევაში არ აკმაყოფილებდა ნორმატიულ მოთხოვნებს და იქმნებოდა ნაწლავური ინფექციების აღმოცენება-გავრცელების საშიშროება, რასაც ადასტურებს საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს სახელმწიფო სანიტარული ზედამხედველობის ინსპექციების მიერ 2004 წელს ქვეყნის მოსახლეობისათვის მიწოდებული სასმელი წყლის ხარისხზე ჩატარებული გამოკვლევები.

2004 წელს 4714 მოქმედი წყალსარგებლობის სისტემიდან გამოკვლეული იყო სულ 1627, ანუ წყალსადენების საერთო რაოდენობის 34,5%. 1169 ცენტრალიზებული წყალსადენიდან – 810, რაც ამ სახის წყალსადენების საერთო რაოდენობის 69,3%-ს შეადგენს, ხოლო 3545 არაცენტრალიზებული წყალსარგებლობის წყაროებიდან – 817, ანუ 23,0%.

ყველა სახის წყალმომარაგების სისტემიდან საანალიზოდ აღებული იყო 44451 ნიმუში, მ.შ. ცენტრალური წყალმომარაგების სისტემიდან – 41166, ხოლო არაცენტრალიზებული წყალმომარაგების წყაროებიდან – 3285 ნიმუში.

ნიმუშების საერთო რაოდენობიდან 23576 ნიმუში აღებული იყო ქიმიური, ხოლო 20875 სანიტარიულ-ბაქტერიოლოგიური გამოკვლევებისათვის.

ქვეყნის მასშტაბით ყველა სახის წყალმომარაგების სისტემიდან საანალიზოდ აღებული 44451 ნიმუშიდან, 9603 (21,6%) არ აკმაყოფილებდა ნორმატიულ მოთხოვნებს. ცენტრალიზებული წყალმომარაგების სისტემებიდან აღებული 41166 ნიმუშიდან ნორმატიულ მოთხოვნებს არ აკმაყოფილებდა 8359, ანუ 20,3%, ხოლო არაცენტრალიზებული წყალმომარაგების წყაროებიდან აღებული 3285 ნიმუშიდან, ნორმატიულ მოთხოვნებს არ აკმაყოფილებდა 1244 ნიმუში, ანუ 37,8%.

წყალსარგებლობის ყველა სახის წყაროებიდან ქიმიური ანალიზისათვის აღებული 23576 ნიმუშიდან ნორმატიულ მოთხოვნებს არ აკმაყოფილებდა 4763 ნიმუში, რაც ქიმიური ანალიზისათვის აღებული ნიმუშების საერთო რაოდენობის 20,2%-ს შეადგენს.

მაღალი იყო წყალმომარაგების ყველა სისტემიდან მიკრობიოლოგიური გამოკვლევებისათვის აღებული ნიმუშების ნორმატივებთან შეუსაბამობის მაჩვენებლებიც, კერძოდ ამ სახის

გამოკვლევებისათვის აღებული 20875 ნიმუშიდან ნორმატიულ მოთხოვნებს არ აკმაყოფილებდა 4840 ნიმუში (23,1%).

ცენტრალიზებული წყალმომარაგების სისტემიდან მიკრობიოლოგიური გამოკვლევებისათვის აღებული 19185 ნიმუშიდან ნორმატიულ მოთხოვნებს არ აკმაყოფილებდა 4064 (21,1%), ხოლო არაცენტრალიზებული წყალმომარაგების სისტემებიდან აღებული 1690 ნიმუშიდან ნორმატიულ მოთხოვნებს არ აკმაყოფილებდა 776 ნიმუში (45,9%).

2004 წლის განმავლობაში სანიტარული კლასიფიკაციით I კატეგორიას მიკუთვნებული წყლის ობიექტებიდან (რომლებიც გამოიყენება სასმელ-სამეურნეო მიზნებისათვის: ცენტრალიზებული ან არაცენტრალიზებული სასმელ-სამეურნეო წყალმომარაგების წყაროდ, კვების მრეწველობის საწარმოების წყალმომარაგებისათვის) სანიტარიულ-ქიმიურ მაჩვენებლებზე გამოკვლეული იყო 451 ნიმუში, რომელთაგან 182 (40,4%) არ შეესაბამებოდა ჰიგიენურ მოთხოვნებს. მათგან ქიმიურ ნივთიერებების შემცველობაზე გამოკვლეული 166 ნიმუშიდან ჰიგიენურ მოთხოვნებს არ პასუხობდა 130 (78,3%) სინჯი. სანიტარიულ-ბაქტერიოლოგიურ მაჩვენებლებზე გამოკვლეული 195 ნიმუშიდან 137 ნიმუში (70,3%) არ პასუხობდა ჰიგიენურ მოთხოვნებს.

II კატეგორიას მიკუთვნებული წყლის ობიექტებიდან (რომლებიც გამოიყენება კულტურულ-საყოფაცხოვრებო მიზნებისათვის: მოსახლეობის ბანაობის, სპორტისა და დასვენებისათვის, აგრეთვე წყლის ობიექტები დასახლებული პუნქტების ფარგლებში) სანიტარიულ-ბაქტერიოლოგიურ მაჩვენებლებზე გამოკვლეული 213 ნიმუშიდან 152 (71,4%) არ შეესაბამებოდა ჰიგიენურ მოთხოვნებს.

რაც შეეხება შავი ზღვის სანაპირო წყლების (მოსახლეობის წყალსარგებლობის რაიონებში) ლაბორატორიულ კონტროლს, სანიტარიულ-ქიმიურ მაჩვენებლებზე გამოკვლეული 160 ნიმუშიდან 50 (31,3%) არ შეესაბამებოდა ჰიგიენურ მოთხოვნებს, ხოლო მათგან ქიმიური ნივთიერებების შემცველობაზე გამოკვლეული 132 ნიმუშიდან 33 ნიმუში (25%) ქიმიური დამაბინძურებლების შემცველობა აღემატებოდა შესაბამისი მათგან ნივთიერების ზღვ-ს, ხოლო მიკრობიოლოგიურ მაჩვენებლებზე გამოკვლეული 152 ნიმუშიდან 145 (95,4%) არ პასუხობდა ჰიგიენურ მოთხოვნებს.

მიწისქვეშა წყლების საერთო მდგომარეობა

საქართველოს ტერიტორიაზე დაძიებული მიწისქვეშა მტკნარი სასმელი წყლების საერთო მოცულობა აღწევს 135 მ³/წმ.

მიწისქვეშა ჰიდროსფეროს მონიტორინგის პროგრამის ძალზე მწირი დაფინანსების გამო 2004 წელს გეოლოგიის დეპარტამენტის მიერ განხორციელდა მხოლოდ ერთჯერადი ჰიდრომონიტორინგული კვლევები წყალტუბოსა და კოლხეთის არტეზიულ აუზებში, რამაც გამოავლინა რეგიონში გრუნტის წყლების გაჭუჭყიანება ამონიუმით, რასაც ადასტურებს ჭალადიდის, ლესეს, სენაკისა და კაპიტნარის უბნებზე დასინჯული დასაკვირვებელი ჭაბურღილის მონაცემები. ცნობილია, რომ კოლხეთის დაბლობი მთლიანობაში ითვლება ჰიდროგეოეკოლოგიურად დაძაბულ რეგიონად; აქ ფუნქციონირებს წყალსაღებების ფართო ქსელი, სადაც მრავალჯერ არის დადასტურებული ეკოლოგიური ბალანსის დარღვევის ფაქტები, რაც გამოწვეულია წყალშემცველი ჰორიზონტების ბუნებრივი დაუცველობით, მათი არალრმა განლაგებით და ზედაპირულ ჩამონადენებთან მჭიდრო ჰიდრაულიკური კავშირით; წყალსაღებებზე სანიტარული დაცვის ზონების არა-დამაკმაყოფილებელი მდგომარეობა, სხვა ტექნოგენური ფაქტორების ზემოქმედებასთან ერთად, ძლიერ ზრდის სასმელი წყლის დაბინძურების საშიშროებას. აღნიშნულთან დაკავშირებით, აუცილებელია ჰიდრომონიტორინგული სამუშაოების პროგრამული დაფინანსება თუნდაც აუცილებელი მინიმუმის დონეზე, რათა შესაძლებელი გახდეს მიწისქვეშა წყლების ხარისხის ცვალებადობაზე მონაცემების მიღება დინამიკაში (ყოველწლიურ და მრავალწლიან ჭრილში), რის შედეგადაც შესაძლებელი გახდება დაბინძურების კონკრეტული კერების დადგენა და რაციონალური დამცავი ღონისძიებების შემუშავება.

კოლხეთის დაბლობზე მიწისქვეშა წყლების ბაზაზე მოქმედი ცენტრალიზებული წყალმომარაგება-წყალაღები ნაგებობების აბსოლუტური უმრავლესობა სანაპირო წყალაღების ტიპისაა ანუ წარმოადგენს მდინარეული ტერასების ფარგლებში განლაგებულ საქსპლუატაციო ჭაბურღილებს და გალერეების სისტემას, რომლის საშუალებით ხორციელდება ძირითადად თანამედროვე

ალუვიური ნალექების წყალშემცვლელი ჰორიზონტების ექსპლუატაცია. ცნობილია, რომ სწორედ ეს ჰორიზონტები ძალზე სუსტად არის დაცული დაბინძურების ანთროპოგენული და ბუნებრივი ფაქტორების ზემოქმედებისაგან. ამის მიზეზი არის ალუვიური გრუნტის წყლების არაღრმა განლაგება და ზემოდან საიმედო თინა-თინხარის არარსებობა.

ქვემო ქართლში საკმაოდ მაღალია მიწისქვეშა წყლის რესურსების წილი (50%-ზე მეტი), რასაც ტერიტორიის გეოლოგიური აგებულება განაპირობებს. გომარეთის, თრიალეთის, წალკის, ლორის და სხვა მაღალი პლატოების ბაზალტური ლავას საფარის მთლიანობა, კონტინენტური ჰავის პირობებში ძლიერ დარღვეულია. თოვლისა და წვიმის წყლები ჩაედინებიან ამ ნაპრალებში და წარმოქმნიან მიწისქვეშა წყლების მძლავრ ჰორიზონტს. ამიტომ საკვლევი ტერიტორია მდიდარია წყაროებით, რომლებიც ასაზრდოებენ მდ. ქცია-ხრამის სისტემას და მეტნაკლებად არეგულირებენ მის წყლიანობის რეჟიმს.

თბილისი წყალმომარაგებას აწარმოებს 6 მიწისქვეშა წყაროს მეშვეობით: ნატახტარის, ბულაჩაურის, წარჩინატახტარის, ჯვარერცის, მუხმანისა და საგურამოს. თბილისის თერძული წყლების საბადოზე განლაგებულია 6 ჭაბურღილი.

შავი ზღვის ეკოსისტემის საერთო მდგომარეობა

შავი ზღვის, როგორც ეკოსისტემის, ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს პრობლემას ევთროფიკაცია წარმოადგენს, რის გამოც მკვეთრად შემცირდა ზღვის ცოცხალი რესურსების პროდუქტიულობა, რაც თავის მხრივ უარყოფითად მოქმედებს საქართველოს, როგორც შავი ზღვის ქვეყნის ეკონომიკაზე, რაც რეგიონის რესურსულ ბაზასა და მოსახლეობის სოციალურ მდგომარეობაზე აისახება.

გაუწმენდავი ჩამდინარე წყლები ზღვის ძლიერ მიკრობიოლოგიურ დაბინძურებას იწვევენ. ამგვარი მდგომარეობა უშუალო საფრთხეს უქმნის მოსახლეობის და დამსვენებლების ჯანმრთელობას, ხოლო სხვა მრავალ ფაქტორთან ერთად, უარყოფითად მოქმედებს ტურიზმის განვითარების პერსპექტივებზე და უარყოფით რეპუტაციას უქმნის საქართველოს შავი ზღვისპირეთს და მის მდიდარ რეკრეაციულ რესურსებს.

საქართველოს შავი ზღვისპირეთის დიდი (ენგური, რიონი და ჭოროხი, ეს უკანასკნელი ტრანსსასაზღვრო მდინარეა), საშუალო და მცირე მდინარეები ხმელეთზე განლაგებული წერტილოვანი და დიფუზიური წყაროებიდან ზღვის დაბინძურების მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენენ. მათი მეშვეობით ქალაქების და დასახლებული პუნქტების ტერიტორიებიდან შავ ზღვაში ჩაედინება კომუნალური/სანიადრე, სამრეწველო ჩამონადენებით, აგრეთვე სოფლის მეურნეობაში მოხმარებული მინერალური სასუქებით და ქიმიკატებით დაბინძურებული წყლები. სავარაუდოა, რომ ეკონომიკური საქმიანობების მკვეთრი შემცირების გამო ზღვის წყლის მდინარეული დაბინძურება ბოლო წლებში ნაკლებად ინტენსიურია. ეკონომიკური კრიზისის დაძლევისთან ერთად მნიშვნელოვნად გაიზრდება დაბინძურების ზემოქმედება საზღვაო გარემოზე, რამაც შესაძლოა თვისობრივადაც განსხვავებული ხასიათი მიიღოს.

საქართველოს შავი ზღვისპირეთში არალეგალური დამფინგი ჩვეულებრივი მოვლენაა. ქალაქების ნაგავსაყრელები და პოლიგონები არ არიან აღჭურვილნი მიწისქვეშა წყლების დაბინძურების თავიდან აცილების საშუალებებით. მრავალი მათგანი განლაგებულია უშუალოდ მდინარეების ან ზღვის ნაპირზე. ხშირად აქვს ადგილი სამრეწველო ნარჩენების განთავსებას საყოფაცხოვრებო ნაგავსაყრელებსა და პოლიგონებზე.

გადაუდებელ აუცილებლობას წარმოადგენს სანაპიროს (პლიაჟების) და ზღვის, მდინარეების, პორტების დაბინძურების სხვა წყაროების რეგულარული მონიტორინგი. ეკონომიკური სიძნელების პირობებში საქართველოს გარემოსდაცვითი მონიტორინგის სისტემის ფუნქციონირება გაუარესდა და საფუძვლიან გაუმჯობესებას მოითხოვს. საერთაშორისო ორგანიზაციების (გაეროს განვითარების პროგრამა, TACIS, მსოფლიო ბანკი) დახმარებით ზოგიერთ შემთხვევაში მოხერხდა ახალი ტექნიკური აღჭურვილობის მიღება. მიუხედავად ამისა, სანაპიროს მონიტორინგის ლაბორატორიების ტექნიკური ბაზა ძლიერ ჩამორჩება თანამედროვე მოთხოვნებს. მოძველებული აპარატურით და ანალიზის მეთოდოლოგიებით ვერ ხორციელდება რეგულარული მონიტორინგი თანამედროვე დონეზე.

შესწავლილია შავი ზღვის ქ. ფოთის აკვატორიაში ზღვის დინამიკისა და შავი ზღვის აუზის ეკოლოგიური პროცესების მათემატიკური მოდელები (მ. ნოდისას სახ. გეოფიზიკის ინსტიტუტი).

დადგენილია, რომ თურქეთის ტერიტორიაზე მდ. ჭოროხზე კაშხლების მშენებლობა უარყოფით გავლენას მოახდენს ბათუმის ზღვის სანაპიროზე, რადგან წარმოიქმნება პლაჟფარმომქმნელი მასალის მწვავე დეფიციტი. დადგენილია ბათუმის შავი ზღვის სანაპირო ზოლის ლითონდინამიკაზე და თანამედროვე საინჟინრო-გეოლოგიურ პროცესებზე მოქმედი ბუნებრივი და ანთროპოგენული ფაქტორები, რომლებიც უდიდეს გავლენას ახდენს ზღვის სანაპიროზე. ჩატარებულია საინჟინრო-გეოლოგიური დარაიონება და დახასიათებულია თითოეული რაიონი. შედგენილია ბათუმის რაიონში ზღვის სანაპირო ხაზის ცვალებადობის სქემა და მოცემულია მისი განვითარების პროგრამა.

აჭარის რეგიონის ზღვის აკვატორიის აქტიურ დამაბინძურებლად კვლავ რჩება ქ. ბათუმის არაკანალიზირებული უბნები. რამდენადაც ქ. ბათუმის 40% არაკანალიზირებულია, ამდენად ამ უბნების ფეკალური ჩამდინარე წყლები ყოველგვარი გაწმენდა-გაუვნებლობის გარეშე ჩაედინებიან ზღვაში და იწვევენ მის დაბინძურებას. ყოველივე ამას ემატება ამ ზონაში განლაგებული კერძო მოსახლეობის ჩამდინარე ფეკალური წყლები, რომლებსაც არ გააჩნიათ ამ წყლების გაწმენდის მარტივი ტიპის სექტიკებიც კი. ეს წყლები საშუალოდ ყოველწლიურად მლნ. მ³-ს აღემატება.

ანალოგიური მდგომარეობაა ქობულეთის საკანალიზაციო ქსელის მუშაობის საქმეში. იქ არსებული ბიოლოგიური ტიპის გამწმენდი ნაგებობა ფიზიკურად აღარ არსებობს, რის გამოც ეს წყლები (საშუალოდ ყოველწლიურად 1,5 მლნ. მ³) ყოველგვარი გაწმენდა-გაუვნებლობის გარეშე ჩაედინებიან ზღვაში და იწვევენ მის ბაქტერიოლოგიურ დაბინძურებას.

შავი ზღვის მნიშვნელოვანი დამაბინძურებელი კერებია დაბა ჩაქვის, მახინჯაურის, მწვანე კონცხის, ციხისძირის ცენტრალური დასახლების საკანალიზაციო წყლები. გაანგარიშებით დადგენილია, რომ უშუალოდ ზღვის სანაპირო ზოლში განლაგებული დასახლებული პუნქტებიდან ყოველწლიურად (ქ. ბათუმის გარდა) ზღვაში 2 მლნ. მ³-ზე მეტი გაუწმენდავი წყალი ჩადის.

თავი 3

მიწა და მიწის რესურსები

საქართველო მცირემიწიანი ქვეყანაა, რომლის ტერიტორია ტერიტორიული წყლების ფართობის (835,1 ათ. ჰა) ჩათვლით 7628,4 ათას ჰა-ს შეადგენს. 2005 წლის პირველი იანვრის მდგომარეობით, სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების ფართობი შეადგენდა 3026,3 ათას ჰექტარს (მთელი ტერიტორიის 39,7%), აქედან სახნავი – 802,1 ათასი ჰექტარი, მრავალწლიანი ნარგავები – 264,0 ათასი ჰექტარი, სათიბი – 143,5 ათასი ჰექტარი, ხოლო საძოვარი – 1796,9 ათასი ჰექტარი.

საკუთრებაში გადაცემულია 769,6 ათასი ჰექტარი სასოფლო-სამეურნეო სავარგული. იჯარით გაცემულია 824,0 ათასი ჰექტარი, დარჩენილია გაუცემელი 1432,7 ათ.ჰა.

აღნიშნული ფართობების საკუთრებაში და იჯარით გაუცემლობის მიზეზებია: რთული რელიეფური პირობები, მწირი ნიადაგობრივი შემადგენლობა, სარწყავი და დამშრობი სისტემების მწყობრიდან გამოსვლა, რაც იწვევს სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების გაუდაბნობას ან მეორად დაჭაობებას.

სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მონაცემებით, სასოფლო-სამეურნეო სავარგულებიდან საკმაოდ დიდი ფართობები უკავია დაბალნაყოფიერ ნიადაგებს:

- დამლაშებული და ბიცობი ნიადაგები – 205,0 ათ.ჰა (მთლიანი სავარგულების 6,7%);
- მჟავე ნიადაგები – 300,0 ათ.ჰა (11%);
- დაჭაობებული ნიადაგები – 210,0 ათ.ჰა (7,3%);
- ეროზირებული ნიადაგები – 1 მლნ.ჰა (33%).

ამას ემატება ნიადაგების გაღარიბება მცენარისთვის საჭირო საკვები ნივთიერებებით და ნაყოფიერების ძირითადი მაჩვენებლის – ჰუმუსის შემცირების ტენდენცია თითქმის ყველა ტიპის ნიადაგში და ყველა რეგიონში.

ყოველივე ეს გარემოება პრობლემებს ქმნის ქვეყნის უპირველესი და შეუცვლელი სიმდიდრის – ნიადაგის, როგორც დედამიწაზე სიცოცხლის წყაროს, შენარჩუნების საქმეში.

რიგ რეგიონში ნიადაგის ნაყოფიერება კატასტროფულად ეცემა, შესაბამისად მცირდება სასოფლო-სამეურნეო კულტურათა მოსავლიანობა. ამასთან იქმნება რეალური საშიშროება გაუდაბნოების დაწყებისა.

აღნიშნული მდგომარეობის გამომწვევი მიზეზებიდან ძირითადად აღსანიშნავია შემდეგი გარემოებები:

– დაუფინანსებლობის გამო თითქმის შეწყვეტილია ბიცობი და მჟავე ნიადაგების ქიმიური მელიორაციის და ეროზიის საწინააღმდეგო ღონისძიებების განხორციელება, რამაც გააძლიერა ნიადაგებში მიმდინარე უარყოფითი პროცესები. იზრდება ძლიერ მჟავე და ბიცობი ნიადაგების ფაზები, იკარგება დიდი რაოდენობის მიწა თავისი ნაყოფიერი ფენით. იზრდება მეწყერებისა და სრამების რაოდენობა;

– მინერალური და ორგანული სასუქების გამოყენების მინიმუმამდე შემცირებამ და ისიც მხოლოდ აზოტიანი სასუქების ხარჯზე, უდიდეს პრობლემებს ქმნის როგორც ნიადაგში საკვები ელემენტების ბალანსის აღდგენის და მოსავლიანობის გაზრდის საქმეში, ისე აგროეკოლოგიის და პროდუქციის ხარისხის თვალსაზრისით.

ნიადაგის დაცვისა და ნაყოფიერების გაუმჯობესების უზრუნველსაყოფად აუცილებელია რიგი ღონისძიებების გატარება, რასაც ითვალისწინებს საქართველოს კანონი „ნიადაგების კონსერვაციისა და ნაყოფიერების აღდგენა-გაუმჯობესების შესახებ“ და პრეზიდენტის ბრძანებულებით დამტკიცებული „საქართველოს ნიადაგების დაცვისა და ნაყოფიერების ამაღლების“ სახელმწიფო პროგრამა.

ნიადაგების დაცვის, ნაყოფიერების ამაღლებისა და გაუმჯობესების მიმართულებით სამინისტროს სპეციალიზირებული სამსახურის – აგროქიმიური და ნიადაგის ნაყოფიერების სამსახურის მიერ 2004 წელს ჩატარებულ იქნა შემდეგი ღონისძიებები:

1. ნიადაგურ-აგროქიმიური გამოკვლევები და ხარისხობრივი შეფასება ჩატარდა 3262 ჰა სასოფლო-სამეურნეო სავარგულზე ქვეყნის 19 რაიონში, რომლის მიხედვით გამოკვლეული ფართობები მცენარისათვის საჭირო ფოსფორისა და კალიუმის შემცველობის მხრივ „ძლიერ ღარიბ“ კატეგორიას მიეკუთვნება.

2004 წლის ნიადაგების გამოკვლევის შედეგების შედარება მოხდა ადრეულ (1987-1991წ.წ.) წლებში ჩატარებულ გამოკვლევებთან, სადაც სერიოზულად გამოიკვეთა ნიადაგის დეგრადაციისა და გაღარიბების ტენდენცია.

ცხრილი №3.1

ნიადაგების გამოკვლევის შედეგები მგ/100გრ. ნიადაგში

რაიონი	სოფელი	2004 წელს გამოკვლევის მონაცემები			ადრეული წლების მონაცემები			
		P ₂ O ₅	K ₂ O	ჰუმუსი, %	წელი	P ₂ O ₅	K ₂ O	ჰუმუსი, %
ახმეტა	მალრაანი	12	101	2,9	1990	33	315	3,0
ყვარელი	შილდა	7	88	3,8	1988	35	299	4,0
დედოფლისწყარო	ფიროსმანი	16	141	5,0	1989	39	418	5,4
მცხეთა	მუხრანი	19	192	3,1	1991	31	447	3,2
გორი	კარალეთი	17	202	3,7	1990	55	501	3,9
ახალციხე	აწყური	8	129	3,4	1991	47	409	3,7
ბოლნისი	ჭაპალი	18	188	3,1	1988	38	392	3,4
ჩხოროწყე	ჭოლა	25	10	3,5	1987	30	20	3,8

ჩხოროწყუ	ხაბუძე	28	15	3,8	1987	32	22	4,0
----------	--------	----	----	-----	------	----	----	-----

2. სახელმწიფო მიზნობრივი პროგრამებით 2004 წელს ეროზიის საწინააღმდეგო ღონისძიებებისათვის გათვალისწინებული იყო 80,0 ათ. ლარი.

ეროზიის საწინააღმდეგოდ ნიადაგდაცვითი ხე-მცენარეების გაშენება განხორციელდა 24 ჰა-ზე აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში.

3. მომზადდა და დაიბეჭდა „ეროზიის საწინააღმდეგო რეკომენდაციები“.

მთლიანობაში გურია მიეკუთვნება მეწყერული მოვლენებით ძლიერი დაზიანების რეგიონს.

რეგიონის ტერიტორიისთვის მეწყერების გარდა დიდი ზიანი მოაქვს მიწების დაჭაობებასა და დატბორვას. მდინარეების: სუფსის, ოკვანეს, სვიანას, რაყას, ორაგვესლელის კალაპოტსა და ჭალებში ხშირად ხდება წყალმოვარდნა-დატბორვითი და მათი თანმდევი ეროზიულ-აკუმულაციური მოვლენები.

ქვემო ქართლის რეგიონში მიწების მნიშვნელოვანი ფართობების დაზიანების ფაქტები არ გამოვლენილა. მიწების დაცვისა და ნაყოფიერების ამაღლების მიზნით, აგრომელიორაციული, კულტტექნიკური და ეროზიის საწინააღმდეგო სარეკულტივაციო სამუშაოები არ ჩატარებულა.

ქვემო სვანეთისა და ლეჩხუმის რეგიონალური სამმართველოს ინფორმაციით, მიწების დაზიანების ძირითადი მიზეზი წყლისმიერი ეროზიაა. 2004 წელს დაზიანდა 150 ჰა მიწის ფართობი.

იმერეთის რეგიონში აღრიცხული ეროზირებული ტერიტორიების საერთო ფართობი 1994 ჰექტარია. ყველაზე ძლიერი ეროზირებული პროცესები მიმდინარეობს ჭიათურის, საჩხერის, წყალტუბოსა და ბაღდათის რაიონებში.

კახეთის რეგიონალური სამმართველოს მონაცემებით, რეგიონში არსებული მიწების 20-22% გამოფიტულია, როგორც ბუნების სტიქიური ძალებით, ასევე სასუქების შეუტანლობით. ამდენად, 30315 ჰა-მდე სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები განიცდის ქარისმიერ და წყლისმიერ ეროზიას.

ლაგოდეხში წყალდიდობით 5 ჰა გაუვარგისდა, საგარეჯოში 240 ჰა გრუნტის წყლებით, ხოლო 270 ჰა მეწყერით, ყვარელში 700 ჰა წყალდიდობით. სიღნაღის რაიონში 8000 ჰა-მდე საჭიროებს ეროზიისაგან დაცვას.

ფოთის რეგიონალური სამმართველოს ინფორმაციით, შავი ზღვის სანაპირო ზოლი, მალთაყვასა და დიდი კუნძულის მიდამოებში ზღვის შტორმული მოქმედებით წლების განმავლობაში განიცდის ინტენსიურ ჩარეცხვებს. წყლისმიერი ეროზიული პროცესებით ბოლო 30-35 წლის განმავლობაში ქალაქმა დაკარგა 350 ჰა-ზე მეტი ხმელეთის ტერიტორია. ამ პროცესების შემაჩერებელი ღონისძიებები თანხების უქონლობის გამო ვერ ხორციელდება.

ხაშურის რეგიონალური სამმართველოს მონაცემებით 2005 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით, ხაშურის რაიონში ეროზირებულია სახნავი 16 ჰა (წაღებულია წყლის მიერ), საძოვარი 20 ჰა (50%-იანი დაზიანება), არასასოფლო დანიშნულების მიწა – 17 ჰა (50%-იანი დაზიანება).

ქარისმიერი ეროზიის შედეგად დაზიანებულია დაახლოებით 300 ჰა სახნავი და 100 ჰა საძოვარი. მდგომარეობის გამოსასწორებლად არავითარი ღონისძიება არ გატარებულა.

აჭარის გარემოს დაცვის რეგიონალური სამმართველო ინფორმაციით, 2004 წლის საანგარიშო პერიოდში მიწის ბალანსით აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში 227 ჰა ეროზირებული და დამეწყერილი მიწის ფართობი აღირიცხა.

სხვადასხვა კატეგორიის მიწების ხარისხობრივი მდგომარეობის, მათი გამოფიტვის რღვევის, ეროზირების და დეგრადაციის პროცესები მიმდინარეობს 397 ჰა-ზე. ეგზოგენურ-გეოლოგიური პროცესების პოტენციურად საშიშ ზონაში იმყოფება 1500 ოჯახი. მთლიანად დაინგრა 6 საცხოვრებელი სახლი და ოცდაათამდე დამხმარე ნაგებობა. მეწყერმა და ღვარცოფმა 150-ზე მეტ ოჯახს დაუტბორა საკარმიდამო მიწის ნაკვეთები.

ეროზირებული მიწების გატყევების მიზნით შუახევის რაიონში დაირგო 1000 ძირი კაკლის ნერგი, ქედის რაიონში – 500 ძირი კაკლის ნერგი, ხელვაჩაურში – 800 ძირი ევკალიპტის ნერგი, ხულოს რაიონში 5 ჰა-ზე გაშენდა წიფლის ნარგავი, ქობულეთის რაიონში 0,7 ჰა-ზე გაშენდა კრიპტომერიის ნარგავი და 0,5 ჰა-ზე მოეწყო ტყის კულტურების სანერგე.

სოფლის მეურნეობის სამინისტროს 2004 წლის მონაცემებით სამელიორაციო სისტემების მომხმარებლის ზონაში მოქცეულია სულ 820 ათ.ჰა, მათ შორის სარწყავი მიწები 110 ათ.ჰა, ზამთრის და ზაფხულის საძოვრების გაწყლოვანების სისტემების ფარგლებში – 340 ათ.ჰა.

ფართობებმა, რომლის მორწყვაც რეალურად შეიძლება სარწყავი სისტემების მეშვეობით, 2004 წლის მონაცემებით 180 ათ.ჰა შეადგინა.

ფაქტურად, 2004 წელს ირწყვებოდა 106 ათ.ჰა. ჭარბი ნალექების მიზეზით მორწყვა არ გახდა საჭირო თავიანთი კულტურებით დაკავებულ 37 ათ.ჰა ფართობზე.

დამშრობი სისტემების მეშვეობით რეალურად დაშრობილმა ფართობებმა შეადგინა 35 ათ.ჰა.

ადამიანის სამეურნეო საქმიანობის შედეგად ხდება ნიადაგის დაბინძურება საშიში ნივთიერებებით და სხვადასხვა სახის ნარჩენებით, კერძოდ: ნავთობითა და ნავთობპროდუქტებით მათი მოპოვების, ტრანსპორტირების, გამოყენებისა და ავარიული შემთხვევების დროს; მძიმე ლითონებით მსხვილი საწარმოებისა და მთავარი ავტომაგისტრალების მიმდებარე ტერიტორიებზე; ყოფილი საბჭოთა არმიის სამხედრო ბაზების პოლიგონებზე დარჩენილი საშიში ნივთიერებებით, სამრეწველო და საყოფაცხოვრებო ნარჩენებით.

ქვეყნის ტერიტორიაზე დაბინძურებული მიწის ფართობების შესახებ ინფორმაცია არასრულია, შესაბამისად არ არის დაზუსტებული 2004 წლის განმავლობაში დაბინძურებული მიწის ფართობები. მიმდინარე წელს რაიმე ღონისძიება ამ მიწების რეკულტივაციის, აღდგენის მიზნით არ განხორციელებულა.

მაგალითად, ცალკეული რეგიონის მიხედვით შეძლევი სურათია: – მცხეთის რაიონში სოფ. ქსნის ტერიტორიაზე, ყოფილი „საქსოფლნაყოფიერების“ ლიკვიდირებულ ტერიტორიაზე 10 ჰა ფართობზე დაყრილია სამშენებლო ნარჩენები, მინერალური სასუქები და შხამქიმიკატები. სოფ. ქსნის მიმდებარედ 50მ² ფართობზე დაღვრილია ნავთობპროდუქტები. სულ მცხეთის რაიონის ტერიტორიაზე საყოფაცხოვრებო ნარჩენებით დაბინძურებულია 45 ჰა მიწის ფართობი, ხოლო მინერალური სასუქებით და შხამქიმიკატებით დაახლოებით 100მ².

ამ მონაცემებიდან ცხადია, რომ მიწის ფართობების დაბინძურებას წლების მანძილზე აქვს ადგილი. რეგიონალური სამმართველოს ინფორმაციით, 2004 წელს დასუფთავების ორთვიურის ფარგლებში გაიწმინდა გზის ნაპირები, ხევები, მაგრამ არ არის ინფორმაცია, თუ რა ფართობებზე და დაბინძურების რომელი წყაროები იქნა ლიკვიდირებული.

რაჭის რეგიონალური სამმართველოს მონაცემებით, 2004 წელს რეგიონში მიწების რაიმე მნიშვნელოვანი დაბინძურება არ მომხდარა.

კახეთის რეგიონალური სამმართველოს ინფორმაციით, 2004 წლის სექტემბერში, საგარეჯოს რაიონის სოფ. პატარძელის და ნინოწმინდას №100 ჭაბურღილიდან ნავთობისა და წყლის ნარევის ამოფრქვევის შედეგად დაბინძურდა 41 ჰა ფართობი. დაბინძურებით მიყენებული ზარალი შეისწავლა სახელმწიფო კომისიამ. კომპანიამ აიღო ვალდებულება დაბინძურებული ნიადაგების რემედიაციის ჩასატარებლად, კერძოდ, გაიტანოს სართიჭაღის მიმდებარედ არსებული ე.წ. „ამბარის“ ტერიტორიაზე, რომელიც წლების მანძილზე გამოიყენებოდა ნავთობის ნარჩენების განსათავსებლად.

სამმართველოს მონაცემებით საყოფაცხოვრებო ნარჩენებით დაბინძურდა 140 ჰა მიწის ფართობი. ტერიტორიის დასუფთავების მიზნით ცალკეული ღონისძიებების მიუხედავად საერთო სურათი არ იცვლება.

ხაშურის საქალაქო სამმართველოს ინფორმაციით, 2004 წელს რეგიონში ნავთობპროდუქტებით მიწის დაბინძურების ფაქტები არ დაფიქსირებულა. 0,5 ჰა სასოფლო-სამეურნეო მიწის და 1 ჰა სასოფლო დანიშნულების ფართობის ნავთობპროდუქტებით დაბინძურება მოხდა 90-იან წლებში, როდესაც ხდებოდა ნავთობსადენიდან ნავთობპროდუქტების დატაცება. ცხადია, რომ მიწების რემედიაცია და აღდგენა არ მომხდარა. ნარჩენებით დაბინძურებულია დაახლოებით 15 ჰა მიწის ფართობი.

შიდა ქართლის რეგიონალური სამმართველოს ინფორმაციით, რეგიონის ტერიტორიაზე დაახლოებით 0,4 ჰა მიწის ფართობია დაბინძურებული წლების წინ შემოტანილი ვადაგასული პესტიციდებითა და აგროქიმიკატებით.

ქვემო ქართლის რეგიონალური სამმართველოს მონაცემებით ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ნავთობსადენის მშენებლობის პროცესში ხდება მიწების დაბინძურება. როგორც ცნობილია, BTC

ნავთობსადენი საქართველოს 6 რეგიონში გადის, ამიტომ მონაცემები ერთი რეგიონის შესახებ არასაკმარისია: 2004 წლის განმავლობაში, ქვემო ქართლის რეგიონში დაფიქსირებულია ორი ათეული ადგილი, სადაც დაყრილია ბაზალტის ლოდები და სხვა სახის ინერტული ნარჩენები, სულ 12,5 ჰა-მდე, ძირითადად სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები და საძოვრები.

იმერეთის რეგიონალური სამმართველოს ინფორმაციით, 2004 წელს სოფ. გომის ტერიტორიაზე ბაქო-სუფსის ნავთობსადენის 315-316 კმ-ზე მილსადენის აღდგენითი სამუშაოების წარმოებისას, მილსადენის არხში ნავთობპროდუქტების ჩაღვრის შედეგად დაბინძურდა დაახლოებით 0,31 ჰა მიწის ფართობი. ნავთობპროდუქტის საერთაშორისო კორპორაციამ აღადგინა დაბინძურებული ტერიტორია.

ოქტომბრის თვეში, რკინიგზის სადგურ ხარაგაულთან სატვირთო მატარებლის ავარიის შედეგად, რკინიგზაზე გადაბრუნდა ნავთობპროდუქტებით დატვირთული ავტოცისტერნა, საიდანაც ნავთობპროდუქტები ჩაიღვარა ნიადაგში და მოხვდა მდ. ჩხერიმელაში. მდინარის დაბინძურებით მიყენებული ზარალი 33434 ლარად შეფასდა და წარედგინა რკინიგზის დეპარტამენტს. ტერიტორია გაიწმინდა.

აჭარის ავრონომიურ რესპუბლიკაში, სასოფლო-სამეურნეო მიწების დაბინძურების ფაქტები 2004 წელს არ გამოვლენილა. რაც შეეხება სამრეწველო ტერიტორიებს, იქ მრავალ ადგილას შეიმჩნევა ძირითადად ნავთობპროდუქტებით დაბინძურების ცალკეული შემთხვევები. კერძოდ: დაბინძურებულია შპს „ბათუმის ნავთობგადამამუშავებელი ქარხნის“ სარეზერვუარო პარკის მიმდებარე ლოკალური უბნები და რკინიგზის სალიანდაგო ხაზის შიდა ტერიტორიები; შპს „საქართველოს რკინიგზის“ ბათუმის სატვირთო სადგურის სამეურნეო გზის 3,5 ჰა-ზე აღებულ იქნა ნავთობპროდუქტებით დაბინძურებული 1000 მ³ მოცულობის მიწის გრუნტი, რომელიც გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის დარღვევით დასაწყობებულ იქნა ოჩხამურში ბათუმი-ნატანების 34-ე და 36-ე კილომეტრზე.

ნავთობით დაბინძურებული მიწების გაწმენდა ბიორემედაციის მეთოდის გამოყენებით დაგეგმილია შპს „ბათუმის ნავთობტერმინალში“, თუმცა გაწმენდილი მიწების რაოდენობის შესახებ ინფორმაცია არ არის წარმოდგენილი.

„საქართველოს მთავრობის სტრუქტურის, უფლებამოსილებისა და საქმიანობის წესის შესახებ“ საქართველოს კანონიდან გამომდინარე, საქართველოს მთავრობის 2004 წლის 9 ივლისის №56 დადგენილების თანახმად, საქართველოს მიწის მართვის სახელმწიფო დეპარტამენტის ლიკვიდაციის გამო, რიგი უფლებამოსილებანი განხორციელებისათვის გადაეცა გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს, მათ შორის ერთ-ერთ ფუნქციად – მიწის მიზნობრივი გამოყენების და დაცვის შესახებ კანონმდებლობით გათვალისწინებულ მოთხოვნათა დაცვის მდგომარეობის სახელმწიფო კონტროლი.

თავი 4

წიადი და წიადისეული

წიადისეულის რაციონალური გამოყენების რეგულირებისათვის მოქმედებს ლიცენზირების სისტემა, რომელსაც გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს გარემოსდაცვითი ნებართვებისა და ლიცენზიების სამსახური ახორციელებს.

ცხრილში №4.1 შეტანილია 2001-2004 წლებში გაცემული ლიცენზიების მდგომარეობა სასარგებლო წიადისეულის სახეების მიხედვით.

2001-2004 წლებში წიაღისეულით სარგებლობისათვის გაცემული ლიცენზიები

სასარგებლო წიაღისეულის სახე		გაცემული ლიცენზიები				
		2001წ.	2002წ.	2003წ.	2004წ.	2004წ. შეჩერებული ლიცენზიები
მიწისქვეშა წყლები	მტკნარი, დაბალი მინერალობის წყალი	7	14	9	7	1
	გეოთერმული წყალი	1	1	2	—	—
	მინერალური წყალი	4	7	3	3	2
მყარი წიაღისეული	სათბობი	1	1	—	—	—
	მადნეული	1	3	6	3	25
	არამადნეული, სამშენებლო მასალები და სამთოქიმიური ნელეული	20	26	30	15	3
სულ:		34	52	50	28	31

ცხრილიდან ჩანს, რომ წინა წლებთან შედარებით 2004 წელს მნიშვნელოვნად შემცირდა გაცემულ ლიცენზიათა რაოდენობა. ამასთანავე, შეჩერებულია მრავალი ადრე გაცემული ლიცენზიების მოქმედება, რაც გამოწვეულია ლიცენზიებით გათვალისწინებული წიაღისეულის დაცვის მოთხოვნილებათა გამკაცრებით.

ლიცენზიები ადგილობრივი მნიშვნელობის წიაღისეულით სარგებლობაზე გაიცემა გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს რეგიონალური სამმართველოების მიერ. ნავთობისა და აირის საბადოებით სარგებლობაზე ლიცენზიების გაცემას 1998 წლიდან აწარმოებს საქ. ნავთობისა და აირის მარეგულირებელი სახელმწიფო სააგენტო. ნავთობისა და აირის ძიებამოპოვებას სახელმწიფო ორგანიზაციებთან ერთად აწარმოებენ უცხოური კომპანიები. გაცემულია სულ 18 ლიცენზია 20-25 წლის ვადით.

ნავთობი დიდი რაოდენობით არ მოიპოვება. ქვემო ქართლში იგი დღე-ღამეში აღწევს 40-50 ტონას, ხოლო კახეთის რეგიონში 300-350 ტონიდან შემცირდა 90 ტონამდე. აქ მოპოვების ინტენსიფიკაციის მიზნით, იწერება ახალი ტექნოლოგია, კერძოდ, ჰორიზონტალური ბურღვა. უნდა აღინიშნოს, რომ კახეთის რეგიონში მოპოვებული ნავთობი დიდი რაოდენობით შეიცავს წყალს, რაც ართულებს მოპოვებული ნავთობის გადაამუშავებას.

გეოთერმული წყლების საბადოები გამოვლენილია იმერეთის რეგიონში, ზუგდიდ-ცაიშის რაიონში, სამცხე-ჯავახეთში, ქართლში.

ქვეყნის ტერიტორიაზე მინერალური წყლების მრავალი საბადოა. მარტო მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში 100-მდეა დაფიქსირებული მათი გამოვლინება.

ასპინძის რაიონში განლაგებულია ნაქალაქევის მინერალური წყლისა და თანმდევი ნახშირორჟანგა გაზის საბადო, სადაც გაცემული იყო ლიცენზია ნახშირორჟანგის მოპოვებაზე 26 ტონა/დღ.დ რაოდენობით. მთლიანობაში საბადოს მარაგები საექსპლუატაციო კატეგორიებით დამტკიცებულია 36 ტონა/დღ.დ ოდენობით.

მინერალური წყლების მოპოვება ძირითადად ხდება “ბორჯომის”, “ზვარეს”, “ნაბელავის”, “მიტარბის” და სხვა ცნობილი საბადოებიდან, ადრე გაცემული ლიცენზიების საფუძველზე. 2004 წელს გაცემულია მხოლოდ ერთი ლიცენზია “ქლიბულის” მინერალური წყლით სარგებლობაზე (ბაღდათის რაიონი).

წინა წლებთან შედარებით შემცირდა დაბალი მინერალობის წყლებით სარგებლობაზე გაცემულ ლიცენზიათა რაოდენობაც.

2004 წელს ქვანახშირის მოპოვებაზე ლიცენზია არ გაცემულა. წინა წლებში გაცემული ლიცენზიები მიზნად ისახავდა ტყიბულ-შაორის საბადოს შესწავლა-მოპოვებას, რაც ძალზე ნელი ტემპით მიმდინარეობდა.

უნდა აღინიშნოს, რომ ქვეყნის ენერგეტიკის განვითარებაში ამ საბადოს რაციონალურ დამუშავებას დიდი მნიშვნელობა ენიჭება, რაც საფუძველი გახდება “მახტი-თბოელექტროსადგურის” ამოქმედებისათვის. ჯერჯერობით ამოღებული ქვანახშირი ისე ცოტაა, რომ მას სახელმწიფო მნიშვნელობა არ აქვს.

მადნეულის სპილენძის, ბარიტი პოლიმეტარული ოქროსშემცველი საბადოს კარიერზე 2004 წლის განმავლობაში მოპოვებულ იქნა 1751 ათასი ტონა მადანი და გამოშვებულ იქნა 61895 ტონა კონცენტრატი, ხოლო შპს „კვარციტ“-მა გადაამუშავა 1087 ათასი ტონა მეორადი კვარციტები, რომლებიც შეიცავდნენ 1243 კგ. ოქროს და 5,95 ტ. ვერცხლს.

შემდგომში განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს შედარებით მცირე წარმადობის საწარმოთა ამუშავებას, გეოლოგიური მონაცემებით ამის საშუალება ქვეყანას გააჩნია.

2004 წელს გადაუწყვეტელი დარჩა ჭიათურის მანგანუმის მადნის საბადოს მთლიანი და კომპლექსური დამუშავების საკითხი. უფრო მეტიც, ადრე გაცემული ლიცენზიების მოქმედება გაბნეული მანგანუმის მოპოვებაზე შეწყდა.

ბოლო წლებში გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს რეგიონალური სამმართველოები ახორციელებდნენ კონტროლს, რათა ულიცენზიოდ და სამთო-ტექნიკური ექსპლუატაციის წესების დარღვევით არ დაეშვათ სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვება-დამუშავება.

თაზი 5

მცენარეული საფარი

საქართველოს მცენარეულობა დიდი მრავალფეროვნებით ხასიათდება, რაც განპირობებულია სხვადასხვა ფაქტორებით, ძირითადად საქართველოს გეოგრაფიული მდებარეობითა და ბუნებრივ-კლიმატური პირობების მრავალფეროვნებით.

საქართველოს მცენარეული საფარი დაახლოებით 13000 სახეობას ითვლის. მათ შორის 4225 მიეკუთვნება თესლოვან მცენარეთა რიცხვს, 75 – გვიმრისებრს, 600 – ხავსებს, 650 – მღიერებს, 5000 – სოკოვანს და 2000 – წყალმცენარეებს.

ენდემურ (ადგილობრივ) და რელიქტურ (ძველ) სახეობებთან ერთად საქართველოში უხვადაა ადვენტური (ადამიანის შემოტანილი და გავრცელებული) სახეობები. მათ შორის მრავლადაა როგორც ბუნებრივი, ისე კულტურული – მარცვლეული, ხილეული, ბოსტნეული, სამურნალო, დეკორატიული მცენარე. ადგილობრივი, ენდემური წარმოშობისაა საქართველოს მცენარეული საფარის 380 სახეობა, რომელთაგან ცნობილია ბიჭვინთისა და ელდარის ფიჭვი, სამეგრელოს არყი, ქართული ნუში და სხვა. რელიქტური მცენარეები მრავლადაა გავრცელებული კოლხეთში, ასე მაგალითად: პონტოს მუხა, ძელქვა, ბზა, წყავი, შქერი, მოცვი, უთხოვარი და სხვა.

საყურადღებოა სამკურნალო მცენარეების მრავალფეროვნებაც, რომელთა გამოყენების უძველესი ტრადიციები არსებობს ქვეყანაში. სამკურნალო მცენარეებისაგან დამზადებული პრეპარატების გამოყენების შედეგებმა არა მარტო ფიზიოთერაპია, არამედ მეცნიერული და პრაქტიკული მედიცინაც სამკურნალო მცენარეებისაგან შემოაბრუნა, რამაც გამოიწვია სამკურნალო ფლორის რესურსებზე მოთხოვნის გაზრდა. შედეგად კი მოსპობის საშიშროების წინაშე აღმოჩნდა სამკურნალო მცენარეების მნიშვნელოვანი სახეობები.

2004 წლიდან საქართველოს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს ბიომრავალფეროვნების დაცვის სამმართველოში დაწყებულია მუშაობა არამერქნული რესურსის მონაცემთა ბაზის შესაქმნელად. სამმართველოში ხდებოდა არამერქნული მცენარეული რესურსე-

ბით სარგებლობის ნებართვის მისაღებად შესული განცხადებების განხილვა ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციისა და მდგრადი განვითარების პრინციპების გათვალისწინებით. ძირითადი მოთხოვნა იყო ისეთ სამკურნალო მცენარეულ ნედლეულზე, როგორებიცაა: ევკალიპტის ფოთოლი, ასკილის ნაყოფი, ორკილას ბალახი, ჩვეულებრივი დაფნის ფოთოლი, გულყვითელას ყვავილი, შაბალახას ბალახი, კუნელის ნაყოფი, მოცვის ნაყოფი და ფოთოლი, ნეგოს ყვავილი, პიტნის ბალახი, ცაცხვის ყვავილი, ნაძვის წიწვები.

2004 წლის მონაცემებით, ხელოვნურად გამწვანებული ტერიტორიების – ბაღებისა და პარკების მდგომარეობა წინა წლებთან შედარებით ბევრად გაუმჯობესებულია.

შ.პ.ს. „ვაკის პარკის“ ფართობი შეადგენს 16 ჰა-ს. აქედან მწვანე ნარგაობებს უკავია 8 ჰა, შენობა-ნაგებობებს – 5 ჰა და სხვადასხვა ატრაქციონებს – 3 ჰა. „თბილისის ზღვის პარკის“ ფართობი შეადგენს 120 ჰა-ს, ნარგაობა – 65470 ძირს. „ვეტერანთა პარკის“ (კიკვიძის სახ. პარკი) ფართობი – 7,7 ჰა-ს, ნარგაობა – 6000 ძირს. „მთაწმინდის პარკის“ ტერიტორია – 58,4 ჰა-ს, აქედან გამწვანებულია 57 ჰა. „მუშთაიდის პარკის“ ტერიტორიას უკავია 4,3 ჰა. აქედან გამწვანებულია 2,6 ჰა. გზებსა და ატრაქციონებს დაკავებული აქვს 1,7 ჰა. პარკების უმეტეს ნაწილში ტარდება კალენდარული გეგმით გათვალისწინებული აგროტექნიკური ღონისძიებები. ხეებსა და ბუჩქებს შემობარული აქვთ სარწყავი ჯამები და მიცემული აქვთ ფორმირება. გადაიბარა გაზონები და საყვავილე ნაკვეთები. დაიფოცხა გზები, დათესილია კონინდარი, დარგულია ყვავილები. ამოძირკვულია ხმელი ხეები. თუმცა აღსადგენია სავალი გზები და მოედნები, წყალსადენისა და ელექტროგანათების ქსელი. არ არის ბაღის სავარძლები. დანგრეულია და არ ფუნქციონირებს ორანჟერია, კაპიტალურად შესაკეთებელია ადმინისტრაციული და სხვა დამხმარე შენობები.

ახმეტელის სახელობის ბაღის ფართობი შეადგენს 4,55 ჰა-ს, აკაკის სახელობის ბაღის – 1,3 ჰა, ვახუშტის სახელობის ბაღის – 6 ჰა, ცხრა აპრილის ზედა და ქვედა ბაღების – 4 ჰა, სანაპირო ბაღის – 1,3 ჰა, 300 არაგველის სახელობის ბაღის – 2,45 ჰა, ავჭალის ბაღის – 3,2 ჰა, VI მ/რ-ის ბაღის – 2,1 ჰა, დედაენის სახელობის ბაღის – 5,6 ჰა, ვერის ბაღის – 5,44 ჰა, ყაზბეგის ბაღის – 3,94 ჰა, ორხევის ხიდთან ბაღის – 5,9 ჰა. ბაღებისა და სკვერების უმეტეს ნაწილში აღდგენილია წყალგაყვანილობა, განათება, დაიდგა ბაღის სავარძლები და ბავშვთა სათამაშოები, დაითესა კონინდარი, დაირგა ხეები, ბუჩქები და ყვავილები, სავალი გზები მოშანდაკდა წითელი აგურის ფხვნილით.

საქართველო ტყით მდიდარი ქვეყანაა, ტერიტორიის დაახლოებით 40% ტყითაა დაფარული. ტყეების საერთო ფართობი 3006,2 ათასი ჰექტარია. სატყეო მეურნეობის დეპარტამენტის დაქვემდებარებაში არსებული ტყის ფონდის საერთო ფართობი კი, 2004 წლის მდგომარეობით, 2456232 ჰა-ს შეადგენს, აქედან ტყით დაფარულია 2314284 ჰა, ხოლო ტყეების საერთო მარაგი შეადგენს 386402200 კმ.

ტყის ფონდის ტერიტორია იყოფა სხვადასხვა კატეგორიად, კერძოდ: ა) მწვანე ზონის ტყეები – 270340 ჰა სულ (ტყე – 247101 ჰა); ბ) საკურორტო ზონის ტყეები – 109337 სულ (ტყე – 101242 ჰა); გ) ნიადაგდაცვითი და წყალმარეგულირებელი ტყეები – 2076555 ჰა სულ (ტყე – 1965941 ჰა).

რაც შეეხება ტყის ფონდის ტყით დაფარული მიწების განაწილებას სიხშირეების მიხედვით, 2004 წლისათვის საქართველოს ტყეების საშუალო სიხშირე 0,54-ს შეადგენს და მიეკუთვნება ბონიტეტის III კლასს.

სატყეო მეურნეობის დეპარტამენტის მართვას დაქვემდებარებულ სახელმწიფო ტყის ფონდიდან რევიონების მიხედვით 2004 წელს ძირზე გაცემული ხე-ტყის შესახებ ინფორმაცია მოცემულია ცხრილში №5.1, ხოლო სტატისტიკის დეპარტამენტის მონაცემები 2004 წელს ტყის რესურსებით სარგებლობისათვის ბიუჯეტში შესატანი გადასახადების, ტყის უკანონო ჭრების, უკანონო ჭრებისათვის გაფორმებული და სამართალდამცავ ორგანოებზე გადაცემული აქტების შესახებ – ცხრილებში №5.2-5.4.

საქართველოს სატყეო მეურნეობის დეპარტამენტი, შესაძლებლობის ფარგლებში, ტყის უკანონო ჭრების აღმოსაფხვრელად და დამრღვევთა გამოსავლენად ატარებს რეიდებს, ტყეების გეგმიურ, საკონტროლო და სხვა რევიზიებს, მასალებს შემდგომი რეაგირებისათვის გადასცემს შესაბამის სამართალდამცავ ორგანოებს. 2004 წელს ტყის დაცვის საქმიანობაში დაშვებული

დარღვევებისათვის განთავისუფლდა სატყეო მეურნეობის 1 დირექტორი, 3 მთავარი მეტყევე, 3 ტყის დაცვის ინჟინერი, 15 სატყეოს უფროსი, 8 სატყეოს უფროსის თანაშემწე, 67 ტყის მცველი, სხვადასხვა დისციპლინარული სასჯელი გატარდა ტყის დაცვის 186 მუშაკზე.

ქვეყანაში შექმნილი მძიმე სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობიდან გამომდინარე, ენერგომატარებლების დეფიციტის პირობებში სატყეო მეურნეობის დეპარტამენტი ვალდებულია დააკმაყოფილოს ხე-ტყის რესურსებზე როგორც მოსახლეობის, ასევე კერძო და იურიდიული სამართლის პირების გაზრდილი მოთხოვნილება. ხე-ტყეზე მოთხოვნილების დაკმაყოფილების ერთ-ერთ პირობას ტყეკაფის გამოყოფა წარმოადგენს. ბიუჯეტიდან მ/ნ ლიმიტით განსაზღვრული დაფინანსება კი მხოლოდ ნაწილობრივ აკმაყოფილებს ტყეკაფების გამოყოფის მოთხოვნებს. ასეთივე მდგომარეობაა ტყის დაცვის კუთხით. სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ტყის დაცვის ღონისძიებებისათვის გათვალისწინებული ისედაც მიზერული თანხების დაუფინანსებლობის გამო, სახელმწიფო ტყეებში პრაქტიკულად არ განხორციელებულა ტყის მავნებლებთან ბრძოლისა და ხანძრებისაგან ტყეების დაცვის პროფილაქტიკური ღონისძიებები. შედეგადაც კი საგრძნობლად გაიზარდა მავნებლების გავრცელების არეალი, სერიოზული საფრთხე შეექმნა ზოგიერთ რაიონში ტყის მასივებს, განსაკუთრებით საშიში მდგომარეობაა ბორჯომ-ბაკურიანის, ზესტაფონის, ჭიათურის, ადიგენის, ახალციხისა და ხაშური-ქარელის სატყეო მეურნეობებში, სადაც წიწვოვანებში გავრცელებული მავნებლები იწვევს მთლიანი კორომების ხმობას, რასაც საბოლოო ჯამში მნიშვნელოვანი ეკოლოგიური და ეკონომიკური ზიანი მოაქვს ქვეყნისათვის. 2004 წელს დაფიქსირდა ტყის ხანძრის 21 შემთხვევა, ხანძარგავლილმა ფართობებმა შეადგინა 32 ჰა, ტყეზე მიყენებულმა ზარალმა – 39 547,35 ლარი, ხოლო ხანძრის ჩაქრობაზე გაწეულმა დანახარჯებმა – 2380 ლარი.

მიუხედავად იმისა, რომ ტყის რესურსები განახლებად ბუნებრივ რესურსებს მიეკუთვნება, ისინი მაინც არ შეიძლება ამოუწურავად ჩაითვალოს, ამიტომ ტყეების გაშენება და აღდგენითი სამუშაოების განხორციელება ადამიანის გონივრული ჩარევის გარეშე პრაქტიკულად შეუძლებელია. ქვეყანაში 2004 წელს ტყის კულტურების აღდგენითი სამუშაოები სახელმწიფო დანიშნულების ტყეებში განხორციელდა 183,70 ჰა ფართობზე, აქედან სატყეო მეურნეობის დეპარტამენტის მიერ – 177 ჰა ფართობზე, ხოლო ადგილობრივ მმართველობას დაქვემდებარებულ ტყეებში 5,80 ჰა ფართობზე.

ცხრილი №5.1

სატყეო მეურნეობის დეპარტამენტის მართვას დაქვემდებარებულ სახელმწიფო ტყის ფონდიდან რეგიონების მიხედვით 2004 წელს ძირზე გაცემული ხე-ტყის შესახებ

1	ფაქტიურად გაცემული ხე-ტყის მოცულობა, კმ		
	სულ ლიკვიდი	მათ შორის	
		მასალა	შეშა
2	3	4	4
სულ ძირზე გაცემული ხე-ტყე			
საქართველო	618659	140148	478511
აფხაზეთი	495	370	125
აჭარა	41997	10460	31537
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	86632	25567	61065
რაჭა ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	77468	22546	54922
იმერეთი	60127	10999	49128
გურია	55209	23303	31906
შიდა ქართლი	29105	2352	26753
მცხეთა-მთიანეთი	59207	8689	50518
სამცხე-ჯავახეთი	98404	21660	76744
ქვემო ქართლი	30721	706	30015

კახეთი	79294	13496	65798
--------	-------	-------	-------

1	2	3	4
მათ შორის ჭრის სახეების მიხედვით:			
1. მთავარი სარგებლობით			
საქართველო	30749	16257	14492
აფხაზეთი	495	370	125
აჭარა	–	–	–
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	14158	5793	8365
რაჭა ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	–	–	–
იმერეთი	5320	3419	1901
გურია	2835	1606	1229
შიდა ქართლი	659	348	311
მცხეთა-მთიანეთი	450	450	–
სამცხე-ჯავახეთი	5806	3684	2122
ქვემო ქართლი	–	–	–
კახეთი	1026	587	439
2. პლანტაციური მეურნეობა			
საქართველო	826	430	396
ქვემო ქართლი	118	91	27
კახეთი	708	339	369
3. მოვლითი ჭრებით, სულ			
საქართველო	299184	100158	199026
აფხაზეთი	–	–	–
აჭარა	16898	6212	10686
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	43913	15053	28860
რაჭა ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	52198	20377	31821
იმერეთი	24378	6956	17422
გურია	47307	20835	26472
შიდა ქართლი	5613	1896	3717
მცხეთა-მთიანეთი	28780	7171	21609
სამცხე-ჯავახეთი	29823	9712	20111
ქვემო ქართლი	7102	434	6668
კახეთი	43172	11512	31660
აქედან ჭრის სახეების მიხედვით:			
განათება-გაწმენდა			
საქართველო	57	8	49
კახეთი	57	8	49
გამონშირვა			
საქართველო	14643	3438	11205
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	1499	644	855
რაჭა ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	3067	868	2199
იმერეთი	3042	386	2656
გურია	–	–	–
შიდა ქართლი	881	240	641
მცხეთა-მთიანეთი	1581	717	864
სამცხე-ჯავახეთი	2131	405	1726
ქვემო ქართლი	1439	65	1374
კახეთი	1003	113	890
გავლითი			
საქართველო	2063	1040	1023
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	287	287	–
იმერეთი	162	115	47

გურია	369	170	199
მცხეთა-მთიანეთი	239	111	128
1	2	3	4
სამცხე-ჯავახეთი	514	215	299
კახეთი	492	142	350
სანიტარული			
საქართველო	282421	95672	186749
აჭარა	16898	6212	10686
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	42127	14122	28005
რაჭა ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	49131	19509	29622
იმერეთი	21174	6455	14719
გურია	46938	20665	26273
შიდა ქართლი	4732	1656	3076
მცხეთა-მთიანეთი	26960	6343	20617
სამცხე-ჯავახეთი	27178	9092	18086
ქვემო ქართლი	5663	369	5294
კახეთი	41620	11249	30371
4. მოთხრილ-მოტეხილი			
საქართველო	33007	9243	23764
აჭარა	10158	2048	8110
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	5351	2459	2892
რაჭა ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	3335	1947	1388
იმერეთი	286	62	224
გურია	1693	699	994
შიდა ქართლი	61	–	61
მცხეთა-მთიანეთი	2091	576	1515
სამცხე-ჯავახეთი	3926	564	3362
ქვემო ქართლი	2932	90	2842
კახეთი	3174	798	2376
5. სპეციალური ჭრებით			
საქართველო	254893	141060	240833
აჭარა	14941	2200	12741
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	23210	2262	20948
რაჭა ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	21935	222	21713
იმერეთი	30143	562	29581
გურია	3374	163	3211
შიდა ქართლი	22096	60	22036
მცხეთა-მთიანეთი	27886	492	27394
სამცხე-ჯავახეთი	58849	7700	51149
ქვემო ქართლი	21245	139	21106
კახეთი	31214	260	30954

ტყის რესურსებით სარგებლობისათვის ბიუჯეტში შესატანი გადასახადი
ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეულების მიხედვით

ლარი

1	სულ	მასალა	შეშა	ლიკვიდი ვარჯიდან	
				შეშა	ფინხი
2	3	4	5	6	
სულ ბიუჯეტში შესატანი გადასახადი					
საქართველო	3788203	2229032	1433495	124805	871
ქ. თბილისი	21881	3507	17888	486	–
აჭარის ა/რ	255712	157742	88031	9939	–
სამეგრელო-ზემო სვანეთის მხარე	345544	245300	91314	8930	–
გურიის მხარე	551294	456726	82440	11794	334
იმერეთის მხარე	436239	238117	185519	12603	–
რაჭა-ლეჩხუმისა და ქვემო სვანეთის მხარე	356757	236748	114551	5458	–
შიდა ქართლის მხარე	249866	119139	120264	10193	270
მცხეთა-მთიანეთის მხარე	334090	164720	160453	8678	239
კახეთის მხარე	542637	295749	220407	26473	8
ქვემო ქართლის მხარე	146625	14958	120838	10809	20
სამცხე-ჯავახეთის მხარე	547558	296326	231790	19442	–
მათ შორის მთავარი სარგებლობით					
საქართველო	296159	251939	38975	5135	110
სამეგრელო-ზემო სვანეთის მხარე	74078	54868	18147	1063	–
გურიის მხარე	33479	29685	3135	617	42
იმერეთის მხარე	86349	79020	6878	451	–
შიდა ქართლის მხარე	44281	35506	6509	2198	68
მცხეთა-მთიანეთის მხარე	8190	8190	–	–	–
კახეთის მხარე	11846	10700	878	268	–
სამცხე-ჯავახეთის მხარე	37936	33970	3428	538	–
მათ შორის პლანტაციური მეურნეობით					
საქართველო	10680	8848	1832	–	–
კახეთის მხარე	8287	6564	1723	–	–
ქვემო ქართლის მხარე	2393	2284	109	–	–
მათ შორის სპეციალური ჭრებით					
საქართველო	964359	181059	731572	51372	356
ქ. თბილისი	3442	1156	2286	–	–
აჭარის ა/რ	72407	29339	38740	4328	–
სამეგრელო-ზემო სვანეთის მხარე	53663	14266	36610	2787	–
გურიის მხარე	12841	1971	10427	153	290
იმერეთის მხარე	131196	8750	116899	5547	–
რაჭა-ლეჩხუმისა და ქვემო სვანეთის მხარე	49874	2457	45579	1838	–
შიდა ქართლის მხარე	97272	9627	83942	3655	48
მცხეთა-მთიანეთის მხარე	96402	8970	82003	5429	–
კახეთის მხარე	123873	4937	108054	10874	8
ქვემო ქართლის მხარე	91529	1376	82785	7358	10
სამცხე-ჯავახეთის მხარე	231860	98210	124247	9403	–
მათ შორის მოთხრილ-მოტეხილი ჭრით					
საქართველო	213385	140778	65591	6956	60
ქ. თბილისი	1571	306	1265	–	–
აჭარის ა/რ	58767	32155	23819	2793	–
სამეგრელო-ზემო სვანეთის მხარე	34362	28489	5603	270	–
გურიის მხარე	12713	10491	1950	272	–
იმერეთის მხარე	2027	1298	674	55	–
რაჭა-ლეჩხუმისა და ქვემო სვანეთის მხარე	28226	25144	2990	92	–
შიდა ქართლის მხარე	13817	9460	3250	1047	60

მცხეთა-მთიანეთის მხარე	15550	11043	4356	151	–
1	2	3	4	5	6
კახეთის მხარე	24039	16546	6588	905	–
ქვემო ქართლის მხარე	13887	1608	11213	1066	–
სამცხე-ჯავახეთის მხარე	8426	4238	3883	305	–
მათ შორის მოვლითი ჭრით					
საქართველო	2303620	1646408	595525	61342	345
ქ. თბილისი	16868	2045	14337	486	–
აჭარის ა/რ	124538	96248	25472	2818	–
სამეგრელო-ზემო სვანეთის მხარე	183441	147677	30954	4810	–
გურიის მხარე	492261	414579	66928	10752	2
იმერეთის მხარე	216667	149049	61068	6550	–
რაჭა-ლეჩხუმისა და ქვემო სვანეთის მხარე	278657	209147	65982	3528	–
შიდა ქართლის მხარე	94496	64546	26563	3293	94
მცხეთა-მთიანეთის მხარე	213948	136517	74094	3098	239
კახეთის მხარე	374592	257002	103164	14426	–
ქვემო ქართლის მხარე	38816	9690	26731	2385	10
სამცხე-ჯავახეთის მხარე	269336	159908	100232	9196	–
მათ შორის გამოხშირვითი ჭრით (მოვლითი ჭრიდან)					
საქართველო	92216	52100	36293	3818	5
სამეგრელო-ზემო სვანეთის მხარე	8270	6667	1603	–	–
იმერეთის მხარე	20774	9192	10688	894	–
რაჭა-ლეჩხუმისა და ქვემო სვანეთის მხარე	16114	10790	4922	402	–
შიდა ქართლის მხარე	6776	4050	2613	108	5
მცხეთა-მთიანეთის მხარე	15417	13026	2350	41	–
კახეთის მხარე	7180	2482	4244	454	–
ქვემო ქართლის მხარე	7132	945	5659	528	–
სამცხე-ჯავახეთის მხარე	10553	4948	4214	1391	–
მათ შორის გავლითი ჭრით (მოვლითი ჭრიდან)					
საქართველო	36777	30117	5394	1234	32
სამეგრელო-ზემო სვანეთის მხარე	5223	5223	–	–	–
გურიის მხარე	4744	3978	644	122	–
იმერეთის მხარე	3533	3289	244	–	–
შიდა ქართლის მხარე	14682	10875	2905	870	32
მცხეთა-მთიანეთის მხარე	2350	2018	272	60	–
კახეთის მხარე	3497	2584	783	130	–
სამცხე-ჯავახეთის მხარე	2748	2150	546	52	–
მათ შორის სანიტარული ჭრით (მოვლითი ჭრიდან)					
საქართველო	2173460	1563863	553101	56195	301
ქ. თბილისი	16868	2045	14337	486	–
აჭარის ა/რ	124538	96248	25472	2818	–
სამეგრელო-ზემო სვანეთის მხარე	169948	135787	29351	4810	–
გურიის მხარე	487517	410601	66284	10630	2
იმერეთის მხარე	192360	136568	50136	5656	–
რაჭა-ლეჩხუმისა და ქვემო სვანეთის მხარე	262543	198357	61060	3126	–
შიდა ქართლის მხარე	72278	49461	20542	2225	50
მცხეთა-მთიანეთის მხარე	196181	121473	71472	2997	239
კახეთის მხარე	363508	251768	97903	13837	–
ქვემო ქართლის მხარე	31684	8745	21072	1857	10
სამცხე-ჯავახეთის მხარე	256035	152810	95472	7753	–
მათ შორის სარეკონსტრუქციო ჭრით (მოვლითი ჭრიდან)					
საქართველო	760	160	503	90	7
შიდა ქართლის მხარე	760	160	503	90	7
ქ. გორი (სამთო მეტყ. ინსტიტ.)					

ხე-ტყის უკანონო ჭრა ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეულების მიხედვით

	გამოვლენილი შემთ- ხვევა, ერთეული	მ. შ. ძვირ- ფასი ჯიშში	შემოწმებული ფართობი	მოცულობა, კუბ. მეტრი		აქედან ძვირფასი ჯიშები		სანიხრე ღირებულება, ლარი	
				სულ	მ.შ. სამასალე	სულ	მ.შ. სამასალე	სულ	მ. შ. ძვირფასი ჯიშში
საქართველო	7575	511	715414	47484	15706	2155	805	403148	42949
ქ. თბილისი	505	1	–	2140	50	1	1	10327	65
აჭარის ა/რ	308	1	54767	4987	1446	69	45	52036	2622
სამეგრელო-ზემო სვანეთის მხარე	523	32	87647	1330	191	231	144	9709	5644
გურიის მხარე	103	3	45749	954	67	17	6	4490	246
იმერეთის მხარე	796	114	86930	7297	2798	798	495	118371	24464
რაჭა-ლეჩხუმისა და ქვემო სვანეთი	168	2	40000	2541	1123	26	25	22987	903
შიდა ქართლის მხარე	482	33	30466	2008	175	44	0	11105	350
მცხეთა-მთიანეთის მხარე	2424	26	111400	8986	1854	62	17	56458	951
კახეთის მხარე	1446	277	101660	5358	2032	827	72	34186	6996
ქვემო ქართლის მხარე	345	22	78225	1050	–	80	0	4103	708
სამცხე-ჯავახეთის მხარე	475	0	78570	10833	5970	0	0	79376	0

ხე-ტყის უკანონო ჭრებისათვის გაფორმებული და სამართალდამცავ ორგანოებზე გადაცემული აქტები ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეულების მიხედვით

	გაფორმებული აქტი, ერთეული	მოცულობა, კუბ. მეტრი	სანიხრე ღირე- ბულება, ლარი	სამართალდამც. ორგა- ნობ. გადაცემ. აქტი	გამოვლენ. დამნაშავეებზე დაკისრებ თანხა, ლარი	აქედან ამოღებ- ული თანხა, ლ.	ყადაღადღებული ხე-ტყე, ლარი
საქართველო	3668	19324	140349	2772	390407	54102	19626
ქ. თბილისი	505	50	–	505	14423	–	–
აჭარის ა/რ	195	3433	39011	195	12153	–	4298
სამეგრელო-ზემო სვანეთის მხარე	137	858	6837	118	26902	–	203
გურიის მხარე	60	230	1430	20	14139	2555	195
იმერეთის მხარე	486	3470	32537	154	88303	28552	375
რაჭა-ლეჩხუმისა და ქვემო სვანეთი	66	526	3531	3	8480	3437	–
შიდა ქართლის მხარე	371	1093	6648	338	32750	3219	745
მცხეთა-მთიანეთის მხარე	401	3116	15087	249	34140	2165	907
კახეთის მხარე	1005	3620	20963	974	75064	5964	482
ქვემო ქართლის მხარე	127	551	2038	57	21078	6968	603
სამცხე-ჯავახეთის მხარე	315	2377	12267	159	62975	1242	11818

ცხოველთა სამყარო

2004 წლისათვის საქართველოს ფაუნის წარმომადგენელთა რიცხოვნობა საგრძნობლად შემცირდა, რაც გამოწვეულია ბოლო წლებში გახშირებული ბრაკონიერობითა და ადამიანის მიერ ცხოველთა საარსებო გარემოს განადგურებით. კერძოდ: ჰაბიტატების განადგურებით, ტყეების უსისტემო ჩეხვით, წყალსატევების დაბინძურებით, შხამქიმიკატების სოფლის მეურნეობაში არასწორი გამოყენებით, ცხოველთა სამიგრაციო გზების მოშლით და სხვა ანთროპოგენური ფაქტორებით. განსაკუთრებით მძიმე მდგომარეობაში აღმოჩნდნენ მსხვილი ძუძუმწოვრების ზოგიერთი სახეობა, მათ შორის ჩლიქოსნების უმეტესობა გადაშენების პირას აღმოჩნდა. ბუნებრივი გარემოს შეცვლამ ცხოველებს წაართვა და მკვეთრად შეცვალა მათი საცხოვრებელი პირობები, რის გამოც მათი ნაწილი ან გადაშენების გზაზე ან იძულებულია გაეცალოს იმ გარემოს, რომელსაც საუკუნეების მანძილზე ეგუებოდა. გამონაკლისად შეიძლება ჩაითვალოს უხერხემლოთა ფაუნა, რომლის შემცირების ტენდენცია დიდ პროცენტს არ წარმოადგენს.

ასევე მძიმე მდგომარეობაში აღმოჩნდა ქვეყნის იქტიოფაუნა, განსაკუთრებით ზღვის ძუძუმწოვრები. ფსკერზე ტრალურმა თევზჭერამ, წყლის ხარისხის გაუარესებამ (დაბინძურება) და სხვა ანთროპოგენულმა ფაქტორებმა უკანასკნელ წლებში საგრძნობლად გააუარესა ქვეყნის წყალსატევების ეკოლოგიური მდგომარეობა, რამაც მნიშვნელოვნად შეამცირა ძვირფასი სარეწაო თევზების სახეობების მარაგი.

ამჟამად, შავ ზღვაში კომერციული ფასეულობის მქონე მხოლოდ 6 ძირითადი სახეობაა: შავი ზღვის ქაფშია, შავი ზღვის ქარსალა, შავი ზღვის მერლანგი, კატრანი (ქიცვიანი ზვიგენი), შავი ზღვის ხონთქარა (ბარაბული) და კეფალი. ყველაზე მრავალრიცხოვან სახეობას წარმოადგენს შავი ზღვის ქაფშია, რომელიც იზამთრებს საქართველოს სანაპირო ზოლში. 1997 წლიდან დღემდე ქაფშიის ბიომასის შეფასება თევზჭერის სეზონის დროს ხორციელდება აკუსტიკური მეთოდის გამოყენებით. საერთო მარაგის მიახლოებითი მოცულობა არის 288000 ტონა. ბათუმის შავი ზღვის ეკოლოგიისა და თევზის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის რეკომენდაციით ქაფშიის სარეწაო მარაგი შეადგენს 50000 ტონას.

საქართველო ევროპისათვის ნედლეულის (ნავთობი, გაზი) მისაღები გზის კარიბჭეს წარმოადგენს. მეცნიერების აზრით, ნავთობით წყლის დაბინძურების რისკი დიდ საფრთხეს უქმნის წყლის გარემოს. წყლის გარემოს დაბინძურების მაგალითად შეიძლება მოვიყვანოთ უხერხემლო მტაცებელი ქტენოფორები, რომელიც ქაფშიის ქვირითსა და ლიფსიტებზე ნადირობს. დღეს არსებული მონაცემებით, ზამთარში სუფსის მახლობლად (ნავთობტერმინალი) ნავთობით დაბინძურება უარყოფით გავლენას ახდენს ქაფშიისა და სარეწაო სახეობების თევზების მარაგზე, აკუსტიკური დაბინძურების მაგალითია ასევე გონიოს სასროლი პოლიგონი, რაც უარყოფითად მოქმედებს თევზის მიგრაციაზე. ფსკერზე მობინადრე თევზების მარაგი და სახეობები საგრძნობლად შემცირდა, რომლის მიზეზი წყლის დაბინძურება და ფსკერზე დაღეჭილი მძიმე მეტალებია.

საქართველოს შავი ზღვის სანაპიროს უნიკალურ არეალს წარმოადგენს ხუთმილიანი ზონა, ფოთი-ანაკლია-ოჩამჩირე. ეს ზონა ერთადერთია საქართველოს შავი ზღვის სანაპირო ზოლში, სადაც კიდევ შემორჩენილია ხელსაყრელი პირობები მრავალი სახეობის თევზის გამოზამთრებისა და გამოზრდისათვის.

ამჟამად, საზღვაო თევზსაჭერი ფლოტი საშუალო სიმძლავრის ძრავიანი (110-224) 36 სეინერისაგან შედგება. ფლოტი საბჭოთა კავშირის დროს არის აშენებული, არ მომხდარა მათი მოდერნიზაცია. თითქმის ყველა მათგანი აღჭურვილია მხოლოდ პელაგიური ტრალებით (სარეწი იარაღით), სეინერები ნაპირიდან იშვიათად გადაიან 5 მილზე მეტი მანძილით.

შიდა სახმელეთო წყლებში თევზჭერა ხორციელდება საქართველოს უმეტეს წყალსატევებში. ბოლო წლებში შესწავლილია ისეთი უნიკალური წყალსატევები, როგორიცაა ფარვანის, კარწახის, ტაბაწყურის, ჯანდარის ტბები და ტყიბულის, სიონის, შაორის, თბილისის წყალსაცავები. აღნიშნულ ტბებსა და წყალსაცავებზე მიმდინარეობს სამრეწველო

თევზჭერა ძირითადად შემდეგ სახეობებზე: ტბის კალმახი, ჩვეულებრივი კობრი, სივი, ქაშაყი, ვერცხლისფერი კობრი, კარჩხანა, ხრამული, დიდთავა კობრი და წვერა.

2004 წელს შიდა წყალსატევებში დაჭერილი თევზის რაოდენობამ შეადგინა 400 ტონა.

დიდი ყურადღება ექცეოდა ცხოველთა სამყაროს ობიექტებით სარგებლობის სახელმწიფო რეგულირებას. 2004-2005 წლების სანადირო სეზონზე გაიცა გადამფრენ ფრინველებზე ნადირობის 6906 ერთჯერადი სახელობითი ლიცენზია. ამავე პერიოდში თევზჭერაზე გაცემულია ქართველ თევზმომპოვებლებზე 124 და უკრაინელ თევზმომპოვებლებზე 21 ერთჯერადი სახელობითი ლიცენზია, ხოლო ცხოველთა სამყაროს ობიექტებით სარგებლობის 1 გენერალური ლიცენზია.

2004 წლის მდგომარეობით ცხოველთა სამყაროს ობიექტების აღრიცხვის მდგომარეობის, რაოდენობრივი ცვლილებების, ამ ცვლილებათა მიზეზების დადგენისა და გასაუმჯობესებლად განხორციელებული ღონისძიებების ანალიზის ჩატარება შეუძლებელია სამუშაოების მრავალი წლის მანძილზე ჩაუტარებლობის გამო, რაც მნიშვნელოვან დაფინანსებასთან არის დაკავშირებული.

გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს რეგიონალური სამმართველოების მიერ მოწოდებული ინფორმაციების თანახმად საქართველოს ცალკეული რეგიონების მიხედვით ცხოველთა სამყაროს მდგომარეობა ასეთია:

აჭარის გარემოს დაცვის და ბუნებრივი რესურსების სამმართველოს – 2004 წლის ანგარიშის მიხედვით, არ გააჩნია ზუსტი მონაცემთა ბაზა აჭარის ტერიტორიაზე ცხოველთა სამყაროს სახეობებისა და მათი გავრცელების არელების თაობაზე.

ენდემური, იშვიათი და გადაშენების პირას მყოფი ფაუნის წარმომადგენელთაგან შესწავლილი და დადგენილია მხოლოდ მცირეაზიური და ჩვეულებრივი ტრიტონის, კავკასიური სალამანდრას მდგომარეობა. მათი დაცვის მდგომარეობის გაუმჯობესების მიზნით ისპანი და მთა მტირალა აღკვეთილად არის გამოცხადებული.

2004 წლის და საერთოდ უკანასკნელი ათწლეულების განმავლობაში აჭარის სანაპიროსთან დაფიქსირებულია თევზის 56 სახეობა, მათ შორის სარეწაო მნიშვნელობისაა ოთხი სახეობა – ქაფშია, შპროტი, კატრანი, მერლანგი. სარეწაო მნიშვნელობა გააჩნია ხონთქარას, სტავრიდას, ღორჯოების რამოდენიმე სახეობას.

ბათუმის შავი ზღვის ეკოლოგიისა და თევზის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტისა და FAO-ს (გაეროსთან არსებული სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაცია) მონაცემებით შავ ზღვაში სარეწაო თევზის მარაგისა და ეკოლოგიური წონასწორობის რღვევის ერთ-ერთი მიზეზი მოლუსკ სავარცხლურას შემოჭრა და გამრავლებაა. სავარცხლურა ანადგურებს თევზის ქვირითს და მოზარდებს. კვლევითი სამუშაოებისათვის საჭირო დაფინანსების არ არსებობის გამო საკითხი ბოლომდე არ არის შესწავლილი და გაანალიზებული.

კოლხეთის დაბლობი და მისი ჭარბტენიანი ტყეები, ტორფნარები, შიგა წყლები და სხვა ეკოსისტემები ისტორიულად ველური ფაუნის წარმომადგენლებისათვის ბუნებრივ თავშესაფარს წარმოადგენდა. ადამიანის ზემოქმედების შედეგად მნიშვნელოვნად შემცირდა ნადირ-ფრინველთა საერთო რაოდენობა, თითქმის გადაშენების პირას იყო შველი, გარეული ღორი, წავი, ხოხობი და სხვა. ჩამოთვლილი ცხოველების ცალკეული ეგზემპლარები კოლხეთის ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე მხოლოდ ადამიანებისათვის ძნელად მისასვლელ ტერიტორიებზე გვხვდებოდა. დღეისათვის კოლხეთის ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე აღრიცხულია 194 სახეობის ფრინველი, მათ შორის მობინადრეა – 62, მიმომფრენია – 76 სახეობა, ხოლო 56 სახეობა მოზამთრეა. საქართველოს წითელ წიგნშია შეტანილი შავი ყარყატი, რუხი წერო, დიდი თეთრი ყანჩა და მცირე თეთრი ყანჩა, მყივანა გედი. ხოლო ხუჭუჭა ვარხვი, ღაღლა და გოჭა IUCN-ის წითელ ნუსხაშია შეტანილი. ბოლო პერიოდში კოლხეთის ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე შეინიშნება ველური ფაუნის მატების ტენდენცია, რაც ნადირობის მასშტაბების შემცირებით აიხსნება.

როგორც მთლიანად რეგიონში, ისე კოლხეთის ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე

ძალზე მომრავლდა ტურა, რომელიც დიდ ზიანს აყენებს ცხოველთა სამყაროს (ჭამს წვრილ ფრინველებს, ბარტყებს, კვერცხებს, ახალშობილ ცხოველებს და სხვა).

განსაკუთრებით საგანგაშოა იქტიოფაუნის მდგომარეობა შავ ზღვასა და ქვეყნის შიდა წყლებში. დადგენილია, რომ ბოლო 30 წლის განმავლობაში შავ ზღვაში თევზის 23 სახეობიდან, რომლებსაც სამრეწველო დანიშნულება ჰქონდათ, დღეისათვის მხოლოდ 5 სახეობა შემორჩენილი. მაგ: სტავრიდა, რომელიც არც ისე დიდი ხნის წინ კომერციული თევზჭერის მნიშვნელოვან ობიექტს წარმოადგენდა, პრაქტიკულად უკვე გამქრალია, იგივე ითქმის აზოვის ზღვის ქაფშიაზე, შავი ზღვის ქაშაყზე და სხვა. გადაშენების საფრთხის წინაშეა შავი ზღვის ორაგული და ატლანტური ზუთხი, ეს უკანასკნელი იშვიათი სახეობების რიცხვს მიეკუთვნება და საქართველოს და საერთაშორისო წითელ წიგნებშია შეტანილი.

კიდევ უფრო სავალალო მდგომარეობაშია პალიასტომის ტბა. გასული საუკუნის 40-იანი წლების გამოკვლევით ტბაში 39-მდე სახეობის თევზი ბინადრობდა. 2002 წელს ჩატარებული კვლევების შედეგად ტბაში დაფიქსირდა 5 სახეობის თევზი: კეფალის სამი სახეობა (პელენგასი, შავთვალეა კეფალი და ლობანი), ზღვის ცხენთევზა და ღორჯო. ტბის ზღვასთან დამაკავშირებელი არხის გაჭრის შედეგად ტბის წყლის მარილიანობა 1-დან 13%-მდე გაიზარდა, შედეგად მნიშვნელოვნად შემცირდა პლანქტონისა და ბენტოსის ბიომასის რაოდენობა, რამაც უარყოფითად იმოქმედა იქტიოფაუნის ზრდა-განვითარებაზე. პალიასტომის წყლის დაბინძურებას ადგილი აქვს ტორფის ყოფილ კარიერებში წყალში დარჩენილი ორგანული მასის ბიოქიმიური გარდაქმნის შედეგად გამოყოფილი ტოქსიკური ბიოგენური ელემენტებით გაჯერებული წყლის ტბაში ჩადინებით. ყოველივე ამას ემატება ბოლო პერიოდში ქვეყანაში არსებული მძიმე სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობიდან გამომდინარე თევზის უკანონო ჭერის მასშტაბების გაზრდაც. ამ და სხვა მიზეზთა გამო პალიასტომის ტბის ბუნებრივი ფუნქციის აღდგენა მოითხოვს ტბასა და მის აუზში მიმდინარე პროცესებზე კომპლექსურ კვლევას, რათა მოინახოს ტბის გადარჩენის ოპტიმალური გზა.

იმერეთის რეგიონში ცხოველთა სამყაროს ობიექტებზე აღრიცხვის, რაოდენობრივი ცვლილებების და სხვა სამუშაოების ჩატარებლობის გამო შესაბამისი ინფორმაცია არ მოეპოვება. ასევე არ არის ინფორმაცია წყლის ეკოლოგიური წონასწორობის რღვევის დინამიკის და სარეწაო თევზჭერის მოცულობის შესახებ.

სამმართველოს მიერ ხდება გადამფრენ ფრინველებზე სანადირო ერთჯერადი ლიცენზიების გაცემა. სულ 2004-2005 წლისათვის გაცემულია 2016 ცალი ლიცენზია.

რაჭის რეგიონში ცხოველთა სამყაროს საერთო მდგომარეობა დამაკმაყოფილებელია. გავრცელებული ცხოველებიდან დაბლობში გვხვდება: კურდღელი, მელა, მაჩვი, მგელი, ფოცხვერი, წავი, კვერნა. მაღალ მთაში გავრცელებულია: კავკასიური მურა დათვი, შველი, არჩვი. კავკასიონის ფერდობებზე გვხვდება ჯიხვი.

ცუდი მდგომარეობაა კავკასიური ჯიხვის აღწარმოების საქმეში. მათი ჯოგები მნიშვნელოვნადაა შემცირებული, ასევე შემცირებულია არჩვის ჯოგების რიცხოვნება, რაც გამოწვეულია მგლების საგრძნობლად მომრავლებით.

ქვემო სვანეთ-ლერჩუმის რეგიონის ტერიტორიაზე ბინადრობს ცხოველთა სამყაროს შემდეგი წარმომადგენლები: მურა დათვი, მგელი, ფოცხვერი, ტყის კატა, ევროპული შველი, არჩვი, ჯიხვი, კვერნა, მაჩვი, მელა, კურდღელი, დედოფალა, ციყვი, გარეული ღორი, პრომეთეს მემინდვრია და სხვა.

ფრინველებიდან: შურთხი, შვეარდენი, ქორი, მიმინო, ძერა, არწივი, სვაგი, ორბი, ბუ, კოდალა, გუგული, ბელურასებრთა წარმომადგენლები.

რეგიონში არ არის სარეწაო თევზჭერა. თევზის, განსაკუთრებით კალმახის მოპოვება ხდება ადგილობრივი მოსახლეობის მიერ, ხშირად აკრძალული მეთოდებით. აღინიშნება ელექტროშოკის აპარატებით თევზის მოპოვების შემთხვევები.

ხაშურის რაიონში გავრცელებულია: დათვი, მგელი, ღორი, მელა, კურდღელი, ბატი, იხვი, ქათამი, არწივი, ქედანი, ქორი. დაუფინასებლობის გამო მათი აღრიცხვა ვერ ხერხდება.

სამცხე-ჯავახეთის რეგიონი მდიდარია ცხოველთა სამყაროთი, რომელთა გავრცელება ხდება რეგიონის მთლიან ტერიტორიაზე. მათი აღრიცხვა ჩატარებულია მხოლოდ ბორჯომ-

ხარაგაულის ეროვნულ პარკში და ამ ტერიტორიის სამცხე-ჯავახეთის ნაწილში დაფიქსირებულია ნადირთა 55 და ფრინველთა 49 სახეობა.

რეგიონში გვხვდება წითელ წიგნში შეტანილი ცხოველთა სამყაროს შემდეგი სახეობები: ძუძუმწოვრებიდან – ჭრელტყავა, წავი, კავკასიური ფოცხვერი, კავკასიური ირემი, ამიერკავკასიური ზაზუნა, მცირე კბილთეთრა, გიგანტური მელამურა, ჯიქი; ფრინველებიდან – ოშხანი ანუ ყარყატი, თეთრკუდა არწივი, წითელთავა ნარჩიტა, შვედარდენი, მთის არწივი, შაკი, გველისჭამია არწივი ანუ ძერაბოტი, გნოლი, რუხი წერო, კავკასიური როჭო, ორბი, თეთრი ყანჩა, დიდი კოჭობა, წითელფეროვანი კოჭობურა, წითელთავა ღაჟო; ქვეწარმავლებიდან – კავკასიური გველგესლა, ცხვირტქოსანი გველგესლა; ამფიბიებიდან – მცირე აზიური ტრიტონი, კავკასიური ჯვრიანა.

სამინისტროს მიერ ახალციხის “მონკავშირ“-ზე 14.03.01წ. გაცემულია ლიცენზია სამოყვარულო-სპორტული თევზჭერის მიზნით მდ. მტკვრის მონაკვეთზე (ძირითადი შენაკადებით) საქართველო-თურქეთის საზღვრიდან ქარელის რ-ნის სოფ. ახალსოფლამდე, ახალქალაქის, ასპინძის, ახალციხის, ბორჯომისა და ხაშურის რ-ნის ჩათვლით, რომელიც ძალაშია 2011 წლის 14 მარტამდე.

რეგიონში ხელოვნური წყალსატევები მცირე დატვირთვით ფუნქციონირებენ; მათ გააჩნიათ თევზსავალები და თევზამრიდები. წყალსატევები ბინძურდება საყოფაცხოვრებო ნარჩენებით და საწარმოო ჩამდინარე წყლებით. ტბების ირგვლივ მოსახლეობას აქვს ნაკვეთები, ხდება მინ. სასუქების გამოყენება, აღნიშნული ფაქტორები ცუდ გავლენას ახდენენ ცხოველთა სამყაროს დაცვაზე და აღწარმოებაზე. რეგიონში არ არის გამოვლენილი გარეულ ცხოველთა დაავადების კერები.

შიდა ქართლის ტერიტორიაზე გავრცელებულია ცხოველთა სამყაროს შემდეგი წარმომადგენლები: კვერნა, მელა, მგელი, გარეული ღორი, დათვი, ფოცხვერი, შველი, ციყვი, ტურა, კურდღელი. ფრინველებიდან - ქორი, მიმინო, მყივანა არწივი, ჩვეულებრივი კაკაბი, ჩიტბატონა, შავი ყარყატი, ქედანი, ყორანი, მწყერი, ღაღლა, გუგული, მერცხალი, კოდალა, ნიბლია, ჩხიკვი, შაშვი, ჩხლართვი და სხვა.

შიდა ქართლის რეგიონის მდინარეების იქტიოფაუნა წარმოდგენილია შემდეგი სახეობის თევზებით: ხრამული, მურწა, ფეტვია, ქაშაპი, კალმახი.

იშვიათი და გადაშენების პირას მყოფი სახეობებიდან – კავკასიური ირემი, ფოცხვერი, წავი, კავკასიური როჭო, შურთხი, მაღალი მთის არწივი.

გორის სატყეო მეურნეობის ტერიტორიაზე სამონადირეო მეურნეობა “ფაუნას” აღრიცხული აქვს 90 კვერნა, 91 მელა, 19 მგელი, 76 გარეული ღორი. კასპის ს/მეურნეობას კი 21 დათვი, 64 მაჩვი, 42 გარეული ღორი, 35 შველი, 22 მგელი, 64 მელა, 74 კვერნა, 35 ციყვი, 68 ტურა, 75 კურდღელი, 18 გარეული კატა.

რეგიონში 2004 წელს გამოვლენილი იქნა უნებართვო ნადირობის 11 ფაქტი და უკანონო თევზჭერის 10 შემთხვევა. წყალსატევებიდან ამოღებული იქნა 680 ცალი ავტომანქანის საბურავი (ე.წ. “ოჩხი”).

ქვემო ქართლის რეგიონში გავრცელებულია ცხოველთა სამყაროს შემდეგი წარმომადგენლები: მგელი, მელა, კურდღელი, კვერნა, ციყვი, ირემი, შველი, გარეული ღორი, დათვი და სხვა. ფრინველებიდან – კაკაბი, ხოხობი, ქედანი, მწყერი, ტყის ქათამი, იხვი, მცირე ოდენობით გნოლი.

ქვემო ქართლის რეგიონი წარმოადგენს ნადირობისათვის ხელსაყრელ ადგილს, რაზედაც მეტყველებს შემდეგი გარემოებები:

დმანისის ტერიტორიაზე სოფ. გომარეთთან ალპურ საძოვრებამდე 586 ჰა-ზე გვხვდება გარეული ღორი, შველი, მგელი, მელა, ხოლო ფრინველთაგან ტყის ქათამი, კავკასიური როჭო, ჩვეულებრივი მწყერი და სხვა. ალპურ საძოვრებზე მდებარეობს 3 ბუნებრივი ტბა, სადაც ფრინველებიდან გავრცელებულია: იხვი, ბეკასი, ვალშნეპი, ტბაში გვხვდება კობრი, ნაფოტა. მდ. მაშავერაში გავრცელებულია ხრამული, სათავეში კი კალმახი. 2002 წლის ოქტომბრის თვეში შეიქმნა შ.პ.ს. ”გემი”, რომლის პროფილია ნადირ-ფრინველის მოშენება და სამოყვარულო ნადირობა.

ბოლნისის რაიონის ტერიტორიაზე ჩამოედინება მდინარეები ხრამი და მაშავერა. მდ. მაშავერაში დაბა კაზრეთის ქვემო ჩამდინარე დაბინძურებული წყლების გამო იშვიათად შეინიშნება იქტიოფაუნის სახეები. რაც შეეხება მდ. ხრამს, იგი მდიდარია თევზით: ხრამული, ნაფოტა, წვერა და სხვა. ადგილობრივი მოსახლეობის განმარტებით მდ. ხრამში თევზის მარაგმა კატასტროფულად იკლო, რაც გამოწვეულია განსაკუთრებით აკრძალულ ქვირითობის პერიოდში ბრაკონიერული თევზჭერის გამო.

თეთრიწყაროს რაიონი მდიდარია, როგორც ტყით, ასევე ალპური საძოვრებით, ტბებით და მდინარეებით. აღსანიშნავია სამი წყალსაცავი: ლიპის, ასურეთისა და ალგეთის. მცირე ტბებია მარაბდის, ბორბალოს, გონხარის და ივანოვკის, რომელთა საერთო ფართობი 160 ჰა შეადგენს. აქვე ჩამოდის მდ. ხრამი და ალგეთი ოტავის მცირე შენაკადებით. ალგეთის წყალსაცავის ტერიტორიაზე შეიქმნა საკალმახე მეურნეობა ინდ. მეწ. “შამილ მესტვირიშვილი”, რომლის ფართობია 4 ჰა.

თეთრიწყაროს რაიონში მდებარეობს ალგეთის სახელმწიფო ნაკრძალი, რომლის ფართობია 7000 ჰა-მდე. აქ გვხვდება გარეული ღორი, გარეული კატა, მაჩვი, ტურა, წავი, ერთეული ფოცხვერი; ფრინველები – ხოხობი, იხვი, გნოლი, კაკაბი, ტყის ქათამი. სოფ. კლდეკარში ჩაედინება მცირე მდინარე, რომელიც ჩადის გონხარის ტბაში და განსაკუთრებით მდიდარია კალმახით.

წალკის რაიონი მდებარეობს ალპურ ზონაში. აქ მიედინება მდინარეები ხრამი და ქცია, რომლებიც მდიდარია ხრამულით, წვერათი, ნაფოტათი და კალმახით. ცხოველებიდან ამ რაიონში გავრცელებულია დათვი, ტურა, მგელი, მაჩვი, ხოლო ფრინველებიდან იხვი, ბატი და სხვა. წალკის რაიონში მდებარეობს დიდი წყალსაცავი, რომლის სარკის ზედაპირი 1660 ჰა-ია, მისი დათევზიანება არ მომხდარა 1990 წლის შემდეგ, ლიცენზია გაცემულია 2003 წლიდან თევზის რეწვაზე.

გარდაბნის რაიონში თევზის მეურნეობისათვის გამოყენებულია ჯანდარის ტბა – სარკის ზედაპირი 1060 ჰა. აქ თევზის გამრავლების ბუნებრივი პირობები ხელსაყრელია, მაგრამ დათევზიანება არ მომხდარა 1998 წლიდან.

კუძისის ტბა – სარკის ზედაპირი 445 ჰა. 2002 წლის 19-20 მარტს მოხდა თევზის მასიური განადგურება (30 ტონამდე) მარილის კონცენტრაციის მკვეთრი მომატების გამო.

მდ. მტკვრის ხეობაში გაცემულია ორი ლიცენზია. “საზოგადოება თბილისის მონადირეთა და მეთევზეთა კლუბზე”, ორთაჭალჰესიდან წითელ ხიდამდე, წელიწადში 1,9 ტონა თევზის, სპორტული და სამოყვარულო მიზნით მოპოვების უფლებით.

კახეთის რეგიონში ფაუნის წარმომადგენელთა მდგომარეობა გამოიყურება შემდეგნაირად: ახმეტის სახელმწიფო ნაკრძალში გავრცელებულია ცხოველთა და ფრინველთა შემდეგი სახეობები: კავკასიური ირემი, ჯიხვი, კავკასიური მურა დათვი, შველი, არჩვი, ღორი, მგელი, მელა, ტურა, ფოცხვერი, კვერნა, მაჩვი, წავი, გარეული კატა, დედოფალა, კურდღელი, ციყვი, ნიამორი, ჯიქი, კავკასიური ფოცხვერი და სხვა.

ფრინველები: კრავიჭამია, მთის არწივი, კავკასიური როჭო, სვაკი, ორბი, დიდი ოყარი, დიდი კოჭობა, წითელმუცელა, ბოლოცეცხლა, კაჭკაჭი, ყვაკი, ყორანი, ჩხიკვი, შაშვი, კაკაბი, გნოლი და სხვა.

ქვეწარმავლები: კავკასიური გველგესლა – ენდემი, ხმელთაშუა ზღვის კუ, ტრიტონი, გიურზა.

საგარეჯოს რაიონის ტერიტორიაზე არსებულ ყორუდის სახელმწიფო აღკვეთილში გავრცელებულია ცხოველთა და ფრინველთა შემდეგი სახეობები: შველი, გარეული ღორი, კურდღელი, მგელი, ტურა, გარეული კატა, მელა, წავი, მაჩვი, დათვი.

ფრინველები: ხოხობი, ღურაჯი, კაკაბი, ჩხიკვი, კაჭკაჭი, შაშვი, ჩხართვი, ყვაკი, ყორანი, მწყერი, ქედანი, გვრიტი და სხვა.

მარიამჯვრის ნაკრძალში გავრცელებულია ძუძუმწოვარა ცხოველები: კავკასიური მგელი, კავკასიური მურა დათვი, ამიერკავკასიის მაჩვი, ამიერკავკასიის მელა, კავკასიური ქვის კვერნა, ამიერკავკასიური კურდღელი და სხვა.

ვაშლოვანის სახელმწიფო ნაკრძალში, რომელიც მდებარეობს დედოფლისწყაროს რაიონ-

ნის ტერიტორიაზე, გავრცელებული ფაუნის წარმომადგენლობა გამოიყურება შემდეგნაირად:
 ძუძუმწოვარა ცხოველები – დათვი, მგელი, ტურა, ფოცხვერი, ზოლებიანი აფთარი, მახვი, გარეული ღორი, კურდღელი და სხვა.

მტაცებელი ფრინველები – სვავი, ორბი, ფასკუნჯი, ბეჭობის არწივი.

ფრინველები – კაკაბი, გნოლი, სარსარაკი, სავათი, შავი ყარყატი, ქედანი, გვრიტი, მტრედი, მწყერი, შაშვი.

ქვეწარმავლები – შხამიანი გველი, გიურზა, დასავლური მახრჩობელა.

ცხოველთა, ფრინველთა და ქვეწარმავალთა გადარჩენის მიზნით წითელ წიგნში შეტანილია შემდეგი სახეობები:

ცხოველები – ნიამორი, ჯიქი, წავი, კავკასიური ფოცხვერი, კავკასიური ირემი, კავკასიური მურა დათვი.

ფრინველები – კრავიჭამია ძერა, მთის არწივი, კავკასიური როჭო, სვავი, ორბი, თეთრი ყანჩა, დიდი კოჭობი, წითელმუცელა ბოლოცეცხლა.

ქვეწარმავლები – კავკასიური გველგესლა, ენდემი, ხმელთაშუა ზღვის კუ, ტრიტონი.

კახეთის რეგიონში არსებობს 96 ტბორი, რომელთა საერთო ფართობია 1677,04 ჰა. 2004 წლის მდგომარეობით მოქმედია 52 ტბორი. აქედან თელავის რაიონში – 6, ახმეტის – 1, გურჯაანის – 7, საგარეჯოს – 1, ყვარლის – 5, სიღნაღის – 19, ლაგოდეხის – 10. წყალსატევების მომსახურე პერსონალის განმარტებით ხდება წყალსატევების საერთო მდგომარეობაზე მხოლოდ ვიზუალური დაკვირვება და არ ხდება ჩანაწერების შედგენა. ხდება თევზის მარაგის და საქვრითე უბნების შესწავლა. წარმოებს თევზის სახეობრივი, ზომითი, წონითი და ასაკობრივი ანალიზი. ასევე ხდება მიყენებული ზარალის დაფიქსირება. მიმდინარე წელს შეინიშნებოდა სოკოვანი დაავადებები, რომლის საწინააღმდეგოდ შეტანილი იქნა კირის ხსნარი.

ლაგოდეხის რაიონში ტყის მასივების დაჭაობების პრობლემების გამო, არსებობს კოლო ანაფელისის გავრცელებისა და მალარიას გამომწვევი ცალკეული კერების წარმოქმნის საფრთხე.

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში გავრცელებულია ფაუნის წარმომადგენელთა შემდეგი სახეობები:

ცხოველთა სახეობები	რაოდენობა
1	2
მცხეთის რაიონი	
დათვი	5-8
ფოცხვერი	60-70
ირემი	8-10
შველი	80-100
მგელი	200-250
მელა	300-350
ტურა	250-300
თიანეთის რაიონი	
დათვი	140-150
მგელი	200-230
მელა	200-250
შველი	80-100
ღუშეთის რაიონი	
ნიამორი	50-70
კავკასიური ფოცხვერი	100-10
კავკასიური ირემი	25-30
დათვი	40-60

1	2
მელა	500-600
მგელი	300-400
ტურა	550-600
კურდღელი	120-1300
კვერნა	1400-1500
წავი	50-60
ჯიხვი	150-200
ჯიქი	2-3
კაკკასიური ტყის კატა	70-80
მაჩვი	170-180
ციყვი	2000-2500
შველი	100-150
ზღარბი	4500-5000
ახალგორის რაიონი	
ღათვი	70-75
მგელი	230-250
მელა	180-200
შველი	40-50
ტურა	130-150
ფოცხვერი	10-15
ყაზბეგის რაიონი	
ჯიხვი	100-150
მგელი	80-100
ნიაბორი	30-40

თავი 7

რადიაციული მდგომარეობა

ატმოსფეროს მიწისპირა ფენის რადიაციული ფონის გაზომვას ყოველწლიურად აწარმოებს სამინისტროს ჰიდრომეტეოროლოგიის საქვეუწყებო დეპარტამენტი და გარემოს მონიტორინგის სამსახური. 2004 წელს ფუნქციონირებდა 15 ოპერატიული სადგური, რომელთა მონაცემების საფუძველზე აღმოსავლეთ საქართველოში ფონი შეადგენდა 10-17 მიკრორენტგენს საათში, დასავლეთ საქართველოში – 11-14 მიკრორენტგენს საათში, ხოლო თბილისში – 11-13 მიკრორენტგენს საათში. ამ მონაცემებიდან ჩანს, რომ გამა-გამოსხივების სიმძლავრე მთელ საქართველოში ნორმის ფარგლებშია (ნორმა < 60 მკრ/სთ).

შესრულებულია აგრეთვე ბეტა-გამოსხივების გაზომვა თბილისში დალექილ მტვერში, რომელიც შეადგენდა 1,8-2,5 ბეკერელს/მ², რაც ბუნებრივი ფონის ფარგლებშია.

ჩერნობილის კატასტროფით გამოწვეული ნიადაგის რადიაციული დაბინძურება შეინიშნება დასავლეთ საქართველოში. ტექნოგენური დაბინძურებული ლაქები დაფიქსირდა:

- ქ. ქუთაისში – 12 კილობეკერელი/მ² (კბკ/მ²).
- ქუთაისის აეროპორტში – 25 კბკ/მ².
- წყალტუბოში – 15 კბკ/მ².
- სამტრედიაში – 8 კბკ/მ².
- იანეთში – 10 კბკ/მ².
- ხონში – 32 კბკ/მ².
- მათხოჯში – 15 კბკ/მ².

- ქოთიანეთში – 35კგ/მ².
- ზუგდიდში – 28კგ/მ².
- გრიგოლეთში – 30კგ/მ².
- სენაკში - 17კგ/მ².

ამ ლაქებში ძირითადად შეინიშნება ცეზიუმ-137 რადიონუკლიდების მაღალი კონცენტრაცია. შედარებისათვის – ქუთაისის აეროპორტის დაულაქავებულ ტერიტორიაზე დაბინძურების ხარისხი შეადგენს 6,4კგ/მ².

ჩერნობილის კატასტროფის შედეგების ლიკვიდაცია მოითხოვს კოლოსალურ ფინანსურ რესურსებს, რასაც ვერ ახერხებენ ეკონომიკურად განვითარებული ქვეყნები. საქართველოში სალიკვიდაციო სამუშაოების ჩატარება, ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობიდან გამომდინარე, შეუძლებელია. მეცნიერების აზრით, ბუნებრივი თვითრეაბილიტაციის პროცესი საქართველოს უმეტეს რეგიონებში უკვე შეინიშნება და მოსალოდნელია, რომ 30-40 წლის შემდეგ ჩერნობილის შედეგები აღარ იარსებებს.

რაც შეეხება წყალსატევების რადიოაქტიური დაბინძურების დონის განსაზღვრას, 2004 წელს ეს სამუშაო არ განხორციელებულა ჰიდრომეტეოროლოგიისა და გარემოს მონიტორინგის სამსახურის ექსპედიციების დაუფინანსებლობის გამო.

ქალაქებსა და დასახლებულ პუნქტებში უკონტროლოდ დარჩენილი რადიოაქტიური წყაროების საძიებო სამუშაოები ხორციელდება გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სამსახურის მიერ. 2004 წლის განმავლობაში ნაპოვნი იქნა 20 რადიოაქტიური წყარო, რომელთა შორის იყო ცეზიუმ-137, კობალტ-60, სტრონციუმ-90, რადიუმ-226 რადიონუკლიდების შემცველი ხელსაწყო-ნაკეთობები. სოფ. სააკაძეში და ქ. ბათუმში ნაპოვნი იყო ცეზიუმ-137 წყაროები დამცავი კონტეინერების გარეშე.

ზემოაღნიშნული წყაროები ამჟამად გაუვნებელყოფილია და განთავსებულია საიმელო საცავებში.

2004 წლის იანვრიდან ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სამსახურს დაწყებული აქვს საქართველოში არსებული ყველა სახის მაიონებელი გამოსხივების საშუალებათა რეგისტრაცია. ეს სამუშაო გასტანს 2006 წლამდე.

აღსანიშნავია, რომ 2004 წლის განმავლობაში არ დაფიქსირებულა არცერთი რადიოლოგიური ინციდენტი და არცერთი შემთხვევა ადამიანთა მიერ სხივური ტრავმების მიღების შესახებ.

დაბინძურებულ ობიექტებს შორის ძირითადი ადგილი უკავია ყოფილ საბჭოთა სამხედრო ბაზებს, ცალკეულ ნაწილებს და ობიექტებს. მაგ. ვაზიანის სამხედრო ბაზის ტერიტორიაზე დაბინძურებული იყო 14000 ჰა ფართობი. გაწმენდა განხორციელებულ იქნა 2001-2004 წლებში. ყოფილ თვითმფრინავსარემონტო სამხედრო ნაწილის ტერიტორიაზე 500კვ. მეტრის ფართობი დაბინძურებულია რადიუმ-226 რადიონუკლიდებით. ცეზიუმ-137-ით დაბინძურებული ლაქები შეინიშნება ქობულეთის ყოფილ საბჭოთა სავერტმფრენო პოლკის ტერიტორიაზე.

სამრეწველო ობიექტების მიერ გამოწვეული დაბინძურების შემთხვევები აღინიშნა რუსთავის მეტალურგიულ ქარხანაში და ფოთის ყოფილ გემთსარემონტო ქარხანაში. ორივე შემთხვევაში დაბინძურებული ტერიტორიები გაწმენდილ იქნა თვით ამ ობიექტების მუშა-მოსამსახურეთა ძალებით სპეციალისტებისაგან მიღებული რეკომენდაციების გათვალისწინებით.

ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სამსახური განუწყვეტლივ ასრულებს იმ სამხედრო, სამედიცინო, საწარმოო, სამეცნიერო-კვლევითი და სასწავლო ობიექტების ინსპექტირებას, რომლებიც ეწევიან რადიაციულ საქმიანობას.

აღსანიშნავია, რომ ამ ორგანიზაციების ლიცენზირების საკითხი (ლიცენზიების მინიჭების იურიდიული პროცედურა) ძალიან გართულებულია. ამ პროფილის ორგანიზაციებზე სახელმწიფო კონტროლი აუცილებლად უნდა არსებობდეს, მაგრამ არა ისეთი გართულებული ფორმით, როგორსაც არსებული კანონმდებლობა ითვალისწინებს.

საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს მონაცემებით 2004 წელს მაიონებული გამოსხივების წყაროების 88% გამოიყენებოდა მედიცინაში. საერთო რენტგენო-რადიოლოგიური გამოკვლევების რიცხვში კვლავ ჭარბობს რენტგენოსკოპიური გამოკვლევების რაოდენობა, რაც განაპირობებს გამოკვლევული მოსახლეობის სხივური დატვირთვის მომატებას. აღინიშნება, რომ რენტგენის კაბინეტების ტექნიკური შემოწმების პროცედურა სრულყოფილი არ არის.

თავი 8

გარემოში ფიზიკური ზემოქმედების განსაკუთრებული სახეები

ხმაური. 2004 წელს გარემოს დაცვის ინსტიტუტის ძალებით თბილისის ქუჩებსა და მაგისტრალზე ჩატარებული გაზომვების შედეგად კვლავ დაფიქსირდა ხმაურის მაღალი დონეები (70-80დბ ფარგლებში). მიღებული შედეგები იძლევა წინა წლების მონაცემებთან შედარების საშუალებას, მაგრამ გაზომვები შესრულებულია მხოლოდ საკონტროლო წერტილებში, რაც არ ასახავს ხმაურის სიტუაციას მთელი ქალაქის ტერიტორიაზე. არსებული მონაცემები წარმოდგენილია ცხრილში №8.1.

ცხრილი №8.1

2004 წელს ავტოსატრანსპორტო ნაკადების ხმაურის მახასიათებლები ქ. თბილისის ზოგიერთი ქუჩისა და მაგისტრალისათვის (გარემოს დაცვის ინსტიტუტის მონაცემები)

№	გაზომვის ადგილი	ბერის ეკვივალენტური დონე დბA
1.	ფალიაშვილის ქ.	70
2.	ი. აბაშიძის ქ.	73
3.	ვარაზისხევი	80
4.	მელიქიშვილის ქ.	76
5.	კოსტავას ქ.	75
6.	რუსთაველის გამზ.	77
7.	ვაჟა-ფშაველას გამზ.	76
8.	წერეთლის გამზ.	76

მოყვანილი მონაცემები ადასტურებენ მოსაზრებას იმის შესახებ, რომ თბილისის ძირითადი ქუჩებისა და მაგისტრალის მახლობლად განლაგებულ საცხოვრებელ და საზოგადოებრივ შენობებთან წარმოიქმნება ზენორმატიული ხმაური.

2004 წელს განხორციელებული რეკონსტრუქციის შედეგად ნაწილობრივ შეიცვალა ავტოსატრანსპორტო ნაკადების მოძრაობის მიმართულებები ე.წ. „სამკუთხედის“ ქუჩებში. გაზომვის შედეგების მიხედვით, რომლებიც შესრულებულ იქნა რეკონსტრუქციამდე და ცვლილებების განხორციელების შემდეგ, ხმაურის ეკვივალენტური დონე 1-2 დბA სიდიდით გაზრდილია ვარაზისხევში. მელიქიშვილის ქუჩაზე მოძრაობის საშუალო სიჩქარის შემცირების გამო ხმაურის ეკვივალენტური დონის ზრდა დაფიქსირებული არ არის, ხოლო კოსტავას ქუჩაზე ის შემცირდა 1-2 დბA სიდიდით.

ავტოსატრანსპორტო ხმაურისგან დამცავი ღონისძიებების შემუშავება შესაძლებელი იქნება სხვადასხვა უწყებათა სპეციალისტების ერთობლივი ძალისხმევით. პირველ რიგში აუცილებელია თბილისში ავტოსატრანსპორტო ნაკადების მოძრაობისას წარმოქმნილი ხმაურის სრულფასოვანი შესწავლა და ქალაქის ახალი ხმაურის რუკის შექმნა.

2004 წელს საქალაქთაშორისო საავტომობილო და სარკინიგზო სატრანსპორტო ნაკადების მოძრაობით გამოწვეული ხმაურის შესწავლა ქვეყანაში არ განხორციელებულა დაუფინანსებლობის გამო.

შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს სანიტარული ინსპექციის მონაცემებით 2004 წელს ხმაურის ინტენსივობაზე გამოკვლეულია ხმაურის წყაროს მქონე 224 ობიექტი, რომელთაგან სანიტარული ნორმებისა და წესების მოთხოვნებს არ აკმაყოფილებს 191 (85%).

ვიბრაციული. მდგომარეობის ანალიზისათვის საჭირო ინფორმაცია არ არსებობს. აღსანიშნავია, რომ მიუხედავად მრეწველობისა და ტრანსპორტის დღევანდელი არასრული დატვირთვით მუშაობისა, ვიბრაციის წყაროების არსებობა ეჭვს არ იწვევს.

ელექტრომაგნიტური ველები. გარემოში ელექტრომაგნიტური ველების ძირითადი ანთროპოგენური წყაროებია:

- მაღალი და ზემოდალი ძაბვის ელექტრული ხაზები;
- შენობა-ნაგებობების ელექტრული ქსელები და საყოფაცხოვრებო წყაროები;
- ელექტროსტატიკური მუხტის მქონე ზედაპირები, ელექტრიზებადი ნივთიერებების გადანაცვლების ტექნოლოგიური პროცესები (ნავთობის, გაზის, ფხვიერი ნივთიერებების გადანაცვლების დროს და ა.შ.);
- მძლავრი რადიო და ტელეგადამცემი მოწყობილობები და სადგურები;
- რადიოლოკაციური სადგურები;
- მიკროტალღური საყოფაცხოვრებო ტექნიკა (ღუმელები და ა.შ.);
- პერსონალური რადიოკავშირის საშუალებანი (მათ შორის ფიჭური სატელეფონო და სატელევიზიური რადიოკავშირის);
- პერსონალური გამოთვლითი მანქანები;
- ელექტროტრანსპორტის კონტაქტური ხაზები და თვით ელექტროტრანსპორტი.

მსოფლიოში მიმდინარე ინტეგრაციულმა პროცესებმა ახალი მოთხოვნები წაუყენა ტელეკომუნიკაციების სისტემებს. ფართოვდება კავშირგაბმულობის ისეთი სფერო, როგორცაა თანამგზავრზე მიმართული სადგურები. აშენდა და ექსპლუატაციაშია 19 სადგური.

მობილური კავშირგაბმულობის კომპანია „მაგთიკომი“-ს და „ჯეოსელი“-ს საბაზო სადგურების რაოდენობამ შეადგინა შესაბამისად 278 და 372, ხოლო სარეგულ სადგურებმა – 350 და 372.

2004 წლის განმავლობაში ელექტრომაგნიტური გამოსხივების წყაროს მქონე 117 ობიექტის სანიტარული პასპორტი (შედგენილი მათი მფლობელების მიერ), დადგენილი წესით, შეთანხმებულ იქნა სახელმწიფო სანიტარული ზედამხედველობის სამსახურთან.

ქ. თბილისის ტერიტორიაზე გარემოს დაცვის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის მიერ ელექტრომაგნიტური ველების გარემოზე ზემოქმედების შესწავლის საფუძველზე დადგინდა, რომ ელექტრომაგნიტური ველის მნიშვნელობა იზრდება ე.წ. „პიკის საათებში“ (დაახლოებით 11 საათიდან 15 საათამდე და 19 საათიდან 22 საათამდე).

პერიოდულად ხორციელდება მოქალაქეთა საჩივრების საფუძველზე (11 საჩივარი) ცალკეული ობიექტების შესწავლა შესაბამისი დასკვნებით.

ეკოლოგიურად უსაფრთხო, სუფთა რადიოქსელების შესაქმნელად კომპანია „მაგთიკომმა“ დანერგა ქსელის შენების ახალი პრინციპი. ფიჭური კავშირგაბმულობის ქსელში მოხდა ელექტრომაგნიტური ველის წყაროთა სიმძლავრეების გადანაწილება რადიოსიგნალით. შეიქმნა დაბალი სიმძლავრის საბაზო სადგურებისგან შემდგარი ხშირი რადიოქსელი. ამით გაუმჯობესდა სიგნალის ხარისხი და შემცირდა ელექტრომაგნიტური ველის ინტენსივობა, რომელიც დაუახლოვდა ბუნებრივ ფონს.

თაზი 9

**წლის მეტეოროლოგიური პირობების თაზისეზურეზეზი.
ბუნებრივი კატასტროფეზი და სტიქიური უბედურეზეზი**

2004 წლის მარტის თვეში, კავკასიონის ქედზე ძლიერი დიდთოვლობისა და შემდგომი ძლიერი წვიმების ფონზე მეტეოროლოგიურმა სადგურებმა და სხვა შესაბამისმა სამსახურებმა დააფიქსირეს ატმოსფერული ნალექების საშუალო მნიშვნელობებისა და სტიქიური უბედურეზების სტატისტიკური მონაცემები ქვეყნის შემდეგი გეოგრაფიული რეგიონების მიხედვით: აღმოსავლეთ საქართველო, დასავლეთ საქართველო, სვანეთ-ლეჩხუმი, აჭარის მთიანეთი, შავი ზღვისპირეთი და ქ. თბილისი.

არასრული მონაცემებით, საქართველოს ტერიტორიაზე 75 ძლიერი წვიმის (მათ შორის 15 სეტყვით), 8 ქარიშხლის, 2 მეწყერის და 8 ხანძრის შედეგად დაზიანდა საცხოვრებელი სახლები, ავტოსატრანსპორტო გზები, ხიდები, დაიტბორა სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები, დაიხოცა შინაური ფრინველი და ცხოველი. არასრული მონაცემებით, ფინანსურმა ზარალმა გადააჭარბა 14,4 მლნ. ლარს.

აღმოსავლეთ საქართველოში წლის განმავლობაში დაფიქსირდა ქარიშხლის 3 შემთხვევა, ძლიერი წვიმის – 11 შემთხვევა, მათ შორის – 9 ძლიერი სეტყვით. აღნიშნული მოვლენების გამო დაიღუპა 1 ადამიანი, განადგურდა საქონელი, დაზიანდა საცხოვრებელი სახლები და სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები, გზები და ელექტროგადამცემი ხაზები.

დასავლეთ საქართველოში დაფიქსირდა ძლიერი ქარის 3 შემთხვევა, ძლიერი წვიმისა და სეტყვის 6 შემთხვევა, აგრეთვე, ჩამოწვა ზვავი და მეწყერი.

სვანეთ-ლეჩხუმის რეგიონში ჰიდრომეტეოროლოგიური სამსახურების 2004 წლის მონაცემებით, დაფიქსირებულია 4 მეწყერის ჩამოწოლა და 5 ძლიერი წვიმა სეტყვით. მესტიის რაიონში მეწყერის ჩამოწოლის შედეგად დაიღუპა 2 ადამიანი.

ატმოსფერული ნალექების, საშუალო ტემპერატურების და სტიქიური უბედურეზების მონაცემები ქვეყნის რეგიონების მიხედვით მოყვანილია ცხრილში №9.1 და ნახაზებზე 9.1-9.6.

ცხრილი №9.1

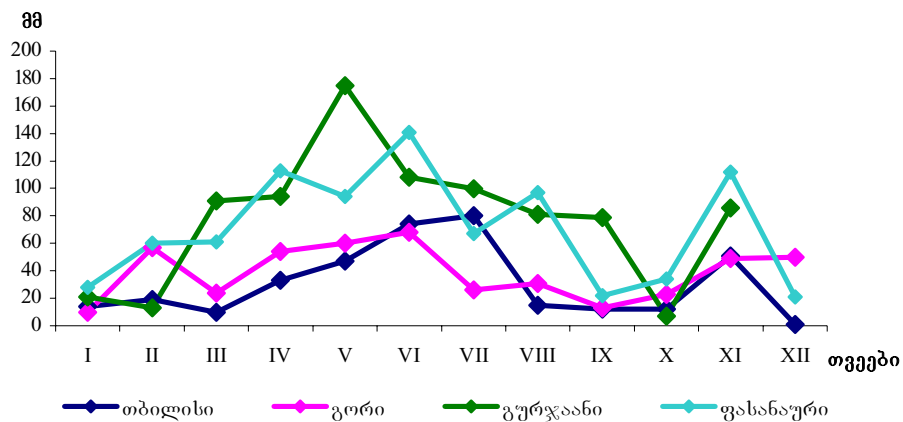
ბუნებრივი კატასტროფეზი და სტიქიური უბედურეზეზი

№	თვე და რიცხვი	მოვლენის ადგილი	მოვლენა	მიყენებული ზარალი
1	2	3	4	5
აღმოსავლეთ საქართველო				
1	3 მარტი	დედოფლისწყარო	ძლიერი ქარი	დაზიანდა სავარგულები
3	6 მარტი	სამცხე-ჯავახეთის მხარე	წყალდიდობა	ადიდდა მდ. მტკვარი, რის შედეგად დაზიანდა საავტომობილო გზის 70 მეტრიანი მონაკვეთი და წყალში გადავარდა ერთი სატვირთო მანქანა
4	6-7 მარტი	ყაზბეგი	ქარიშხალი	დაზიანდა საცხოვრებ. და საყოფაცხოვრებო შენობები, ელექტროგადამცემი ხაზები
5	7 მარტი	მცხეთა-მთიანეთის მხარე	ძლიერი ქარი	ყაზბეგის რაიონში ამოვარდნილმა ქარმა დააზიანა “მაგთიკომის” გადამცემი ანტენა, მაღალი ძაბვის ელ. ხაზები
6	6 აპრილი	შიდა ქართლი	დაბალი ტემპერატურა	-10,5°C ყინვამ დააზიანა სასოფლო-სამეურნეო კულტურები
7	29 აპრილი	ხაშურის რაიონი	ძლიერი წვიმა, წყალდიდობა	დაიტბორა საცხოვრებელი სახლების ეზოები, გზები, სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები

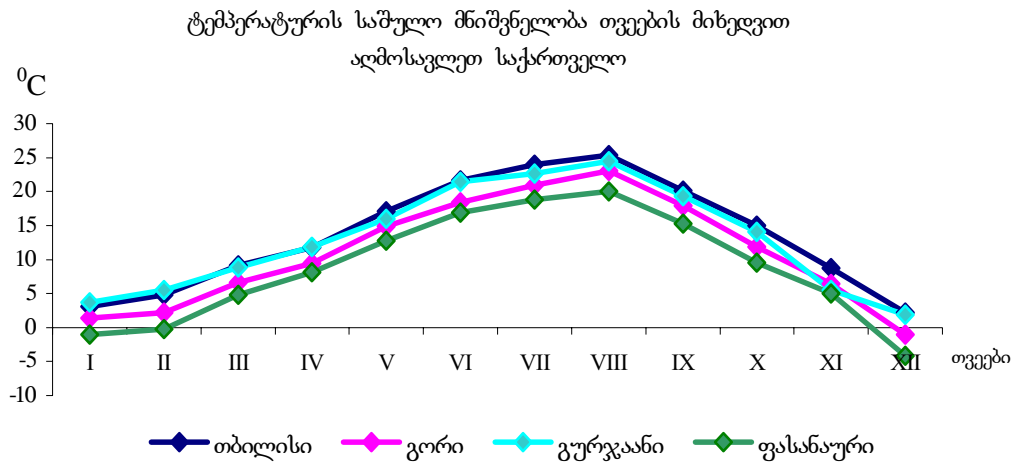
1	2	3	4	5
8	5 მაისი	თელავი	ძლიერი წვიმა, სეტყვა	დაზიანდა ვენახები და დაიტბორა სავარგულები
9	15-16 მაისი	გურჯაანი, ბოლნისი	ძლიერი წვიმა, სეტყვა	დაზიანდა ვენახები, დაიტბორა სავარგულები
10	26 მაისი	თიანეთის რაიონი	ძლიერი სეტყვა	დაიხოცა საქონელი, დაიტბორა სავარგულები, დაიღუპა 1 ადამიანი
11	1 ივნისი	ახმეტის რაიონი	სეტყვა	დაზიანდა სავარგულები
12	1 ივნისი	ბოლნისის რაიონი	ძლიერი წვიმა, სეტყვა	დაზიანდა სავარგულები
13	8 ივნისი	თელავის რაიონი	ძლიერი წვიმა, სეტყვა	დაზიანდა სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები
14	9 ივნისი	საგარეჯოს, გურჯაანის, თელავის რაიონები	ძლიერი წვიმა	დაიტბორა სავარგულები, დაზიანდა ხიდები, საცხოვრებელი სახლები, ავტომანქანები; ჩამოწვა მეწყერები
15	9 ივნისი	ყვარელი	ძლიერი წვიმა, სეტყვა, ქარი	დაზიანდა სავარგულები, ამოიძირკვა ხეები, დაზიანდა ელექტროგადამცემი ხაზები
16	22 ივნისი	გუდაური-მღეთის მონაკვეთი	ჩამოწვა მეწყერი	3 დღე დაკეტილი იყო საავტომობილო გზა
17	22-23 ივნისი	ღუშეთი	ძლიერი წვიმა, სეტყვა	დაზიანდა სავარგულები
18	24 ივნისი	ახალციხე	ძლიერი წვიმა, სეტყვა	დაზიანდა სავარგულები
19	27 ივლისი	გურჯაანი, ყვარელი, თიანეთი	ძლიერი წვიმა, სეტყვა	დაზიანდა სავარგულები
20	6 აგვისტო	გურჯაანი	ძლიერი წვიმა	1 საათში მოვიდა 44 მმ ნალექი, დაიტბორა სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები
21	12 სექტემბერი	ნინოწმინდის რაიონი	ძლიერი თოვლი, ძლიერი წყინვები	ჰაერის ტემპერატურა დაეცა -5°C ცინვამდე, განადგურდა სასოფლო-სამეურნეო კულტურები (ქერი, კარტოფილი)
დასავლეთ საქართველო				
1	9 იანვარი	ნაქერალას უღელტეხილი	ზეავი	ჩაიხერგა საავტომობილო გზა
2	16 თებერვალი	ამბროლაურის რაიონი	მეწყერი	დაზიანდა 3 სახლი
3	3 მარტი	ლენტეხი	ძლიერი წვიმა, წყალმოვარდნა, მეწყერი	წაღებულა საავტომობილო გზა 80 კმ-ში, ზედა სოფლები მოწყვეტილია რაიონს
4	3-4-5 მარტი	იმერეთის რეგიონი	თოვლი, ძლიერი ქარი	დაზიანდა ვენახები და ხეხილის ბაღები
5	5 მარტი	ლეჩხუმის რაიონი	წყალდიდობა	ადიდდა მდ. ცხენისწყალი და მდ. ლაჯანურა, რის შედეგად დაზიანდა სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები, საავტომობილო გზის 250-300 მეტრიანი მონაკვეთი და ერთი ხიდი
6	6 აპრილი	დასავლეთ საქართველოს დაბლობი	ძლიერი წყინვები	-6°C ცინვამ დააზიანა სასოფლო-სამეურნეო კულტურები ვაშლისა და მსხლის კიშები 40%; ვაზი ზოგან 90%; კაკლის მოსავალი 90%
7	14 აპრილი	ოზურგეთი, ჩოხატაური	შკვალი	წაქცეულმა ხეებმა დააზიანეს ავტომობილები
8	14 აპრილი	გურიის მხარე	ძლიერი ქარი	ოზურგეთის რაიონში ამოვარდნილმა ძლიერმა ქარმა დააზიანა საცხოვრებელი სახლები და სხვა შენობა-ნაგებობები

1	2	3	4	5
9	29 მაისი	ლენტეხის რაიონი	ძლიერი წვიმა, მეწყერი	ჩამოწვა მეწყერი, დაინგრა საცხოვრებელი სახლები
10	28-29 ივნისი	სენაკი	ძლიერი წვიმა	დაიტბორა სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები
11	29 ივნისი	ლენტეხის რაიონი	ძლიერი წვიმა, მეწყერი	ჩამოწვა მეწყერი, დაინგრა საცხოვრებელი სახლები
12	16 ივლისი	მესტიის რაიონი	ძლიერი წვიმა	ადიდებულმა მდინარეებმა დაანგრია ავტოსატრანსპორტო გზები
13	20 ივლისი	მესტიის რაიონი	მეწყერი	დაიღუპა ორი ადამიანი
14	9 აგვისტო	ლენტეხის რაიონი	ძლიერი წვიმა, გრიგალი	სოფელ ლუჯში განადგურდა მოსავალი, ასევე სოფ. ჩულესა და ლეჩხუმს შორის განადგურდა ნათესები. ლენტეხში დაზიანდა ელექტროგადამცემი ხაზები
15	11 აგვისტო	ლენტეხის რაიონი	ძლიერი წვიმა, სეტყვა	დაიტბორა სოფლები, განადგურდა ნათესები
16	11-12 აგვისტო	ლანჩხუთი	ძლიერი წვიმა	დაიტბორა საცხოვრებელი სახლების I-ლი სართულები, განადგურდა სავარგულები
17	12 აგვისტო	ონი-შოვი	ძლიერი წვიმა	დაზიანდა გზები, ნათესები, ელექტროგადამცემი ხაზები, იყო ადამიანის მსხვერპლი
18	12 აგვისტო	ცაგერის რაიონი	მეწყერი	დაინგრა 48 საცხოვრებელი სახლი
19	13 აგვისტო	ზუგდიდის რაიონი	ძლიერი წვიმა	დაიტბორა 8 სოფელი, დაინგრა 4 ხიდი, დაზიანდა საავტომობილო გზები. ზარალი 3მლნ. ლარი
20	23 აგვისტო	შოვი	ძლიერი წვიმა	ადიდდა მდ. დღლოურა, დაინგრა ხიდი
21	9 ოქტომბერი	ბაღდათი	ძლიერი სეტყვა	დაზიანდა სავარგულები
აჭარის რეგიონი				
22	13 აგვისტო	ქობულეთი	ძლიერი წვიმა	დაიტბორა ქუჩები, დაზარალდა 600-მდე ოჯახი. ზარალმა შეადგინა 3 მლნ. ლარი

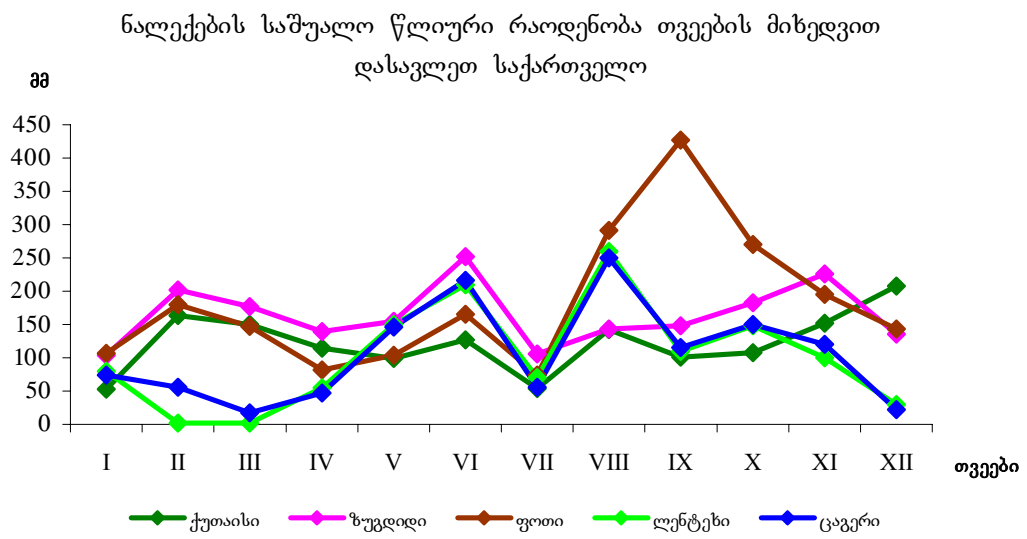
ნალექების საშუალო წლიური რაოდენობა თვეების მიხედვით აღმოსავლეთ საქართველო

ნახ. 9.1

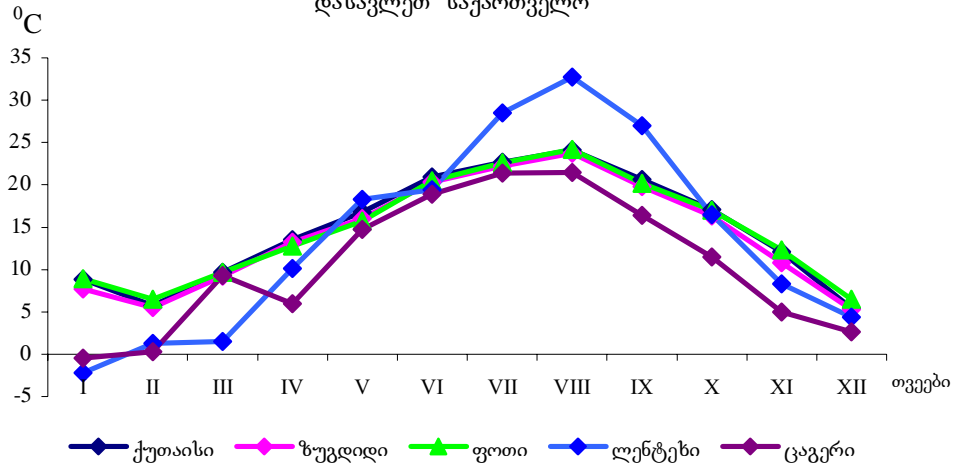

ნახ. 9.2

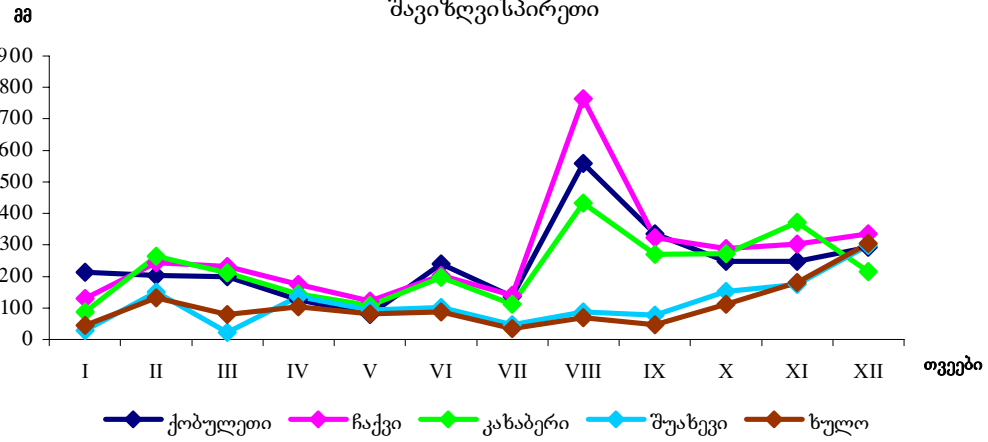
ნახ. 9.3

ტემპერატურის საშუალო მნიშვნელობა თვეების მიხედვით
დასავლეთ საქართველო

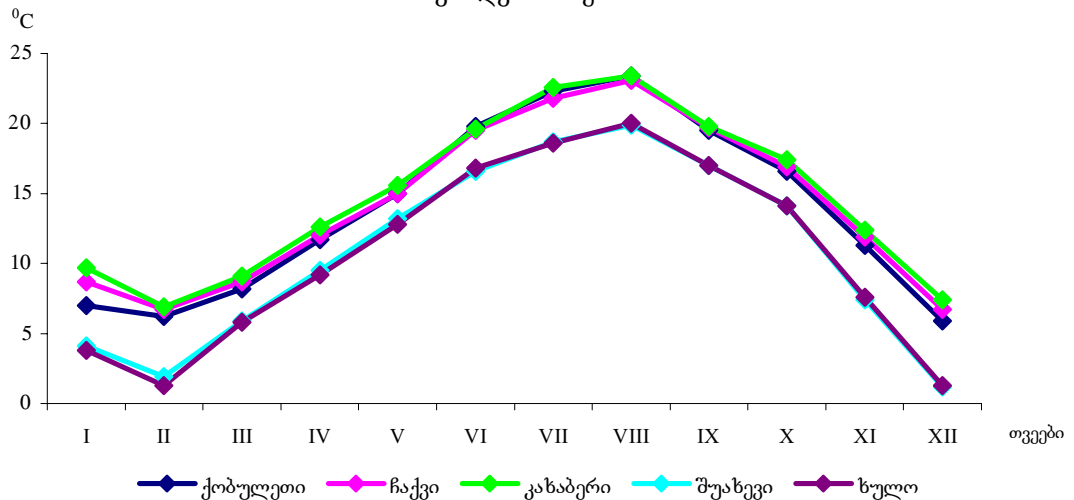
ნახ. 9.4

ნალექების საშუალო წლიური რაოდენობა თვეების მიხედვით
შავიზღვისპირეთი

ნახ. 9.5

ტემპერატურის საშუალო მნიშვნელობა თვეების მიხედვით
შავიზღვისპირეთი

ნახ. 9.6

თაში 10

გარემოს ეკოლოგიური ფაქტორების შესაძლო გავლენა მოსახლეობის ჯანმრთელობაზე

საქართველოს მოსახლეობის ბოლო აღწერა ჩატარდა 2002 წელს, რომლის მიხედვით ქვეყნის მოსახლეობამ შეადგინა 4 მლნ 371,5 ადამიანი. მოსახლეობის დინამიკაში ყველაზე შემამოფოთებელია შობადობის უკიდურესი შემცირება. 2000-2004 წლებში შობადობა (1000 მოსახლეზე) 10,7-11,0 ფარგლებშია, რაც მნიშვნელოვნად ჩამორჩება 1988 წლის მაჩვენებელს (იხ. ცხრილი №10.1).

ცხრილი №10.1

ძირითადი დემოგრაფიული მაჩვენებლების დინამიკა 1000 მოსახლეზე

დემოგრაფიული მაჩვენებლები	1988წ	2000წ	2001წ.	2002წ.	2003წ.
ქორწინება	7,0	2,8	3,0	2,9	2,9
განქორწინება	1,3	0,4	0,4	0,4	0,4
შობადობა	17,0	11,0	10,8	10,7	10,7
სიკვდილიანობა	8,8	10,7	10,5	10,7	10,6
ბუნებრივი მატება	8,2	0,3	0,3	0,0	0,1

გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს რეგიონალური სამმართველოების ინფორმაციით, რეგიონებში ყოველწლიურად უარესდება დემოგრაფიული სიტუაცია. ამის მიზეზად დასახელებულია როგორც უარყოფითი ბუნებრივი მატება (შობადობის დაბალი და სიკვდილიანობის მაღალი მაჩვენებლები), ასევე შრომისუნარიანი მოსახლეობის დიდ ქალაქებში და უფრო ხშირად ქვეყნის ფარგლებს გარეთ საარსებო საშუალების მოპოვების მიზნით გადაადგილება.

დემოგრაფიული სიტუაციის გაუარესების კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი ნიშანია მოსახლეობის დაბერება – მოხუცებულთა ხვედრითი წილის ზრდა მოსახლეობის საერთო რაოდენობაში. 65 წელზე უფროსი ასაკის მოსახლეობის წილმა საქართველოში შეადგინა 13,3%, მაშინ როცა 1995 წელს 10,8% იყო.

ცნობილია, რომ წყლის, ატმოსფერული ჰაერის, ნიადაგის დაბინძურება გარკვეულ ზემოქმედებას ახდენს მოსახლეობის ჯანმრთელობის ფორმირების პროცესზე.

2004 წელს ქვეყნის დასახლებული ადგილების სანიტარულ-ეპიდემიოლოგიური მდგომარეობა ხასიათდებოდა გარემო ფაქტორების დაბინძურების გარკვეული დონით. კვლავ არაადაპტაციო ფიცილებელი იყო მსხვილი ქალაქებისა და დასახლებული პუნქტების კომუნალური და სანიტარიული მდგომარეობა. აღინიშნებოდა ნაკლოვანებები მოსახლეობის ხარისხიანი სასმელი წყლითა და საკვები პროდუქტებით უზრუნველყოფაში.

მოსახლეობის ჯანმრთელობაზე გარემოს ეკოლოგიური ფაქტორების შესაძლო გავლენის თაობაზე სამინისტროს რეგიონალურ სამმართველოებს არ გააჩნიათ სრულყოფილი ინფორმაციები, რაც არ იძლევა ქვეყანაში გარემოს მდგომარეობის ერთიანი სურათის წარმოდგენის საშუალებას.

მაგალითად, რაჭის რეგიონალური სამმართველოს ინფორმაციით, რეგიონში ყოველწლიურად უარესდება დემოგრაფიული სიტუაცია, კერძოდ, დაბალია შობადობის მაჩვენებლები. ბუნებრივი ნმატი უარყოფითია. მოსახლეობის 2/3 პენსიონერია, მათი უმრავლესობა გადახდის უუნაროა, ამიტომ დიდია ავადობა.

ძირითადად მხარეში დაფიქსირებულია იოდის დეფიციტით გამოწვეული დაავადებები. შემოწმებული მოსახლეობის 40%-ს აღენიშნება ჩიყვით დაავადებების სხვადასხვა ფორმა.

რეგიონში არ ფუნქციონირებს სათანადო ნაგავსაყრელები, რაც წარმოადგენს სანიტარულ-ეპიდემიური კერის საფრთხეს.

ამბროლაურის რაიონის 2004 წლის ეპიდემიოლოგიური მდგომარეობა დამაკმაყოფილებელია. წლის განმავლობაში დაფიქსირებულ იქნა შემდეგი ინფექციური დაავადებები – 14, ჩუტყვავილა – 3, ცხოველთა მიერ დაკბენილები და დაღორბლილები – 45, რაიონში არ არის ცოფის შემთხვევა.

განსაკუთრებით საშიში ინფექციები რაიონში არ დაფიქსირებულა, არ არსებობს ამ დაავადებების კერების გაჩენის საშიშროება.

შიდა ქართლის ტერიტორიაზე გაუარესებულია სანიტარულ-ეპიდემიური ვითარება. მდინარეების სანაპიროებთან საყოფაცხოვრებო ნაგვის, პარაზიტული დაავადებების გადამტანების (ვირთხა, თაგვი) მომრავლება ქმნის განსაკუთრებით საშიში დაავადებების (ქოლერა, შავი ჭირი) აღმოცენების საშიშროებას.

შიდა ქართლის რეგიონალური სამმართველო, სანიტარული ინსპექცია, გორის საზოგადოებრივი ჯანდაცვის რაიონული ცენტრი და ვეტერინარული სამსახურები ერთობლივად ცდილობენ შექმნან რეგიონში ეპიდსაიმიდო სიტუაცია.

იმერეთის რეგიონალური სამმართველოს მონაცემები გარემოს ეკოლოგიური ფაქტორების მოსახლეობის ჯანმრთელობაზე გავლენის შესახებ არ გააჩნია.

კახეთის რეგიონალური სამმართველოს ინფორმაციით, მოსახლეობის რაოდენობა ბოლო 15 წლის განმავლობაში მნიშვნელოვნად შემცირდა, რისი უმთავრესი მიზეზი ქვეყნის მძიმე სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა და მოსახლეობის უკიდურესი გაჭირვებაა. მოსახლეობის შემცირების ტენდენცია კვლავ გრძელდება, გარკვეული წვლილი რეგიონის მაცხოვრებელთა რაოდენობის შემცირების პროცესში ურბანიზაციასაც მიუძღვის. ეკონომიკური სიდუხჭირის გამო შრომისუნარიანი ადამიანების ერთი ნაწილი დიდ ქალაქებში არჩევს საცხოვრებლად გადასვლას.

ადამიანის ჯანმრთელობაზე ნეგატიურ ზეგავლენას ახდენს ქვეყანაში წარმოებული სოფლის მეურნეობის პროდუქციის შემცირებაც. იმპორტული, ხშირ შემთხვევაში, დაბალი ხარისხის საკვები პროდუქციის მასობრივი შემოტანა. ეკოლოგიურად არასუფთა საკვები პროდუქტებით ვაჭრობა, საკვები პროდუქტით არაორგანიზებულად ქუჩაში ვაჭრობა, სასურსათო ნაწარმის წარმოების, რეალიზაციის, შენახვისა და ტრანსპორტირების წესების დარღვევა. ხშირად, ეს უკანასკნელი არის ალერგიული პროცესებისა და სხვადასხვა ტოქსიკოინფექციების მიზეზი.

ზაფხულის სეზონის დადგომასთან დაკავშირებით მეტ აქტუალობას იჩენს ხარისხიანი სასმელი წყლით მოსახლეობის სისტემატიური უზრუნველყოფის საკითხები, აგრეთვე, მალფუჭებადი საკონდიტრო და სხვა სახის სასურსათო ნაწარმის რეალიზაციისა და ტრანსპორტირების პრობლემები. საყურადღებოა რაიონების ტერიტორიაზე არსებული სპონტანური ნაგავსაყრელების საკითხიც. დასახლებულ პუნქტებში ამორტიზებული მილსადენები, ელექტროენერჯის შეფერხებითი მიწოდების გამო წყლით მომარაგების წყვეტილობა და სასმელი წყლის რეზერვუარების დეზინფექციის არასრულყოფილება ქმნის ზოგიერთ ინფექციური დაავადებების გავრცელების საშიშროებას.

სპონტანურად შექმნილი ნაგავსაყრელები ხელს უწყობენ მაწანწალა ცხოველებისა და მღრღნელების გამრავლებას, რაც ქმნის ერთგვარ წინაპირობას რეგიონისათვის არაიშვიათი დაავადების – ლეიშმანიოზის გავრცელებისათვის.

რეგიონისათვის აქტუალურია მალარიის გავრცელების საკითხიც. ამ დაავადების კერად მიჩნეულია სიღნაღის რაიონის ე.წ. მალარიის ტერიტორია და მდ. ალაზნის მიმდებარე ადგილები. 2004 წელს დაფიქსირდა მალარიის 73 შემთხვევა.

აქტუალურია ცოფის საკითხიც. ამბულატორიულ-პოლიკლინიკურ გაერთიანებაში შექმნილია ანტირაბიული კაბინეტები, რომლებიც მუშაობს დღე-ღამური რეჟიმით და აწარმოებს ცხოველების მიერ დაკბენილი ადამიანების ანტირაბიულ იმუნიზაციას. გასულ წელს აცრა ჩაუტარდა 187 პაციენტს.

რეგიონში განსაკუთრებულად საშიში ინფექციური დაავადებები არ დაფიქსირებულა, თუმცა ცოფის გაჩენის საშიშროება დღემდე არსებობს, გამოდინარე იქიდან, რომ ჯერ კიდევ

გადაუჭრელია ნაგავსაყრელების საკითხი, მაწანწალა ცხოველებისა და ძღვრელების პრობლემა.

ფოთის საქალაქო სამმართველოს მონაცემებით, სანიტარულ-ეპიდემიური ვითარება ქ. ფოთში დამაკმაყოფილებელია. 2004 წელს, წინა წელთან შედარებით იკლო ნაწლავთა ინფექციების რაოდენობამ (A ჰეპატიტის გარდა). 2004 წელს აღირიცხა სალმონელოზის ერთი შემთხვევა, ღებუნტერიის – 6, ეშერიოზის ერთი შემთხვევა, დაუდგენელი ეტიოლოგიის დიარეულმა დაავადებებმა იკლო და აღირიცხა 82 შემთხვევა. 2004 წელს ნაწლავთა ინფექციების ჯგუფურ შემთხვევებს და ეპიდაფეთქებებს ადგილი არ ქონია. ნაწლავთა ინფექციების ყველაზე მეტი შემთხვევა აღინიშნა ბავშვებში. 2004 წელს იკლო კვებითი მოშხამების რიცხვმა, აღირიცხა 62 შემთხვევა.

2004 წელს, ქ. ფოთში წინა წელთან შედარებით 2-ჯერ გაიზარდა ვირუსული ჰეპატიტების საერთო რაოდენობა, დაფიქსირდა 80 შემთხვევა. A ჰეპატიტის რაოდენობამ იკლო 40%-ით, აღირიცხა 6 შემთხვევა, C ჰეპატიტის რაოდენობა 1 ერთეულით შემცირდა – 2 შემთხვევა.

A ჰეპატიტით დაავადებულებს უმეტესად შეადგენენ მოსწავლეები. დაავადების გავრცელება ძირითადად მოხდა საყოფაცხოვრებო კონტაქტით.

72 ავადმყოფიდან ჰოსპიტალიზებული იყო 24, დანარჩენებს ჩაუტარდათ ამბულატორიული მკურნალობა. 10 ავადმყოფი გამოვლენილია ეპიდემიური განყოფილების მიერ კერებში გასვლისას და კარდაკარ შემოვლისას. ყველა ბავშვთა დაწესებულებაში ჩატარდა ღებუნტერიული ინფექცია. რაც შეეხება ბავშვთა ინფექციებს, 2004 წელს შეინიშნება ყველა ნოზოლოგიის მატება, განსაკუთრებით წითელას – 101 შემთხვევა, ყბაყურას – 6 შემთხვევა, წითურას – 5 შემთხვევა, ჩუტყვავილას 6 შემთხვევა, ყვიანახველას – 5 შემთხვევა. 2003-2004 წლებში ეპიდ-სეზონში აღირიცხა გრიპისა და მწვავე რესპირატორული დაავადებების 2181 შემთხვევა.

2004 წელს, მალარიისათვის დამახასიათებელ ეპიდ სეზონში 1 მაისიდან 1 ნოემბრამდე ტარდებოდა პროფილაქტიკური ენტომოლოგიური სამუშაოები: ანოფელოგონური ღია წყალსატევების აღრიცხვა და მათში კოლოს ნაჩეკების გამოვლენა, ღია წყალსატევების დამუშავება და გამბუზირება, სხვადასხვა სახის სადგომების გამოკვლევა, კოლოს გამოვლინება და მოსპობა, კოლოს სამყოფელისა და დაზამთრების ადგილების დამუშავება დცს-თი. განსაკუთრებით საშიში კერები ამჟამად ქალაქში არ აღინიშნება.

ხაშურის საქალაქო სამმართველო ინფორმაციით, რაიონის სანიტარული მდგომარეობა არადაამაკმაყოფილებელია, პირველ რიგში საკითხს ართულებს ნაგავსაყრელი პოლიგონის არარსებობა, იყენებენ ძველს (რომელსაც 2 ჰა-ს ნაცვლად უკავია 6 ჰა-ზე მეტი ტერიტორია) ახალ ნაგავსაყრელს კი (რომლის ტერიტორიაც დიდი ხანია შერჩეულია) ვერ აწყობენ სახსრების უქონლობის გამო.

ძალიან მოძველებულია ქ. ხაშურის წყალგაყვანილობის სისტემა, ამიტომ წვიმებისა და წყალდიდობების პერიოდში ხშირია სასმელი წყლის დაბინძურების ფაქტები. ხაშურის სანიტარული ზედამხედველობის ინსპექციის მონაცემებით, 2004 წელს ჩატარდა სასმელი წყლის 276 ქიმიური ანალიზი, აქედან 210 შემთხვევაში აღმოჩნდა დარღვევები. 240 ბაქტერიოლოგიური ანალიზიდან 40-ში აღმოჩნდა დარღვევა. რა თქმა უნდა, ამ მხრივ რაიონში შექმნილია საგანგაშო მდგომარეობა, რათა არ მოხდეს სასმელი წყლით მოსახლეობის მასიური დაავადება. იმედს იძლევა ის ფაქტი, რომ ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკის მესვეურებმა (გერმანულმა ფირმამ) გააკეთა რეაბილიტაცია ქვიშხეთის წყალსადენისა, ასევე გაუკეთდა კაპიტალური რემონტი ხაშურის წყალსადენის სათავე ნაგებობას და ამჟამად გათვალისწინებულია მთლიანად ხაშურის წყალსადენის რეაბილიტაცია.

2004 წელს ინფექციური დაავადებების გავრცელებას რაიონში ადგილი არ ქონია.

სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ინფორმაციით, დამშობი სისტემების ფუნქციონირებაში შექმნილი პრობლემებისა და ლაგოდეხის რაიონის ტყეების დაჭაობების გამო შეიძლება წარმოიქმნას მალარიის გავრცელების კერები.

როგორც ზემოთ მოყვანილი ინფორმაციიდან ჩანს, მხოლოდ რაჭის, კახეთის, შიდა ქართლის, ფოთის და ხაშურის მონაცემებით შეუძლებელია ვიმსჯელოთ ქვეყანაში ეკოლოგიური ფაქტორების გავლენაზე მოსახლეობის ჯანმრთელობაზე.

რა თქმა უნდა, გარემო ფაქტორების მოსახლეობის ჯანმრთელობაზე შესაძლო მავნე ზეგავლენის შეფასება მხოლოდ ზემოთ მოყვანილი მასალების საფუძველზე არასაკმარისია. საჭიროა გარემო ეკოლოგიური ფაქტორების დაბინძურებასა და მოსახლეობის ავადობას შორის ზუსტი კორელაციური კავშირის დადგენა, რაც უნდა ეფუძნებოდეს აღნიშნული საკითხის მრავალწლიან შესწავლას შესაბამისი დარგების, მეცნიერებისა და სპეციალისტების მონაწილეობით.

საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს ინფორმაციით, დაავადებათა კონტროლის და სამედიცინო სტატისტიკის ეროვნული ცენტრის მასალებით ქვეყნის მასშტაბით 2004 წლის განმავლობაში აღირიცხა მენინგოკოკური ინფექციის 46 შემთხვევა, დიფტერიის – 12, წითელას – 6847, წითურას – 4209, A ჰეპატიტის – 2712, B ჰეპატიტის – 435, C ჰეპატიტის – 509, ტეტანუსის – 7, ცოფის – 12, ჯილეხის – 45, ბრუცელოზის – 151, სალმონელოზური ინფექციების – 276, მუცლის ტიფის – 1, ბაქტერიული დიზენტერიის – 617, სხვა დადგენილი ეტიოლოგიის დიარეული დაავადებების – 709, სავარაუდო ინფექციური წარმოშობის დიარეული დაავადებების – 6035, ბოტულიზმის – 41, მალარიის – 257, ლეიშმანიოზის – 125, ტრიქინელოზის – 149 შემთხვევა.

მსგავსი გამოკვლევების შესახებ, მხოლოდ საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია იტყობინება. მათი ინფორმაციით დაავადებული მცენარეული და ცხოველური ორგანიზმიდან, წყლიანი გარემოდან და ნიადაგიდან გამოყოფილი და იდენტიფიცირებულია სხვადასხვა ტაქსონომიური ჯგუფის ბაქტერიები და ბაქტერიოფაგები. სასოფლო-სამეურნეო და სამედიცინო პრაქტიკაში გამოყენებისათვის სხვადასხვა გარემო პირობებში და მოდელურ ექსპერიმენტებში დეტალურად შესწავლილია აქტიური ბაქტერიოფაგების ბიოლოგიური, ფიზიკურ-ქიმიური თვისებები და უჯრედების ურთიერთქმედების ფაზები.

გამოყოფილი და იდენტიფიცირებული 53 ლისტერია მონოციტოგენეს შტამი. საქართველოს სხვადასხვა რეგიონიდან ჩამოტანილია ჩამდინარე წყლების 76 ნიმუში.

გამოყოფილია ნაწლაკის ჩხირის 89 ჰოსპიტალური შტამი და შესწავლილია მათი ანტიბიოტიკორეზისტენტობა. დადგენილია, რომ შტამების მდგრადობა ანტიბიოტიკების მიმართ განპირობებულია არაკონიუგაციური პლაზმიდების შემცველობით, რაც იმაზე მეტყველებს, რომ ანტიბაქტერიული პრეპარატების მოხმარების შედეგად გავრცელდა სელექციონირებულ მიკრობთა გარკვეული სახეობა. გამომდინარე აქედან, გამოყოფილია ისეთი ბაქტერიოფაგები, რომლებიც აქტიურად აღიზიარებდნენ ანტიბიოტიკებისადმი პოლირეზისტენტულ შტამებს. შესწავლილია ბაქტერიოფაგების ფიზიკურ-ქიმიური თვისებები და პატრონ-უჯრედთან მოქმედების ფაზები სამკურნალო პრეპარატის შექმნის მიზნით.

შესწავლილია საქართველოში ჯილეხზე ზოგიერთი არაკეთილსაიმედო კერა. გამოყოფილია ნიადაგიდან 18 შტამი, შესწავლილია მათი ბიოლოგიური და ბიოქიმიური თვისებები.

გამოყოფილია საქართველოსა და აშშ-ში ციმბირის წყლულის იზოლატები და მათ მიმართ სპეციფიკური ბაქტერიოფაგები. შესწავლილია ჯილეხის ფაგის მორფოლოგია, ლიზისური სპექტრი 24 ვირულენტურ იზოლატზე.

გამოყოფილია სხვადასხვა სახეობის სალმონელების მიმართ ვირულენტური ბაქტერიოფაგები, რომელთა გამოყენება შესაძლებელი იქნება, როგორც ანტიბიოტიკოთერაპიის ალტერნატივა.

ეკოლოგიური ფაქტორების გავლენა კულტურული მემკვიდრეობის შენარჩუნებაზე

საქართველოს ტერიტორიაზე არსებული ისტორიული და კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლების 85%-მდე მძიმე მდგომარეობაშია და განიცდის ეკოლოგიური ფაქტორების უარყოფით ზეგავლენას. მოდიებული მასალები საშუალებას გვაძლევს მიმოვიხილოთ ქვეყნის მხოლოდ რამდენიმე რეგიონი.

– სამეგრელო-ზემო სვანეთის რეგიონში არსებული თითქმის ყველა ისტორიული და კულტურული ძეგლი მეტნაკლებად განიცდის ეკოლოგიური ფაქტორების უარყოფით ზეგავლენას. აღნიშნული მხარის ტერიტორიაზე შემორჩენილი კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლების უმრავლესობა მძიმე მდგომარეობაშია და მოითხოვს აღდგენა-რესტავრაციას.

არასახარბიელოა მხარის ტერიტორიაზე არსებული საპარკო ხელოვნების ძეგლების მდგომარეობაც. სხვადასხვა მიზეზების გამო შემცირებულია პარკების ფართობები, იგრძნობა კვალიფიციური მოვლა-პატრონობის დეფიციტი.

შექმნილი მდგომარეობა მნიშვნელოვანწილად განპირობებულია იმ გარემოებით, რომ საბალო-საპარკო ხელოვნების ძეგლები დღემდე არ არის გამოცხადებული ისტორიისა და კულტურის ძეგლებად. არ წარმოებს მათი აღრიცხვა, შესწავლა, აღდგენა, დაცვა და გამოყენება.

– ქვემო-სვანეთ-ლეჩხუმის რეგიონის ისტორიული და კულტურული ფასეულობანი ძირითადად განიცდიან მეტეოროლოგიურ (წვიმა, თოვლი, ყინვა) ზემოქმედებას. საჭირო თანხების უქონლობის გამო ძეგლთა გარკვეული ნაწილი გადაუხურავია და საჭიროებს რესტავრაციას.

რეგიონში განადგურებულია ან განადგურების პირასაა მისული კულტურის 28 ძეგლი, მათი აღდგენა და შეკეთება საერთოდ არ მიმდინარეობს, ეკლესიის ნანგრევები საჭიროებს არქეოლოგიურ კვლევას.

– რაჭის რეგიონში 1991 წლის მიწისძვრის შედეგად დაზიანებული კულტურული ძეგლებიდან აღსანიშნავია ნიკორწმინდის ტაძარი, მრავალძალის ტაძარი, კვარაცხე, მინდაციხე. 2004 წლის მდგომარეობით აღდგენილი და რესტავრირებულია ნიკორწმინდის ტაძარი, აღდგენის პროცესშია და დაფინანსებულია მრავალძალის ტაძარი, გადახურულია ბარაკონის კრიხის ეკლესიები, ხოლო კვარაცხის და მინდაციხის ტაძრები აღდგენა-რესტავრაციას საჭიროებს.

– შიდა ქართლის ისტორიულ-კულტურული ფასეულობები, აგრეთვე, განიცდიან ეკოლოგიური ფაქტორების უარყოფით ზეგავლენას.

გორის რაიონის სოფ. ქვახვრელში მდებარე უფლისციხის ისტორიული მუზეუმ-ნაკრძალი სავალალო მდგომარეობაშია. მიუხედავად იმისა, რომ რამდენიმე წლის წინ ძეგლს მსოფლიო ბანკის დაფინანსებით საფუძვლიანი გამაგრებითი სამუშაოები ჩაუტარდა, ძეგლის სიცოცხლის ხანგრძლივობა მოკლდება. ექსპერტების აზრით, კლდის გამოფიტვა მდ. მტკვრის კალაპოტის შეცვლამ გამოიწვია (მანამდე მტკვარი კლდის უდიდეს მასივს ეკვროდა), ამის გამო დაინერგა უნიკალური წარმართული სალოცავი „მზისა და მთვარის ოთახი“, წყალდიდობის დროს მდ. მტკვარმა მოშალა ძეგლზე მდებარე გვირაბთან მისასვლელი გზა და მიმდებარე ტერიტორია. გზის აღსადგენად საქართველოს კულტურის, ძეგლთა დაცვისა და სპორტის სამმართველოს გამოცხადებული აქვს ტენდერი.

ატენის „სიონის“ მოხატულობასა და სახურავს სოკოს ნიშნები გაუჩნდა, ხოლო სამხრეთ კედელს და საძირკველს სახურავიდან ჩამონადენი წყლის გამო ჩანგრევის საშიშროება ემუქრება, მისი გამაგრებითი და სარესტავრაციო სამუშაოებისათვის თანხები გამოყო საქართველოში აშშ-ს საელჩომ.

წლების განმავლობაში ეკოლოგიურმა ზემოქმედებამ, კერძოდ: წვიმებმა, ყინვებმა, ზოგჯერ მიწისძვრებმა, ღვარცოფებმა დამალეს და ზოგიერთ შემთხვევაში ნანგრევებად

აქციეს მნიშვნელოვანი ეკლესია-ტაძრები, რომლებიც აღსადგენია და თითქმის თავიდანაა ასაშენებელი, კერძოდ, მარტო ატენის ხეობაში აღსადგენია 26 ისტორიული ძეგლი.

დანგრეულია სოფ. დიცში (გორის რ-ნი) მთავარი ანგელოზის სახელობის ეკლესია; ახალუბანში (გორის რ-ნი) ზენქრეულის ღვთისმშობლის სახ. ეკლესია; გორის რაიონის სოფ. კარბში წმინდა სამებისა და წმინდა მარინეს სახ. ეკლესიები; ამავე რაიონის სოფ. ბარდიაანთკარში – ღვთისმშობლის სახ. ეკლესია.

სოფ. ქერეში წმინდა გიორგის სახ. და ღვთისმშობლის სახელობის ეკლესიები აღდგენას საჭიროებს: სოფ. კომკებში „ტყუპი საყდარი“, სოფ. ზემო რიეთში „მწვანე საყდარი“.

აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ აკადემიკოს ს. ჯანაშიას სახ. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმში არსებული შიდა ქართლის არქეოლოგიური ექსპედიცია, რომელსაც ცნობილი მეცნიერი ბ-ნი ი. გაგოშიძე ხელმძღვანელობს, 1972 წლიდან მუშაობს ქარელის რაიონში, სადაც მან მტკვრის მარცხენა ნაპირზე გაშლილ „დედოფლის მინდორზე“ მიაკვლია სრულიად უნიკალურ ძეგლს, რომელსაც ანალოგი არ გააჩნია საქართველოში. ესაა ქართლის (იბერიის) მეფეთა საგვარეულო სამლოცველო – ქრისტეშობამდე II საუკუნეში ერთიანი გეგმით აშენებული უზარმაზარი სატაძრო კომპლექსი, რომელიც აერთიანებს ცენტრალური კვადრატული ეზოს გარშემო განლაგებულ 8 ტაძარს. ტახტიძირის სამაროვანს მდინარე რეცხავს, ხოლო „დედოფლის მინდორს“ კონსერვაცია სჭირდება, თორემ მასაც წვიმა და ღვარცოფი ჩარეცხავს. ყოველივე ამის გადასარჩენად საჭიროა არქეოლოგიური სამუშაოების წარმოება, რაც უსახსრობის გამო შეჩერებულია.

– კახეთის მხარეში არაოფიციალური მონაცემებით რამდენიმე ათასი კულტურული მემკვიდრეობის ობიექტია, რომლებსაც ქვეყანაში არსებული ისტორიულ-პოლიტიკური და სოციალ-ეკონომიური მდგომარეობის გამო სახელმწიფოსაგან ჯეროვანი ყურადღება ვერ ექცეოდა. ისინი მდებარეობენ როგორც დასახლებულ პუნქტებში და მათ სიახლოვეს, ასევე მნიშვნელოვნად დაცვილებულ და ძნელად მისადგომ ადგილებში.

მოქმედი ეკოლოგიური ფაქტორებისაგან (ატმოსფერული მოვლენები, მრავალჯერადი ყინვა-გალხვობის ციკლი, უშუალოდ ობიექტების სიახლოვეს აღმოცენებული მცენარეების ფესვებისაგან და ტოტებისაგან კედლების და სახურავის დაზიანება) სრული მოუვლელობის პირობებში ისინი განიცდიან თანდათანობით დაშლას. მრავალ მათგანს უკვე აღარ აქვს სახურავი და მათი დაშლის პროცესი უფრო სწრაფად მიმდინარეობს.

ეკოლოგიური ფაქტორების უარყოფითი ზეგავლენა განიცადა ხაშურის რ-ნის თითქმის ყველა ისტორიულმა და კულტურულმა ფასეულობებმა, მათ შორის: ხცისის იოანე ნათლისმცემლის ეკლესიამ (მე-11 ს ძეგლი), ბრილის წმინდა გიორგის ეკლესიამ (მე-9-მე-10 ს.ს.), ნაბახტევის ეკლესიამ (მე-15 ს), დიმიტრი ყიფიანის სახლმუზეუმმა (ქვიშხეთი), სუმბათაშვილების სასახლემ (ქვიშხეთი), ციციშვილების სასახლემ (ხცისში), ვეზირიშვილების სასახლემ (ოსიაური).

სახსრების უქონლობის გამო უკვე 10 წელზე მეტია შეჩერებულია ნაცარგორისა და წაღვერის შემოგარენში არქეოლოგიური სამუშაოები.

– ქ. ფოთის ტერიტორიაზე მდებარე ნიკო ნიკოლაძის კოშკი, მალთაყვის მემორიალის, ცოტნე დადიანის, ნიკო ნიკოლაძის და კოლხი დედის ძეგლების ფიზიკური მდგომარეობა ნორმალურია, მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ეს ფასეულობები არ განიცდიდეს ეკოლოგიური ფაქტორების უარყოფით ზეგავლენას. ამ ფაქტორთა კატეგორიებს განეკუთვნება ქალაქის ტერიტორიის დაბალი ჰიფსომეტრიული დონე და აქედან გამომდინარე, გრუნტის წყლის სიახლოვე ნიადაგის ზედაპირთან, ჭარბტენიანობა, ჰაერის მაღალი ფარდობითი ტენიანობა, ვიბრაცია და ა.შ.

რაც შეეხება მოძრავ არქეოლოგიურ ძეგლებსა და ისტორიულ ფასეულობებს, ისინი ინახებიან ფოთის მხარეთმცოდნეობის მუზეუმში. ქალაქში შექმნილი მძიმე ეკოლოგიურ-მელიორაციული ვითარების გაჯანსაღების მიზნით დასახულია ღონისძიებები სამელიორაციო ქსელის ექსპლუატაციის გაუმჯობესებისა და სამიმოსვლო გზების კეთილმოწყობის თვალსაზრისით.

დაცული ტერიტორიები

საქართველოს დაცული ტერიტორიების დეპარტამენტის დაქვემდებარებაშია კანონით დამტკიცებული 4 ეროვნული პარკი, 8 სახელმწიფო აღკვეთილი, 15 სახელმწიფო ნაკრძალი და 2 ბუნების ძეგლი.

2004 წლის მდგომარეობით, დეპარტამენტის დაქვემდებარებაში მყოფი დაცული ტერიტორიების საერთო ფართობია 216314 ჰა, ხოლო კანონით გამოცხადებულია 439178 ჰა, რაც ქვეყნის ტერიტორიის 6%-ს შეადგენს.

დაცულ ტერიტორიებში წარმოდგენილია საქართველოს ბიომრავალფეროვნების მნიშვნელოვანი ნაწილი. აქ დაახლოებით 150 სახეობამდე ხე და ბუჩქია, რომელთაგან 31 ენდემური სახეობაა, ხოლო 40 – უძველესი რელიქტი, მათ შორის 16 – მესამეული პერიოდისაა. ფაუნის წარმომადგენლებიდან საქართველოს დაცულ ტერიტორიებში რეგისტრირებულია 25 სახეობის ამფიბია და ქვეწარმავალი, 40-მდე სახეობის ძუძუმწოვარი და 160 სახეობაზე მეტი ფრინველი. მათ შორის ბევრია უნიკალური და წითელ წიგნში შეტანილი სახეობები.

დეპარტამენტი ერთიანი სახელმწიფო პოლიტიკის გატარებით ახორციელებს ამ უნიკალური ობიექტების დაცვას, აღდგენას და მოვლას, უზრუნველყოფს ბუნებრივი ეკოსისტემების შენარჩუნებას, რითაც ხელს უწყობს ქვეყნის ეკოლოგიური უსაფრთხოების ბიოლოგიური მრავალფეროვნების დაცვასა და ბუნებრივი რესურსების ეკოლოგიური პოტენციალის გაძლიერებას.

დაცულ ტერიტორიებზე და კერძოდ, ნაკრძალებში მეცნიერ-მუშაკთა მეშვეობით ხორციელდება ბუნებრივ პროცესებზე, იშვიათ და გადაშენების პირას მისულ სახეობებზე მუდმივი დაკვირვება და მათი მდგომარეობის საფუძვლიანად შესწავლა.

ფლორისა და ფაუნის დაცვის ღონისძიებების განხორციელების მიზნით დაცულ ტერიტორიებზე მიმდინარეობს ტყეების დაცვისა და შენარჩუნების საქმიანობა, სადაც ხორციელდება ტყეების გამოკვლევა პათოლოგიური კუთხით, ხანძარსაწინააღმდეგო ბილიკების მოწყობა, ბუნებრივი განახლების ხელისშემწყობი ღონისძიებები, ტყის მავნებლებისა და დაავადებების წინააღმდეგ ბრძოლის ღონისძიებები.

წლის ხანძარსაშიშ პერიოდში ხდება დროებითი მეხანძრე დარაჯების დაქირავება და მობილიზაცია.

დაცულ ტერიტორიებზე და მის დამხმარე ზონაში ხორციელდება განუწყვეტელი რეიდები და პატრულირება ბუნებრივი რესურსების უკანონოდ მოპოვების ფაქტების გამოსავლენად.

2004 წლის განმავლობაში დაცული ტერიტორიების ტყის დაცვის მუშაკებისა და დაცული ტერიტორიების ზედამხედველობის სამსახურის მიერ გამოვლინდა 274 კანონდარღვევის შემთხვევა, მათ შორის: ნადირობის წესების დარღვევაზე – 149, თევზჭერის დარღვევაზე – 44, ხოლო დაცული ტერიტორიების რეჟიმის დარღვევაზე – 81 შემთხვევა.

შემუშავებულია და ეროვნულ კანონმდებლობაში შესაბამისად ასახულია დაცული ტერიტორიების, როგორც გარემოს მგრძობიარე სუბიექტების, დაცვისა და შენარჩუნების იურიდიული ბერკეტები.

თაზი 13

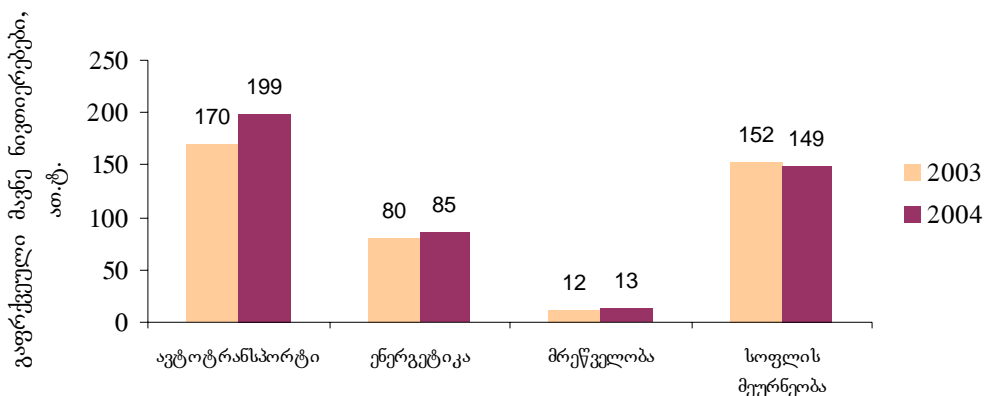
პროგნოზული მემორიუმის გარემოზე გავლენის თავისებურებანი

სამეურნეო საქმიანობის ანთროპოგენური გავლენა გარემოზე ქვეყნის ამა თუ იმ რეგიონში დამოკიდებულია როგორც გამოშვებული პროდუქციის წილით საერთო მოცულობაში, ისე წარმოების პროფილით და მათში გარემოსდაცვითი დანადგარებისა და ნაგებობების არსებობაზე.

2004 წელს რეგიონების მიხედვით ქ. თბილისი, ქვემო ქართლი, იმერეთი, შიდა ქართლი და კახეთი ქვეყნის სამეწარმეო სფეროში არიან წამყვანი და მათი წილი გამოშვებული პროდუქციის მთელ მოცულობაში შეადგენდა შესაბამისად 36,9; 20,8; 10,0; 7,7 და 7,2%-ს. ამ რეგიონებში მოქმედებენ გარემოს ძირითადი დამაბინძურებელი საწარმოები, როგორცაა: ნავთობის მოპოვებისა და გამოსხდის, ასფალტ-ბეტონის, ბუნებრივი ქვის მოპოვების და დამუშავების, ცემენტის წარმოების, კირქვის, გაჯის, მინერალური სასუქების, სინთეზური ამიაკის, ლაქ-საღებავების მწარმოებელი, ლითონური მადნის მომპოვებელი და მრეწველობის სხვა ობიექტები. აქედან გამომდინარე, აღნიშნული რეგიონები და ქ. თბილისი წარმოადგენენ გარემოს ძირითად დამაბინძურებლებს.

ნახ. 13.1-ზე მოცემულია ატმოსფერული ჰაერის მავნე ნივთიერებებით დამაბინძურებელი ძირითადი წყაროებიდან მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევების ჯამური მაჩვენებელი (ნახშირორჟანგის გარეშე).

2003-2004 წლებში ატმოსფერულ ჰაერში გაფრქვეული მავნე
ნივთიერებათა ჯამური რაოდენობა

ნახ. 13.1

როგორც ნახაზიდან ჩანს, ატმოსფეროს მთავარი დამაბინძურებელია ავტოტრანსპორტი და სოფლის მეურნეობის სექტორი. მრეწველობის ობიექტების წილი მავნე ნივთიერებების საერთო წლიურ გაფრქვევაში შეადგენს 3%-ს (13,4 ათ. ტ.) და აქვს ლოკალური ხასიათი.

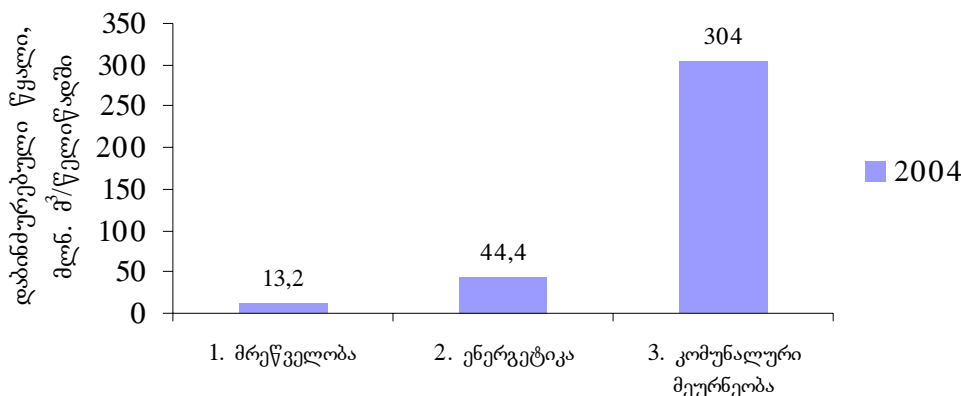
უნდა აღინიშნოს, რომ ქვეყნის ენერგეტიკული ბალანსის არარსებობა არ იძლევა ატმოსფეროში მავნე ნივთიერებების გაფრქვევების შესაბამისი სიზუსტით შეფასების საშუალებას.

ბუნებრივი ზედაპირული წყლების ობიექტებში ჩამდინარე წყლებთან ერთად სულ ჩაედინება 361,64 მლნ.მ³ მავნე ნივთიერებებით დაბინძურებული წყალი. ძირითადი დამაბინძურებელია კომუნალური მეურნეობა. მის მიერ ჩაშვებული დაბინძურებული წყლის რაოდენობა ბოლო წლებში მერყეობს 280-დან 304-მდე მლნ. მ³ წელიწადში.

მრეწველობა წყლის ობიექტებში უშვებს 13,23 მლნ. მ³-მდე დაბინძურებულ წყალს.

ნახ. 13.2-ზე შედარებისთვის მოცემულია 2004წ. ზედაპირულ წყლებში ჩაშვებული მავნე ნივთიერებებით დაბინძურებული წყლების რაოდენობა.

2004 წელს წყლის ობიექტებში ჩაშვებული მავნე ნივთიერებებით დაბინძურებული წყლის რაოდენობა

ნახ. 13.2

აღმოსავლეთ საქართველოს მდინარეებიდან ყველაზე დაბინძურებულია მდ. მტკვარი და მდ. ხრამი, რომლებშიც ჩაედინება შესაბამისად 281 მლნ. მ³ და 8 მლნ. მ³ დაბინძურებული წყალი. განსაკუთრებულად უნდა აღინიშნოს მდ. კაზრეთულა, რომელშიც სპილენძის რაოდენობა მერყეობდა 25-56 მგ/ლ-ის ფარგლებში, რაც 25-56-ჯერ აღემატება ზღკ-ს. მდ. მამავერაში ჩაედინება 6 მლნ. მ³-მდე დაბინძურებული წყალი, რაც შეადგენს მდ. ხრამის საერთო დაბინძურების 75,6%-ს.

შავი ზღვის აუზში ყველაზე მეტად ბინძურდება მდ. რიონი, მდ. ყვირილა და მდ. ჭოროხი, რომლებშიც შესაბამისად ჩაედინება 18,8; 8,8 და 18,3 მლნ. მ³ დაბინძურებული წყალი.

ზემოთ მოყვანილი მასალები ადასტურებენ, რომ გარემოს აბინძურებენ ის რეგიონები, სადაც სამეწარმეო სფერო შედარებით განვითარებულია.

ამჟამად, ეროვნული მეურნეობის ობიექტების ტერიტორიაზე არ ხორციელდება ნიადაგის დაბინძურების მონიტორინგი. სხვადასხვა მონაცემებით სამრეწველო ობიექტებზე წლების მანძილზე დაგროვილია 10 მლნ. ტონამდე ნარჩენი, რომელიც განთავსებულია წარმოებების ტერიტორიაზე და მტკვრის სახით ვრცელდება ატმოსფერულ ჰაერსა და წყალში. განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს ცანას და ურავის სამთო ქიმიის ქარხნების ტერიტორიაზე განლაგებული ტოქსიკური ნარჩენების მდგომარეობა, რომლებიც ინახება მდ. რიონის პირას სამ სამარხში და სავალალო მდგომარეობაშია.

არანაკლებ მნიშვნელოვანია ხმაურით, ელექტრომაგნიტური და ელექტრული ველით გარემოს დაბინძურების პრობლემა. ძირითად წყაროს წარმოადგენს რკინიგზის, საავტომობილო და საჰაერო ტრანსპორტი, სამრეწველო სიხშირის მაღალი ძაბვის გადამცემი ხაზები და მათი ქვესადგურები, სამრეწველო ობიექტები. აღნიშნული ფიზიკური ფაქტორებით დაკავშირებული „დაბინძურების ზონები“ საკმაოდ დიდია.

ზემოთ მოყვანილი მასალების და გარემოს დაცვის ს/კ ინსტიტუტის მონაცემების საფუძველზე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ საქართველოს ტერიტორიაზე გარემოს ძირითადი დამაბინძურებლებია: ტრანსპორტი, თბოელექტროსადგურები, წიაღის მოპოვება, ცემენტისა და ნავთობგადამამუშავებელი ქარხნები, მეტალურგია, ქიმიური და კვების მრეწველობა, კომუნალური მეურნეობა.

ხაზგასასმელია ის ფაქტი, რომ გარემოს დაცვის სფეროში ცენტრალიზებული მონიტორინგის სისტემის არარსებობა სისტემატიური და სარწმუნო მასალების მიღების შესაძლებლობას არ იძლევა. ამიტომ წარმოდგენილი არასრული ინფორმაციის საფუძველზე შეუძლებელია გარემოზე ეროვნული მეურნეობის გავლენის რეალური მდგომარეობის შეფასება.

ქიმიური საშუალებები

ქვეყანაში ქიმიურ ნივთიერებათა წარმოების, ტრანსპორტირების, ექსპორტის, იმპორტის, ტრანზიტის, შენახვის, გამოყენების, რეგისტრაციის, ხმარებიდან ამოღების, გაუვნებელყოფის და სხვა საკითხები განსაკუთრებულ ყურადღებას მოითხოვს ადამიანის ჯანმრთელობისა და გარემოს უსაფრთხოების უზრუნველყოფის მიზნით.

ქიმიურ ნივთიერებათა მართვის სისტემა ჩამოყალიბების პროცესშია. რეალურად ბრუნვაში მყოფ ქიმიურ ნივთიერებათა რაოდენობის, წარმოებისა და ასორტიმენტის შესახებ ინფორმაცია არასრულია, რადგანაც არ არის შემუშავებული ქიმიური ნივთიერებების ერთიანი სახელმწიფო რეესტრი. განსაკუთრებით ეს შეეხება სამრეწველო დანიშნულების ქიმიურ ნივთიერებებს. ხოლო რაც შეეხება პესტიციდებსა და აგროქიმიკატებს, არსებობს მათი რეგისტრაციის სისტემა და შესაბამისად სარეგისტრაციო ორგანო სოფლის მეურნეობისა და სურსათის სამინისტროსთან, რომლის მეშვეობითაც ხდება პესტიციდებისა და აგროქიმიკატების სახელმწიფო კატალოგის შემუშავება და დამტკიცება არსებული წესის შესაბამისად. ყოველწლიურად მიმდინარეობს სარეგისტრაციო სამუშაოები და შესაბამისად კატალოგის გაახლება. ამდენად სოფლის მეურნეობაში გამოსაყენებელი პესტიციდებისა და აგროქიმიკატების აღრიცხვა და შესაბამისი ღონისძიებების გატარება შედარებით მოწესრიგებულია. რასაც ვერ ვიტყვით სამრეწველო ქიმიურ ნივთიერებებზე და სხვა სფეროებში გამოყენებულ ქიმიურ საშუალებებზე.

ქიმიური ნივთიერებების ტრანსსასაზღვრო გადაადგილებაზე (იმპორტი, ექსპორტი, ტრანზიტი, რეექსპორტი), კანონმდებლობის შესაბამისად პასუხისმგებელ ორგანოებს წარმოადგენენ და შესაბამისად ნებართვებს გასცემენ შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის სამინისტრო (სამრეწველო ქიმიური ნივთიერებები), სოფლის მეურნეობისა და სურსათის სამინისტრო (პესტიციდები და აგროქიმიკატები) და ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო (ორმაგი დანიშნულების პროდუქცია). უნდა აღნიშნოს, რომ ამ სფეროში ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტროს და ეკონომიკური განვითარების სამინისტროების ფუნქციები არ არის გამიჯნული და ხშირად ადგილი აქვს დუბლირებას, უფრო მეტიც ორმაგი დანიშნულების პროდუქციის ნუსხაში ხშირ შემთხვევაში შეტანილია ზოგიერთი სახის ნარჩენები, რომლებიც ფაქტიურად რეგულირდებიან ბაზელის კონვენციით და ასევე ეროვნული კანონით "ნარჩენების ტრანზიტისა და იმპორტის შესახებ". აღნიშნულიდან გამომდინარე საჭიროა მეტი სიცხადის შეტანა.

ქვეყანაში ქიმიური ნივთიერებებით დაბინძურებასთან დაკავშირებით არ არსებობს ჩამოყალიბებული უწყვეტი მონიტორინგის სისტემა. მათ შორის პესტიციდებით ნიადაგის, წყლისა და ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურება. ნიტრატრებითა და ნიტრიტებით ნიადაგებისა და ზედაპირული და მიწისქვეშა წყლების დაბინძურება, სტაციონარული ობიექტებიდან მძიმე ლითონებით (ვანადიუმი, კობალტი, მანგანუმი, სპილენძი, მოლიბდენი, ნიკელი, ტყვია, ქრომი, თუთია, კალა, ვერცხლისწყალი და მისი შენაერთები, დარიშხანი და მისი შენაერთები და სხვა) და ორგანული ნივთიერებებით დაბინძურება, მათ შორის ნავთობითა და ნავთობპროდუქტებით. ცენტრალური მაგისტრალების მიმდებარე ტერიტორიების მძიმე მეტალებით დაბინძურება.

აღნიშნული მიმართულებით ჩატარებული სამუშაოები უწყებრივი დანიშნულებისაა და გარკვეული პროგრამული დაფინანსების ფარგლებშია ჩატარებული. რაც უმეტეს შემთხვევაში ვერ იძლევა სრული ანალიზის საშუალებას შემდგომი ღონისძიებების განხორციელების მიზნით. აღნიშნულიდან გამომდინარე, აუცილებელია სრულყოფილი მონიტორინგის სისტემის ჩამოყალიბება, ასევე აუცილებელია ლაბორატორიული ქსელის შექმნა და მათი აღჭურვა თანამედროვე სტანდარტის ხელსაწყოებით და ტექნიკური საშუალებებით. საქართველოში ამჟამად მხოლოდ ზოგიერთი ლაბორატორია პასუხობს თანამედროვე მოთხოვნებს.

2004 წლის მონაცემებით საქართველოს ტერიტორიაზე შემოტანილ იქნა შემდეგი სახისა და რაოდენობის პესტიციდები:

- კონტაქტური ფუნგიციდები - 1900ტ
- სისტემური ფუნგიციდები - 100ტ
- ინსექტო აკარიციდები - 260 ტ
- ჰერბიციდები - 100ტ
- როდენტიციდები - 5ტ
- თესლის შესაწამლი - 15ტ

აღსანიშნავია, რომ საქართველოში შექმნილია პესტიციდების სარეალიზაციო ქსელი და ამ საქმიანობით დაკავებულნი არიან, როგორც იურიდიული ისე ფიზიკური პირები, რომლებთანაც გააჩნიათ შესაბამისი ნებართვები. არსებული ინფორმაციით ქვეყანაში ფუნქციონირებს 52 სარეალიზაციო ობიექტი. აქვე უნდა აღინიშნოს, მიუხედავად გატარებული ღონისძიებებისა და კონტროლისა, ადგილი აქვს პესტიციდების არალეგალურ შემოტანას, ფალსიფიკაციას და რეალიზაციას. ასევე კანონმდებლობის სხვა დარღვევებს აღნიშნულ სფეროში, რაც საფრთხეს უქმნის ადამიანის ჯანმრთელობასა და გარემოს. ძალზე დაბალია მოსახლეობის (ფერმერების) ცოდნის დონე პესტიციდების უსაფრთხო გამოყენებასთან დაკავშირებით. აღნიშნულიდან გამომდინარე, საჭიროა შესაბამისი ღონისძიებების გატარება ამ მიმართულებით.

სერიოზულ პრობლემას წარმოადგენს ქვეყანაში საბჭოთა კავშირის პერიოდიდან დაგროვილი ვადაგასული პესტიციდები, რომლებიც განთავსებულია ავარიულ და ამორტიზირებულ საწყობებში. ატმოსფერული ნალექების შემოქმედების შედეგად ხდება მათი მოხვედრა გარემოში (ნიადაგი, ზედაპირული წყლები, გრუნტის წყლები). ამ მიმართულებით მიმდინარეობს გარკვეული სამუშაოები, კერძოდ, მათი აღრიცხვა-ინვენტარიზაცია სტოკჰოლმის კონვენციის ფარგლებში. ინვენტარიზაციის მასალების საფუძველზე შემუშავდება ეროვნული სამოქმედო გეგმა და გატარდება ამ ნივთიერებების გაუვნებლობის შესაბამისი ღონისძიებები.

აღსანიშნავია, რომ გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების მინისტრის 2004 წლის 1 ნოემბრის №11 ბრძანების „ყოფილი სამხედრო დანიშნულების ქარხანა „მიონი“-ის ტერიტორიაზე დარჩენილი ქიმიური მომწამლედი გაზების (არსინი და ფოსფინი) გაუვნებლობის გადაუდებელი ღონისძიებების დაფინანსების შესახებ,” საფუძველზე განხორციელდა 5 ბალონი არსინის, 13 ბალონი ფოსფინის და 8 ბალონი მონოსილანის გაუვნებელყოფა. საქცილისტების განმარტებით აღნიშნული ნივთიერებები, საწარმოს სრული დატვირთვის პერიოდში გამოიყენებოდა სათანადო ტექნოლოგიურ პროცესებში. არსებობდა ბალონების ჰერმეტიკულობის დარღვევის საშიშროება, რაც სერიოზულ საფრთხეს უქმნიდა ადამიანის ჯანმრთელობას და გარემოს.

როგორც ცნობილია, 2004 წელს ქართულ-ბრიტანული ნავთობის კომპანია "ნინო წმინდას" №100 ჭაბურღილზე მოხდა ნავთობის ავარიული დაღვრა, რის შედეგადაც დაბინძურდა საკმაოდ დიდი ფართობი და მცენარეული საფარი. ავარიის შედეგების ლიკვიდაციისა და დაბინძურებული ტერიტორიების რეაბილიტაციის მიზნით კომპანიის მიერ გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროსთან ერთად შემუშავებული იქნა განსახორციელებელ ღონისძიებათა პროექტი. დადგინდა დაბინძურებული ტერიტორიების კონტურები, ფართობები, დაბინძურების ინტენსივობა, როგორც სატელიტური კარტირებისა, ისე ლაბორატორიული კვლევის საფუძველზე და გატარდა შესაბამისი ღონისძიებები, ექსტრემალურ სიტუაციაში დაბინძურების შემდგომი გავრცელების აღკვეთის მიზნით.

ადამიანის ჯანმრთელობაზე ზემოქმედების და გარემოს დაბინძურების თვალსაზრისით სერიოზულ საფრთხეს წარმოადგენს ქვეყნის ტერიტორიაზე არსებული მდგრადი ორგანული დამაბინძურებლები, რისთვისაც აუცილებელია სათანადო ღონისძიებების გატარება. ამ პრობლემის გადაწყვეტის მიზნით სტოკჰოლმის კონვენციის ფარგლებში საქართველოში 2003 წელს შემუშავდა და დამტკიცდა პროგრამა “მდგრადი ორგანული დამაბინძურებლების (POPs) შესახებ სტოკჰოლმის კონვენციის შესრულების ეროვნული სამოქმედო გეგმის მომზადება.” პროგრამა ფინანსდება გლობალურ ეკოლოგიური ფონდის (GEF)-ის მიერ. აღმასრულებელ სააგენტოდ შერჩეულია გაეროს გარემოს განვითარების პროგრამა (UNDP). პროგრამა ხორციელდება გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს კოორდინაციითა და ხელმძღვანელობით. სტოკჰოლმის კონვენცია მოიცავს და არეგულირებს 12

მდგრად დაბინძურებულს, მათგან 9 პესტიციდია (ალდრინი, ქლორდანი, დდტ, დილდრინი, ენდრინი, ჰეპტაქლორი, ჰექსაქლორბენზოლი, მირექსი და ტაქსაფენი). აღნიშნული პესტიციდები გამოიყენებოდა სოფლის მეურნეობაში მცენარეთა და ცხოველთა მავნე ორგანიზმების წინააღმდეგ. მეორე ჯგუფი, რაზედაც მიმართულია კონვენცია, წარმოადგენს სამრეწველო ქიმიკატებს და ცნობილია პოლიქლორირებული ბიფენილების (PCB) სახელწოდებით, რომლებიც გამოიყენება სამრეწველო, ელექტროგამანაწილებელ, საყოფაცხოვრებო და სხვა ტექნიკაში. გარდა ამისა, კონვენცია მოიცავს ორ ჯგუფს, რომლებიც წინასწარ დაუგეგმავად წარმოიქმნებიან წვისა და ზოგიერთ სამრეწველო პროცესებში, როგორც სამრეწველო თანაპროდუქტები, ესენია: დიოქსინები და ფურანები.

– პროექტის მიზანია სტოკჰოლმის კონვენციით გათვალისწინებული ვალდებულებების შესრულების მდგრადი ეროვნული პოტენციალისა და თანამშრომლობის მექანიზმის შექმნა საქართველოში. პროექტი ითვალისწინებს საქართველოს ტერიტორიაზე არსებული მოდ-ების ინვენტარიზაციას, მოსახლეობის ინფორმირებას მოდ-ებთან დაკავშირებით, ინვენტარიზაციის მასალების ანალიზის საფუძველზე ეროვნული სამუშაო გეგმის შემუშავებას, სადაც განხილული იქნება ის პრიორიტეტები და მიმართულებები, რომელიც უნდა გატარდეს საქართველოში, მოდ-ების წყაროების გაუნებლყოფისა და ამ ნივთიერებებით დაბინძურებული ადგილების მართვასთან დაკავშირებით კონვენციის მოთხოვნების შესაბამისად.

სტოკჰოლმის კონვენცია მიზნად ისახავს ნარჩენების სახით არსებული მოდ-ების განადგურება-ლიკვიდაციას და გამოყენებაში არსებული მოდ-ების მაქსიმალურად შეზღუდვას, საბოლოოდ მათ ხმარებიდან ამოღებას. ასევე მოდ-ების როგორც თანაპროდუქტების გარემოში გამოყოფის შემცირებას და საბოლოოდ მის შეწყვეტას.

ჩატარებულია ინვენტარიზაციის გარკვეული სამუშაოები. არსებული ინფორმაციით, წინასწარი მონაცემებით აღრიცხულია 3000ტ-მდე ვადაგასული პესტიციდები, 400ტ-მდე პოლიქლორირებული ბიფენილების შეცვლილი ზეთები და დიოქსინებისა და ფურანების წყაროები. ინვენტარიზაციის სამუშაოები გრძელდება, მისი დასრულების შემდეგ დაგეგმილია ეროვნული სამოქმედო გეგმის შემუშავება. სათანადო დაფინანსების მოპოვების მიზნით ღონისძიებების გამონახვა და გაუვნებლობის სამუშაოების განხორციელება.

თაზი 15

ნარჩენები

საქართველოში, ისევე როგორც სხვა ქვეყნებში, გარემოზე და ადამიანის ჯანმრთელობაზე მავნე ზემოქმედების თვალსაზრისით ერთ-ერთ სერიოზულ გარემოსდაცვით პრობლემას წარმოადგენს – ნარჩენები. კერძოდ მისი უტილიზაცია, გაუვნებლობა, განადგურება, უსაფრთხო განთავსება. აღნიშნული დიდ ფინანსურ და შრომით რესურსებთან არის დაკავშირებული.

არსებული მონაცემები ნარჩენების წარმოშობის, გამოყენების, გაუვნებლობის, გადაამუშავებისა და განთავსების თაობაზე არ არის სრულყოფილი, ვინაიდან ნარჩენების სტატისტიკური აღრიცხვის სისტემა ჩამოყალიბებული არ არის და 1988 წლის შემდეგ სამწუხაროდ აღრიცხვა არ ჩატარებულა. მდგომარეობას ართულებს “ნარჩენების შესახებ” კანონის არარსებობა (პროექტი შემუშავებულია და განხილვის სტადიაშია)

1988 წლის მონაცემებით საქართველოში ყველა ტიპის ნარჩენების რაოდენობა (გარდა მყარი საყოფაცხოვრებო ნარჩენებისა) 64,5 მლნ ტონას შეადგენს. 70% წიაღისეული რესურსების მოპოვებისა და გადაამუშავების ნარჩენია, 30% მეტალურგიული, საშენ მასალათა, მანქანათმშენებლობის, ქიმიური და ნავთობქიმიური მრეწველობის და სხვა დარგების ნარჩენებია, ხოლო მათ შორის 2% ტოქსიკური ნარჩენია. ეს ნარჩენებია ჰიდრიდები, გალვანური შლამები, კობალტშემცველი მტვერი, დარიშხანშემცველი, ნიკელშემცველი, ნავთობშემცველი, ფოსფორშემცველი, ქლორშემცველი, ციანშემცველი, გადაამუშავებული ელექტროლიტები, საღებავებისა და ემალის შემცველი, მუავე გუდრონი და სხვა.

მყარი საყოფაცხოვრებო ნარჩენები

არსებული ინფორმაციით, ქვეყნის მასშტაბით მყარი საყოფაცხოვრებო ნარჩენების ყოველწლიური მოცულობა შეადგენს დაახლოებით 5,5 მლნ. მ³.

ქვეყანაში არსებული ნაგავსაყრელები მეტად საგანგაშო მდგომარეობაშია. სულ აღრიცხულია 69 ნაგავსაყრელი, რომელთა მიერ დაკავებული ფართობი შეადგენს დაახლოებით 300 ჰექტარს. 51 ნაგავსაყრელის ტერიტორია გამოყოფილია შესაბამისი სამხარეო ადმინისტრაციის ან რაიონული გამგეობის დადგენილების საფუძველზე, მაგრამ არცერთს არ გააჩნია ნაგავსაყრელის მოწყობის პროექტი. მათი უმრავლესობა გადავსებულია. 18 ნაგავსაყრელი უკანონოა. ამას გარდა, ყოველ დასახლებულ პუნქტთან არის მრავალი მცირე ზომის უკანონო ნაგავსაყრელი.

არცერთი ნაგავსაყრელი არ პასუხობს გარემოსდაცვით და სანიტარიულ მოთხოვნებს და ნორმებს. მათთვის არ არის განსაზღვრული მოქმედების ვადა, დარღვეულია მყარი ნარჩენების ნაგავსაყრელებისადმი წაყენებული მოთხოვნები.

დღეისათვის პრაქტიკულად დადგენილი არ არის, რა გავლენას ახდენს ქვეყნის ტერიტორიაზე განლაგებული ნაგავსაყრელები ადამიანის ჯანმრთელობასა და გარემოზე (ჩამონადენი წყლის შემადგენლობა, ნიადაგის, გრუნტის წყლების და ა.შ. დაბინძურება მავნე ნივთიერებებით).

უპირველეს ყოვლისა დაუშვებელია, რომ ნარჩენები ნაგავსაყრელებზე გადის ყოველგვარი დახარისხების გარეშე. საყოფაცხოვრებო ნარჩენებთან ერთად აქ გვხვდება სხვა სახის ნარჩენები (მაგ. სამრეწველო, სამშენებლო, სამედიცინო ნარჩენები, ტოქსიკური და სხვა). ნაგავსაყრელების ტერიტორიაზე უმეთვალყურეოდ მიტოვებული სახიფათო და ტოქსიკური ნარჩენები გარემოს დაბინძურების სერიოზულ კერას წარმოადგენენ. მათი უმრავლესობა შეიცავს ადვილად ხსნად ტოქსიკურ ნაერთებს, რომლებიც ატმოსფერული ნალექების მეშვეობით ადვილად ხვდებიან გრუნტის წყლებში და აბინძურებენ მათ.

აღსანიშნავია, რომ 2004 წელს შესწავლილ იქნა ქ. თბილისში ნარჩენების მართვის მდგომარეობა. თბილისის მთავრობის მიერ ბოლო პერიოდში გატარებული მთელი რიგი ღონისძიებების მიუხედავად, ქალაქის დასუფთავების მდგომარეობა არ პასუხობს თანამედროვე სანიტარიულ და გარემოსდაცვით ნორმებს.

ყოველწლიურად თბილისში 1 200 ათასი მ³ ნარჩენი წარმოიქმნება, აქედან 1080,0 ათასი მ³ – საოჯახო-საყოფაცხოვრებო ნარჩენებია, ხოლო 111,94 ათასი მ³ ქუჩა-მაგისტრალების დაგვა-დასუფთავების შედეგად გროვდება. ნარჩენების ქალაქიდან გატანას ემსახურება სანიტარიული დასუფთავების დარგის სხვადასხვა იურიდიული სტატუსის მქონე 8 ორგანიზაცია, რომელთაგან 3 არის მუნიციპალური საკუთრება, ხოლო 5 ტენდერში გამარჯვებული კერძო საწარმო. აღნიშნულ საწარმოებს ბალანსზე ერიცხებათ 359 ერთეული ავტოსატრანსპორტო საშუალება, საიდანაც ყოველდღიურად მუშაობს 290 ერთეული. ფაქტიურად მანქანა-მექანიზმების მთლიანი რაოდენობიდან 145 ერთეული ამორტიზირებულია და აღდგენას არ ექვემდებარება. დღეისათვის დამატებით საჭიროა 78 ერთეული სხვადასხვა ტიპის ნაგავშიდების შეძენა და 1000 ცალი ნაგვის შემკრები კონტეინერი.

მყარი საყოფაცხოვრებო ნარჩენების შეგროვება სამი ძირითადი სისტემით ხდება: ბუნკერული, კონტეინერული და ზარის სისტემა. ბუნკერების და კონტეინერების დაცლის სიხშირე მერყეობს ყოველდღიური დაცლიდან ერთ კვირამდე, რის გამოც ისინი გადავსებულია და ზედმეტი ნარჩენები იყრება ქუჩაში, რაც ანტისანიტარიის მიზეზია. ზარის სისტემა ქალაქების იმ უბნებში გამოიყენება, სადაც საცხოვრებელ სახლებს არ აქვთ ბუნკერები. დილის ან საღამოს საათებში ნაგვის შემგროვებელი მანქანები ჩამოივლიან ქუჩებს და ზარით ამცნობენ მოსახლეობას, რომლებსაც თვითონ გამოაქვს სახლებიდან ნარჩენები ვედროებით, ცელოფნის პარკებით და ყუთებით. ნარჩენების გასატანად ძირითადად ღია ძარიანი თვითმცლელიები გამოიყენება, რის გამოც ირღვევა საყოფაცხოვრებო ნარჩენების ტრანსპორტირების ტექნოლოგიური ნორმები, ხშირია ძარიდან ნარჩენების ქუჩაში გაბნევის ფაქტები.

ნარჩენების განთავსება ხდება ქალაქის შემოგარენში განლაგებულ გლდანის და იაღლეჯის ნაგავსაყრელზე. აღნიშნული ნაგავსაყრელები გარემოს დაბინძურების აქტიური

წყაროა, სადაც უხეშადაა დარღვეული გარემოსდაცვითი და სანიტარული ნორმები, წესები და მოთხოვნები.

გლდანის ნაგავსაყრელი მდებარეობს თბილისის ჩრდილოეთით, მცხეთის რაიონის ტერიტორიაზე, დიდვაკის ხევის მარჯვენა მხარეს, წყალგამტარი კოლექტორის თავზე, რომლის ფართობი შეადგენს 8 ჰა-ს. აღნიშნული ტერიტორია ნაგავსაყრელისათვის გამოყოფილია საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს 19.04.71წ. №198 გადაწყვეტილებით და ექსპლუატაციაში შევიდა 1972 წელს. ყოველწლიურად ნაგავსაყრელზე შედის 650 ათასი მ³ ნარჩენი, დღემდე კი განთავსებულია 20 მლნ მ³ ნარჩენი. განთავსებული ნარჩენების მინიმალური სიმაღლე შეადგენს 8 მ-ს, საშუალო – 12 მ-ს, ხოლო მაქსიმალური – 20 მ-ს.

იაღლეუჯის ნაგავსაყრელი მდებარეობს თბილისიდან 22 კმ-ის დაშორებით, მარნეულის რაიონის ტერიტორიაზე, ქ. რუსთავის მახლობლად, იაღლეუჯის მთაზე, რომლის ფართობი შეადგენს 5 ჰა-ს. ტერიტორია ნაგავსაყრელისათვის გამოყოფილია საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს 12.08.85წ. №534 დადგენილებით და ექსპლუატაციაში შევიდა იმავე წელს. მარნეულის გამგეობის 2003 წლის 16 მაისის №5/30 და ქ. თბილისის მთავრობის №05.19.82 09.09.2004წ. დადგენილებით ექსპლუატაციის ვადა გაგრძელებულია 2009 წლის ბოლომდე. ყოველწლიურად ნაგავსაყრელზე გადის 550 ათასი მ³ ნარჩენი, ხოლო 2004 წლის მდგომარეობით განთავსებულია 12 მლნ მ³ ნარჩენი. განთავსებული ნარჩენების მინიმალური სიმაღლე შეადგენს 3 მ-ს, საშუალო 8 მ-ს, ხოლო მაქსიმალური – 10 მ-ს.

გარდა ამისა, 2004 წლამდე ფუნქციონირებდა (მოქმედებდა) ლილოს ნაგავსაყრელი. რომელიც მდებარეობს თბილისის სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში, სამგორის რაიონში აეროპორტის მახლობლად, რომლის ფართობი შეადგენს 10 ჰა-ს, განთავსებული ნარჩენის რაოდენობა - 5,8 მლნ მ³-ია. აღნიშნულ ნაგავსაყრელზე შექმნილი იყო მძიმე სანიტარული და ეკოლოგიური ფონი, რის გამოც მოსახლეობა გამოთქვამდა სერიოზულ უკმაყოფილებას და მათი სარჩელის საფუძველზე მთაწმინდა-კრწანისის სასამართლომ მიიღო გადაწყვეტილება აღნიშნული ნაგავსაყრელის დახურვის შესახებ. 2004 წელს ქალაქ თბილისის მერიის კეთილმოწყობის სამსახურის მიერ განხორციელდა ნაგავსაყრელის დახურვის სამუშაოები, აქვე აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ მოხდა მისი დროებითი კონსერვაცია (მიწის ფენით დაფარვა), რაც სრულად ვერ აკმაყოფილებს სანიტარულ და გარემოსდაცვით მოთხოვნებს. გამომდინარე აქედან, ქალაქის მერიამ, მომავალში უნდა განახორციელოს შესაბამისი ღონისძიებები ამ მიმართულებით.

ამის გარდა, ქალაქში მომრავლებულია მცირე ზომის უკანონო ნაგავსაყრელები, რომლებიც წლების განმავლობაში ფუნქციონირებენ. მძიმე მდგომარეობაა შექმნილი დიდი დილომი-გლდანის დამაკავშირებელი ხიდის მიმდებარედ, სადაც სტიქიურად არის დაყრილი დიდი რაოდენობით საყოფაცხოვრებო და სამშენებლო ნარჩენი. იქმნება ნიადაგის და მდინარის დაბინძურების საშიშროება. მიუხედავად გატარებული ღონისძიებებისა, აღნიშნული უკანონო ნაგავსაყრელი აგრძელებს ფუნქციონირებას.

ქ. თბილისის კეთილმოწყობის სამმართველოს ინფორმაციის თანახმად მძიმე მდგომარეობაა ნაგავსაყრელებზე დასაქმებული ტექნიკის მხრივაც. ამჟამად ექსპლუატაციაშია მხოლოდ 3 ერთეული ამორტიზებული ბულდოზერი. სამუშაოთა მოცულობიდან გამომდინარე საჭიროა დამატებით შეძენილ იქნას 12 ერთეული სპეცმანქანა მექანიზმი: ბულდოზერები, ექსკავატორები, მიწის სატკეპნები, გრეიდერები, ავტომწეები, დიდმოცულობიანი თვითმცლელი ავტომანქანები, გადასაადგილებელი შემდუღებელი აპარატები. არ ჰყოფნით სადენინფექციო საშუალებები, რის გამოც ნაგავში მანქანების ძარას და საბურავებს ქალაქში გასვლის წინ არ უკეთდება დენინფექცია.

აღსანიშნავია, რომ მოსახლეობასა და საბიუჯეტო ორგანიზაციებიდან მომსახურების გადასახადების ამოღება სრულყოფილად არ ხდება. ქ. თბილისის კეთილმოწყობის სამსახურის ინფორმაციით მოსახლეობიდან გადასახადის ამოღება შეადგენს 40%-ს. ასევე არ ხდებოდა ბიუჯეტიდან სრულყოფილად კომუნალური სამსახურების დაფინანსება, რის გამოც ისინი მძიმე ეკონომიკურ მდგომარეობაში იმყოფებიან.

ნარჩენების გადამუშავება პრაქტიკულად არ მიმდინარეობს. თბილისში ფუნქციონირებდა გლდანის ნაგავგადაამუშავებელი და ფონიჭალის ნაგავსაწვავი ქარხანა. გლდანის ნაგავგადაამუშავებელი ქარხანა ექსპლუატაციაში შევიდა 1983 წელს და აწარმოებდა ნარჩენების ბიოთერმული მეთოდით გადამუშავებას. ფონიჭალის ნაგავსაწვავი ქარხანა იყო ჩეხური სისტემის და ექსპლუატაციაში შევიდა 1978 წელს. სანამ ფუნქციონირებდა ნაგავგადაამუშავებელი და ნაგავსაწვავი ქარხნები, მუშავდებოდა 0,43 მლნ. მ³ ნარჩენი წელიწადში, ხოლო დანარჩენი იყრებოდა ნაგავსაყრელებზე. 1991 წლიდან ორივე ქარხნის ფუნქციონირება შეწყვეტილია, მწყობრიდანაა გამოსული აგრეგატები და აღდგენას არ ექვემდებარება.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, მყარი საყოფაცხოვრებო ნარჩენების მართვის გაუმჯობესების მიზნით ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საკითხს წარმოადგენს – მათი გადამუშავების, გაუვნებელყოფის და განთავსების თანამედროვე ტექნოლოგიების დანერგვა და ამ მიზნით სათანადო ინვესტიციების მოზიდვა. აუცილებელია ამ მიმართულებით გაააქტიურონ მუშაობა ქალაქის მერიის შესაბამისმა სამსახურებმა, ვისაც უშუალოდ ევალება ნარჩენების მენეჯმენტი.

აღსანიშნავია, რომ BP-ის (რომელიც აწარმოებს BTC მილსადენი მშენებლობას), გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს, ქალაქის მერიის ურთიერთშეთანხმების საფუძველზე გადაწყდა იაღლუჯის ნაგავსაყრელის კეთილმოწყობის სამუშაოების განხორციელება. ამ საკითხთან დაკავშირებით BP-ს მიერ შემუშავდა პროექტი, რომელიც ითვალისწინებს სადრენაჟო სისტემის, წყალგამწმენდის, მისასვლელი გზების მოწყობას, შემოღობვას ტერიტორიაზე არსებული ნარჩენების კომპაქტურად განთავსებას და დაფარვას მიწის ფენით, დამხმარე სათავსოების აშენებას და მანქანა მექანიზმების შექმნას.

მნიშვნელოვანია ის ფაქტიც, რომ BP-სთან ასევე მიღწეულია შეთანხმება ქ. თბილისისათვის თანამედროვე სტანდარტების შესაბამისი ნაგავსაყრელის მოწყობასთან დაკავშირებით. ასევე განიხილება სახიფათო ნარჩენების პოლიგონის მოწყობის საკითხი.

უნდა აღინიშნოს, რომ ზოგადად როგორც თბილისში, ისე რეგიონებში და რაიონებში მოქმედი ნაგავსაყრელები არ პასუხობენ გარემოსდაცვით და სანიტარულ მოთხოვნებს და ნორმებს, კერძოდ:

– ნაგავსაყრელების უმრავლესობა მდინარეების პირასაა განლაგებული. ატმოსფერული ნალექებისა და წყალდიდობის დროს ადგილი აქვს მდინარეში ჩარეცხვის ფაქტებს.

– ნაგავსაყრელები არ არის შემოღობილი და დაცული, რის შედეგად ადგილი აქვს ნაგავსაყრელების მთელ ტერიტორიაზე პირუტყვისა და ადამიანების თავისუფალ გადაადგილებას. ნაგავსაყრელზე გამოკვებილი პირუტყვი დაავადების გამომწვევი ბაქტერიების პოტენციური მატარებელია.

– ზოგიერთ ნაგავსაყრელზე წარმოებს ნარჩენების დატკეპნა, ხოლო საიზოლაციო მიწის ფენით დაფარვა ხდება იშვიათად.

– თვითაალებისა და წვის (ხანძრის) შემთხვევების თავიდან ასაცილებლად ნაგავსაყრელებს არ გააჩნიათ ნარჩენების დასანოტივებელი ბრუნვითი წყალმომარაგების სისტემა, რის შედეგადაც ზაფხულის თვეებში ხშირად ადგილი აქვს აალებით პროცესებს. ეს განსაკუთრებით აწუხებს იმ დასახლებული პუნქტების მაცხოვრებლებს, სადაც ახლოს არის განლაგებული ნაგავსაყრელები.

– არ არსებობს ნაგავსაყრელების გასწვრივ მწვანე ზონა, აგრეთვე მიწისქვეშა წყლების კონტროლისათვის სინჯის ასაღები შურფები, ჭები, ან ჭაბურღილები.

სამრეწველო ნარჩენები

სამრეწველო ნარჩენები განთავსებულია საწარმოებისა და მათ მიმდებარე ტერიტორიებზე, სადაც დაცული არ არის გარემოსდაცვითი მოთხოვნები, რის გამოც აღნიშნული ნარჩენები აბინძურებენ გარემოს და საფრთხეს უქმნიან ადამიანის ჯანმრთელობას. მრეწველობის სექტორის სრული დატვირთვით მუშაობის დროს განსაკუთრებით დიდი რაოდენობის ნარჩენები წარმოიქმნა და დაბინძურების კერები გაჩნდა ისეთ სამრეწველო ქალაქებში, როგორცაა რუსთავი, ქუთაისი, ზესტაფონი, ბოლნისი და სხვა, სადაც მეტალურგიული, ფეროშენადნობთა ქარხნიდან, სამთომომპოვებელი კომბინატიდან და სხვა საწარმოებიდან,

მრავალი ათასი ტონა სამრეწველო ნარჩენი (წიდა, დამუშავებული და ფუჭი ქანების გადანაყრები და სხვა) დაგროვდა, რის შედეგადაც ამ საწარმოების მიმდებარე ტერიტორიები მრავალი წლის განმავლობაში ფორმირდებოდნენ, როგორც ტოქსიკური ელემენტების მომატებული კონცენტრაციების გეოქიმიური პროვინციები.

სამრეწველო ნარჩენების მართვის სისტემა მოსაწესრიგებელია და საჭიროებს განსაკუთრებულ ყურადღებას, რადგანაც საკმაოდ დიდი რაოდენობა ტოქსიკურ ნარჩენს წარმოადგენს (80-იანი წლების მონაცემებით დაახლოებით 2 მლნ ტონამდე). საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე არ არსებობს სამრეწველო ნარჩენების ნაგავსაყრელები. სამრეწველო ნარჩენები განთავსებულია ან საწარმოს ტერიტორიაზე ან საყოფაცხოვრებო ნაგავსაყრელებზე. განსაკუთრებით აღსანიშნავია საწარმოების ის ნაწილი, რომელიც დღესდღეობით გაჩერებულია ან შეცვლილი აქვს პროფილი, მაგრამ გააჩნია ძველი, აკუმულირებული ნარჩენი. აღნიშნული პრობლემის ეფექტურად გადაწყვეტის მიზნით აუცილებელია ჩატარდეს ინვენტარიზაცია, რომელიც საშუალებას მოგვცემს დაიგვეგმოს მათი უტილიზაცია-გაუვნებლობის კონკრეტული ღონისძიებები.

განსაკუთრებულ საფრთხეს წარმოადგენს საქართველოს ტერიტორიაზე ყოფილი საბჭოთა კავშირის სამხედრო ნაწილების, სამხედრო პოლიგონებისა და სხვა საწარმოო ნაგავსაყრელების ტერიტორიებზე ყოველგვარი კონტროლისა და აღრიცხვის გარეშე მიტოვებული მაღალტოქსიკური ნარჩენები, ფეთქებადი ნივთიერებები და სხვა მავნე ნარჩენები. ამის ნათელ მაგალითს წარმოადგენდა სხვადასხვა სამხედრო ბაზებზე არსებული თხევადი საწვავი კომპონენტები „მელანჟი“ და „სამინი“ (1000 ტ-ზე მეტი), რომლებიც დიდ საფრთხეს უქმნიდა ადამინის ჯანმრთელობას და გარემოს. აღნიშნულთან დაკავშირებით შემუშავდა ამ ნივთიერების გაუვნებლობის პროგრამა, რომელიც ნაწილობრივ დაფინანსებულ იქნა საქართველოს ბიუჯეტიდან და ნაწილობრივ ღონისძიებები ქვეყნისაგან. სამუშაოები დასრულდა 2001 წელს და მთლიანად გაუვნებელყოფილ იქნა აღნიშნული მავნე ნივთიერებები. ამ ეტაპზე მიმდინარეობს „ახალციხე-ახალქალაქის რეგიონში ყოფილი სამჭოთა სამხედრო ბაზების გარემოზე ზემოქმედების შესწავლა, სახიფათო ნარჩენების ნეიტრალიზაცია და დაბინძურებული ტერიტორიების რეაბილიტაცია, როგორც ეკოლოგიურ-სოციალური სტაბილიზაციის ფაქტორი“. პროგრამის განხორციელება მიმდინარეობს ეუთო-ს დაფინანსებით.

მიუხედავად ამისა, აუცილებლობას წარმოადგენს მთლიანად საქართველოს ტერიტორიაზე ყოფილი საბჭოთა კავშირის სამხედრო ბაზების პოლიგონებზე მაღალტოქსიკური ნარჩენების დეტალური აღრიცხვა-ინვენტარიზაციის ჩატარება, მათი იდენტიფიკაცია და უტილიზაციისა და გაუვნებლობის ღონისძიებათა პროექტებისა და პროგრამების შემუშავება და განხორციელება. ასევე დაბინძურებული ტერიტორიების რეაბილიტაციის პროგრამების შედგენა-განხორციელება.

სერიოზულ პრობლემას წარმოადგენს ამბროლაურის რაიონის სოფ. ურავის და ლენტეხის რაიონის სოფ. ცანას დარიშხანის საბადოს გადამუშავების შედეგად მიღებული და ამჟამად მიტოვებული ნარჩენები. როგორც ცნობილია აღნიშნული საწარმოების მიერ წარმოებული პროდუქცია სამჭოთა კავშირის არსებობის პერიოდში გამოიყენებოდა, როგორც სამხედრო, ასევე სამოქალაქო მიზნით. ამჟამად ამ ტერიტორიებზე მიტოვებულია 100 000 ტონამდე საბადო ქიმიური გადამუშავების ნარჩენები, რომლითაც დაბინძურებულია გარემო და შესაბამისად, სერიოზული საფრთხე ექმნება ადამიანთა ჯანმრთელობას. რის გამოც დიდ შემოფოთებას გამოთქვამს ადგილობრივი მოსახლეობა. ამ საკითხთან დაკავშირებით სამინისტროში შემუშავებულია ამ ნარჩენების უტილიზაცია-გაუვნებელყოფის პროგრამის პროექტი, მაგრამ სამწუხაროდ დაუფინანსებლობის გამო ის ვერ ხორციელდება. (აუცილებელია გამონახული იქნას სათანადო სახსრები სამუშაოების შესასრულებლად, წინააღმდეგ შემთხვევაში მოსალოდნელია მდგომარეობის გართულება).

უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოში არ არსებობს სახიფათო ნარჩენების მოქმედი სამარხი. ხაზი უნდა გაესვას იმ ფაქტს, რომ რუსთავის მახლობლად იალღუჯის მთაზე განთავსებულია სასოფლო-სამეურნეო შხამქიმიკატების სამარხი. სადაც არსებული ინფორმაციით განთავსებულია 2 600 ტონამდე ტოქსიკური ნარჩენი. სამარხი 1986 წლიდან

დახურულია, მაგრამ ის ძალზედ ცუდ მდგომარეობაშია, არ არის შემოღობილი და დაცული, სადაც თავისუფლად გადაადგილდება პირუტყვი, ასევე მოსახლეობის მიერ სამარხიდან ხდება მეტალური ტარის ამოღება. ამავე დროს უცნობია თუ რა პროცესები მიმდინარეობს სამარხის შიგნით. აღნიშნულიდან გამომდინარე ეს სამარხი წარმოადგენს გარემოს დაბინძურების წყაროს, რისთვისაც საჭიროა მისი შესწავლა და შესაბამისი ღონისძიებების გატარება.

ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე საჭიროა არაუტილიზირებადი სახიფათო ნარჩენების უსაფრთხო განთავსების და დამარხვის მიზნით გამონახული იქნეს სათანადო ტერიტორია და მოეწყოს სამარხი თანამედროვე გარემოსდაცვითი მოთხოვნების გათვალისწინებით.

სერიოზულ პრობლემას წარმოადგენს სატრანსპორტო ნარჩენების მართვა, მათ შორის ნახმარი აკუმულატორები, საბურავები, ზეთები. ხშირია კუსტარულად მათი მეორადი გამოყენება და გადაშუშავება, სადაც დაცული არ არის გარემოსდაცვითი ნორმები და მოთხოვნები. არ არის მოწესრიგებული ბიოლოგიური და კლინიკური ნარჩენების მართვის სისტემები. არ არის დანერგილი ამ სფეროში ამ სახის სახიფათო ნარჩენების გაუვნებლობის ტექნოლოგიები.

თაზი 16

ტექნოგენური ავარიები და კატასტროფები

2004 წლის განმავლობაში საქართველოს ტერიტორიაზე დაფიქსირდა ტექნოგენური ავარიებისა და კატასტროფების 20 შემთხვევა. მათ შორის აფეთქებისა და მოწამვლის 4 შემთხვევაში დაიღუპა 7 ადამიანი, 2 შემთხვევაში დაშავდა 8 მოქალაქე. ჩვენს ხელთ არსებული მონაცემები მოყვანილია ცხრილში №16.1.

ცხრილი №16.1

2004 წლის განმავლობაში მომხდარი ტექნოგენური კატასტროფები, ავარიები და უბედური შემთხვევები

თარიღი	დასახელება	დაიღუპა	დაშავდა	ზარალი	ადგილი
1	2	3	4	5	6
5 იანვარი	ხანძარი	3		დაიწვა ავტოგასამართი სადგური	ქ. სენაკი
18 იანვარი	აფეთქება	1		“იზოტოპების” ინსტიტუტში აფეთქდა აირის ბალონი	ქ. თბილისი
30 იანვარი	ტყის ხანძარი			სოფ. ხოლმანის მიმდებარე ტერიტორიაზე მდებარე ტყეს გაუჩნდა ცეცხლი	იმერეთის მხარე
3 თებერვალი	უბედური შემთხვევა			ორთაჭალის მიმდებარე ტერიტორიაზე მდ. მტკვარში ჩავარდა ავტომობილი	ქ. თბილისი
18 თებერვალი	აფეთქება		4	სოფ. სმნაში მაღალი წნევის გაზგამანაწილებლის დაზიანებამ გამოიწვია საპატრიარქოს შენობის აფეთქება, განადგურდა 1 მინიტრაქტორი და 300 თივის პრესი	ყაზბეგის რაიონი
29 თებერვალი	ბუნებ. აირის გაჟონვა		4	ქ. ტყიბულში ბუნებრივი აირის გაჟონვის შედეგად მოიწამლა 4 ადამიანი	იმერეთის მხარე
23 მარტი	ტყის ხანძარი			სოფ. გლდანში განლაგებული ნაგავსაყრელის მიმდებარე ტყის მასივს გაუჩნდა ცეცხლი	მცხეთა-მთიანეთის მხარე
24 მარტი	ტყის ხანძარი			ხონის რ-ნის სოფ. დედალაყის მიმდებარე ტყის მასივს გაუჩნდა ცეცხლი	იმერეთის მხარე

1	2	3	4	5	6
24 მარტი	ხანძარი			სოფ. ქსნის ტერიტორიაზე არსებულ ჭაღას გაუჩნდა ცეცხლი	შიდა ქართლი
27 მარტი	ბუნებრივი აირის გაჟონვა			ქ. რუსთავში აირის გაჟონვის შედეგად საცხოვრებელ სახლში მოხდა აფეთქება	ქვემო ქართლის მხარე
31 მარტი	ტყის ხანძარი			სოფ. საგურამოს მიმდებარე ტყის მასივს გაუჩნდა ცეცხლი	მცხეთა-მთიანეთის მხარე
6 აპრილი	ტერორის-ტული აქტი	2		რუსეთის სამხედრო შტაბთან აფეთქდა დისტანციური ნაღმი	ქ. თბილისი
6 აპრილი	უბედური შემთხვევა	1		კინოთეატრ "აპოლო"-ს სახურავიდან გადმოვარდა დეკორატიული ყვავილის ქოთანა	ქ. თბილისი
14 აპრილი	ტყის ხანძარი			ქ. გურჯაანში დაფიქსირდა ტყის ხანძარი	კახეთის მხარე
10-13 სექტემბერი	ნავთობის გაჟონვა			ნინოწმინდის №10 ჭაბურღილზე ნავთობის გაჟონვამ დააბინძურა 41 ჰა სატყეო სავარგული	კახეთის მხარე

თავი 17

საქართველოს ბარემოსდაცვითი კანონმდებლობა

2004 წელს მიღებულ იქნა შემდეგი საკანონმდებლო და კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტები:

1. საქართველოს კანონები:

- „ცხოველთა სამყაროს შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილებების შეტანის თაობაზე (16.09.2004წ. №448-III, სსმ I, 2004, №28, მ. 133);
- „სახელმწიფო ეკოლოგიური ექსპერტიზის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის შესახებ (29.12.2004წ. №867-რს, სსმ I, 2005, №6, მ. 33);
- „წილის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე (29.12.2004წ. №859-რს, სსმ I, 2005, №6, მ. 30);
- „წილის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილებების შეტანის თაობაზე (16.09.2004წ. №447-III, სსმ I, 2004, №28, მ. 132);
- „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე (29.12.2004წ. №865-რს, სსმ I, 2005, №6, მ. 32);
- „წყლის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილებების შეტანის თაობაზე (16.09.2004წ. №445, სსმ I, 2004, №28, მ. 130);
- „წყლის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე (29.12.2004წ. №863, სსმ I, 2005, №6, მ. 31);
- „მიწების მელიორაციის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე (29.12.2004წ. №877, სსმ I, 2005, №6, მ. 36);
- „ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე (16.09.2004წ. №449, სსმ I, 2004, №28, მ. 134);
- „ნავთობისა და გაზის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე (29.12.2004წ. №879, სსმ I, 2005, №6, მ. 37);
- საქართველოს სანიტარულ კოდექსში ცვლილებებისა და დამატების შეტანის თაობაზე (25.06.2004წ. №250, სსმ I, 2004, №18, მ. 71);

- „ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობისათვის მოსაკრებლების შესახებ“ (29.12.2004წ. №946, სსმ I, 2004, №41, მ. 213).

2. საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებები:

- „საქართველოს კურორტებისა და საკურორტო ადგილების ნუსხის შესახებ“ საქართველოს პრეზიდენტის 1998 წლის 30 ნოემბრის №669 ბრძანებულებაში დამატების შეტანის შესახებ“ (09.07.2004წ. №268, სსმ №72, მ. 634);
- „საჯარო სამართლის იურიდიული პირის – საქართველოს სახელმწიფო ჰიდროგრაფიული სამსახურის შექმნის შესახებ“ (25.09.2004წ. №404, სსმ №106, მ. 911);
- საჯარო სამართლის იურიდიული პირის – ბორჯომის ცენტრალური (ისტორიული) პარკის აღდგენისა და განვითარების ფონდის შესახებ (21.12.2004წ. №605, სსმ №152, მ. 1380);
- ზოგიერთი საჯარო სამართლის იურიდიული პირის შექმნის შესახებ (31.12.2004წ. №641, სსმ 2005 №1 მ. 3);

3. საქართველოს მთავრობის დადგენილებები:

- „ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის მილსადენის პროექტზე საქართველოს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს გარემოსდაცვითი ნებართვის პირობებთან დაკავშირებით სამთავრობო სამუშაო ჯგუფის შექმნის შესახებ“ (03.04.2004წ. 13, სსმ №38, მ. 316);
- „ქ. ფოთიდან, მდინარე რიონზე ავარიული წყალგამყოფი ჰიდროკვანძის აღდგენა-გამაგრების პირველი რივის გადაუდებელ ღონისძიებათა შესახებ“ (10.04.2004წ. 14, სსმ №41, მ. 333, 06.08.04წ. №65 სსმ №83, მუხ. 731);
- „ქ. თბილისის ისტორიული ნაწილის დამცავ ზონებში ახალმშენებლობასთან დაკავშირებით საგანგებო რეჟიმის შემოღების შესახებ“ (13.04.2004წ. 22, სსმ №42, მ. 347);
- „საქართველოს სახელმწიფო ტყის ფონდის ტერიტორიაზე ხე-ტყის ჭრის დროებით შეჩერების ან/და შეზღუდვის შესახებ“ (14.05.2004წ. 34, სსმ №52, მ. 440);
- „საქართველოს შავიზღვისპირეთის განვითარების გენერალური სქემის შემუშავების ღონისძიებათა შესახებ“ (27.05.2004წ. 41, სსმ №56, მ. 479);
- „საქართველოს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს დებულების დამტკიცების შესახებ“ (12.06.2004წ. 50, სსმ №60, მ. 526, 1) 06.08.04წ. №66 სსმ №83, მუხ. 733. 2) 24.11.04წ. 110 სსმ 137, მუხ. 1228);
- „საქართველოს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს დებულების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2004 წლის 12 ივნისის №50 დადგენილებაში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის თაობაზე“;
- „საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულების – გეოდეზიისა და კარტოგრაფიის დეპარტამენტის საქართველოს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროსათვის გადაცემის შესახებ“ (10.09.2004წ. 79, სსმ №99, მ. 851);
- „საქართველოს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს დებულების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2004 წლის 12 ივნისის №50 დადგენილებაში დამატების შეტანის თაობაზე“ (24.11.2004წ. 110, სსმ №137, მ. 1228);
- „თამბაქოს ნაწარმის შემადგენლობისა და შეფუთვის შესახებ“ (31.12.2004წ. 123, სსმ №156, მ. 1435);
- „საავტომობილო ბენზინის ხარისხობრივი ნორმების შესახებ“ (31.12.2004წ. 124, სსმ №156, მ. 1436).

4. საქართველოს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების მინისტრის ბრძანებები:

- „საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის მინისტრის 2003 წლის 14 აგვისტოს №85 ბრძანებით დამტკიცებულ „სახელმწიფო ეკოლოგიური ექსპერტიზის ჩატარების წესის შესახებ“ დებულებაში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის თაობაზე“ (14.05.2004წ. №11, 360.130.000.11.103.006.494 18.05.04 სსმ №53, მუხ. 452);

- „ხე-ტყის ექსპორტის სანებართვო მოწმობის ფორმის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს სატყეო მეურნეობის სახელმწიფო დეპარტამენტის 2003 წლის 30 ივნისის №10/140 ბრძანებაში ცვლილებების შეტანის შესახებ“ (20.05.2004წ. №10/20, 390.010.000.11.103.006.499 25.05.04 სსმ №55, მუხ. 470);
- „ცხოველთა სამყაროს ობიექტებით სარგებლობის საუწყებათშორისო ექსპერტთა საბჭოთა და რეგიონალური საექსპერტო კომისიების შემადგენლობის შესახებ“ (10.06.2004წ. №14, 360.160.000.11.103.006.520 14.06.04, სსმ №60, მუხ.528);
- „შავი ზღვის წყლების დაბინძურებით სახელმწიფოსათვის მიყენებული ზიანის დაანგარიშების შესახებ დებულების“ დამტკიცების თაობაზე“ (14.06.2004წ. №15, 360.160.000.11.103.006.527 18.06.04, სსმ №64, მუხ. 568);
- „საქართველოს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულების – სატყეო მეურნეობის დეპარტამენტის, ჰიდრომეტეოროლოგიის დეპარტამენტის, დაცული ტერიტორიების დეპარტამენტისა და გეოლოგიის დეპარტამენტის დებულებების დამტკიცების შესახებ“ (04.10.2004წ. №62, 360.160.000.22.023.006.747 08.10.04, სსმ №113, მუხ. 1006);
- „საქართველოს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროსთან არსებული საუწყებათაშორისო საექსპერტო სალიცენზიო საბჭოს რეგლამენტის დამტკიცების შესახებ“ (02.11.2004წ. №70, 360.160.000.22.023.006.808 05.11.04, სსმ №129 მუხ. 1146);
- „საქართველოს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს ზოგიერთი სტრუქტურული ქვედანაყოფის დებულების დამტკიცების შესახებ“ (02.11.2004წ. №71, 360.160.000.22.023.006.809 05.11.04. ცვ. 07.03.05 №27, 360.160.000.22.023.007.119 სსმ №26, მუხ. 245, სსმ №129, მუხ. 1147);
- „საქართველოს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს ზოგიერთი სტრუქტურული ქვედანაყოფების დებულების დამტკიცების შესახებ“ (02.11.2004წ. №69, 360.160.000.22.023.006.810 05.11.04, სსმ №129, მუხ. 1145);
- „ხე-ტყის ექსპორტის სანებართვო მოწმობის ფორმის დამტკიცების თაობაზე“ (24.11.2004წ. №82, 360.160.000.22.023.006.873 25.11.04, სსმ №137, მუხ. 1231);
- „საქართველოს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების მინისტრის 2002 წლის 4 ოქტომბრის №99 ბრძანებით დამტკიცებულ დებულებაში „უკანონო ტყითსარგებლობის შედეგად სახელმწიფო ტყის ფონდისათვის მიყენებული ზიანის ანაზღაურების წესის შესახებ“ ცვლილების შეტანის თაობაზე“ (17.12.2004წ. №93, 360.160.000.22.023.006.932 22.12.04, სსმ №154, მუხ. 1401);
- „საქართველოს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს საკონკურსო-საატესტაციო კომისიის დებულების დამტკიცების შესახებ“ (24.12.2004წ. №97, 360.160.000.22.023.006.946 27.12.04, სსმ №154, მუხ. 1402).

5. საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის ბრძანებები:

- „საწარმოო ტრანსფუზიოლოგიის დაწესებულებებისადმი წაყენებული სანიტარულ-ჰიგიენური და ეპიდემიოლოგიური მოთხოვნების შესახებ“ საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 2000 წლის 16 აგვისტოს №298/ნ ბრძანებაში ცვლილებების შეტანის თაობაზე (13.01.2004წ. №7/ნ, 470.010.000.11.119.006.301 16.01.02, სსმ №5, მუხ. 89);
- „კვების მრეწველობის ზოგიერთი ტიპის საწარმოს მოწყობის აღჭურვისა და ექსპლუატაციის სანიტარული წესების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს ჯანდაცვის მინისტრის 2001 წლის 16 აგვისტოს №304/ნ ბრძანებაში დამატების შეტანის შესახებ (15.01.2004წ. №11/ნ, 470.150.000.11.119.006.306 22.01.04, სსმ №11, მუხ. 109);
- „მსხვილმასშტაბიანი რადიაციული ავარიების დროს სანიტარულ-ჰიგიენური და სამკურნალო-პროფილაქტიკური ღონისძიებების ორგანიზების მეთოდური მითითებების დამტკიცების შესახებ“ (14.01.2004წ. №8/ნ, 470.040.000.11.119.006.307 23.01.04, მ/დ

27.01.05 №25/6, 470.230.000.22.035.007.54, სსმ №13, მუხ. 142, სსმ №11, მუხ. 107);

- „რადიოიზოტოპური ლაბორატორიების მოწყობისა და მედიცინაში დიარადიოფარმაკეპარატების გამოყენების სანიტარული წესებისა და ნორმების დამტკიცების შესახებ“ (15.01.2004წ. №10/6, 470.150.000.11.119.006.308 23.01.04, სსმ №11, მუხ. 10);
- „წყლის სინჯების აღების სანიტარული წესების შესახებ“ (22.01.2004წ. №15/6, 470.150.000.11.119.006.317 29.01.04, სსმ №13, მუხ. 120);
- „წყალმომარაგების სისტემაში გამოყენებული მასალების, რეაგენტების, მოწყობილობებისა და ტექნოლოგიების ჰიგიენური შეფასების მეთოდური მითითებების დამტკიცების შესახებ“ (22.01.2004წ. №16/6, 470.150.000.11.119.006.318 29.01.04, სსმ №13, მუხ. 117);
- „ულტრაიისფერი დასხივების მეთოდის გამოყენებით გაუსნებოვნების სანიტარული წესების დამტკიცების შესახებ“ (22.01.2004წ. №17/6, 470.150.000.11.119.006.319 29.01.04, სსმ №13, მუხ. 118);
- „სხვადასხვა ტიპისა და დანიშნულების გამოსხივების წყაროებთან, სამრეწველო მასალებთან და ინსტრუქციებთან მუშაობისადმი წაყენებული ჰიგიენური მოთხოვნების დამტკიცების შესახებ“ (14.04.2004წ. №76/6, 470.010.000.11.119.006.462 20.04.04, სსმ №45, მუხ. 391);
- „საწარმოო ტრანსფუზიოლოგიის დაწესებულებებისადმი წაყენებული სანიტარულ-ჰიგიენური და ეპიდემიოლოგიური მოთხოვნების დამტკიცების შესახებ“ (15.04.2004წ. №79/6, 470.010.000.11.119.006.466 20.04.04, სსმ №43, მუხ. 371);
- „მძიმე მრეწველობის ზოგიერთი ტიპის საწარმოს მოწყობის, აღჭურვისა და ექსპლუატაციის სანიტარული წესების დამტკიცების შესახებ“ (14.04.2004წ. №78/6, 470.010.000.11.119.006.467 20.04.04, სსმ №45, მუხ. 390);
- „საჯარო სამართლის იურიდიული პირის – საქართველოს ჯანდაცვის სამინისტროს სახელმწიფო სანიტარული ზედამხედველობის ინსპექციის შექმნისა და მისი დებულების დამტკიცების თაობაზე“ (22.07.2004წ. №172/6, 470.160.010.11.119.006.586 27.07.04, სსმ №76, მუხ. 681);
- „თამბაქოს ნაწარმის და მის კვამლში ნაერთების, ნიკოტინისა და ფისის შემცველობის ზღვრულად დასაშვები დონეების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს ჯანდაცვის მინისტრის 2001 წლის 16 აგვისტოს №310/6 ბრძანებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ (31.12.2004წ. №364/6, 470.230.000.22.035.006.965 31.12.04, სსმ №156, მუხ. 1453);
- „ქვეყანაში სამედიცინო და პროფილაქტიკური სადებინფექციო საქმიანობის სრულყოფის შესახებ“ საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 2002 წლის 19 მარტის №64/6 ბრძანებაში დამატებებისა და ცვლილებების შეტანის თაობაზე“ (31.12.2004წ. №363/6, 470.230.000.22.035.006.983 10.01.05, სსმ 2005წ., №2, მუხ. 26).

6. საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებები და შეთანხმებები:

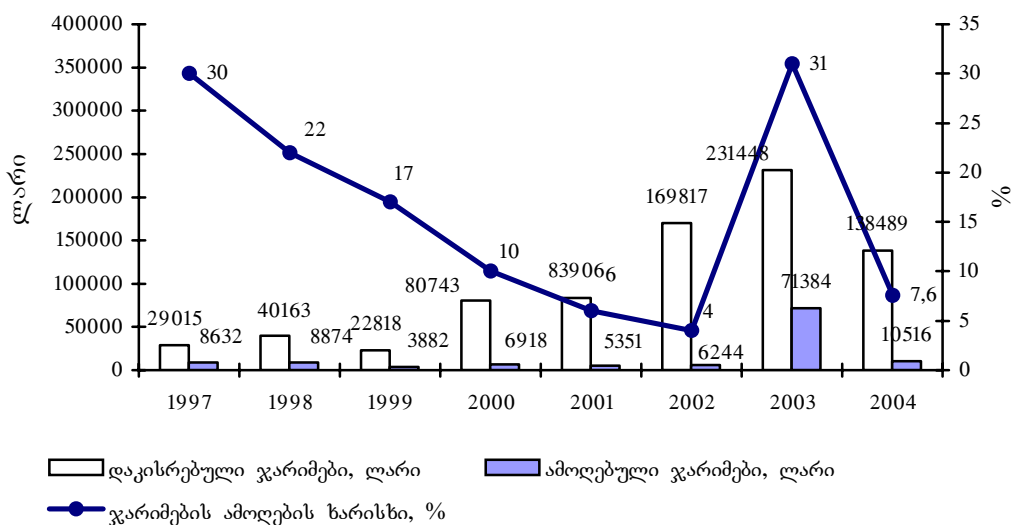
- შეთანხმება – „საქართველოს მთავრობასა და აზერბაიჯანის მთავრობას შორის ეკოლოგიურად სუფთა ავტომატიზირებული სპეციალური ტრანსპორტისა და მისი ინფრასტრუქტურის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ“ (22.01.2004წ. 480.010.000.02.002.000.473 30.01.04);
- შეთანხმების შესწორება – „აშშ-ს თავდაცვის დეპარტამენტისა და საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს შორის დადებული ხელშეკრულების ბიოლოგიური იარაღების განვითარებასთან დაკავშირებული ტექნოლოგიის, პათოგენთა და ცოდნა-გამოცდილების გაუვრცელებლობის დარგში ურთიერთთანამშრომლობის შესახებ“ (19.03.2004წ. ქ. თბილისი; 23.03.2004წ. ქ. ვაშინგტონი. 22.07.2004წ. 480.140.000.02.105.000.473 30.08.04).

კონტროლი გარემოს დაცვის სფეროში

სახელმწიფო კონტროლს გარემოს დაცვის სფეროში ახორციელებენ შემდეგი უწყებები: გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტრო, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო.

2004 წლის განმავლობაში საქართველოს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს ტერიტორიული ორგანოების მიერ განხორციელებული ინსპექტირებით გამოვლენილ იქნა გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის დარღვევის 1057 ფაქტი, რაზედაც შედგა სათანადო ოქმები. გამოვლენილი გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის დარღვევისათვის ადმინისტრაციული წესით დაკისრებული ჯარიმების თანხამ შეადგინა 138489 ლარი, საიდანაც ამოღებულია 10516 ლარი, ანუ დაახლოებით 7,6% (ნახ. 18.1). გარემოზე მიყენებული ზიანის თანხამ შეადგინა 19408278 ლარი, საიდანაც ამოღებულია 34670 ლარი (0,18%). სამართალდამცავ და სასამართლო ორგანოებში შემდგომი რეაგირებისა და მოკვლევისათვის გადაცემულია 996 საქმე. აღნიშნული საქმეებიდან განხილულია 425 საქმე (43,0%).

გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს მიერ 1997-2004 წლებში გამოვლენილი გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის დარღვევები

ნახ. 18.1

სტატისტიკის დეპარტამენტის ინფორმაციით, 2004 წელს ქვეყანაში გამოვლენილ იქნა ხე-ტყის უკანონო ჭრის 7575 ფაქტი, 47484 მ³ მოცულობითა და 403148 ლარის სანიხრე ღირებულებით. ტყის უკანონო ჭრებისათვის გაფორმებულ იქნა 3668 აქტი, ხოლო სამართალდამცავ ორგანოებს გადაეცა 2772 აქტი. გამოვლენილ დამნაშავეებზე დაკისრებულმა ჯარიმამ შეადგინა 390407 ლარი, აქედან ამოღებულია 54102 ლარი, ანუ დაახლოებით 14,0%.

2004 წლის განმავლობაში დაცული ტერიტორიების ტყის დაცვის მუშაკებისა და დაცული ტერიტორიების ზედამხედველობის სამსახურის მიერ გამოვლინდა 274 კანონდარღვევის შემთხვევა, მათ შორის ნადირობის წესების დარღვევაზე 149, თევზჭერის დარღვევაზე 44, ხოლო დაცული ტერიტორიების რეჟიმის დარღვევაზე 81 შემთხვევა.

გარემოსდაცვითი პოლიტიკა და სახელმწიფო პროგრამები

ქვეყნის ოპტიმალური გარემოსდაცვითი პოლიტიკის გატარებისათვის ძირითად და აუცილებელ პირობას პრიორიტეტული მიმართულებების განსაზღვრა წარმოადგენს. საქართველოს გარემოსდაცვითი პოლიტიკის პრიორიტეტული მიმართულებები გამოიკვეთა 90-იანი წლების შუა პერიოდიდან და შემდეგ მკაფიოდ ჩამოყალიბდა გარკვეული პრობლემების სახით. ყველა პრიორიტეტული მიმართულების მიხედვით განსაზღვრულია დღევანდელი მდგომარეობა, გადასაწყვეტი ამოცანები და დადგენილია მდგომარეობის გამოსწორებისათვის საინვესტიციო პროექტების, ინსტიტუციური მოწყობის და საკანონმდებლო საქმიანობის განხორციელების გზები. ამასთან, გასათვალისწინებელია გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისიის ანგარიშში არსებული დასკვნა საქართველოს გარემოსდაცვითი პოლიტიკის შესახებ, სადაც აღნიშნულია: „გარემოს დაცვის კანონის თანახმად, საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო, სხვა სამინისტროებთან ერთად ვალდებულია, შეიმუშაოს მდგრადი განვითარების სტრატეგია. ამ მიზნით 1996 წელს პრეზიდენტის ბრძანებულებით შეიქმნა მდგრადი განვითარების ეროვნული კომისია, მაგრამ არანაირი სამუშაო არ შესრულებულა და ამდენად არც სტრატეგია არ არის შემუშავებული დღემდე. ამის ძირითად მიზეზებს წარმოადგენს ქვეყნის განვითარებისათვის საჭირო პრიორიტეტული მიმართულებების ერთობლივი ხედვის ნაკლებობა, სუსტი უწყებათშორისი თანამშრომლობა, დაინტერესებული მხარეების სუსტი წარმომადგენლობითობა და სტრატეგიის მოსამზადებლად საჭირო მეთოდოლოგიური ბაზის არ არსებობა. გარემოს დაცვის კანონის მიხედვითაც ეროვნული გარემოსდაცვითი სამოქმედო გეგმები უნდა ემყარებოდეს მდგრადი განვითარების სტრატეგიას, მაგრამ ნათელია, ეს ვერ ხერხდება“.

2000-2004 წლებში პრიორიტეტულ მიმართულებებად მიჩნეულია ის საერთაშორისო კონვენციები, რომლებსაც მიერთებულია საქართველო. მათ შორის აღსანიშნავია:

ა) კლიმატის ცვლილება

1994 წლიდან საქართველო მიერთებულია გაერთიანებული ერების ჩარჩო-კონვენციას კლიმატის ცვლილების შესახებ (რიო-დე-ჟანეირო 1992 წელი). საქართველოს პრეზიდენტის 1996 წლის №630 ბრძანებულებით შეიქმნა კლიმატის ცვლილებათა სახელმწიფო კომისია. 1997 წლის იანვრიდან გაეროს დახმარებით და გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდის დაფინანსებით ხორციელდება პროექტი “დახმარების გაწევა საქართველოსათვის კლიმატის ცვლილების ჩარჩო-კონვენციის ფარგლებში მის ვალდებულებათა შესასრულებლად”. მიმდინარეობს სათბურის ეფექტის მქონე აირების ჯამური გაფრქვევის ინვენტარიზაცია.

ბ) სტრატოსფერული ოზონის დამლა

1995 წელს საქართველო შეუერთდა ოზონის შრის დაცვის შესახებ ვენის კონვენციას (ვენა, 1985წ) და მის მონრეალის ოქმს. საქართველოში დადგენილია ოზონდამშლელ ნივთიერებათა საბაზო დონე და მიღებულია გადაწყვეტილება ამ ნივთიერებათა იმპორტის სრულ შეწყვეტაზე 2005 წლისათვის.

გ) ბიომრავალფეროვნება

საქართველო 1994 წელს შეუერთდა კონვენციას “ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შესახებ” (რიო-დე-ჟანეირო 1992 წელი), ხოლო 1996 წელს – რამსარისა და ვაშინგტონის კონვენციებს. ამჟამად საქართველოში 15 სახელმწიფო ნაკრძალია. 1999 წელს ამოქმედდა ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკი. დაგეგმილია თუშეთის ეროვნული პარკის შექმნა. გამოკვეთილია ამ მიმართულების გარემოსდაცვითი პოლიტიკის პრიორიტეტული პრობლემები.

გარდა გლობალური პრობლემებისა, ქვეყნის პრიორიტეტულ შიდა პრობლემად მიჩნეულია:

- სასმელი წყლის მომარაგება და საკანალიზაციო ქსელის აღდგენა-რეაბილიტაცია;
- ზედაპირული წყლების დაბინძურება;
- ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურება ავტოტრანსპორტიდან;
- სამრეწველო და საყოფაცხოვრებო ნარჩენების უტილიზაცია;

- საშიშ ქიმიურ ნივთიერებათა გაუვნებელყოფა;
- ნიადაგების ეროზია;
- შავი ზღვის ეკოლოგიური მდგომარეობა;
- ტყის რესურსების მდგრადი გამოყენება;
- მიწის რესურსების რაციონალური გამოყენება.

გარემოსდაცვითი პოლიტიკით განსაზღვრულია შავი ზღვის ეკოლოგიური მდგომარეობის გასაუმჯობესებლად განსახორციელებელი ღონისძიებები, რაც ითვალისწინებს შავი ზღვის აუზში განლაგებული ქალაქების საკანალიზაციო წყლების გაუვნებელყოფისათვის საჭირო ტექნიკური სისტემების რეაბილიტაციას, პორტებში ტანკერებიდან ნავთობპროდუქტების ზღვაში ჩადინების კონტროლს და შავი ზღვის დაცვის კონვენციური ინსპექციის სათანადო მომზადებას.

შავი ზღვის ეკოლოგიური მდგომარეობის გასაუმჯობესებლად უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება სანაპირო ზონის ინტეგრირებული მართვის პროგრამას, რომლის განხორციელება 1999 წელს დაიწყო. ეს პროგრამა ხორციელდება მსოფლიო ბანკის, გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდის და ჰოლანდიის მთავრობის ფინანსური ხელშეწყობით. ამ პროგრამით გათვალისწინებულია კოლხეთის ეროვნული პარკის ჩამოყალიბება და განვითარება.

საქართველოს ტყეების უდიდესი ნაწილი კლასიფიცირდება როგორც დაცვითი მნიშვნელობის, მაგრამ ხდება მისი უკანონო ჭრა, რომლის აღკვეთა ვერ მოხერხდა. უკანონო ჭრას ხელს უწყობს ტყის პროდუქტებზე მსოფლიო ბაზარზე მაღალი ფასები, საქართველოში კი გაუმართლებელი სიააფე.

ტყის რესურსების მდგრადი გამოყენების და ეკოლოგიური წონასწორობის შენარჩუნების მიზნით მსოფლიო ბანკის მხარდაჭერით შემუშავდა “საქართველოს სატყეო მეურნეობის განვითარების სტრატეგია”, რომლითაც განსაზღვრულია სატყეო მეურნეობის მდგრადი განვითარებისათვის განსახორციელებელი ინსტიტუციური ცვლილებები და საინვესტიციო პროექტების ძირითადი მიმართულებები. დასახულია სატყეო მეურნეობის სფეროში რეფორმების გატარება შემდეგი პრიორიტეტული მიმართულებებით:

- ტყის ეკოსისტემების შენარჩუნების უზრუნველყოფა;
- ტყის რესურსების თვითაღდგენითი პროცესების სტაბილურობის უზრუნველყოფა;
- საკანონმდებლო ბაზის სრულყოფა;
- სატყეო მეურნეობის მუშათა კვალიფიკაციის ამაღლება და მათი ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესება;
- სატყეო მეურნეობის სისტემის რეფორმა სახელმწიფოსათვის სამეწარმეო ფუნქციების თანდათან ჩამოცილების გზით;
- სატყეო მეურნეობის დარგში კერძო ინვესტიციათა მოზიდვის მიზნით სათანადო პირობების შექმნა.

ზემოთ ჩამოთვლილი პრობლემების გათვალისწინებით, გარემოს დაცვის პოლიტიკის სწორად წარმართვისათვის დადგენილია განსახორციელებელი ღონისძიებების შემდეგი ძირითადი მიმართულებები:

- ა) კანონებისა და კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტების შემუშავება;
- ბ) ეკონომიკური ინსტრუმენტების დადგენა;
- გ) გარემოს დაცვაზე სახელმწიფო კონტროლის განხორციელება;
- დ) გარემოს მდგომარეობისა და მავნე ემისიების მონიტორინგი;
- ე) საზოგადოების ინფორმირება და მისი მონაწილეობა გარემოზე ზემოქმედების შეფასების თვალსაზრისით მნიშვნელოვან გადაწყვეტილებათა მიღების პროცესში.

საქართველოში გარემოსდაცვითი პოლიტიკის გატარების მძლავრ საშუალებად გვევლინება სახელმწიფო პროგრამებისა და საერთაშორისო პროექტების შესრულება. გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს სისტემაში 2004 წლის განმავლობაში მიმდინარეობდა მუშაობა 21 საერთაშორისო პროექტისა და 6 სახელმწიფო მიზნობრივი პროგრამის განსახორციელებლად.

საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ დაფინანსებული პროგრამები/პროექტები

№	პროექტის დასახელება	პროექტის შესრულების ვადები
1	2	3
1	მდგრადი ორგანული დამაბინძურებლების (POPs) შესახებ სტოკჰოლმის კონვენციის შესრულების ეროვნული სამოქმედო გეგმის მომზადების პროექტი	2003-2005 წ.წ.
2	სასწავლო პროგრამა საბაჟოს თანამშრომელთათვის ოდნ-თა ექსპორტ-იმპორტის კონტროლისა და ამ ნივთიერებათა მონიტორინგის შესახებ	2003 - 2004წ.წ.
3	საინიციატივო პროგრამა კომერციულ/სამეწარმეო და სატრანსპორტო საშუალებების ქვესექტორების სამაცივრო ტექნიკის საბოლოო მომხმარებლებისათვის	2002 - 2004წ.წ.
4	ინსტიტუციური გაძლიერება მონრეალის ოქმისადმი საქართველოს ვალდებულებათა შესრულებისათვის (ფაზა III)	2003 - 2005 წ.წ.
5	მეთილბრომიდის ხმარებიდან ეტაპობრივი ამოღება ნიადაგის ფუმიგაციის სექტორში	2003 - 2005წ.წ.
6	საქართველო: ხელსაყრელი გარემოს შექმნა კლიმატის ცვლილების პრობლემების შესაფასებლად” (დინტერესებულ მხარეთა თვითშეფასება-ინვენტარიზაცია	2004 წ. 1 ივლისი – 2004 წ. 1 ოქტომბერი
7	ტექნიკური დახმარების გაწევა აზერბაიჯანის, მოლდოვის, საქართველოსა და სომხეთისათვის კლიმატის გლობალურ ცვლილებასთან დაკავშირებულ ვალდებულებათა შესასრულებლად”	2004 წ. 5 აპრილი – 2006 წ. 5 ოქტომბერი
8	საქართველო - განახლებადი ენერგეტიკული რესურსების ათვისების ხელშეწყობა ადგილობრივი ენერგომომარაგების მიზნით	2004 –2009 წ.წ.
9	ბიოუსაფრთხოების ეროვნული სისტემის განვითარება საქართველოში	2002 -2004 წ.წ.
10	რეგიონული პროექტი “სათბურის გაზების ეროვნული ინვენტარიზაციის თვისობრივი გაუმჯობესებისათვის პოტენციალის შექმნა	2003-2006წ.წ.
11	ტყის განვითარების პროექტი	1. ავანსის წერილი შეთანხმების ხელმოწერის თარიღი: 2000წლის 16 მარტი. 2. საკრედიტო ხელშეკრულების ხელმოწერის თარიღი: 2002წ. 3 დეკემბ. – 2008წ. 31 დეკემბერი
12	გლობალური გარემოს დაცვის მიზნით საქართველოს შესაძლებლობათა გაძლიერების საჭიროებების შეფასება	2002 - 2004 წ.წ.
13	ნატოს პროექტი “სამხრეთ კავკასიის მდინარეთა მონიტორინგი (back)	2002-2005 წ.წ.
14	საქართველოს დაცული ტერიტორიების განვითარების პროექტი	ხელმოწერილია: 2001წ. ფაქტიური განხორციელება დაიწყო: 2002 წ. ივლისიდან - 2002- 2006 წ.წ.
15	მდ. მტკვარი-არაქსის აუზის ტრანსსასაზღვრო დეგრადაციის შემცირება	2003 - 2005წ.წ.
16	მდინარეთა მართვის გაერთიანებული პროგრამა "ტრანსსასაზღვრო მდინარეების მონიტორინგი და წყლის ხარისხის შეფასება"	2001 -2005 წ.წ.

1	2	3
17	ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკის დამხმარე ზონის ინფრასტრუქტურის ხელშეწყობა	2001 – 2005 წ.წ.
18	სანაპირო ზონის ინტეგრირებული მართვა	2003 – 2006 წ.წ.
19	ღია პროგრამა ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკი /BMZ-Nr.98 65 924/”	დაიწყო 1998 წელს პროექტის სამი კომპონენტი დასრულდა 2001 წელს მიმდინარეობს მისი ერთ-ერთი კომპონენტის (ძირულა- ხარაგაულის გზის) მშენებლობა
20	კოლხეთის დაბლობზე მცხოვრები მოსახლეობის სოციალური უსაფრთხოების გაუმჯობესება	2004 -2006 წ.
21	გარემოსდაცვითი ინფორმაცია, განათლება და ცნობიერების ამაღლება სნგ-ში, აზერბაიჯანი, ბელარუსი, მოლდოვა, საქართველო, სომხეთი, უკრაინა	2002 – 2004 წ.წ.

თავი 20

ეკოლოგიური უსაფრთხოება

გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს მიერ წინა წლებში ეკოლოგიური უსაფრთხოების უზრუნველყოფის მიზნით:

ა) შემუშავდა ნავთობსადენის ხანძრებისაგან დაცვისა და ეკოლოგიური კატასტროფების თავიდან აცილების ღონისძიებები.

ბ) შემუშავდა სახელმწიფოსათვის სტრატეგიული ობიექტების – გაზის, ნავთობსადენების და პორტების უსაფრთხოების უზრუნველყოფის ღონისძიებები.

აღნიშნული პროექტი საშუალებას იძლევა დიდი სიზუსტით განისაზღვროს ავარიის დრო და მდებარეობა მოსალოდნელი კატასტროფების შედეგების შერბილების მიზნით;

გ) მომზადდა ეკოსოციალური კითხვარი, რომლის მიზანია მოსახლეობის გამოკითხვების საფუძველზე კატასტროფების პროგნოზირების მეცნიერული მეთოდების დამუშავება;

დ) შესრულდა სამუშაო “ქ. თბილისის კატასტროფისაშიში წყაროების (ხევების) შესწავლა და დამცავი ღონისძიებები”.

2004 წელს ეკოლოგიური უსაფრთხოების უზრუნველყოფის მიზნით სამუშაოები არ განხორციელებულა.

თავი 21

გარემოსდაცვითი და ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის ეკონომიკური მექანიზმები

ცნობილია, რომ ეკონომიკური მექანიზმების გამოყენება არის ყველაზე უფრო ეფექტური საშუალება ეკოლოგიური და სხვა პრობლემების გადასაწყვეტად.

2004 წლისათვის, საქართველოში მოქმედებდა ორი სახის გარემოსდაცვითი გადასახადი:

ა) გადასახადი გარემოს დაბინძურებისათვის:

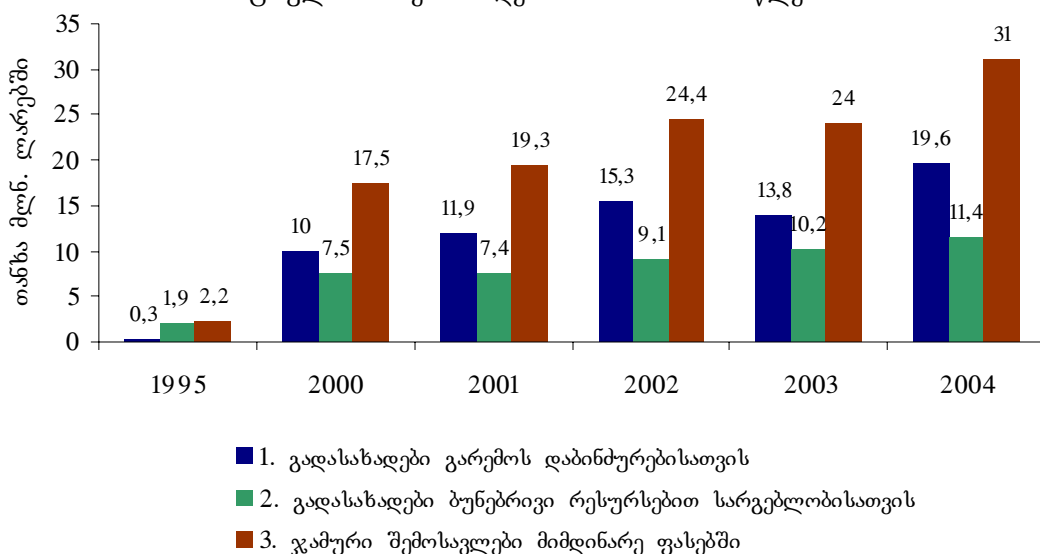
- სტაციონარული წყაროებიდან ატმოსფერული ჰაერის მავნე ნივთიერებებით დაბინძურებისათვის;
 - სტაციონარული წყაროებიდან ზედაპირულ წყლებში მავნე ნივთიერებების ჩაშვებისათვის;
 - საწვავის იმპორტისა და წარმოებისათვის.
- ბ) გადასახადი ბუნებრივი რესურსების სარგებლობისათვის:
- წყლის რესურსებით;
 - სასარგებლო წიაღისეული რესურსებით (მათ შორის მინერალური წყლებით);
 - ბიოლოგიური რესურსებით;
 - ტყის მერქნული რესურსებით.

2004 წლის ჩათვლით, ზემოთ აღნიშნული გადასახადები რეგულირდებოდა საქართველოს საგადასახადო კოდექსით.

აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ გარემოსდაცვითი გადასახადების საერთო ოდენობა უკანასკნელი წლების მანძილზე იზრდებოდა, რაც ძირითადად დაკავშირებული იყო გადასახადების ამოღების გაუმჯობესებასთან, თუმცა, რეალურად ამოღებული გადასახადების ოდენობა კვლავაც ჩამორჩება პოტენციური შემოსავლების ოდენობას.

ნახ. 21.1 მოცემულია გარემოსდაცვითი გადასახადებიდან (მიმდინარე ფასებში) მიღებული თანხების დინამიკა წლების მიხედვით (1995-2004წ.წ.).

გარემოსდაცვითი გადასახადებიდან საქართველოს ბიუჯეტში ჩარიცხული თანხების ოდენობა 1995-2004 წლებში

ნახ. 21.1

ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობისათვის გადასახადების ოდენობიდან, რომელიც 2004 წელს განისაზღვრა 11,4 მლნ. ლარით, ტყის რესურსებზე მოდის 3,6 მლნ. ლარი, წიაღით სარგებლობისათვის 3,3 მლნ. ლარი, მცენარეული რესურსებით სარგებლობისათვის 53,6 ათ. ლარი, ცხოველთა სამყაროს რესურსებზე 36,8 ათ. ლარი, წყლის რესურსებზე 1,5 მლნ. ლარი და სხვა არაკლასიფიცირებულ ბუნებრივ რესურსებზე 2,9 მლნ. ლარი.

რაც შეეხება გადასახადებს გარემოს მავნე ნივთიერებებით დაბინძურებისათვის, რომლის ოდენობამ 2004 წელს შეადგინა 19,6 მლნ. ლარი, ძირითადი ნაწილი 18 მლნ. ლარი მოდიოდა საწვავის იმპორტზე (ბენზინზე – 12,7 მლნ. ლარი, დიზელზე – 3,1 მლნ. ლარი, ბუნებრივ აირზე – 1,3 მლნ. ლარი, ნავთზე – 05 მლნ. ლარი), ხოლო 1,6 მლნ. ლარი გადასახადებზე გარემოს სტაციონარული წყაროებიდან დაბინძურებისათვის.

აღსანიშნავია, რომ გადასახადებიდან გარემოს დაბინძურებისათვის თითქმის 92% მოდიოდა საწვავის იმპორტზე. 2004 წელს აღნიშნული გადასახადების მკვეთრი ზრდა

(თითქმის 6 მლნ. ლარი) წინა წელთან შედარებით გამოწვეული იყო საწვავის კონტრაბანდის შემცირებითა და ზოგადად ქვეყანაში გადასახადების ამოღების მაჩვენებლის გაუმჯობესებით. აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ აღნიშნულ გადასახადებს ძირითადად ჰქონდათ ფისკალური ეფექტი.

ამავდროულად, უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოში ეკოლოგიური გადასახადების ამოქმედებასთან ერთად მეწარმეთა შორის ჩამოყალიბდა ეკოლოგიური და საგადასახადო კულტურა, რაც ძალზედ მნიშვნელოვანი ფაქტორია ქვეყნის ევროპულ სტრუქტურებში ინტეგრაციის პერსპექტივის გათვალისწინებით.

მიუხედავად იმისა, რომ გარემოსდაცვითი გადასახადებიდან ბიუჯეტში ჩარიცხული თანხები საგადასახადო კოდექსის თანახმად უნდა მოხმარებოდა ბუნებრივი რესურსების კვლავწარმოებისა და გარემოსდაცვითი სამუშაოების დაფინანსებას, სინამდვილეში, ისინი მთლიანად ხმარდებოდა რეგიონებში სოციალური (ხელფასები, პენსიები) და სხვა ეკონომიკური პრობლემების მოგვარებას. სამინისტროს არაერთგზის მცდელობისა (რამიც მას პარლამენტის გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების კომიტეტი უჭერდა მხარს), ვერ მოხერხდა მიზნობრივი გარემოსდაცვითი ფონდის შექმნა, რომელიც უზრუნველყოფდა გარემოსდაცვითი სამუშაოების სტაბილურ დაფინანსებას.

ეკოლოგიური ფონდის შექმნის აუცილებლობა განპირობებულია იმით, რომ საქართველოს სოციალ-ეკონომიკური განვითარების ამ ეტაპზე სახელმწიფო ბიუჯეტი ვერ უზრუნველყოფს სათანადო სახსრების გამოყოფას გარემოსდაცვით საქმიანობაზე (იხ. ცხრილი №21.1).

ცხრილი №21.1

სახელმწიფო ბიუჯეტიდან გარემოს დაცვაზე გაწეული დანახარჯები
1997-2004 წლებში (მლნ. ლარი)

წლები	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
სახელმწიფო ბიუჯეტის ხარჯები	776,8	797,3	904,8	833,9	906,4	1049,4	1207,1	1965,5
გარემოს დაცვაზე გაწეული დანახარჯები	3,4	1,5	2,7	1,7	2,3	3,8	4,1	32,3
გარემოს დაცვაზე გაწეული დანახარჯების წილი სახელმწიფო ბიუჯეტში (%)	0,44	0,19	0,30	0,20	0,25	0,36	0,34	1,17
გარემოს დაცვაზე გაწეული დანახარჯების მშპ-თან (%)	0,07	0,03	0,05	0,03	0,03	0,05	0,05	0,24

როგორც ცხრილი №21.1-დან ჩანს, მიუხედავად იმისა, რომ 2004 წელს 5,6-ჯერ გაიზარდა გარემოსდაცვითი სექტორის დაფინანსება. გარემოს დაცვაზე გაწეული დანახარჯების წილი სახელმწიფო ბიუჯეტში შეადგენს სულ 1,17%-ს და მთლიანად შიდა პროდუქციის მოცულობის მიმართ მხოლოდ 0,24%-ს, რაც ევროპის ქვეყნებს შორის ერთ-ერთი დაბალი მაჩვენებელია.

სამწუხაროდ, გარემოს დაცვის სფეროს დაფინანსების დროს, მხედველობაში არ მიიღება ის ფაქტორი, რომ ეკოლოგიური პრობლემები მიეკუთვნება იმ პრობლემათა კატეგორიას, რომელთა გადაჭრა რთულდება და უფრო ძვირი ჯდება დროის განმავლობაში.

გარემოსდაცვითი საქმიანობის დაფინანსება

საქართველოს კანონის “საქართველოს მთავრობის სტრუქტურის, უფლებამოსილებისა და საქმიანობის წესის შესახებ” თანახმად, გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროში დაიწყო და გრძელდება სტრუქტურული და ფუნქციონალური ცვლილებები. მიუხედავად ამისა, სამინისტროს საქმიანობის პრიორიტეტები და ძირითადი მიმართულებები არსებით ცვლილებას არ განიცდის, ვინაიდან მისი ფუნქცია დღემდე იყო და რჩება გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის სფეროში სახელმწიფო კონტროლის განხორციელება.

სამინისტროს მიზანი და ამოცანებია ქვეყნის მდგრადი განვითარებისათვის ხელშეწყობა, გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების რეგულირების სისტემის ქმედითუნარიანობის (ეფექტურობის) ამაღლება. დასახული ამოცანის მისაღწევად პროგრამის ძირითადი სტრატეგია ეფუძნება შემდეგ პრინციპებს: სისტემური მიდგომა, გამჭვირვალობა, მდგრადობა, ჰარმონიზაცია, ლიბერალიზაცია, ინტეგრაცია საერთაშორისო პროცესებში და ა.შ.

საქართველოს კანონით, “**საქართველოს 2004 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის შესახებ**,” გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროსათვის (ბიუჯეტის ორგანიზაციული კოდი 36 00) წლიურმა დამტკიცებულმა ბიუჯეტმა შეადგინა 42 772,1 ათ. ლარი, მ. შ. სამინისტროს შენახვის ხარჯებია 5 694,3 ათ. ლარი, უცხოეთიდან მიღებული დაფინანსების წყაროებით და გრანტებით განსახორციელებელ ინვესტიციურ პროექტებში თანამონაწილეობისა და თანადაფინანსების ხარჯები – 6 360,3 ათ. ლარი, საინვესტიციო პროექტების საკრედიტო და საგრანტო რესურსები – 30 717,5 ათ ლარი. საშტატო ერთეულთა საერთო რიცხოვნობა დამტკიცდა 4 284 ერთეული.

საქართველოს კანონის “საქართველოს მთავრობის სტრუქტურის, უფლებამოსილებისა და საქმიანობის წესის შესახებ” თანახმად, გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროში **სტრუქტურული და ფუნქციონალური ცვლილებების და სხვა მიმდინარე ცვლილებების** (10%-ის ფარგლებში) და ასევე, ივლისის თვეში 2004 წლის ბიუჯეტის კანონში შეტანილი ცვლილებების გათვალისწინების შედეგად სამინისტროს ბიუჯეტი დაზუსტდა და შეადგინა 6116,3 ათ. ლარი. ბიუჯეტის ორგანიზაციული კოდების მიხედვით:

სამინისტროს ცენტრალური აპარატის (კოდი 35-01) ხარჯებისთვის შეადგინა – 657,6 ათ. ლარი, ბუნებრივი და ანთროპოგენული კატასტროფების სამსახურისათვის (კოდი 35 02) 10,4 ათ. ლარი; გარემოს მონიტორინგის ცენტრისთვის (კოდი 35 03) 17,9 ათ. ლარი; სამინისტროს ტერიტორიული სამსახურებისათვის (კოდი 35 04) 304,1 ათ. ლარი, აღწარმოების ცენტრისათვის (კოდი 35-06) – 6,1 ათ. ლარი; კლიმატის კვლევის ეროვნული სააგენტოსათვის (კოდი 35-06) – 5,3 ათ. ლარი; სამინისტროს პროგრამებისათვის (კოდი 35-07) – 136,9 ათ. ლარი; გარემოს დაცვის ინსტიტუტისათვის (კოდი 35-08) – 65,1 ათ. ლარი, ზღვის ეკოლოგიის ინსტიტუტისათვის (კოდი 35-09) – 71,5 ათ. ლარი, გეოლოგიის დეპარტამენტისათვის (კოდი 35 10) – 894,6 ათ. ლარი, დაცული ტერიტორიების დეპარტამენტისათვის (კოდი 35 11) – 589,2 ათ. ლარი, სატყეო მეურნეობის დეპარტამენტისათვის (კოდი 35 12) – 2344,6 ათ. ლარი, ჰიდრომეტეოროლოგიის დეპარტამენტისათვის (კოდი 35 13) – 910,0 ათ. ლარი, მიწის მართვის დეპარტამენტისათვის (კოდი 35 14) – 102,9 ათ. ლარი.

სამინისტროს 2004 წლის კონტროლირებადი არასაგადასახადო სავარაუდო შემოსავლების საპროგნოზო მოცულობამ 1 072,9 ათ. ლარი შეადგინა. ფაქტიურად ბიუჯეტის შემოსულობებმა 1677,2 ათ. ლარი შეადგინეს, რაც საპროგნოზო მოცულობის – 156,3 %-ია. აქედან, სალიცენზიო და სანებართვო მოსაკრებლები მიღებულია 215,1 ათ. ლარი, რაც გეგმის (126,2 ათ. ლარი) 170,5 %-ია სახელმწიფო სახელით ფასიანი მომსახურეობის გაწვიდან იგეგმებოდა 666,7 ათ. ლარი, ფაქტიურად მიღებულია 628,2 ათ. ლარი, რაც სავარაუდო მოცულობის 94,2 %-ია. ჯარიმებითა და სანქციებით შემოსულობებმა შეადგინა – 779,6 ათ. ლარი. სხვა არასაგადასახადო შემოსავლები (სასოფლო დანიშნულების მიწის რესურსების არასასოფლო

მიზნით გამოყოფისას სანაცვლო მიწის ათვისების ღირებულების ანაზღაურებიდან შემოსავალი) მიღებულია 37,8 ათ. ლარი და სხვა არაკლასიფიცირებული შემოსავლები 8,2 ათ.ლარი.

სამინისტროს 2004 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტით განესაზღვრა 6 სახელმწიფო-მიზნობრივი პროგრამა (კოდი 35 07), საერთო თანხით 200,0 ათ. ლარი, ბიუჯეტის დაზუსტების შემდეგ საერთო ხარჯები გახდა 137,0 ათ. ლარი.

1. **“საქართველოს წიაღის ობიექტების მომზადება ლიცენზირებისა და კანონქვემდებარე ნორმატიული ბაზის შექმნა წიაღით რაციონალური სარგებლობის უზრუნველყოფის მიზნით”** – ბიუჯეტში დამტკიცდა თანხით 69,0 ათ. ლარი, კოდი 36 07 01; სამინისტროს ახალი დებულების დამტკიცების შემდეგ პროგრამის შესრულება გადაეცა გეოლოგიის დეპარტამენტს და ივლისის კანონით კოდექსში 35-07-01 პროგრამის ბიუჯეტი დაფიქსირდა თანხით 23,8 ათ.ლარი, დაზუსტებული ბიუჯეტი გახდა 29,3 ათ.ლარი. სახაზინო სამსახურის მიერ აღებულ იქნა ვალდებულებაში 29,3 ათ.ლარი, საკასო ხარჯი გაწეულია 27,2 ათ.ლარის, ფაქტიური 21,6 ათ.ლარის.

2. **“კლიმატის ცვლილება”** – ბიუჯეტში დამტკიცდა თანხით 11,0 ათ. ლარი, ბიუჯეტის დაზუსტების შემდეგ გახდა 11,7 ათ. ლარი. კოდი 35 07 02; სახაზინო სამსახურის მიერ აღებულ იქნა ვალდებულებაში 11,8 ათ. ლარი, საკასო ხარჯი გაწეულია 11,7 ათ. ლარის, ფაქტიური 11,0 ათ. ლარის.

3. **“საქართველოს მოსახლეობის რადიაციული უსაფრთხოების უზრუნველყოფა”** – ბიუჯეტის კანონით დამტკიცდა 50,0 ათ. ლარი, დაზუსტების შედეგად გახდა 41,9 ათ.ლარი (სამინისტროს აპარატში გადატანილ იქნა 8,0 ათ. ლარი, ყოფილი სამხედრო დანიშნულების ქარხანა „მიონი“-ის ტერიტორიაზე დარჩენილი ქიმიური მომწამვლელი გაზების (არსინი და ფოსფინი) გაუვნებლობისათვის გასატარებელი გადაუდებელი ღონისძიებების დაფინანსებისათვის). სახაზინო სამსახურის მიერ აღებულ იქნა ვალდებულებაში 41,9 ათ. ლარი, საკასო ხარჯი გაწეულია 41,7 ათ. ლარის, ფაქტიური ხარჯი შეადგენს 39,8 ათ. ლარს. კოდი 35 07 03;

4. **„შავი ზღვის საქართველოს სანაპირო ზოლში გავრცელებულ ზუთხისებრთა ხელოვნური აღწარმოების გზით რესტოკინგის ღონისძიებათა განხორციელება და ბუნებრივი ტოფობის მდგომარეობის შესწავლა”** – თანხით 15,0 ლარი, დაზუსტების შემდეგ გახდა 6,2 ათ.ლარი, პროგრამა შეჩერებულ იქნა წლის ბოლომდე და დარჩენილი თანხა გადატანილ იქნა სამინისტროს აპარატში „მიონი“-ის ტერიტორიაზე დარჩენილი ქიმიური მომწამვლელი გაზების (არსინი და ფოსფინი) გაუვნებლობისათვის გასატარებელი გადაუდებელი ღონისძიებების დაფინანსებისათვის). სახაზინო სამსახურის მიერ აღებულ იქნა ვალდებულებაში 6,2 ათ.ლარი, საკასო ხარჯი გაწეულია 5,2 ათ.ლარის, ფაქტიური ხარჯი შეადგენს 3,9 ათ. ლარს. კოდი 36 07 04;

5. **“კატასტროფული წყალდიდობები”** თანხით 10,0 ათ. ლარი, დაზუსტებული ბიუჯეტი 2,3 ათ. ლარი. ეს პროგრამაც შეჩერებულ იქნა და დარჩენილი თანხა ასევე გადატანილ იქნა სამინისტროს აპარატის კოდექსში მიონი“-ის ტერიტორიაზე დარჩენილი ქიმიური მომწამვლელი გაზების (არსინი და ფოსფინი) გაუვნებლობისათვის გასატარებელი გადაუდებელი ღონისძიებების დაფინანსებისათვის). სახაზინო სამსახურის მიერ აღებულ იქნა ვალდებულებაში 2,9 ათ. ლარი, საკასო ხარჯი გაწეულია 2,8 ათ. ლარის, ფაქტიური ხარჯი შეადგენს 2,2 ათ. ლარს. კოდი 35 07 05;

6. **„ბაქო-თბილისი ჯეიჰანის ნავთობსადენის და სამხრეთ კავკასიის მილსადენის ბუნებრივ და სოციალურ გარემოზე ზემოქმედების შეფასება და მონიტორინგი”** დამტკიცდა თანხით 45,0 ათ.ლარი, ცვლილება არ განუცდია. სახაზინო სამსახურის მიერ აღებულ იქნა ვალდებულებაში 45,0 ათ.ლარი, საკასო ხარჯი გაწეულია 45,0 ათ. ლარის, ფაქტიური ხარჯი შეადგენს 45,0 ათ.ლარს. კოდი 35 07 06;

გარემოს დაცვის და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პრიორიტეტია ბუნებრივი რესურსების მართვა, შესწავლა და შეფასება, გეოლოგიის დარგში. 2004 წლის ბიუჯეტით გეოლოგიის დეპარტამენტისათვის დაიგეგმა 630,9 ათ. ლარი, საერთო რიცხოვნობა 235 ერთეული. დაზუსტებულმა ბიუჯეტმა შეადგინა 89 4,6 ათ.ლარი,

ფინანსთა სამინისტროს 2004 წლის 20 სექტემბრის ბრძანებით ბიუჯეტი გაეზარდათ 200,0 ათ. ლარით გეოლოგიური სტიქიით დაზიანებული ტერიტორიების შეფასების, პროგნოზისა და ღონისძიებების დასახვისათვის და გახდა 894,6 ათ. ლარი. სახაზინო ვალდებულებამ შეადგინა 894,0 ათ. ლარი. საკასო ხარჯი შეადგენს 886,1 ათ. ლარს. ფაქტიური ხარჯი გაწეულია 845,6 ათ. ლარი, სხვაობა საკასოსა და ფაქტიურ ხარჯებს შორის შეადგენს 40,6 ათ. ლარით ნაკლებს. არასაგადასახადო შემოსავლები მიღებულია 4,5 ათ. ლარი, გეგმა ითვალისწინებდა 61,8 ათ.ლარს (7,3%).

2004 წელს გეოლოგიის დეპარტამენტი ასრულებდა 4 სახელმწიფო მიზნობრივ პროგრამას:

პროგრამა №1 - „საქართველოს ტერიტორიის რეგიონალურ-გეოლოგიური შესწავლა, გეოლოგიის პროფილის სახელმწიფო რუკების კომპლექტების შედგენა-გამოცემა, მინერალური რესურსული ფონდის სახელმწიფო კადასტრის ფორმირება და მისი მონიტორინგი“.

პროგრამა №2 „საქართველოს მიწისქვეშა წყლების რესურსების განვითარება და მართვა, მიწისქვეშა წყლის რესურსების გამოვლენა-შესწავლა და ქვეყნის ტერიტორიის გეოეკოლოგიური მონიტორინგი“.

პროგრამა №3 „საქართველოს ტერიტორიის სეისმური სამუშაოების შეფასება ჰიდროგეოდეფორმაციული ველის მონიტორინგი“.

2004 წელს ბიუჯეტის კანონით №1 პროგრამაზე განისაზღვრა 160,0 ათ.ლარი, №2 პროგრამაზე 112,1 ათ.ლარი, №3 პროგრამაზე 8,5 ათ.ლარი, მთლიანად სამივე პროგრამაზე 280,6 ათ.ლარი.

ბიუჯეტის კორექტირების შემდეგ დაზუსტდა №1 პროგრამა და გახდა 133,4 ათ.ლარი, პროგრამა №2 – 312,0 ათ.ლარი, შესაბამისად საერთო მოცულობამ შეადგინა 445,5 ათ.ლარი. გარდა ამისა, 2004 წლის მეორე ნახევარში გეოლოგიის დეპარტამენტს გადაეცა შესასრულებლად „საქართველოს წიაღის ობიექტების მომზადება ლიცენზირებისათვის და კანონქვემდებარე ნორმატიული ბაზის შექმნა წიაღით რაციონალური სარგებლობის უზრუნველყოფის მიზნით“, წლიური ფინანსირებით 11,8 ათ.ლარი. პროგრამა №4.

გარემოს დაცვის ერთ-ერთი უნიშვნელოვანესი მიმართულებაა დაცული ტერიტორიების, ნაკრძალებისა და სამონადირეო მეურნეობების განვითარება:

საშტატო ერთეულები ბიუჯეტის კანონით განისაზღვრა 389, აქედან ცენტრალურ აპარატში 18 ერთეული; ბიუჯეტის კანონით საერთო ხარჯები დამტკიცდა 557,5 ათ. ლარი, აქედან შრომის ანაზღაურებისათვის 289,9 ათ. ლარი, დამქირავებლიდან ანარიცხები 120,3 ათ.ლარი, მივლინებები 16,7 ათ.ლარი, სხვა საქონელი და მომსახურება 130,6 ათ.ლარი, სახაზინო ვალდებულება აღებულია 504,8 ათ.ლარის, საკასო შესრულება შეადგენს 502,7 ათ.ლარს, ფაქტიური ხარჯებია 454,0 ათ.ლარი. სხვაობა ფაქტიურსა და საკასო ხარჯს შორის შეადგენს 48,8 ათლარს, გათვალისწინებული ორი პროგრამიდან დაფინანსდა მხოლოდ ერთი, პროგრამა „დაცული ტერიტორიების ტყეთმოწყობა“. დაფინანსების სიმწირის გამო (34,0 ათ.ლარი) სამუშაოთა შესრულება არც დაწყებულა. არასაგადასახადო შემოსავლების სახით მიღებულია 25,1 ათ.ლარი, ნაცვლად სავარაუდო გეგმისა 69,8 ათ.ლარი (36 %).

გარემოს დაცვის ერთ-ერთი უნიშვნელოვანესი პრიორიტეტია ტყის რესურსების დაცვა:

სატყეო მეურნეობის დეპარტამენტს 2004 წლის ბიუჯეტით საშტატო რიცხოვნობა განსაზღვრული ჰქონდა 2142 ერთეული, აქედან ცენტრალურ აპარატში 57 ერთეული, ბიუჯეტიდან დაზუსტებული გეგმით უნდა მიეღო 2344633 ლარის დაფინანსება, ფაქტიურმა (საკასო) ხარჯმა კი აჭარის ჩათვლით 2272545 ლარი შეადგინა, საიდანაც 56.4% მუშაკთა შრომის ანაზღაურებაზე მოდის.

მიღებული 2272545 ლარის საკასო ხარჯიდან პროგრამებზე მიმართული იქნა 477957 ლარის ასიგნება: მათ შორის ტყეთმოწყობაზე 40000 ლარი, რის შედეგადაც გამოყოფილი იქნა მთავარი სარგებლობის ტყეკაფები 14815 კმ-ზე, 3 %-ია. 437957 ლარი დახარჯული იქნა ტყის დაცვის, ტყის აღდგენის და ტყითსარგებლობის ღონისძიებებზე. არასაგადასახადო შემოსავლების სახით დაიგეგმა 460,0 ათ.ლარი და ფაქტიურად მიიღეს 1059,3 ათ.ლარი.

გარემოს დაცვაში ერთ-ერთი პრიორიტეტული მიმართულებაა ჰიდრომეტეოროლოგიური დარგის განვითარება:

დეპარტამენტს საქართველოს 2004 წლის ბიუჯეტის კანონით საშტატო ერთეულთა ოდენობა დამტკიცებული ჰქონდა 776 ერთეული, აქედან აპარატში 37 ერთეული, ხარჯებისათვის განსაზღვრული ჰქონდა 859100 ლარი, აქედან აპარატისათვის 96100 ლარი, ხოლო საქვეუწყებო დაწესებულებებისა და ტერიტორიული ორგანოებისათვის 763000 ლარი. გარდა ამისა დამატებით გამოეყო 50885 ლარი, 2003 წლის შრომის ანაზღაურების დავალიანების დასაფარავად. სულ 2004 წლის დაზუსტებული გეგმით განისაზღვრა 909985 ლარი. ფაქტურმა დაფინანსებამ შეადგინა 909044 ლარი, ანუ გეგმიურზე 941 ლარით ნაკლები, რაც გამოწვეულია იმით, რომ ჰიდრომეტეობსერვატორიამ და სამეურნეო და საზომ საშუალებათა სამსახურმა სრულად ვერ უზრუნველყვეს სოც. დაზღვევის ფონდში თანხების ჩარიცხვა.

უცხოეთიდან მიღებული დაფინანსების წყაროებით და გრანტებით განსახორციელებელ ინვესტიციურ პროექტებში თანამონაწილეობა.

„საქართველოს 2004 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს ორგანიზაციულ კოდში აისახა უცხოეთიდან მიღებული დაფინანსების წყაროებით და გრანტებით განსახორციელებელი ინვესტიციური პროექტების, როგორც თანამონაწილეობისა და თანადაფინანსების თანხები (კოდი 35 15), ასევე საკრედიტო და საგრანტო ნაწილიც (კოდი 35 16). დამტკიცებული ბიუჯეტის კანონის თანახმად, თანადაფინანსებისათვის საბიუჯეტო სახსრების ოდენობა დამტკიცდა 6 360,3 ათ. ლარის ოდენობით, ხოლო საგრანტო და საკრედიტო რესურსებით დასაფინანსებელი პროექტების საერთო ბიუჯეტმა 30 717,5 ათ. ლარი შეადგინა.

„საქართველოს 2004 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის თაობაზე“ თანახმად, 2004 წლის ივლისის კანონის შესაბამისად, ვალუტის კურსის და სხვა ცვლილების გათვალისწინებით დაზუსტდა ზემოთ აღნიშნული მაჩვენებლები და თანადაფინანსებისათვის საბიუჯეტო სახსრების ოდენობა განისაზღვრა 5 491,1 ათ. ლარის ოდენობით, ხოლო საგრანტო და საკრედიტო რესურსებით დასაფინანსებელი პროექტების საერთო ბიუჯეტი 22 937,7 ათ. ლარით.

საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს მიერ მოსალოდნელი შესრულების გათვალისწინებით 2004 წლის ბოლოს კვლავ დაზუსტდა საინვესტიციო პროექტების დაფინანსება, კერძოდ თანადაფინანსებისათვის საბიუჯეტო სახსრები შემცირდა 2 667,0 ათ. ლარით, ხოლო საკრედიტო და საგრანტო რესურსების ნაწილი – 10 587,7 ათ. ლარით. აღნიშნულიდან გამომდინარე, უცხოეთიდან მიღებული დაფინანსების წყაროებით და გრანტებით განსახორციელებელი ინვესტიციური პროექტების საბოლოო დაზუსტებულმა მაჩვენებლებმა შეადგინა სულ 15 174,2 ათ. ლარი. აქედან, საქართველოს თანადაფინანსების წილმა – 2824,2 ათ. ლარი, საკრედიტო და საგრანტო რესურსებმა – 12 350,0 ათ. ლ. საანგარიშო წელს საკრედიტო და საგრანტო რესურსები ათვისებულ იქნა 14 240,2 ათ. ლარი, მ.შ. გრანტები 8443,6 ათ. ლარი. საკრედიტო და საგრანტო რესურსების ათვისებამ, ივლისის კანონის მიმართ შეადგინა 62,1 %, ხოლო წლის ბოლოს დაზუსტებული ბიუჯეტის მიმართ 115,3%.

გარემოს მონიტორინგის სისტემა

2004 წელს გარემოს სხვადასხვა კომპონენტების მონიტორინგს აწარმოებდნენ შემდეგი სახელმწიფო ორგანიზაციები:

- ატმოსფერული ჰაერის მავნე ქიმიური და რადიოაქტიური დაბინძურების მონიტორინგის სფეროში – გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტრო (ჰიდრომეტეოროლოგიის საქვეუწყებო დეპარტამენტი);
- ზედაპირული წყლების მავნე ქიმიური დაბინძურების მონიტორინგის სფეროში – გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტრო;
- ნიდაგების მავნე ქიმიური და რადიოაქტიური დაბინძურების მონიტორინგის სფეროში – გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტრო (ჰიდრომეტეოროლოგიის საქვეუწყებო დეპარტამენტი), სოფლის მეურნეობისა და სურსათის სამინისტრო;
- შავი ზღვის მავნე ქიმიური და ჰიდრობიოლოგიური დაბინძურების მონიტორინგის სფეროში – გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტრო (ჰიდრომეტეოროლოგიის საქვეუწყებო დეპარტამენტი);
- შავი ზღვის მიკრობიოლოგიური დაბინძურების მონიტორინგის სფეროში – შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო;
- მიწისქვეშა წყლების ქიმიური დაბინძურების მონიტორინგის სფეროში – გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტრო (გეოლოგიის საქვეუწყებო დეპარტამენტი);
- გარემოზე მავნე ფიზიკური ფაქტორების ზემოქმედების მონიტორინგის სფეროში – გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტრო;
- ოზონის შრის მონიტორინგის სფეროში – გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტრო (ჰიდრომეტეოროლოგიის საქვეუწყებო დეპარტამენტი), საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია;
- საგანგებო ეკოლოგიური სიტუაციების მონიტორინგის სფეროში – გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტრო, შინაგან საქმეთა სამინისტრო;

აღნიშნული სამინისტროებისა და უწყებების მიერ, გარემოს მონიტორინგის პროგრამით გათვალისწინებული სამუშაოები მნიშვნელოვანი ხარვეზებით მიმდინარეობდა.

პრობლემას წარმოადგენდა აგრეთვე გარემოს დაბინძურებაზე დაკვირვებების მწარმოებელი ანალიტიკური ლაბორატორიების ტექნიკური გადაიარაღება, ამ ლაბორატორიებში არსებული ფიზიკურად და მორალურად მოძველებული და მწყობრიდან გამოსული ხელსაწყო-დანადგარების შეკეთება, მათი მეტროლოგიური უზრუნველყოფა, ლაბორატორიების სპეციფიკური მასალებით (ქიმიური რეაქტივები, ფილტრები და სხვა) მომარაგება და სხვა.

აღნიშნულის გამო, მნიშვნელოვნად შემცირდა, როგორც გარემოს დაბინძურებაზე დაკვირვების სტაციონარული პუნქტების, ასევე გარემოს სინჯებში განსასაზღვრავი ინგრედიენტების რაოდენობა. ამასთან ერთად, მეტროლოგიურად დაუმოწმებელი ანალიტიკური ხელსაწყოების და ცალკეულ შემთხვევებში ვადაგასული ქიმიური რეაქტივების იძულებით გამოყენების, აგრეთვე, შიდა და გარე ლაბორატორიული კონტროლის სისტემების მოშლის გამო, გარემოს დაბინძურების მდგომარეობის შესახებ 2004 წელს მოპოვებული ისედაც მწირი მონაცემები, სიზუსტის თვალსაზრისითაც ნაკლებ საიმედოა.

2004 წელს შენარჩუნებული იყო ატმოსფერული ჰაერის ქიმიური ნივთიერებებით დაბინძურებაზე დაკვირვების სამუშაოები საქართველოს 6 ქალაქში (თბილისი, ბათუმი, ქუთაისი, რუსთავი, ზესტაფონი, ახალციხე) ისაზღვრებოდა შემდეგი პარამეტრები: მტვერი, გოგირდის და აზოტის დიოქსიდები, ხსნადი სულფატები, აზოტის და ნახშირბადის ოქსიდები და სხვა. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ ცალკეულ ქალაქებში (ქ.თბილისი) მხოლოდ მტვერი და ნახშირბადის ოქსიდი ისაზღვრებოდა. დაკვირვებები წარმოებდა აგრეთვე ატმოსფერულ ჰაერში 7 გამოსხივების ინტენსივობაზე 14 ქალაქში (თბილისი, ბათუმი, ქუთაისი, თელავი, ახალციხე, გურჯაანი, დედოფლისწყარო, წალკა, ფარავანი, გორი, დუშეთი, ახალქალაქი,

ბორჯომი, ლავოდეხი), ატმოსფერული ჰაერიდან დალექილ მტკვერში არსებული რადიონუკლიდების ჯამურ β აქტივობაზე ქ. თბილისში.

2004 წელს ზედაპირული წყლების ქიმიურ დაბინძურებაზე დაკვირვების პუნქტების რაოდენობა USAID-ის, NATO-ს და Tacis-ის მიერ განხორციელებული პროექტების მეშვეობით მნიშვნელოვნად გაიზარდა. აღდგა დაკვირვებები მდ. მტკვრის აუზის რამდენიმე პუნქტზე. შენარჩუნებული იყო დაკვირვებები დასავლეთ საქართველოს სხვა მდინარეებზეც (რიონი და მისი შენაკადები, ჭოროხი, სუფსა, ნატანები, ფარცხანა, კუბისწყალი, ხობი). ისაზღვრებოდა ისეთი პარამეტრები, როგორცაა: სუნი, გამჭვირვალობა, შეწონილი ნაწილაკები, მჟავიანობა, გახსნილი ჟანგბადი, ნახშირჟანგი, მაგნიუმი, ქლორიდები, სულფატები, მინერალიზაცია, საერთო სიხისტე, ჰიდროკარბონატები, ჟანგბადის ქიმიური მოთხოვნილება, ნავთობპროდუქტები, აქროლადი ფენოლი, სინთეტიკური ზედაპირულად აქტიური ნივთიერებები, მძიმე ლითონები. მნიშვნელოვნად გაიზარდა, როგორც განსაზღვრული პარამეტრების რაოდენობა, ასევე მონაცემთა ხარისხი. შეიქმნა პირობები მტკვრის აუზში მოპოვებულ მონაცემთა ბაზების ფორმირებისა და კავკასიის ქვეყნებს შორის ინფორმაციის ოპერატიულად გაცვლის უზრუნველსაყოფად.

სხვა საერთაშორისო პროექტების საფუძველზე გარკვეულწილად აღდგა აგრეთვე შავი ზღვის დაბინძურების მონიტორინგის სამუშაოები, განსაკუთრებით ბიოგენური ნივთიერებებით დაბინძურებაზე დაკვირვების სფეროში.

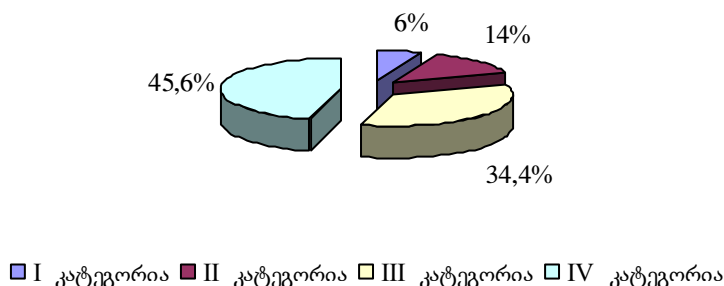
საქართველოში გარემოს მონიტორინგის ერთიანი სახელმწიფო სისტემის შექმნის ეროვნული პროგრამის შემუშავება და განხორციელება, აგრეთვე სამინისტროს დაქვემდებარებაში სხვადასხვა მონიტორინგული სამსახურების გადმოყვანა მნიშვნელოვნად გაამარტივებს საქმიანობის კოორდინაციას და ხელს შეუწყობს სისტემის საერთაშორისო სტანდარტებთან ჰარმონიზაციის პროცესს.

თაზი 24

გარემოსდაცვითი ნებართვა

2004 წლის სახელმწიფო ეკოლოგიური ექსპერტიზის დადებითი დასკვნა გაცემულ იქნა 285 საქმიანობაზე, საქართველოს კანონით „გარემოსდაცვითი ნებართვების შესახებ“ განსაზღვრულ საქმიანობათა ჩამონათვალის შესაბამისად 17 მიეკუთვნება I კატეგორიას, 40 – მეორეს, 98 – მესამეს და 130 – მეოთხეს (იხ. ნახ. 24.1).

2004 წელს გაცემული დადებითი საექსპერტო დასკვნების პროცენტული რაოდენობა კატეგორიათა მიხედვით

ნახ. 24.1

გარდა ამისა, განხილვის შემდეგ, ხუთ პროექტზე გაცემულია სახელმწიფო ეკოლოგიური ექსპერტიზის უარყოფითი დასკვნა.

გაცემული გარემოსდაცვითი ნებართვების რაოდენობა კატეგორიების მიხედვით წარმოდგენილია ცხრილში №24.1.

ცხრილი №24.1

2004 წელს გაცემული გარემოსდაცვითი
ნებართვის რაოდენობა

№	სამსახური, რეგიონი	საქმიანობის კატეგორია				სულ
		I	II	III	IV	
1	ლიცენზირებისა და ნებართვების ღებარტამენტი	6	7	-	-	13
2	აჭარის ა/რ	-	-	-	12	12
3	იმერეთი	-	-	26	14	40
4	ქვემო ქართლი	-	-	1	4	5
5	მცხეთა-მთიანეთი	-	-	5	15	20
6	ხაშურის საქ. ზონა	-	-	2	1	3*
7	შიდა ქართლი	-	-	6	32	38
8	კახეთი	-	-	10	8	18
9	სამცხე-ჯავახეთი	-	-	14	19	33
10	სამეგრელო-ზემო სვანეთი	-	-	7	1	8
11	ქვემო სვანეთი-ლენხუმი	-	-	4	-	4
12	ფოთის საქ. ზონა	-	-	4	2	6
13	რაჭა	-	-	1	-	1
14	გურია	-	-	3	10	13
15	თბილისის საქ. ზონა	-	-	12	16	28

• შესწავლისა და დამატებითი შენიშვნების მიცემის შემდეგ ერთ საქმიანობაზე გავრძელებულია გარემოსდაცვითი ნებართვის ვადა.

თაზი 25

**საერთაშორისო თანამშრომლობა და
სახელმწიფოთაშორისო ეკოლოგიური პრობლემები**

საერთაშორისო მრავალმხრივი გარემოსდაცვითი ხელშეკრულებებისა და კონვენციების წევრობა საქართველოს, ერთის მხრივ, აძლევს საკანონმდებლო ბაზისა და საექსპორტო პოტენციალის სრულყოფის საშუალებას და, მეორეს მხრივ, ეს არის სარბიელი გლობალური გარემოსდაცვითი პრობლემების გადასაჭრელად ოპტიმალური გზების ძიების პროცესში საქართველოს ინტერესების ასახვისათვის. ამ ურთიერთობების ბაზაზე დონორების დახმარებით მიმდინარე პროგრამები აუმჯობესებს ქვეყნის უნარს, შეასრულოს თავისი საერთაშორისო ვალდებულებები, დაიცვას საკუთარი გარემო და უზრუნველყოს ბუნებრივი რესურსების მდგრადი გამოყენება.

საქართველო აქტიურად თანამშრომლობს მრავალ საერთაშორისო ორგანიზაციასთან, რომელთაგან აღსანიშნავია:

- გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდი (GEF);
- გაეროს გარემოსდაცვითი პროგრამა (UNEP);
- მსოფლიო ბანკი (WB);
- გაეროს განვითარების პროგრამა (UNDP);
- ევროპის გარემოსდაცვითი სააგენტო (EEA);
- ატომური ენერჯის საერთაშორისო სააგენტო (IAEA);

- მსოფლიო მეტეოროლოგიური ორგანიზაცია (WMO);
- შავი ზღვის ეკონომიკური თანამშრომლობის ორგანიზაცია (BSEC);
- ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდი (WWF);
- ევროკავშირის ტექნიკური დახმარების პროგრამა (TACIS);
- რეკონსტრუქციის საკრედიტო ბანკი (KfW);
- ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაცია (OECD).

2004 წლის მდგომარეობით, საქართველო გარემოს დაცვის სფეროში 13 საერთაშორისო კონვენციასთანაა მიერთებული. ამ კონვენციების ეგიდით საქართველოს სამთავრობო და არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ განხორციელებულია მთელი რიგი ღონისძიებები, კონვენციების აღმასრულებელი ორგანოების სესიების მუშაობაში მონაწილეობის მიღების, ქვეყნის შიგნით სამუშაოთა ორგანიზების, შესაბამისი პროექტების შესრულების და სხვა სახით.

2004 წლის განმავლობაში საქართველოში მიმდინარეობდა მოსამზადებელი სამუშაოები კიდევ 9 საერთაშორისო კონვენციასთან მისაერთებლად.

სახელმწიფოთაშორისი თანამშრომლობის განხორციელების მიზნით, გარემოს დაცვის სფეროში 2004 წლისათვის საქართველოს დადებული აქვს 11 ხელშეკრულება, რომელთაგანაც 7 ძალაშია შესული:

1) მემორანდუმი საქართველოს რესპუბლიკისა და უზბეკეთის რესპუბლიკის მთავრობებს შორის გარემოს დაცვის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ. 04.09.95 ძალაშია ხელმოწერის დღიდან.

2) მემორანდუმი საქართველოს რესპუბლიკისა და უკრაინის რესპუბლიკის მთავრობებს შორის გარემოს დაცვის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ. კიევი, 13.04.93 ძალაშია ხელმოწერის დღიდან.

3) შეთანხმება საქართველოს რესპუბლიკის და ყაზახეთის რესპუბლიკის მთავრობებს შორის ბუნების დაცვის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ. 17.09.96 ძალაშია ხელმოწერის დღიდან.

4) შეთანხმება საქართველოს რესპუბლიკისა და აზერბაიჯანის რესპუბლიკის მთავრობებს შორის გარემოს დაცვის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ. 18.02.97 ძალაშია 08.05.97 წლიდან.

5) შეთანხმება საქართველოს რესპუბლიკისა და თურქეთის რესპუბლიკის მთავრობებს შორის გარემოს დაცვის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ. 14.07.97 ძალაშია 28.03.98 წლიდან.

6) შეთანხმება საქართველოს რესპუბლიკისა და სომხეთის რესპუბლიკის მთავრობებს შორის გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ. 03.06.97. ძალაში შევიდა 1997 წლის 9 სექტემბერს.

7) შეთანხმება საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროსა და თურქმენეთის გარემოთი სარეგულობისა და დაცვის სამინისტროს შორის გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ. 05.12.97. არ არის ძალაში.

8) შეთანხმება საქართველოს რესპუბლიკისა და საბერძნეთის რესპუბლიკის მთავრობებს შორის განვითარებისა და გარემოს დაცვის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ. 16.09.97. დაამტკიცა საქართველოს პრეზიდენტმა 08.11.97. არ არის ძალაში.

9) 2004 წლის 12 ნოემბერს ხელი მოეწერა „საქართველოს მთავრობასა და დანიის სამეფოს მთავრობას შორის კიოტო-ს ოქმის განხორციელების მიზნით თანამშრომლობის შესახებ ურთიერთგაგების მემორანდუმს“.

10) ურთიერთთანამშრომლობის მემორანდუმი საქართველოს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროსა და ნიდერლანდების გარემოზე ზემოქმედების შეფასების კომისიას შორის 2005 წლის 23 აგვისტო.

11) ურთიერთთანამშრომლობის მემორანდუმი საქართველოს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროსა და ავსტრიის რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის,

სატყეო სექტორის, გარემოს დაცვისა და წყლის რესურსების მართვის ფედერალურ სამინისტროს შორის. 2004 წლის 22 სექტემბერი.

საქართველო აქტიურად მონაწილეობს „გარემო ევროპისათვის“ პროცესში. ამ პროცესის ფარგლებში 2003 წლის მაისში ქ. კიევიში ჩატარდა გარემოს დაცვის მინისტრთა მეხუთე კონფერენცია, რომელზეც მიიღეს აღმოსავლეთ ევროპის, კავკასიის და ცენტრალური აზიის ქვეყნების გარემოს დაცვის სტრატეგია. აღსანიშნავია, რომ 2001 წელს აღნიშნული სტრატეგიის შემუშავების ინიციატივით გამოვიდა საქართველო. სტრატეგიის საბოლოო მიზანია გარემოს მდგომარეობის გაუმჯობესება და იოჰანესბურგის მსოფლიო სამიტის (რიო+10) გადაწყვეტილებათა ხორცშესხმა გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისიის რეგიონში. სტრატეგიამ აღმოსავლეთ ევროპაში, კავკასიაში და ცენტრალური აზიის ქვეყნებში საფუძველი უნდა დაუდოს ეროვნული გარემოსდაცვითი პოლიტიკის შემდგომი განვითარების მიმართულ ლეებს. აღნიშნული სტრატეგია ქვეყნების მიერ აღიარებულ იქნა, როგორც გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისიის რეგიონში მრავალმხრივი თანამშრომლობის გაძლიერების, გარემოს დაცვის მართვის სისტემის გაუმჯობესებისა და ბუნებრივი რესურსების მდგრადი გამოყენების ეფექტური ინსტრუმენტი.

2004 წლის ოქტომბერში, საქართველოს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს ინიციატივით, თბილისში გაიმართა აღმოსავლეთ ევროპის, კავკასიის და ცენტრალური აზიის ქვეყნების გარემოს დაცვის მინისტრთა კონფერენცია. კონფერენციის მიზანი იყო აღმოსავლეთ ევროპის, კავკასიის და ცენტრალური აზიის ქვეყნების გარემოს დაცვის სტრატეგიის განხორციელების მიმდინარეობის შეფასება, არსებული პრობლემების გამოვლენა და სტრატეგიის განხორციელებისთვის ახალი იმპულსის მიცემა.

საქართველო ჩართულია „გარემო და უსაფრთხოება: აღმოსავლეთ ევროპა, ცენტრალური აზია და კავკასია“ პროცესში, რომლის ინიციატორები არიან UNDP/UNEP/OSCE. ინიციატივის მიზანია, ისეთი „ცხელი წერტილების“ განსაზღვრა, რომლებსაც შეიძლება ნეგატიური გავლენა ჰქონდეს სახელმწიფოთაშორისო ურთიერთობებზე. ინიციატივის ფარგლებში შემუშავდება კონკრეტული პროექტები შემდეგი სამი მიმართულებით: 1) გარემოს მდგომარეობა ე.წ. არაკონტროლირებად ტერიტორიებზე (აფხაზეთი, სამხრეთ ოსეთი); 2) გარემოსდაცვითი საკითხები ტრანსსასაზღვრო რაიონებში; 3) გარემოს მდგომარეობა დიდ ქალაქებში.

ინიციატივის ფარგლებში შეიქმნა სპეციალური სამუშაო ჯგუფი, რომელშიც შევიდა თითო თანამშრომელი გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსებისა და საგარეო საქმეთა სამინისტროებიდან, UNDP-ს და ეუთო-ს თბილისის ოფისებიდან. აღნიშნული ჯგუფი სხვადასხვა დაინტერესებულ უწყებებთან კონსულტაციების საფუძველზე შექმნის „საკონსულტაციო საბჭოს“, სადაც შევლენ როგორც სამთავრობო, ისევე არასამთავრობო სექტორისა და მეცნიერების წარმომადგენლები. ინიციატივის განმახორციელებლები იქნებიან ეუთო-სა და UNDP-ის თბილისის ოფისები.

თავი 26

სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოები გარემოსდაცვითი პრობლემების გადაჭრისა და ეკოლოგიური უსაფრთხოების უზრუნველყოფის საქმეში

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ინსტიტუტების მიერ შესწავლილ იქნა მიწის, წყლისა და ტყის, აგრეთვე ბუნებრივ-რეკრეაციული რესურსები მათი შემდგომი გამოყენების შესაძლებლობების დასადგენად. ჩატარდა მდინარეული ჩამონადენის გენეზისისა და მისი შიდა წლიური განაწილების ანალიზი, ამასთანავე გამოკვლეულია სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების ტერიტორიის წყლის ბალანსი და განსაზღვრულია წყლის რესურსები. განხილულია მათი დარგობრივი გამოყენების აუცილებლობა და ეკოლოგიური პრობლემები. გარდა აღნიშნულისა, 2004 წლის განმავლობაში შესწავლილ იქნა სახელმწიფოს ტყის ფონდის

მაჩვენებლები, მათ შორის ტყით დაფარული ფართობებისა და ტყეების დაცვის მდგომარეობა, დასახულია დარგში არსებული პრობლემების გადაჭრის გზები.

გარდა ზემოთ აღნიშნულისა, 2004 წელს მეცნიერებათა აკადემიის სხვა ინსტიტუტების მიერ შესწავლილი და გაანალიზებული იქნა ქვეყნის ძირითადი მინერალური რესურსების სანედლეულო ბაზა, კერძოდ – ნავთობის, პოლიმეტალური, სამთო-ქიმიური ნედლეულის, აგრეთვე სამშენებლო მასალების, მინერალური წყლების საბადოების არსებული მდგომარეობა, მათი ხარისხობრივი და რაოდენობრივი მაჩვენებლები, დადგენილ იქნა გამოყენებული პოტენციალი.

2004 წელს, გარემოს დაცვის სფეროში, ქ. თბილისის გარემოს დაცვის კომიტეტში შემუშავდა ხუთწლიანი (2004-2009 წ.წ.) პროგრამა, რომლის ძირითად მიზანს წარმოადგენდა დედაქალაქის მრავალთემატური გეოინფორმაციული სისტემის შექმნა, რის შედეგადაც შესაძლებელი გახდება არსებულ მონაცემთა სისტემატიზაცია, იდენტიფიცირება, კოდირება და მონაცემთა ბანკში მათი შეტანა. ამას გარდა, მნიშვნელოვან მომენტად შეიძლება ჩაითვალოს ციფრული საფუძვლების მომზადება და მონაცემთა ბაზების განახლება. აღნიშნული ღონისძიებების განსაზღვრა, თემატური და კომპლექსური, აგრეთვე ეკოლოგიური ხასიათის დიგიტალური რუკების შექმნა და ქალაქის ბუნებრივი და სოციალური გარემოს რაციონალური მართვის რეკომენდაციების შემუშავება.

თბილისის გარემოს დაცვის კომიტეტის საინტერესო და აქტუალურ საპროექტო წინადადებას წარმოადგენდა ავტომანქანებიდან გამონაბოლქვი აირების გასაწმენდად სპეციალური ფილტრების (ბუნებრივი ცეოლიტის) წარმოება. წინასწარი გათვლებით, აღნიშნული ღონისძიების განხორციელებით მიღწეულ იქნება თვალსაჩინო ეფექტი, დედაქალაქის მავნე ტოქსიკური აირებისაგან გაწმენდის თვალსაზრისით. ბუნებრივი ცეოლიტის გამოყენება მეტად ეფექტურია, აგრეთვე, სასმელი და ტექნიკური წყლების გასაწმენდად.

დიდი მნიშვნელობა აქვს ქ. თბილისის ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურების ღონისძიებებს და შეფასებას, რისთვისაც საჭიროა დამაბინძურებელ ობიექტთა ინვენტარიზაცია, სადამკვირვებლო ჯიხურების აღდგენა-დამონტაჟება, ატმოსფერული ჰაერის სინჯების აღება და ანალიზების ჩატარება სპეციფიკური დამაბინძურებელი ნივთიერებების პარამეტრების განსაზღვრისათვის (მტვერი, ნახშირჟანგი, აზოტის ოქსიდები, გოგირდის დიოქსიდი, ფენოლი, მძიმე მეტალები და სხვა).

2004 წლის ბოლოს შემუშავდა ქ. თბილისის ტერიტორიაზე საშიში გეოლოგიური პროცესების მდგომარეობის შეფასების, გეოეკოლოგიური გართულებების შერბილებისა და გარემოს გაუმჯობესების ასპექტების სამუშაო პროექტი, რომლის მიზანია დედაქალაქის მოსახლეობისა და ქალაქის სამეურნეო ობიექტების დაცვა გეოლოგიური პროცესებისა და გეოეკოლოგიური კატაკლიზმებისაგან.

საქართველოს რეგიონებში 2004 წელს გარემოსდაცვითი პრობლემების გადაჭრისა და ეკოლოგიური უსაფრთხოების უზრუნველყოფის მიმართულებით განხორციელებულ სამეცნიერო-კვლევითი ღონისძიებებიდან, განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს ქ. ფოთის გარემოს დაცვის სამსახურების მიერ ჩატარებული შემდეგი სამუშაოები: ქ. ქუთაისის ტექნიკური უნივერსიტეტის ფოთის ფილიალის მიერ განხორციელებული სამეცნიერო-კვლევითი თემები – ქ. ფოთის შავი ზღვის სანაპირო ზოლის მათემატიკური მოდელირება, ქალაქის სანაპირო ზოლის დაცვა მდინარე რიონის დინების ენერჯისა ჰიდროენერგეტიკული დანადგარების გამოყენებით და მდ. რიონის ჰიდროკანძის მუშაობის ეკოლოგიური მნიშვნელობა. აღნიშნული თემები 2004 წლისათვის დამთავრებული არ იყო. მისი დასრულება ნავარაუდევია 2005 წლის ბოლოსათვის. მიღებული შედეგები გამოყენებული იქნება მდ. რიონის ჰიდროენერგეტიკული პოტენციალის გამოსავლენად და სანაპირო ზოლის ეროზიისაგან დაცვის ეფექტური ღონისძიებების დასადგენად.

კოლხეთის ეროვნულ პარკში მენეჯმენტის გეგმის შესაბამისად 2004 წლიდან გათვალისწინებულ სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრამებიდან აღსანიშნავია შემდეგი სამუშაოები: ტყის ინვენტარიზაცია ლანდშაფტურ-ეკოლოგიურ საფუძველზე, ჭაობის ლანდშაფტურ-ეკოლოგიური ინვენტარიზაცია, საფრთხის წინაშე მყოფი თევზის სახეობათა ქვირითების ადგი-

ლების დადგენა, ძუძუმწოვართა პოპულაციების სტატუსის შეფასება, ეკოსისტემის აღდგენასთან დაკავშირებით სამეცნიერო კვლევების განხორციელება, ანთროპოგენური დატვირთვის (საფრთხის) ინვენტარიზაცია და ა.შ.

განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა კოლხეთის ეროვნული პარკის მოვლა-პატრონობის საქმეს. სულ სამიოდე წლის წინათ აღნიშნულ პარკისადმი მინიჭებული სტატუსის შედეგად გაწეულია მნიშვნელოვანი შრომატევადი სამუშაოები, მისი ეკოსისტემის დაცვისა და კვლევა-ძიების მიმართულებით. ამ მიზნით მომზადდა სატელევიზიო ფილმი, რომელშიც გამახვილებულია ყურადღება პარკის დანიშნულებასა და მის მდიდარ ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნების აუცილებლობაზე.

საქართველოს სხვა რეგიონებიდან გარემოს დაცვის სფეროში 2004 წელს განხორციელებული ღონისძიებებიდან შეიძლება აღინიშნოს კახეთის რეგიონალური სამმართველოს მიერ საანგარიშო პერიოდში დაწყებული სამუშაოები. კერძოდ, ვაშლოვანის სახელმწიფო ნაკრძალში და კახეთის ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე ასოციაცია – „სახეობათა კონსერვაციის ცენტრის“ მიერ განხორციელებული პროგრამის „ბიომრავალფეროვნების კვლევისა და მონიტორინგის გეგმის“ შემუშავება. აგრეთვე, დედოფლისწყაროს რაიონში ასოციაცია – „საქართველოს დაცული ტერიტორიების პროგრამის“ შესაბამისად ალაზნის ჭალების კონსერვაციის მენეჯმენტის გეგმის შედგენაზე სამუშაოების განხორციელება.

ქვეყნის სხვა რეგიონებში გარემოს დაცვის სფეროში სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოების რაოდენობა და მნიშვნელობა ძალზე მწირი ხასიათისაა.

სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოები ხორციელდებოდა გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს გარემოს დაცვისა და ბათუმის შავი ზღვის ეკოლოგიისა და თევზის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტებში.

თავი 27

გარემოსდაცვითი განათლება და ინფორმაციულ-საგანმანათლებლო საქმიანობა

ქვეყნის მასშტაბით გარემოსდაცვითი განათლებისა და ინფორმაციულ-საგანმანათლებლო მიმართულებით განხორციელებული საქმიანობის შესახებ არსებული არასრული ინფორმაციით ქვეყნის სხვადასხვა რეგიონის მიხედვით შემდეგი სურათია:

გურიის რეგიონში ანასეულის ბუნებათსარგებლობის ინსტიტუტში არსებობს ეკოლოგიის ფაკულტეტი, სადაც ისწავლება შემდეგი სპეციალობები: ეკოლოგია და ბუნებათსარგებლობა, ბიოსამედიცინო ეკოლოგია, გარემოს დაცვის სამართალი; ოზურგეთის აგრობიზნესის ინსტიტუტის იურიდიულ ფაკულტეტზე ისწავლება გარემოს დაცვის სამართალი. რეგიონის საშუალო სკოლებში ტარდება ფაკულტეტური სწავლება ეკოლოგიაში.

რაჭის რეგიონში გარემოსდაცვითი განათლების სფეროში ეროვნული და საერთაშორისო პროგრამები არ განხორციელებულა. რეგიონის სკოლებში ტარდებოდა მოსწავლეებთან ლექცია-სემინარები სხვადასხვა თემებზე.

სამეგრელო-ზემო სვანეთის რეგიონის ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში საგანი „ეკოლოგია“ არ ისწავლება, თუმცა I-XI კლასებში საბუნებისმეტყველო საგნების პროგრამებში ყურადღება ექცევა გარემოს დაცვის პრობლემებს. ტარდება კლასგარეშე და სკოლისგარეშე ღონისძიებები ფლორისა და ფაუნის შესასწავლად.

შიდა ქართლის რეგიონში არსებულ უმაღლეს სასწავლებლებში ისწავლება ეკოლოგიური სამართალი (შიდა ქართლის საერო უნივერსიტეტი, საქართველოს აგრარულ მეცნიერებათა აკადემიის გორის ინსტიტუტი); ეკოლოგიური საფუძვლები (გორის ეკონომიკურ-ჰუმანიტარული უნივერსიტეტის ქიმია-ბიოლოგიის კათედრა); ბუნებათსარგებლობა (გორის ეკონომიკურ-ჰუმანიტარული უნივერსიტეტის ბუნებათსარგებლობის კათედრა).

ქვემო ქართლის რეგიონში გარემოსდაცვითი განათლების სფეროში ძირითადი მიმართულებები განისაზღვრება ბუნების დაცვის ძირითადი ასპექტებიდან – ბიოლოგიური, ეკონომიკური და ესთეტიკური – გამომდინარე.

2004 წლის 5 ივნისს მოეწყო გარემოს დაცვის მსოფლიო დღისადმი მიძღვნილი ღონისძიებების გახსნა და ბუნების ქომაგთა შეკრება, რომელსაც ესწრებოდნენ ბუნების ქომაგები, საზოგადოების წარმომადგენლები, ეკოპოლიციის, სანიტარული ინსპექციის და ვეტსამსახურის წარმომადგენლები. ადგილობრივი ტელევიზიით გაკეთდა მიმართვა მოსახლეობისადმი.

მოეწყო დათვალიერება მდინარეების: მტკვრის, ხრამის, ლოჭინის, მაშავერას, ქციას კალაპოტებში ინერტული მასალების და თევზის უკანონო მოძოვებლების გამოსავლენად.

ჩატარდა დათვალიერებები წარმოება-დაწესებულებებიდან ჩამდინარე წყლების გამწმენდი ნაგებობების სანიტარულ-ტექნიკური მდგომარეობის დასადგენად.

მოეწყო მხარეში საუკეთესო გამწვანებული და გასუფთავებული ბაღების, სკვერების, ეზოების დათვალიერება-კონკურსი.

გარემოს დაცვის სფეროში ინფორმაციულ-საგანმანათლებლო საქმიანობა და ამ მიმართულებით ჩატარებული ღონისძიებები ძირითადად უკავშირდება დედამიწის მსოფლიო დღეს და გარემოს დაცვის მსოფლიო დღეს. გაზაფხულის დღესასწაულების პერიოდში ხდება პარკებისა და სკვერების დასუფთავება, ახალი ნარგავების დარგვა.

ფოთის საქალაქო სამმართველოს გარემოს დაცვის საკითხებთან დაკავშირებით მჭიდრო კონტაქტები აქვს როგორც სამთავრობო, ასევე ეკოლოგიური პროფილის არასამთავრობო ორგანიზაციებთან, ასევე პრესასთან და ტელევიზიასთან. სისტემატიურად გადაიცემა ტელევიზიით ინფორმაცია გარემოს დაცვის სფეროში პრობლემურ საკითხებზე, როგორცაა:

1. ჩამდინარე დაბინძურებული წყლების გამწმენდი ნაგებობების შესახებ;
2. ქალაქის ნარჩენების განთავსების და ნაგავსაყრელის გარშემო;
3. კოლხეთის ეროვნული პარკის შექმნის და დანიშნულების შესახებ;
4. ნადირობის სეზონის გახსნასთან დაკავშირებით გაკეთდა ინფორმაცია ცხოველთა სამყაროს ობიექტების, მათი სახეობების მიხედვით მოპოვების წესების, ვადებისა და მოპოვებისათვის დაშვებული იარაღისა და მოწყობილობების ჩამონათვალის შესახებ.

გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების ფოთის საქალაქო სამმართველოს მიერ ეკოლოგიური განათლების თვალსაზრისით ჩატარდა საინტერესო ღონისძიებები: სკოლებში შექმნილია ნორჩ „ეკოლოგთა“ წრეები. ხდება სკოლის მიმდებარე ტერიტორიების გამწვანება-განაშენიანება.

ივ. ჯავახიშვილის სახ. სასწავლო კომპლექსი 1994 წლიდან „იუნესკოს ასოცირებული წევრია, რის გამოც სისტემატიურად მონაწილეობს იუნესკოს პროექტებში. 2004 წელს მათ ჩაატარეს კონფერენცია თემაზე „შავი ზღვა გასაჭირშია“, „პალეოსტომის ტბა ჩემი ტკივილი და სიამაყე“, ფოტო კონკურსი გრძელდება „წყალი ჩვენს ირგვლივ“, საქართველოს მწვანეებთან ერთად ეკო-გაკვეთილი „ჭაობი, როგორც ერთ-ერთი ეკოსისტემა“.

სკოლებში ტარდება „ეკოლოგის კვირეული“. კვირეულის დღეებში ეწყობა ნახატების გამოფენა-კონკურსები; საუბრები თემაზე „45 წუთი ეკოლოგიის გლობალური საკითხების შესახებ“, „პალეოსტომის ტბის ბინადარი“. მოსწავლეები ეცნობიან „წითელ წიგნში“ შეტანილ ცხოველებსა და მცენარეებს. თითქმის ყველა სკოლის დაწყებით კლასს გააჩნია „მწვანე კუთხე“, „ყვავილების მოყვარულთა კლუბი“. კვირეულის დღეებში გამოდის კედლის გაზეთი. დედამიწის დღესთან დაკავშირებით 22 აპრილს ქალაქის სასწავლო დაწესებულებებში: სკოლებში, უმაღლეს სასწავლებლებში ჩატარდა შაბათობები, დასუფთავდა ტერიტორიები, მცენარეთა მრავალგვარი ჯიშებით მოხდა მათი განაშენიანება. ამ დღეს სკოლებში ჩატარდა საუბრები. მოსწავლეებმა იმსჯელეს პრობლემურ საკითხებზე, რომ დღითი-დღე მცირდება მწვანე საფარი.

ხაშურის სკოლებში მოსწავლე-ახალგაზრდობის ეკოლოგიური აღზრდა ერთ-ერთი პრიორიტეტული მიმართულებაა და მნიშვნელოვანი ადგილი აქვს დათმობილი სააღმზრდელო მუშაობაში. სკოლებში შექმნილია და მუშაობს ეკოლოგიური წრეები, რომლებსაც

ხელმძღვანელობენ საბუნებისმეტყველო საგნების პედაგოგები. წრეები მუშაობენ სათანადო დამტკიცებული სამუშაო გეგმის მიხედვით. აღნიშნულ გეგმებში შეტანილია სემინარები, კონფერენციები, სკოლებისა და მიმდებარე ტერიტორიების დასუფთავებისა და გამწვანების ღონისძიებები, ვიქტორინები, დისკუსიები. სკოლებში მოეწყო მოსწავლეთა ნამუშევრების (ნახატებისა და ფოტოების) გამოფენები. აღნიშნულ ღონისძიებებზე განხილული და დამუშავებული საკითხები ძირითადად ეხება გარემოსდაცვით საკითხებს.

ყოველი წლის აპრილის თვეში ტრადიციულად აღინიშნება სკოლებში 22 აპრილი – დედამიწის დღე, რომელსაც მოსწავლეები წარმოადგენენ იმპროვიზირებული ეკოლოგიური საღამოების სახით, პარალელურად სკოლებში იგეგმება და ტარდება ეკოლოგიურ ღონისძიებათა კვირეულები.

ქ. ქუთაისში ფუნქციონირებს საბუნებისმეტყველო ლიცეუმი, სადაც ცალკე საგნად ისწავლება „ეკოლოგიის საფუძვლები“. ქუთაისის სამი უმაღლესი სასწავლებელი ამზადებს ეკოლოგიის სპეციალისტებს შესაბამის კათედრებზე.

სამცხე-ჯავახეთის რეგიონში გარემოსდაცვითი განათლების სფეროში სკოლებში ძირითადი მიმართულებებია I-XI კლასებში ჩათვლით ცალკეულ საგნებში გარემოსა და ბუნებისდაცვითი საკითხების ინტეგრირებული სწავლება. ბორჯომის №1, ახალციხის №6, დ. ადიგენის საშუალო სკოლებში შექმნილია თანამედროვე აღჭურვილობის ეკოლოგიის კაბინეტები. ასევე თანამედროვე აღჭურვილობის კაბინეტებია ახალციხის №1 და №3 სკოლებში, რომლის აღჭურვაში დიდი წვლილი მიუძღვით IFFS სგპ-ს.

გარემოსდაცვით პრობლემებზე სისტემატიურად ტარდება საკლასო და სასკოლო ღონისძიებები, ღია გაკვეთილები და ა.შ.

სკოლებში ტარდება ვიქტორინები „ჩვენ და გარემო“, ეწეობა ეკოლოგიური კვირეულები, უშვებენ გაზეთებს ეკოლოგიის საკითხებზე. ჩატარდა ღონისძიებები დედამიწის დღესთან დაკავშირებით და სხვა.

გარემოს დაცვის სფეროში ინფორმაციულ-საგანმანათლებლო საქმიანობისათვის საქართველოს თითქმის ყველა რეგიონში სახელმწიფო ბიუჯეტიდან თანხები არ გამოყოფილა, გამონაკლისს წარმოადგენს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა.

აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში 2004 წლის 31 ოქტომბერს შავი ზღვის საერთაშორისო დღეს დაიგეგმა და ბიუჯეტიდან დაფინანსდა კვირეულის შემდეგი ღონისძიებები:

29 ოქტომბერი – ბათუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტში გაიმართა სემინარი თემაზე – შავი ზღვა, მისი თავისებურებები და ეკოლოგიური პრობლემები; 29 ოქტომბერი – საქართველოს შავი ზღვის ეკოლოგიისა და თევზის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტში მოეწყო შეხვედრა დაინტერესებულ მხარეთა მონაწილეობით: რა კეთდება შავი ზღვისთვის; 29 ოქტომბერი – მოსწავლე ახალგაზრდობის სასახლეში ღონისძიება – 31 ოქტომბერი შავი ზღვის დაცვის დღე; 30-31 ოქტომბერი – ბავშვებისათვის და მოზარდებისათვის უფასო აქცია დელფინარიუმში; 31 ოქტომბერი – 14 წლამდე ბავშვების მიერ შავი ზღვის თემაზე შექმნილი ნახატების გამოფენა; 1 ნოემბერი – ბათუმის №2 საშუალო სკოლაში ჩატარდა სემინარი – დავიცვათ შავი ზღვა და სხვა.

აღნიშნული ღონისძიების დაფინანსებამ შეადგინა 11977-50 ლარი.

გარემოსდაცვითი განათლების სფეროში ძირითადი მიმართულების შესწავლას, ეროვნული და საერთაშორისო პროგრამების განსახორციელებელ ღონისძიებებში აქტიურ მონაწილეობას ლეზლობენ ქ. ბათუმის ი. ჭავჭავაძის სახ. №3 საშუალო სკოლის მოსწავლეები და ამავე სკოლის პედაგოგიური კოლექტივი. აღნიშნული სკოლა 1998 წლიდან არის გაერთიანებული ერების ბავშვთა უსაფრთხოების ფონდის (იუნესკოს) წევრი. შექმნილია სააქტივო ეკო საბჭო, სკოლა ჩართულია როგორც ეროვნულ, ასევე საერთაშორისო პროგრამებში.

ჩატარდა საერთაშორისო ღონისძიებები: „სკოლის პრეზენტაცია“, „სპორტული ღონისძიება“, „როგორ გადავარჩინოთ შავი ზღვა“.

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ზოგადსაგანმანათლებლო საშუალო სკოლებში სათანადო ყურადღება ექცევა ახალგაზრდა თაობის გარემოსდაცვით განათლებას, ამასთან, ტარდება ექსკურსიები გარემოს უკეთ გაცნობისათვის, მოსწავლეები აქტიურად მონაწილეობენ

შავი ზღვის სანაპირო ზოლის დასუფთავებაში, მწვანეთა აქციაში, რგავენ ხეებსა და ბუჩქებს, მოსწავლეთა მოქმედებით კონფერენციებში ამუშავებენ თემებს ეკოლოგიური პრობლემების შესახებ. ტარდება შავი ზღვის დღე, ყვავილების მეჯლისი, შემოდგომის დღესასწაული, დედამიწის დღე, ფრინველთა დღე, ბუნების დაცვისა და სხვა მრავალი.

ტრადიციისამებრ, ყოველწლიურად მაღალ დონეზე ტარდება აპრილის თვეში: „ჯანმრთელობისა და ეკოლოგიის კვირეული“, ქალაქიდან და რაიონებიდან წარმოდგენილი გეგმების მიხედვით მიმდინარეობს მუშაობა. სკოლებში შექმნილია „ცისფერი“ და „მწვანე“ საგუშაგოები.

„ცისფერი“ საგუშაგოს წევრები ყურადღებას ამახვილებენ, რათა აკრძალული მეთოდით არ განადგურდეს თევზის ესა თუ ის სახეობა. „მწვანე“ საგუშაგოს წევრები კი ყურადღებას აქცევენ ენდემურ მცენარეთა დაცვას, ტარდება შაბათობები.

მოსწავლეთა მიერ სასწავლო-შემოქმედებით კონფერენციაზე დამუშავდა თემები: „ეკოლოგიური პრობლემები სადაც ჩვენ ვცხოვრობთ“, „ჩვენი სოფლის ბინადარნი“, „მუხა ტყისა და ბუნების მშვენება“ და სხვა. ჩატარდა კონფერენცია თემებზე: „შევიწარჩუნოთ შავი ზღვის სიცოცხლე და სილამაზე“, „ბუნება და ჩვენ“, „ნუ მოვჭრით იმ ტოტს, რომელზედაც ვზივართ“, „პლანეტა საშიშროებაშია“, „მსოფლიო ჰიდროსფერო: შავი ზღვის პრობლემა“, „31 ოქტომბერი შავი ზღვის დაცვის დღე“.

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის მიერ 2004 წელს გარემოს დაცვის სფეროში გამოქვეყნებულია 17 შრომა, მათ შორის: „კლიმატის ცვლილების პრობლემებთან დაკავშირებული ტერმინოლოგიის მოკლე განმარტებითი ლექსიკონი“, „საქართველოს ტყეები“, „კატასტროფული წყალდიდობები, წყალმოვარდნები და ღვარცოფული მოვლენები საქართველოში“, „შავი ზღვა“ (ინგლისურ ენაზე), „გეოფიზიკური მეთოდები ბუნების დაცვაში“ (სახელმძღვანელო) და ა.შ.

2004 წელს საქართველოს ბევრ სკოლაში აღინიშნა გარემოს დაცვის მსოფლიო დღე (5 ივნისი) და „დედამიწის დღე“ (22 აპრილი), ჩატარდა ეკოლოგიური კვირეულები და ერთთვიურები, რომელთა პროგრამაში შედიოდა კონფერენციების ჩატარება, ჟურნალ-გაზეთების და ბიულეტენების გამოშვება, ლაშქრობებისა და ექსკურსიების მოწყობა, სკოლების მიმდებარე ტერიტორიების გასუფთავება-გამწვანება, ღია გაკვეთილები და სხვა ღონისძიებები.

მიუხედავად ჩატარებული საქმიანობისა, გარემოსდაცვითი განათლება არასათანადო დონეზეა ქვეყნის მასშტაბით. საჭიროა მეტი ყურადღება დაეთმოს საგანმანათლებლო სისტემაში გარემოსდაცვითი საკითხების სწავლებას.

თავი 28

ბარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციები

სამინისტრო თანამშრომლობს გარემოსდაცვით არასამთავრობო ორგანიზაციებთან. არასამთავრობო ორგანიზაციებთან შეხვედრები ხდება თვეში ერთხელ. შეხვედრების მთავარი მიზანია ინფორმაციის გაცვლა სამთავრობო და არასამთავრობო სტრუქტურებს შორის. აღნიშნულ შეხვედრებს ესწრებიან ჟურნალისტებიც.

2004 წელს არასამთავრობო ორგანიზაციებთან გამართული შეხვედრები:

- სატყეო სფეროს რეფორმა;
- ერთიანი სალიცენზიო სამსახურის შექმნა;
- თბილისის ატმოსფერული ჰაერის მდგომარეობა;
- სატყეო სფეროს რეფორმის კონცეფცია;
- გარემოსდაცვითი ინსპექტორატის კონცეფცია;
- პროექტის - „გარემოსდაცვითი ინფორმაცია, განათლება და ცნობიერების ამაღლება“ ანგარიში;

- “ორჭუსის კონვენციის” განხორციელების შესახებ საქართველოს ეროვნული მოხსენება.

სამინისტროს საზოგადოებასთან ურთიერთობის განყოფილების მიერ მომზადდა გარემოს დაცვის საერთაშორისო დღისადმი, 5 ივნისისადმი, მიძღვნილი ღონისძიებები.

საერთაშორისო ორგანიზაცია „Mountain Wilderness“-თან, საქართველოს მთის ფედერაციასა და ტურისტულ ორგანიზაცია „GeoSwiss“-თან ერთად მომზადდა აქცია „დავასუფთაოთ“. ერთ-ერთ მთავარ ღონისძიებას მთა ყაზბეგზე არსებული ნარჩენების ჩამოტანა და მათი გლდანის ნაგავსაყრელზე განთავსება წარმოადგენდა.

2004 წელს დასრულდა ევროკავშირის დაფინანსებით მიმდინარე პროექტი „გარემოსდაცვითი ინფორმაცია, განათლება და ცნობიერების ამაღლება“. პროექტის მიზანი იყო გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისიის კონვენციის „გარემოსდაცვითი ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა, საზოგადოების მონაწილეობა გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში და ამ საკითხებზე მართლმსაჯულებაზე ხელმისაწვდომობა“ განხორციელების ხელშეწყობა. პროექტის ფარგლებში ინტერაქტიური სწავლება ჩატარდა როგორც გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს თანამშრომლებს, ასევე სხვადასხვა საჯარო დაწესებულებებისა და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების წარმომადგენლებს. სწავლების შედეგად მონაწილეები გაეცნენ ორჭუსის კონვენციისა და ეროვნული კანონმდებლობით საჯარო მოხელეებზე დაკისრებულ ვალდებულებებსა და საზოგადოებისათვის მინიჭებულ უფლებებს. პროექტის ფარგლებში, ეროვნული გუნდის მეშვეობით, ასევე მომზადდა სახელმძღვანელოები „ორჭუსის კონვენციის განხორციელების ხელშეწყობა აღმოსავლეთ ევროპისა და კავკასიის ქვეყნებში“ საჯარო მოხელეებისა და საზოგადოების წარმომადგენლებისათვის.

სამინისტროს საზოგადოებასთან ურთიერთობის განყოფილება რეგულარულად აწვდის ინფორმაციას მასმედიას გარემოს დაცვის სფეროში მიმდინარე საქმიანობის შესახებ.

გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს საქალაქო და რეგიონული სამმართველოები მჭიდროდ თანამშრომლობენ გარემოსდაცვით არასამთავრობო ორგანიზაციებთან. მათი მონაწილეობით 2004 წლის განმავლობაში გაიმართა ტრენინგები და სემინარები გარემოსდაცვითი განათლების, გადაწყვეტილების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობის და გარემოსდაცვითი მენეჯმენტის თემაზე. ჩატარდა პრესკონფერენციები, გამოიცა პუბლიკაციები, მომზადდა სატელევიზიო სიუჟეტები და რადიო გადაცემები, რომლებშიც გაშუქებულ იქნა გარემოს დაცვის სფეროში არსებული პრობლემები.

გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების ქვემო ქართლის რეგიონალური სამმართველოს ინფორმაციით, ამერიკის შეერთებული შტატების სააგენტოს (USAID) და კორპორაცია „განვითარების ალტერნატივები“ (DAI-ს) მიერ ხელმოწერილია კონტრაქტი, რომელიც ითვალისწინებს წყლის რესურსების მართვის გაუმჯობესებას სამხრეთ კავკასიაში.

საქართველოსა და სომხეთისათვის საცდელ პროექტად შერჩეულ იქნა ხრამი-დებედას მდინარეების აუზის მართვის ინტეგრირებული დაგეგმვა ადგილობრივ დონეზე და რეგიონის შესაძლებლობების განვითარება. აღნიშნული პროგრამის ფარგლებში რეგიონული სამმართველოს დახმარებით 2004 წელს ჩატარდა 2 სემინარი.

გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს შიდა ქართლის რეგიონალური სამმართველო თანამშრომლობს შემდეგ გარემოსდაცვით არასამთავრობო ორგანიზაციებთან:

- ასოციაცია „ტონთიო“ - მდგრადი გარემო და ტურიზმი. მათი ხელშეწყობით ჩატარდა სემინარი გენმოდიფიცირებული ორგანიზმების შესახებ.
- გორის სარაიონთაშორისო მონადირეთა და მეთევზეთა კავშირი „მონკავშირი“. „მონკავშირის“ თანამშრომლები მონაწილეობას იღებენ სამმართველოს მიერ ულიცენზიო თევზჭერისა და ულიცენზიო ნადირობის ფაქტების გამოსავლენად მოწოდებულ რეიდებში.
- „ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია“, „გაეროს ასოციაცია“, „კასპი სამართალი – 2003“.

გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების ფოთის საქალაქო სამმართველო

თანამშრომლობს გარემოსდაცვით არასამთავრობო ორგანიზაციებთან, კერძოდ, ქ. ფოთის მწვანეებთან.

აღსანიშნავია შავი ზღვის ეკოაკადემიის არასამთავრობო ორგანიზაციის საქმიანობა. მათ მიერ ჩატარებული მრავალწლიანი კვლევა ფაქტიურად დამთავრებულია. კვლევის შედეგად მიღებული დასკვნები იძლევა ობიექტის სურათს რესურსსარგებლობის (ნადირობა, თევზაობა, ძოვება, ხის ჭრა) თავისებურებების შესახებ. კოლხეთის ეროვნული პარკის პრობლემატიკაზე მუშაობს აგრეთვე გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაცია „კოლხა“. ამ გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციის მიერ გურიის რეგიონში ჩატარებულია მნიშვნელოვანი სამუშაოები მოსახლეობის გარემოსდაცვით სფეროში ინფორმაციულ-საგანმანათლებლო საქმიანობის კუთხით. საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციებიდან კოლხეთის ეროვნული პარკის ადმინისტრაციასთან თანამშრომლობს ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდის (WWF)-ის საქართველოს ფილიალი. კოლხეთის ეროვნული პარკის გარემოსდაცვით პრობლემებზე მუშაობს აგრეთვე შემდეგი გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციები: გურიის ახალგაზრდული რესურსცენტრი, საქართველოს მწვანეები – დედამიწის მეგობრები; ქ. ფოთის მწვანეთა მოძრაობის საქალაქო ორგანიზაცია და სხვა.

სამცხე-ჯავახეთის გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების რეგიონალური სამმართველო თანამშრომლობს რეგიონის არასამთავრობო ორგანიზაციებთან. თვეში ერთხელ ეწყობა შეხვედრები, ხდება გარემოსდაცვით საკითხებზე და პრობლემებზე მსჯელობა, ისინი ეცნობიან სიანხლებს გარემოსდაცვით პოლიტიკასა და საქმიანობაში და მონაწილეობას ღებულობენ აღნიშნულ საკითხებთან დაკავშირებით საჯარო განხილვებში.

არასამთავრობო ორგანიზაციები გარემოს დაცვის სფეროში ძირითადად მუშაობენ ეკოლოგიური პრობლემების და განათლების საკითხებზე, აწეობენ ეკოლოგიური თემატიკის გამოფენებს და ვიქტორინებს.

კახეთის რეგიონში არსებობს გარემოსდაცვითი პროფილის 22-ზე მეტი არასამთავრობო ორგანიზაცია. ერთ-ერთი ყველაზე „ასაკიანი“ და გამოცდილი ლაგოდენის რაიონში არსებული „ლუდვიგ მლოკოსევიჩის საზოგადოება“, რომელიც შეიქმნა 1992 წელს და რომლის ძირითადი მიზანი იყო ლაგოდენის სახელმწიფო ნაკრძალის დამაარსებლის მლოკოსევიჩის იდეების პოპულარიზაცია. საზოგადოება 2004 წლის გაზაფხულიდან ახორციელებს პროექტს „კავკასიური როჭო, გამრავლება და კონსერვაცია საქართველოში“, რომელიც იკვლევს როჭოს პოპულარიზაციას ლაგოდენის ნაკრძალის ტერიტორიაზე.

გურჯაანის რაიონში ახორციელებენ თავის საქმიანობას ასოციაცია „აისი“ და კავშირი „პროგრესი“ 2004 წელს „აისი“ მონაწილეობას იღებდა მსოფლიო ბანკის პროგრამაში „იდეების კიდობანი საქართველოს განვითარებისათვის მათ გაიმარჯვეს რამდენიმე ტურში და საქმიანობის დაფინანსებისათვის მიიღეს 500 დოლარი. „აისმა“ და „პროგრესმა“ მოაწყვეს აქტები ტყის უკანონო ჭრასთან დაკავშირებით. გარემოს დაბინძურების შესახებ მნიშვნელოვან ინფორმაციას აწვდიან საზოგადოებას და აქტიურად თანამშრომლობენ სამთავრობო სტრუქტურებთან.

2004 წელს ყვარლის რაიონში ასოციაციამ „ჩვენი რაიონი“ საერთაშორისო დახმარებისა და განვითარების ფონდ „მერსი ქორისგან“ მიიღო გრანტი ქ. ყვარელში ნაგავსაყრელის მოწყობაზე.

ახმეტის რაიონში საქართველოს დაცული ტერიტორიების განვითარების ცენტრის მიერ გამოცხადებულ მცირე გრანტების კონკურსზე დაფინანსება მიიღეს: კავშირმა „ალვანი 2000“ პროექტზე ეკოლოგიური განათლების შესახებ; სათემო კავშირმა „ლალისყურის გლეხები“ ბაბანეულის დაცულ ტერიტორიაზე არსებული თამარ მეფის ეკლესიისა და მისასვლელი გზის აღდგენაზე და სხვა.

დ/წყაროს რ-ში 2004 წელს საქართველოს დაცული ტერიტორიების განვითარების ცენტრის მიერ გაწეული დაფინანსების შედეგად განხორციელდა 5 სხვადასხვა პროექტი ეკოლოგიური პრობლემების გადასაჭრელად.

ხაშურში შექმნილია სამი გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაცია: ეკოლოგიური ორგანიზაცია „გარემო“; გარემოსდამცველთა საზოგადოება „თრიალეთი“; გარემოსდაცვითი

საინფორმაციო ცენტრი „ლიზი“. ისინი აქტიურად მონაწილეობენ სამმართველოს მიერ ჩატარებულ საზოგადოებრივ ღონისძიებებში.

გარემოსდაცვითი საინფორმაციო ცენტრი „ლიზი“ აქტიურად თანამშრომლობს კავკასიის გარემოსდაცვით ცენტრთან, რომლის დახმარებითაც გამოვიდა საზოგადოებრივი ერთჯერადი ჟურნალი „გარემოსდაცვითი კარაბადინი“ (კითხვა-პასუხები მოსახლეობისათვის საინტერესო გარემოსდაცვით საკითხებზე).

22 აპრილს დედაძმის დღეს, ხაშურის „აი-ეი-თი-პი“ ინტერნეტცენტრში გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამმართველოს დახმარებით ჩატარდა სემინარი. მონაწილეებმა განიხილეს ხაშურის რაიონის ეკოლოგიური მდგომარეობა და იმსჯელეს პრობლემებსა და პერსპექტივებზე. სამმართველოს მჭიდრო ურთიერთობა აქვს მასმედიის როგორც ადგილობრივ, ისე რეგიონალურ საშუალებებთან: ტელეკომპანია „დიასთან“, ტელეკომპანია „თრიალეთთან“, გაზეთ „ხაშურის მოამბესთან“ და გაზეთ „თრიალეთთან“, რომელთა საშუალებითაც სისტემატიურად შექდება რაიონში არსებული ეკოლოგიური პრობლემები და მათი გადაჭრის გზები.

ტელეკომპანია „დიას“ მეშვეობით გაშუქდა მდინარეების სურამულას, შოლის, სარწყავი არხების წმენდითი სამუშაოები, რომლებიც მიმდინარეობდა სამმართველოს სპეციალისტების მეთვალყურეობის ქვეშ. ჩატარდა მდინარეების მტკვრის, სურამულას, ჭერათხეულას ნაპირსამაგრი სამუშაოები. აღნიშნული სამუშაოების მიმდინარეობა ტელეკომპანია „დიას“ საშუალებით გაშუქდა.

31 ოქტომბერს, შავი ზღვის საერთაშორისო დღესთან დაკავშირებით მოეწყო ერთობლივი აქცია სხვადასხვა არასამთავრობო ორგანიზაციებთან ერთად სახელწოდებით – „გადავარჩინოთ შავი ზღვა“.

არასამთავრობო ორგანიზაცია “შავი ზღვის ეკოაკადემია” მუშაობს ადგილობრივი თემებისა და ფიზიკური პირების სოციალურ-ეკონომიკური და გარემოსდაცვითი უფლებების დაცვაზე საქართველოს შავი ზღვის სანაპირო ზოლში. პროექტი დაფინანსდა ევროგაერთიანების დელეგაციის მიერ. ორგანიზაციის მიერ გახორციელებული ერთ-ერთი პროექტის ფარგლებში, რომელიც ეხებოდა ხე-ტყის უკანონო ჭრას, შეიქმნა სამუშაო ჯგუფი, რომლის მიზანიც იყო პროექტის ფარგლებში არალეგალური ჭრის შეჩერების გზებისა, ასევე ალტერნატიული ენერგორესურსების გამოყენების შესახებ შემუშავებული რეკომენდაციების შესრულებაზე კონტროლი. სამუშაო ჯგუფმა გაარძელა მუშაობა პროექტის დასრულების შემდგომაც, რომლის შემადგენლობაშიც შედის ეკო-აკადემია.

კოალიცია „სამზიარის“ („დემოკრატიის ინსტიტუტი“; ახალგაზრდა მეცნიერთა კავშირი „ინტელექტი“; მოსახლეობის ინტერესების დამცველთა კავშირი; სამართლებრივი ინფორმაციისა და ადამიანის უფლებების რეგიონალური ცენტრი; თავისუფალი განვითარებისა და უფლებების დაცვის ასოციაცია) მიერ ხორციელდება პროექტი „სუფთა გარემო“, რომლის მიზანია ნავთობტერმინალისა და ნავთობგადამამუშავებელი ქარხნის მიერ დაზარალებული მოსახლეობის ინტერესების დაცვა; ნავთობტერმინალისა და ნავთობგადამამუშავებელი ქარხნის მიერ დაბინძურებული გარემოს ეკოლოგიური გაჯანსაღების ხელშეწყობა.

დასკვნები, პრობნოზები და რეკომენდაციები

2004 წელს გარემოს დაცვის სფეროში არსებული მდგომარეობა წინა წელთან შედარებით არსებითად არ შეცვლილა. ისევ დღის წესრიგში დგას გარემოს ძირითადი კომპონენტების – ატმოსფერული ჰაერის, წყლის, ნიადაგის, ფლორისა და ფაუნის დაცვის პრობლემები. მათ დროულად გადაჭრას ხელს უშლის ქვეყანაში არსებული რთული ეკონომიკური და სოციალური მდგომარეობა, ფინანსირების არარსებობა და სხვა ობიექტური მიზეზები.

აღნიშნულ ფონზე განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ატმოსფერული ჰაერის მდგომარეობა, რომელიც დღესდღეობით ვერ აკმაყოფილებს იმ მოთხოვნებს, რომელიც საკანონმდებლო ბაზითა და ნორმატიული აქტებითაა გათვალისწინებული. ავტოტრანსპორტი ისევ წარმოადგენს ჰაერის ძირითად დამაბინძურებელს. მის მიერ ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურების პროცენტულმა რაოდენობამ საერთო დაბინძურების 45% შეადგინა. ქვეყანაში გამოყენებული საწვავის დაბალი ხარისხი, მოძველებული ავტოსატრანსპორტო საშუალებების დიდი რაოდენობა, მოძრაობის რეგულირების უგულებელყოფა და სხვა ობიექტური თუ სუბიექტური მიზეზები ძირითადად განაპირობებს აღნიშნულ მდგომარეობას.

ატმოსფერული ჰაერის დასაცავად უპირველეს ღონისძიებას წარმოადგენს ამჟამად ქვეყანაში არსებული ავტოპარკის მდგომარეობის გადახალისება და მისი ტექნიკური მდგომარეობის კონტროლის გამკაცრება, ქვეყნის საავტომობილო გზების წესრიგში მოყვანა, გამტარუნარიანობის გაზრდა, დაბალი ხარისხის საწვავის შემოტანისა და მისი რეალიზაციის აკრძალვა, ნახმარი ზეთის მეორადი გადამუშავების საკითხის გადაწყვეტა.

მიუხედავად იმისა, რომ ქვეყნის საწარმოებზე ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურების მცირე წილი მოდის, აუცილებელია საწარმოთა არსებული აირმტვერდამჭერი სისტემებისა და ტექნიკური საშუალებების აღდგენა-განახლება, ხოლო ეფექტური გამწმენდი ნაგებობებით იმ საწარმოების აღჭურვა, რომლებსაც აღნიშნული არ გააჩნიათ. ამასთანავე, უნდა განხორციელდეს მკაცრი კონტროლი იმ საწარმოებზე, რომლებიც დადგენილ ლიმიტებზე მეტად აბინძურებენ ატმოსფერულ ჰაერს. ქვეყნის ჰაერის ხარისხის გაუმჯობესება მონიტორინგის ერთიანი სისტემის (ქსელის) შექმნის გარეშე შეუძლებელია, რაც უახლოეს წლებში უნდა განხორციელდეს.

როგორც ცნობილია, საქართველო წარმოადგენს წყლის რესურსებით ერთ-ერთ მდიდარ ქვეყანას. წყლის რესურსები ფართოდ გამოიყენება ქვეყნის ენერგეტიკის, მრეწველობის, მეღიორაციის, მოსახლეობის საყოფაცხოვრებო მოთხოვნილებების და სხვა მიზნებისათვის. საწარმოო საქმიანობის მიხედვით წყლის რესურსების გამოყენების ყველაზე დიდი პროცენტი მოდის ელექტროენერჯის წარმოებაზე და სოფლის მეურნეობაში – ნათესების მორწყვაზე. მიუხედავად აღნიშნულისა, წყლის რესურსების მთლიანი პოტენციალი, სხვადასხვა ობიექტური თუ სუბიექტური მიზეზის გამო, სათანადოდ არ არის გამოყენებული ისეთ დარგებში, როგორცაა ჰიდროენერგეტიკა, სამედიცინო, ირიგაციის, აგრეთვე, სასმელი წყლის და ტექნიკური წყლის მოხმარება.

როგორც წინა წლებში, ისე 2004 წელს საქართველოს ზედაპირული წყლის რესურსების ძირითადი დამაბინძურებლებია: კომუნალური მეურნეობა, ენერგეტიკა, ჩამდინარე საწარმოო და სამედიცინო წყლები, შხამქიმიკატებით დაბინძურებული სასოფლო-სამეურნეო ფართობების, საყოფაცხოვრებო ნარჩენების ნაგავსაყრელების და სამრეწველო ნარჩენების სანაყაროების ჩამონადენები.

ამჟამად ქვეყნის ქალაქებისა და რაიონული ცენტრების წყალსაკანალიზაციო სისტემაში შექმნილია უაღრესად რთული სიტუაცია. არსებული წყალსადენების უმრავლესობის სანიტარულ-ტექნიკური მდგომარეობა არაადაკმაყოფილებელია. მათ არ გააჩნიათ სანიტარული დაცვის ზონები, წყლის გასაუვნებელი დანადგარები; სახსრების უქონლობის გამო ირღვევა წყალსადენისა და საკანალიზაციო სისტემების ნაგებობათა ტექნიკური ექსპლუატაციის წესები, არ ტარდება სარემონტო სამუშაოები. ხშირია შემთხვევები, როდესაც მიწოდებული წყლის ხარისხი არ შეესაბამება სახელმწიფო სტანდარტების მოთხოვნებს.

წლების მანძილზე ნიადაგდამუშავების წესების დარღვევებმა მნიშვნელოვან ფართობებზე გამოიწვიეს მიწის რესურსების დეგრადირება და ნიადაგის ნაყოფიერების კატასტროფული

შემცირება. ნიადაგდაცვითი ღონისძიებების დროული განხორციელების გარეშე მოსალოდნელია სავალალო შედეგები. საქართველო მცირემიწიანი ქვეყანაა და მძიმე ეკონომიკური მდგომარეობის მიუხედავად უნდა გამოინახოს სახსრები ქვეყნის ეროვნული სიმდიდრის – მიწისა და მიწის რესურსების გადასარჩენად. განსახორციელებელია ნიადაგზე ნეგატიური ანთროპოგენური ზემოქმედების მონიტორინგი და თანამედროვე მეცნიერულ-ტექნიკური მიღწევების დანერგვა ნიადაგის დაცვისა და მისი ნაყოფიერების ამაღლების მიზნით.

საქართველოს ტერიტორიაზე აღრიცხულია მინერალური ნედლეულის თითქმის ყველა ჯგუფი, კერძოდ – მეტალური, არამეტალური და საწვავი წიაღისეულის სხვადასხვა სახეები.

წიაღისეულის მოპოვების (დამუშავების) დროს ხშირ შემთხვევაში ადგილი აქვს შემდეგ დარღვევებს: საპროექტო მოთხოვნებიდან გადახვევებს, წიაღისეულის მოპოვების მტაცებლური ხერხების გამოყენებას, დამუშავების არსებული მეთოდების უგულებელყოფას, რაც გარკვეული ნეგატიური შედეგებით მთავრდება. წიაღისეულის დაცვის და მისი რაციონალურად გამოყენების მიზნით საჭიროა არსებული მარაგების დადგენა-შეფასება კატეგორიების მიხედვით, წიაღისეულის მოპოვებისა და მისი გადამუშავების (გამდიდრების) სრულყოფილი მეთოდების შერჩევა და განხორციელება, რაც იძლევა დანაკარგების მინიმუმამდე შემცირების შესაძლებლობას. ამასთანავე, წიაღისეულის დამუშავების დროს განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს გარემოს დაცვის საკითხების გათვალისწინებას, კერძოდ, ღია წესით წიაღისეულის მოპოვებისას.

საქართველოს ქალაქებისა და საქალაქთაშორისო ავტოსატრანსპორტო ძირითადი მაგისტრალების მიმდებარე ტერიტორიებზე ხმაურის დონეების ზრდა 2004 წელს უმნიშვნელოა. ეს შეიძლება აიხსნას დიდ ქალაქებში ტრანსპორტით ძირითადი მაგისტრალების გაჯერების გამო სინქარების შემცირებით და საქალაქთაშორისო მაგისტრალებზე ტრანსპორტის მოძრაობის ინტენსიურობის ზრდის შეჩერებით.

გასათვალისწინებელია სარკინიგზო-სატრანსპორტო გადაზიდვების ზრდის ტენდენცია, რაც იწვევს ხმაურის დონეების მომატებასა და დაბინძურების ზონების ზრდას ძირითადი სარკინიგზო მაგისტრალების მიმდებარე ტერიტორიებზე. ამასთან დაკავშირებით, აუცილებელია სარკინიგზო ნაკადების ხმაურის მონიტორინგის სისტემის შემუშავება და ორგანიზება.

გარემოსა და ადამიანთა დასახივების თავიდან აცილების მიზნით, აუცილებელია საქართველოს ტერიტორიაზე არსებული ყველა მაიონებელი გამოსხივების საშუალებათა ზუსტი სახელმწიფო რეესტრის შექმნა, რადიაციული ან ბირთვული პროფილით მომუშავე ორგანიზაციების გამარტივებული წესით შეუფერხებელი ლიცენზირება, რისი განხორციელებისთვისაც აუცილებელია საკანონმდებლო ბაზის სრულყოფა, ბირთვული და რადიაციული პროფილის ობიექტთა პერმანენტული ინსპექტირება და ინსპექტორთათვის საკანონმდებლო ბერკეტების შექმნა, რაც მათ უფლებამოსილებას მიანიჭებს საქმიანობის დროებით ან სამუდამოდ შეჩერებაზე.

ქვეყანაში ნარჩენებთან და მათ განთავსებასთან დაკავშირებული პრობლემები კვლავ გადაუჭრელი რჩება. საყოფაცხოვრებო ნარჩენების ნაგავსაყრელების დღევანდელი ფორმით ექსპლუატაცია დაუშვებელია. პრობლემების დარეგულირების მიზნით საჭიროა გატარდეს შემდეგი აუცილებელი ღონისძიებები:

- მოხდეს ნაგავსაყრელების სრულყოფილი შემოღობვა ადამიანის და პირუტყვის შესვლის აღსაკვეთად და მეტი ყურადღება მიექცეს მათ მოვლა-პატრონობას;
- აიკრძალოს ნარჩენების ღიად დაწვა;
- ნაგავსაყრელებზე ყურადღება მიექცეს მაიზოლირებელი შუალედური შრით დაფარვას, რათა თავიდან იქნას აცილებული ქარის მიერ მსუბუქი ფრაქციის გადატანა და თვითაალების პროცესები;
- საჭიროა მდინარის ნაპირზე არსებული ნაგავსაყრელების გადატანა, რისთვისაც უნდა შეირჩეს მიწის ფართობები და მომზადდეს ნაგავსაყრელის მშენებლობის პროექტები და მოეწყოს ისინი გარემოს დაცვის თანამედროვე მოთხოვნების გათვალისწინებით;
- შემუშავდეს ძველი ნაგავსაყრელების დახურვისა და რეკულტივაციის პროექტები;

- ნარჩენების შეგროვების თანამედროვე კონტეინერული სისტემის დანერგვა;
- საყოფაცხოვრებო ნარჩენების გადამუშავებისა, გაუვნებელყოფის და განთავსების თანამედროვე ტექნოლოგიების დანერგვა;
- სატრანსპორტო, მინის, ქალაქის, ლითონის და სხვა ნარჩენების შეგროვებისა და სეპარირების პრაქტიკის დანერგვა;
- ნარჩენების მართვის სისტემაში საგადასახადო სისტემის სრულყოფა.
- სამრეწველო (განსაკუთრებით მაღალტოქსიკური) ნარჩენების ინვენტარიზაცია;
- ნარჩენების მართვის სფეროში საკანონმდებლო ბაზის სრულყოფა;
- სახიფათო ნარჩენების იმპორტისა და ტრანზიტის კონტროლის გაძლიერება;
- მაღალტოქსიკური არაუტილიზებადი ნარჩენების თანამედროვე გარემოსდაცვითი მოთხოვნების გათვალისწინებით განთავსება.

ქიმიური ნივთიერებების სწორი მართვის სისტემის ჩამოყალიბებისათვის განხორციელებულ უნდა იქნას სხვადასხვა ღონისძიებები:

- საკანონმდებლო ნორმატიული აქტების სრულყოფა და შემუშავება, რომლებიც მოაწესრიგებენ ქიმიურ ნივთიერებათა მართვის საკითხებს ყველა ეტაპზე – წარმოება, შეფუთვა, ნიშანდება, იმპორტი, ექსპორტი, ტრანსპორტირება, შენახვა, გამოყენება, გაუვნებლობა;
- საშიში ქიმიურ ნივთიერებათა გამოცდის აღრიცხვისა და რეგისტრაციის სისტემის სრულყოფა საერთაშორისო სტანდარტების მიხედვით;
- საშიში ქიმიური ნივთიერებების ერთიანი სახელმწიფო რეესტრის შემუშავება;
- საშიში ქიმიური ნივთიერებებით გარემოს დაბინძურების მონიტორინგის სისტემის ჩამოყალიბება;
- საშიში ქიმიური ნივთიერებების ნარჩენების გაუვნებლობა-უტილიზაციის პროგრამის შემუშავება – განხორციელება;
- სახელმწიფო პოლიტიკის გატარების მიზნით უწყებათაშორისი კოორდინაციის უზრუნველყოფა.

უკანასკნელ წლებში ქვეყნის ტერიტორიაზე ტყეების უკანონოდ ჩეხვის მავნე, უკვე დაკანონებულმა ტენდენციამ კატასტროფულ ზღვარს გადააბიჯა. განადგურდა არა მარტო ასაკოვანი ტყის მასივები, არამედ ახალგაზრდა, მოზარდი კორომების მნიშვნელოვანი ნაწილი. უკანონოდ ტყის მასივების ჩეხვით გამოწვეული ზარალის აღრიცხვისა და შემდგომში ტყის მასივების აღდგენის მიზნით შესამუშავებელი პრაქტიკული ღონისძიების დადგენისათვის აუცილებელია დაიწყოს ტყის მასივების ინვენტარიზაცია, რის შედეგადაც გაირკვევა 10 წლის მოუწესრიგებელი ექსპლუატაციის შედეგად ამ სფეროში არსებული საერთო მდგომარეობა, კერძოდ ტყის სიხშირეების რეალური მნიშვნელობები და სხვა მაჩვენებლები.

უკანასკნელ წლებში ქვეყანაში ფაუნის სხვადასხვა სახეობათა რიცხოვნობა საგრძნობლად შემცირდა, რაც ძირითადად განაპირობა კატასტროფულმა ბრაკონიერობამ და ადამიანთა მიერ ცხოველთა საარსებო გარემოს გაჩანაგებამ (ტყეების უკონტროლო ჩეხვა, დაბინძურება, ულიცენზიო თევზჭერა და ა.შ.). მომავალში აღნიშნული პრობლემების მოუგვარებლობა ცხოველთა სამყაროს სავალალო შედეგებამდე მიიყვანს. გამორიცხული არ არის დაიკარგოს სახეობათა უმეტესი ნაწილი.

იშვიათი და გადაშენების პირას მყოფი ცხოველთა და იქთიოფაუნის სახეობების გადარჩენის მიზნით, საჭიროა აღწარმოებითი და სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოების გაფართოება, რომელთა განხორციელებითაც შეიძლება გადაიჭრას ქვეყნის ფაუნის დაცვაში არსებული პრობლემები.

ქვეყნის ფლორის, ფაუნის, ლანდშაფტებისა და გარემოს სხვა კომპონენტების შენარჩუნება, რომლებიც ანთროპოგენური და ბუნებრივი ფაქტორების ზემოქმედების შედეგად განადგურების პირას არის მისული, დაცული ტერიტორიების საშუალებითაა შესაძლებელი. საქართველოს ტერიტორიაზე გამოყოფილ ასეთ ფართობებზე უკანასკნელი 10 წლის განმავლობაში ხშირად ირღვეოდა ის რეჟიმი, რომელიც კანონმდებლობით იყო განსაზღვრული.

მომავალში აუცილებელია დაცული ტერიტორიებისათვის გამოყოფილი ფართობების

არამართო განახლება, არამედ მისი გაზრდა; ამასთანავე, იმ მოთხოვნების დაცვა და განხორციელება, რომელიც უზრუნველყოფს მომავალი თაობებისათვის ბუნების უნიკალური ობიექტების, ფლორისა და ფაუნის წარმომადგენლების შენარჩუნებას. დაცული ტერიტორიებისათვის გამოყოფილი ახალი ფართობების მართვა უნდა განხორციელდეს ადგილობრივი მოსახლეობის ინტერესების გათვალისწინებით, ასევე წინასწარ გააზრებული საპროექტო მონაცემების ანალიზის საფუძველზე.

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ინსტიტუტების მიერ შესწავლილ იქნა მიწის, წყლისა და ტყის, აგრეთვე ბუნებრივ-რეკრეაციული რესურსები მათი შემდგომი გამოყენების შესაძლებლობების დასადგენად. ჩატარდა მდინარეული ჩამონადენის გენეზისისა და მისი შიდა წლიური განაწილების ანალიზი, ამასთანავე გამოკვლეულია სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების ტერიტორიის წყლის ბალანსი და განსაზღვრულია წყლის რესურსები. განხილულია მათი დარგობრივი გამოყენების აუცილებლობა და ეკოლოგიური პრობლემები. გარდა აღნიშნულისა, 2004 წლის განმავლობაში შესწავლილ იქნა სახელმწიფოს ტყის ფონდის მაჩვენებლები, მათ შორის ტყით დაფარული ფართობებისა და ტყეების დაცვის მდგომარეობა, დასახულია დარგში არსებული პრობლემების უმტკივნეულოდ გადაჭრის გზები.

გარემოს დაცვის სფეროში მომუშავე სამეცნიერო ორგანიზაციებმა მომავალში ყურადღება უნდა გაამახვილონ ქვეყნის გარემოს დაცვის პოლიტიკის უპირველესად გადასაწყვეტი მიმართულებების შემუშავებაზე, რომელიც დაფუძნებული იქნება მდგრადი განვითარების კონცეფციის პრინციპებზე.

**მოხსენებაში გათვალისწინებულია შემდეგი უწყებებიდან
შემოსული ინფორმაციები:**

1. საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია;
2. საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემია;
3. საქართველოს იუსტიციის სამინისტრო;
4. საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო;
5. საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო;
6. საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო;
7. საქართველოს თავდაცვის სამინისტრო;
8. საქართველოს ენერჯეტიკის სამინისტრო;
9. საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო;
10. საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტრო;
11. ტექნიკური ზედამხედველობის სახელმწიფო ინსპექცია.

ეროვნული მოხსენების შედგენაში მონაწილეობდნენ:

- **საქართველოს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტრო:**

ა. ადამია (თავი 17), მ. ადუიშვილი (თავი 19), ე. ასათიანი (თავი 11, 12), დ. ბენაშვილი (თავი 24), ნ. გვაჯავა (თავი 14), ლ. იაკობიძე (თავი 18), ი. კაკუშაძე (თავი 7), გ. კობინი (თავი 25), თ. ლალიძე (თავი 21), მ. მაკაროვა (თავი 2), ს. მაჩაბლიშვილი (თავი 22), დ. მონასელიძე (თავი 3), გ. ნინიკაშვილი (თავი 6), ი. ოშორიძე (თავი 3), ნ. პირველი (თავი 5), ჯ. ქარჩავა (თავი 1), ნ. ქიტოშვილი (თავი 28), დ. ლლონტი (თავი 18), ა. ჩანქსელიანი (თავი 14, 15), დ. ცოტაძე (თავი 1), რ. ჭითანავა (თავი 2, 9, 23), თ. ჭოლოკავა (თავი 2), მ. ხავთასი (თავი 6).

- **გარემოს დაცვის ს/კ ინსტიტუტი:**

მ. ჯავახიშვილი (თავი 23, 27, 28), რ. ჩაგელიშვილი (თავი 5), ნ. ლაბაძე (თავი 5), ს. ალადაშვილი (თავი 10), ვ. ბოჭორიშვილი (თავი 6), თ. გოგინაშვილი (თავი 6), თ. დვალი (თავი 3, 10, 15), რ. ვასაძე (თავი 17), გ. თავდგირიძე (თავი 9, 16), ნ. იაკობიძე (თავი 9, 16), თ. კოჩინაშვილი (თავი 8, 13, 21), თ. ლეჟავა (თავი 11, 12), გ. მაღალაშვილი (თავი 4), ე. ნაცვლიშვილი (თავი 26), ნ. ნასყიდაშვილი (თავი 2, 14), ა. ნიკოლაიშვილი (თავი 7, 8, 24), ო. რეზვიაშვილი (თავი 1, 4), ნ. სულამანიძე (თავი 19, 25), მ. ფროლიაშვილი (თავი 22), ო. ქურდაშვილი (თავი 8), მ. ცომაია (თავი 18).

დასკვნები, პროგნოზები და რეკომენდაციები – მ. ჯავახიშვილი, თ. კოჩინაშვილი, ნ. ლაბაძე.